

Ahmet Mümtaz İdil

ŞEYTANLA
ÇORBA
İÇENİN
KAŞIĞI
UZUN
OLUR

*Kalemimi kırsalar
kanınla yazacaksın!*

Ahmet Mümtaz İdil

**ŞEYTANLA ÇORBA İÇENİN KAŞIĞI
UZUN OLUR**

DESTEK YAYINLARI: 690

ARAŞTIRMA: 167

**AHMET MÜMTAZ İDİL /
ŐEYATANLA ÇORBA İÇENİN KAŞIĞI UZUN OLUR**

İmarıaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatöri: Özlem EsmereĐül
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştı
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: TuĐĐe Budak - Ali Türkmen

Destek Yayınları: Haziran 2016

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-130-6

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel.: (0) 212 252 22 42
Fax: (0) 212 252 22 43
www.destekyayinlari.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Nazlı Koçak
Sertifika No. 29652
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad.
Odin İş Mrk. B Blok No. 403/2
Zeytinburnu / İstanbul

Ahmet Mümtaz İdil

ŞEYTANLA
ÇORBA
İÇENİN
KAŞIĞI
UZUN
OLUR

*Kalemimi kursalar
kanunla yazacaksın!*

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	11
Teşekkürler.....	13
Suda Yıkanmakla Ahlaklı Olunmaz	15
Türkiye'nin Melekleri Kim Acaba?	21
Memursan Gazeteci, Gazeteciysen Memur Olamazsın.....	25
Lenin Gazeteci miydi?.....	29
Gazeteciliğin Yozlaşmış Biçimi: Mussolini.....	32
"Lütfen ciddi olun Bay Balzac!"	35
ABD Başkanlığından Gazeteciliğe	39
Bir Başka Devlet Adamı	41
Önce Gazeteci Sonra Filozof	43
Hem Nefret Hem Aşk.....	45
Sokağa Fırlatılmış Gazeteciler	49
Puşkin'den Hemingway'e Uzanan Yol	53
Uçarı Gazeteci George Sand	57

“Siz uyuyun burada sayın bakan!”	61
Yanlış Yazılacak Tek Kelime Savaş Çıkarabilirdi.....	64
Baremin 9. Derecesinden Memur Golyatkin.....	67
Kedi Sirke İçer mi?.....	71
Yapanı Kutladığına Göre IŞİD’i Bir Kenara Koyun.....	74
IŞİD Felsefesi	77
IŞİD’den Spartaküs Taktiği.....	81
Tek Referansı Karl Marx’tı.....	84
<i>Bernstein ile kapışma</i>	85
<i>Sosyal Reform kitabı</i>	86
<i>Marx olmadan asla!</i>	87
Boşa Çabalamayın, IŞİD’İ Anlamaya Zekâ Yetmez.....	88
Taraf Tutmak İlkeli Olmaktır Faşist Bile Olsanız	92
Savaşlar Sanal Ama Ölümler Somut.....	96
Savaşın Çirkin Yüzü ve Tolstoy	99
<i>Neden?</i>	100
<i>Başçavuşa mektup</i>	101
<i>Savaşmayın! Satranç oynayın</i>	102
Bardiya’nın Kulakları	104
Pollack’ın Derin Devlet Eleştirisi	108
Descartes’in Aklı.....	111
“Onlar balık değil resim, resim...”	119
Bihter’in Cherokee’si mi, Güllü’nün Cheyenne’i mi?.....	121

SMS Diliyle Anna Karenina	125
Karamazov Kardeşler Dizi Olursa.....	129
Ölümü Çıplak Görmek	132
Edebiyatın Yoksulluk Günleri.....	136
Özlemediniz mi O Güzel Sesleri, Filmleri, Kitapları?	139
Fransa'nın De Gaulle ile İmtihanı.....	144
<i>İkinci Dünya Savaşı sonrası Fransa</i>	145
<i>De Gaulle'ün etkisi</i>	146
<i>"Sol" ilk kez başarı kazanıyor</i>	146
<i>1968 olayları</i>	147
<i>Kim kazandı?</i>	148
Kelimelerin Anlamı Yok.....	148
Mezarımdan Birçok Diktatör Doğacak	150
<i>Bolivar'ın ortaya çıkışı</i>	152
<i>Başkanlık diktatörlük mü?</i>	153
Askeri Darbelerin Yerini Kanser Aldı	156
Sosyalist Devlet Böyle Olur İşte	159
Komplo Teorileri.....	162
Robinson Crusoe'ya Öykünmek	168
En Çok Don Kişot'a Benzetiyorum.....	170
<i>Şövalyelik ruhuna karşı</i>	171
<i>Köpeklerin sohbeti</i>	172
<i>Don Kişot'ta adalet kavramı</i>	173

“Atım kadar bile dindar değilsiniz!”	174
<i>Cromwell dönemi başlıyor</i>	176
“ <i>Acele edin ve defolup gidin!</i> ”	177
Hörgüçsüz Deve İri Bir Eşektir.....	178
2 Aralık 1851: Fransa İçin Kara Gün	181
28 Şubat yakınlıklarını <i>anımsayınız</i>	181
Bizdeki anayasa <i>değişikliğini anımsayınız</i>	182
Ekmeleddin İhsanoğlu ve Selahattin Demirtaş’ın <i>adaylıklarını anımsayınız</i>	182
Bizdeki cumhurbaşkanlığı <i>seçimlerini anımsayınız</i>	183
Recep Tayyip Erdoğan’ın <i>söylemlerini anımsayınız</i>	183
Hedefi <i>anımsayınız</i>	184
Daha başkanlık gelmeden <i>hazırlanan</i> <i>yasa tekliflerini anımsayınız</i>	185
Bizdeki “ <i>yetmez ama evet</i> ” <i>tavrını anımsayınız</i>	186
Diktatörlerin <i>sonunu anımsayınız</i>	186
Şifre ile Gizlenmenin Dayanılmaz Cazibesi.....	187
Kayıp Sembol Romanında Asıl Anlatılan Ne?	191
Nikola’dan Hiçbir Şey Gizlemiyoruz Bayım.....	195
Adı Olmayan Yeraltı Adamı.....	202
Dostoyevski-Belinski Savaşı	205
Kavramların İçi Boşalınca.....	208
Şeytana Ruhumuzu Satacağız da Kaça?	210

Şeytan Gündemden Hiç Düşmedi	214
Benim Kuşağım Senin Kuşağını Döver.....	216
Ben Olsam Bunları Yazardım	220
Glass House (Sırça Köşk)	223
Artık Korkmuyorum Vehbi Arayabilirsin.....	226
Sevgi Özsuynunu Umuttan Alır	229
Türkiye'nin Güneydoğusundaki İrlanda	232
Kendinize Bir Sorun.....	237
Mayın.....	239
Şu Mayınlı Saha Sizce Ne Kadardır.....	241
Ayrışma Modu.....	243
İsraillilerle Bizim Yandaşlar Arasında	
Ne Benzerlik Var?.....	247
Melih Gökçek'in Büyük Oyunu.....	250
En Çok Paylaşılan Resim.....	253
Para İnanırcılığı Satın Almakta Zorlanıyor.....	256
Liberal Aydınlar Nasıl Doğdu?.....	260
İyi de Liberallik Bu mu?.....	264
Makyavel'e Sığınarak Ulus Devlet Eleştirilemez	268
Márquez'in Albaya Mektup Yok Kitabının Kapağı.....	271
Newton'un Başkası Kolay Anlamasın Diye	
Yazdığı Kitap	274
Kaçış mı Yoksa Ele Geçirme Yöntemi mi?.....	278

5 Milyon Dolar Marcos'u Yerle Bir Etti	280
Şiddet	284
Gidiş Demokratik Türkiye Cumhuriyeti	287
Kendini Bilmek.....	290
Sanat ve İnsan.....	293
Popüler Müziğin Ezanla Ne İlgisi Var?.....	295
Sanatçı Duyarlılığı mı Dediniz? Buyurun!	300
Topa Girme Zamanı.....	304
Tersten Bakmak Bazen Hayat Bile Kurtarır.....	307
Yeni Dünya Savaşları	310
Biz Matematiği Biliyorduk Zekeriya	312
Alis Kâbuslar Diyarında.....	314
Terör Sermaye İşidir, Tetikçileri de Yoksullardır	316
Siz Önce Kendinizi Sorgulayın	318
Uçuruma mı Atlarsın, Ayıyla mı Boğuşursun?.....	320
İki Artı Bir Üç Etmiyor Hesaba Göre.....	324

ÖNSÖZ

Kitabı ilk tasarladığımda aklımda önsöz yerine gazeteciliği sorgulamak vardı. Malum son zamanlarda üzerinde en çok konuşulan, kimlikleri en çok tartışılan meslek grubu gazeteciler. Türkiye, Cumhuriyet tarihi boyunca bu kadar kötü bir dönemden geçmedi gazetecilik açısından. Osmanlı dönemini bilemem, böyle bir inceleme yapmadım. O dönemde gazetecilik mesleğinin de bu denli gözde olduğunu hiç sanmıyorum.

Önsözler hep zor olmuştur. Kitabınızla ilgili açıklayıcı bilgiler vermeniz gerek ama ipin ucunu kaçırmadan. Kendinizi anlatmanız gerek, yine ipin ucunu kaçırmadan, ne amaçla yazdığınızı da belirtmeniz gerekebilir aynı ölçüler içinde.

Sonuçta, gazeteciliği sorgulayan bir girişle “önsöz” yazmaktan vazgeçtim. İşin kolayına kaçmak gibi geldi bana. Bu kez de önsöze ne yazacağım konusu sardı.

Aslında önsözler biraz yapıcı, umut verici, aydınlık olmalı. Ne bileyim, yazı yazmaya yeni başlayanlar için yol göstericilik görevini üstlenmeli. Karabulutların dolaştığı siyasi ve toplumsal ortamda bir manolya gibi açmalı – beyaz ama koklaması yasak. Pandora'nın kutusu açılırken, kötülükler etrafa acımasızca yayılırken, kutunun en dibinde umudun olduğunu anlatmalı.

İçinden geçtiğimiz tünelin karanlığında bunları görmek, aktarmak, anlatmak elbette çok zor; ama her tünelin bir anda gün ışığına kavuşacağını da unutmamak gerek.

Ya gece yolculuk yapıyorsak ve tünelden çıktığımızda da karanlık hüküm sürerse?

İşte bunu asla düşünmemek gerek, zira tünelden çıkış sonunda toplum yine de karanlık ortama düşse de, çıkılan ortam temiz hava ve Samanyolu gibi parlayan küçük ışıklarla donanmış olacak.

Kitabın böyle bir amacı yok. Bu yüreklerde olması gereken bir umut. Hatta kitapta karanlık tablolar bile bulabilirsiniz. Önemli olan bir dönemin fotoğrafını çekmek, sanal mutluluklar yaratmak değil. Sanal da olsa mutluluk yaratmak elbette çok önemli, ama bir dönemin fotoğrafını çekmek üzere yola çıktırıysanız, bunu makalelerle yapmanız mümkün olmuyor, zira ortada mutluluk içeren bir tablo yok.

Bence bir önsöz için uzun bile oldu bu yazılanlar. En iyisi kitabı elinde tutanları birbiri ile bağlantılı makaleler zinciri içinde baş başa bırakmak. Öyle çetrefilli makaleler değil okuyacaklarınız, deneme türünde. İç açıcı olanlar da var, karamsarlığın dibine vuranlar da, gülümseten de var, ama ağlatan yok.

Karanlık elbette var, ama aydınlık daha çok.

Umarım hoşunuza gider...

Ahmet Mümtaz İdil

Mayıs 2016, Ankara

TEŞEKKÜRLER

Kitabın gün ışığına çıkmasında payı olan herkese teşekkür ediyorum, ama öncelikle ismini anmak istediklerim var.

Öncelikle bana Destek Yayınları'nı öneren Soner Yalçın'a...

Kitabı basmayı kabul eden Destek Medya Grup Başkanı Yelda Cumalıoğlu'na...

Destek Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Ertürk Akşun'a ve emeği geçen Destek Yayınları çalışanlarına teşekkürü borç bilirim.

Suda Yıkanmakla Ahlaklı Olunmaz

İlkçağ felsefecilerinin, o zamanki adıyla doğabilimcilerinin en çok üzerinde durdukları konu, artık günümüzde hiç üzerinde durulmayan konudur: ahlak... Platon, kendi çağında sofistlerle kavga ederken, insanın doğal amacı olan mutluluğu sağlayacak yaşama biçimini, bunun ne olabileceğini arıyordu. Ama bu çözülmesi gerçekten zor bir problemdi ve sorun tek kişinin ahlakı değil, toplumun ahlakıydı. “Eğer...” diyordu. “Toplumsal ahlak bozulmuşsa, birey olarak sizin ahlaklı olmanız ve bunu uygulamanız hiçbir anlam ifade etmez. Mesele toplumun ahlak kurallarına uyması ve bunu ödün vermeden uygulamasıdır.”

Tek başına bir insanın “ahlak” sorunu kendi vicdanını ve yakınındakileri ilgilendirir. Bunun bütün toplumun yaşamını etkileyecek hale getirilmesi halinde buna *sosyal ahlak* adı verilir. Bireysel ahlak veya ahaksızlık kişinin kendi sorumluluğunda olabilir elbette ve bunun bedeli de kişi tarafından ödenir ama bu ahaksızlığı açıkça yaşayan birinin sosyal ya da toplumsal ahlakı öğretmeye kalkması, hele de bu öğretiyi topluma sindirmesi gereken bir mevkide bulunması başlı başına bir ahaksızlıktır (günümüzde yaşanan çocuk tacizlerini, istismarlarını, kadına şiddeti vb. düşünün).

MÖ yaklaşık 500 yıl önce yaşamış olan Platon, kendinden önceki ve çağdaşı filozofların, örneğin Sokrates'in, Pythagoras'ın, Herakleitos'un, Demokritos'un düşünce yapısından bir parça ayrılıp, yani bir bakıma günümüz pozitif biliminden farklı olarak filozofların konulara etik olarak bakmasının ilk temsilcisidir. Bu, daha ileride Platon'u eleştiri konusu da olacaktır. Tamamen "ahlak" kavramıyla bir toplumun yönetilemeyeceği, eşit paylaşım, insan hakları ve vahşi kapitalizmin tomurcuklandığı gelişmelerin de bir toplumun en az ahlak kadar büyük bir sorunu olduğu bilinmelidir. Nitekim, özellikle sosyalist düşünceden beslenen düşünce akımları, Platon'un "mistik" yaklaşımından oldukça rahatsız olmuşlardır. Buna rağmen Platon, devlet denilen kavramın oluşmasında ve yürümesinde 2500 yıldır değişmeyen bazı kuralları koymasından çok önemli kabul edilir.

Devlet adlı eserini yazarken ve belki de Amerikan ve Fransız devrimlerinin yapıtaşlarını 2500 yıl önce döşerken, "ahlak ve doğruluk" kavramlarının altını kalın çizgilerle çizmiştir. Öyle ki, tarihte ahlak denilen kavramı ilk sorgulayan filozof olarak değişmez bir yer edinmiştir.

Devlet'te Platon, "Doğruyu uygulayanların da, haksızlık edemediklerinden istemeye istemeye uyguladıklarını iyice anlayabilmek için, şöyle bir örnek düşünelim: İkisine de, doğru adama da eğri adama da, her istediğini yapma olanağını verelim, sonra da arkalarından gidelim ve hırs onları nereye götüreceğimize bakalım. Kuşkusuz, başkalarından daha çok elde etmek istediği için, doğruyu eğriyle aynı hedefe doğru giderken, suçüstü yakalıyoruz; çünkü doğası gereği her insan, bu hedefi en iyi bir şey bilerek ona erişmeye çalışır. Yalnız yasa onu zorla hedefinden ayırır, eşitliğe saygı gösterme yoluna sokar" der. (Platon, *Devlet*, Çeviren: Azra Erhat, Samim Sinanoğlu, Suat Sinanoğlu, s. 76, Dünya Klasikleri)

Platon döneminin en önemli sorunlarından biri olarak

ortaya atılan bu yaklaşım, günümüzde de gerçekliğini ve geçerliliğini aynen korumaktadır. Şimdi aynı örneği gözlerimizi kapatarak günümüz için kullanmaya kalkışırsak, herkesin bir oranda kendisini iyi tarafa koyduğunu, karşısındakinin yanlış yolda olduğunu düşündüğünü ve kendisine yaptığı kötülükleri aklına getirdiğini tüm çıplaklığıyla görürüz.

Platon'dan başlamak üzere Aydınlanma Çağı'na kadar bütün filozoflar, ahlakı bilimin önünde tutmuşlar ve insanları yönetmenin birinci koşulu olarak ahlakı görmüşlerdir. Toplumsal ahlak yerle bir olmuş, ama kimse dönüp de Platon'un en başta söylediği ahlak tanımına dönmemiştir. Bir süre sonra ise yeniden kişisel ahlak gündeme gelmiştir. Bugün yaşadığımız dünyanın en büyük sorunlarından biri toplumsal ve bireysel ahlakın birbirleriyle yaman biçimde savaşmasıdır.

Ahlak, önce bireyden başlıyor. Bireyler ahlaksızlaştıklarında toplum ahlaksız oluyor ve yaşananlar da doğal olarak toplumsal oluyor. Şizofrenleri, eşcinselleri toplum dışına iten anlayış, ahlaklıları da toplum dışına itiyor, onları da üçüncü veya dördüncü bir cins olarak görüyor ve asla kabul etmiyor.

Oysa ahlak hâlâ Platon'un savunduğu gibi bireyseldir. O halde, yalnızca bulunduğu konumu korumak ya da kaybetmek için öne sürülen ahlak, ahlaksızlığın ta kendisidir.

Yine Platon'a ve neredeyse tüm ilkçağ filozoflarına dönelim, daha da olmadı Roma Senatosu'na "ahlak" dersi veren Cicero'ya bakalım: Ahlak bir yerden bozulmaya başladıysa, her yerde bozulma söz konusudur. Eğer toplum bunu benimserse, toplumun ahlak anlayışı da değişmiştir. Ardı ardına çıkarılan yasalarla bunu engellemek söz konusu olmaz. Çünkü ahlak bir öğreti değil, bir yaşama biçimidir. Bunu anlatmak ve tekrarlamak da şarttır. Ahlak ile ilgili düzenlenen her yasa, engellenmek istenen her türlü ahlaksızlık, aslında yapılan ahlaksızlıkların üstünü örtmek için "muktedirlerin" kendilerini savunmak

adına hazırladığı zırhtır. Dokunulmazlık, ulaşılamazlık, önemsenme arzusu, yetki ve açgözlülük...

Ne diyordu Cicero Roma Senatosu'nda: "Mutluluğun biricik kaynağı erdemdir (ahlaklı olmaktır). Bunun dışında kalan bütün şeylere ilgisiz kalınabilir. Haz, saygınlık, zenginlik gibi dış değerler, erdem karşısında ikinci planda kalır. İnsanın kendi benliğinin olgunluğu, insanın kendisiyle ve doğanın gerçek Tanrısal öz ile uyumlu olması, böyle uyumlu bir yaşayışa ermesi erdemdir. Buna göre insanın kendini bilmesi, erdeme götüren ilk yoldur, ama doğayı da bilmek, insanın kendisini bilmesinin bir parçasıdır. Doğa bize, olabilecek dünyaların en yetkinindeki Tanrısal akli öğretir. Ancak, insan düşünmek ve bilmek için değil, her şeyden önce eylemek için bu dünyada bulunmaktadır." (Prof. Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, 1980, s. 121)

Kaldı ki, en basit söylemle ilkçağ filozofları için de, Cicero gibi düşünürler için de ahlak asla "kadın erkek" ilişkisiyle sınırlandırılmamıştır. Daha, çok daha öte kavramlar ve eylemler ahlak kelimesinin şemsiyesi altındadır. Ama yine de "ahlak" denince önce kadın erkek ilişkisinden başlayan bir yaklaşım egemendir.

"Kızım güzel ellerinle bana bir kahve yap da içelim" diyen bir müdürün sekreterine sulandığı açıktır. Ama toplum bunu "ahlaksızlık" değil, müdürlük olarak görür (kahve istenen kız hariç).

Böylelikle, toplumu yönetmeye kalkan insanların her şeyi yapma hakkına sahip olduğu düşüncesi gelir yerleşir ve buna tacizden tecavüze kadar her şey de dahildir. Mağdur sesini çıkaramaz (bu da başka bir toplumsal baskı ve ahlakın Platon şeklinde tanımıdır), fail bu işi yaptığını ise her yerde ballandıra ballandıra anlatma hakkına sahiptir.

Ertesi gün ise size ahlak dersi vermeye bile kalkabilir, şaşırtmayın.

Yanlış da anlaşılmasın, yukarıda da değinildiği gibi; ahlaksızlık, bir kadınla veya erkekle birlikte olmak değildir, ilişkide olduğu kişiye sahip çıkmamaktır. ABD Başkanı Clinton, Monica Lewinsky ile Oval Ofis'te birlikte olduğunu itiraf edebildiği için başkanlığına devam etmiştir. Bu insani bir zaaftır ve kabul edilebilir. Ama ahlak bir toplumun değer yargılarının bütünüdür ve tıpkı Katoliklerin haklı olarak savunduğu katıllığa sahiptir: Ya vardır ya da yoktur.

Varsa, sahip çıkar ve yürürsünüz, yoksa bir dut ağacının altında yüzünüzü gizlemeye, kimseye görünmemeye çalışırsınız (neden dut ağacını örnek gösterdiğim sorulacak olursa, özellikle salkım dut ağaçları hem gizlenmek için uygun ortam yaratır hem de kökleri boyunu geçen ender bitkilerden biridir).

Platon ve Cicero'nun çizdiği sınırlar çerçevesinde ahlak yoksa...

İşte sorun da burada ortaya çıkıyor. Eğer felsefi anlamıyla etik yoksa, bu tamamen yaptıklarınıza sahip çıkmak veya çıkmamakla ilgili bir sorundur. Fırsatçı yaklaşımlar her zaman sırtı tır ve toplumun gözünden kaçmayı sağlar gözüксе de, bu "haltı" yiyen kişinin toplumu tek gözlüymüş gibi görmesinin vahim sonucu olarak bir şekilde karşısına çıkar.

Yaşlı kurtlar puslu havayı sever... Genç kurtlar her türlü havada avlanır, ama kurtlar yaşlandıkça ve zayıfladıkça puslu havalarda avlanırlar. Neden mi? Sanırlar ki, kendileri görmediği için başkaları da onları görmüyor.

İlkçağ felsefecilerinden, doğabilimcilerinden bu yana değişen ne oldu da, bir konuda "etik" zafiyet gösterenler, bir başka konuda "ahlak abidesi" haline gelebildi? Ahlaksızlık öyle bir eylemdir ki, onu bankada bozdukça da ahlaka çeviremezsiniz. Ahlaksızlık bir kere damardan girdiyse, mezar taşınızda "ecelinden öldü" yazmazlar. Ahlak öyle bir erdemdir ki, karşıtı, zıtlığı asla yoktur. Tektir ve yerine ikame edebileceğiniz şey bulamazsınız.

Bu nedenle, “Ben yıkandım geldim” denemez.

Bozulan bir kar topu asla eski haline dönmez, ancak yeni bir kar topu yapabilirsiniz. Eriyen bir buzul sonsuza kadar erimiştir, yeniden dondursanız da eski buzulu elde edemezsiniz.

Ahlaksızlık tüm toplumu sardıysa eğer, ahlaklı olduğunuzu anlatmanız bir işe yaramaz. Geçerli akçe, piyasada satın alma gücü olan akçedir. Erdemli bir kişi ilkelerini korumaya kalktığında, ahlaki değerleri çökmüş bir toplumda artık o üçüncü cinstir.

Toplumsal değerler değişmez yasalar manzumeleri değildir ve hiçbir dönemde de olmamıştır. Bugün sizin için son derece doğal olan bir davranış veya yaklaşım biçimi, ertesi gün bir başkası için son derece etik dışı kabul edilebilir ve bu kabul edenlerin sayısında artış olması halinde gündemde bir “ahlak” sorunu var demektir.

Su, bedeninizi temizler, ahlakınızı değil.

Ülkesinin yetişmiş beyinlerine “tahammül” edemeyenler, polis-asker koruması altında yaşamaya mahkûmdur.

Bu kural İdi Amin, Kaddafi, Marcos, Peron, Franco, Mussolini vb. dönemlerinde de böyleydi, şimdi de, El Beşir gibi örnekleriyle devam ediyor.

Korumalar, birer yatak odası aksesuarına dönmüştür hepsi için. Ya da yol çizgilerine, ceket düğmesine, kaldırım taşlarına vb... İçinde yaşadığı toplumdan korkmaya başladıysa eğer liderler...

Onlarca, yüzlerce korumayla bir yerden, ötekine...

Bu artık “terörden” korkmayı aşmıştır; bu ciddi bir yok edilme korkusudur ve korku beynin içgüdüyü sakladığı “lob”dan değil de, zekâyı sakladığı “lob”dan gelir.

Bu yüzden de dikkate alınmak zorundadır.

İşte korkulan budur. Aydınlar kıpırdanmaya başlamıştır. Düşman “nitelikli” hale dönüşmektedir.

Yandaş “aydınlar” dirençle karşılaştıklarını fark ederler.

Yandaşlar da az değildir elbet. Akıllı, donanımlı, iyi eğitilmiş, zeki...

Ama ücretli...

Boş olan meydana koşmaya alışmışlardır. Artık karşılıklarına şimdilik yüksek olmasa da bir “duvar” örülmektedir ve korku bu duvarın daha da yükselmesine odaklanmıştır. Bunu engellemek için bir korku imparatorluğu yaratma yoluna giden tüm yönetimler gibi, ülkemizde de korku duvarları “karşı duvar” olarak karşılıklarına çıkacaktır.

Ahlak kelimesini salt “belden aşağı” bir eylem olarak görme sıkça rastlanan bir durumdur. Oysa ahlak hemen tüm toplumsal değerleri içerir ve kendini bildiğimiz ve benimsediğimiz anlamda göstermeyebilir. Oysa, ilkelerinden ve toplumsal denetimden kaytarmaya çalışan herkes bir biçimde “erdem” sorunu yaşamaktadır.

Amerikalıların çevirdiği en iyi dizilerden biri olarak kabul edilen *Angels in America*'da çarpık ilişkiler ele alınsa da, asıl parmak basılan nokta “ahlak” noktasıdır. Bunu en iyi biçimde filmde eşcinsel konumdaki Roy Cohn ile yakın dostu Dr. Henry arasındaki konuşma gösterir. Doktor haklı olarak hastasına teşhis koyar, ancak Roy öylesine bir savunmaya geçer ki, konu ahlak meselesine kilitlenir kalır.

Türkiye'nin Melekleri Kim Acaba?

Angels in America, yedi bölümlük, Al Pacino, Meryl Streep, Emma Thompson gibi “Oscar Ödülü kazanmış” oyuncuların da yer aldığı bir diziydi. Dizi daha çok eşcinsel ilişkiler üzerine kuruluydu, ama ayrıntılar çok daha önemliydi. Bir ülkenin nasıl yönetildiği konusunda ipuçları veriyordu:

Çok ünlü ve çok zengin bir hukukçu olan Roy Cohn (Al

Pacino) sağlığından endişe duyduğu ve AIDS'ten kuşkulandığı için çok yakın dostu olan Doktor Henry'ye gider.

Diyalog özetle şöyledir:

Henry: Buna neyin sebep olduğunu kimse bilmiyor. Nasıl iyileştirileceğini de. Bağışıklık yetmezliği virüsü. Antikorlar bedeni ona karşı korumakta güçsüzdürler. Neden mi? Bilmiyoruz. Bedenin bağışıklık sistemi çalışmayı bırakıyor. Bazen beden kendine bile saldırabiliyor. Her koşulda enfeksiyonlar ailesine açık hale geliyor. Kollarındaki şu lezyonlar ya da gırtlak sorunun yani. Ya da salgı bezleri. Ayrıca beyin zarından sızıp kan yoluyla beyne de ulaşabileceğini sanıyoruz ki bu elbette çok kötü bir haber. Ölümcül...

Roy Cohn: Çok ilginç bay büyücü. Bana bunları neden anlatıyorsun?

Henry: Çünkü, biraz önce, biyopsi sonuçlarını aldım. Üç lezyona rastladım. Boynundaki sarkıklarla, koltuk altındaki salgı bezleri şişmiş durumda, ayrıca oral kandidozun da var. Sağ elinin iki parmağının tırnak diplerinde mantarlar oluşmuş.

Roy Cohn: Yani? Bu söylediklerin çoğunlukla homoseksüellerle uyuşturucu bağımlılarının başına dert olur. Öyleyse ne ima ediyorsun Henry?

Henry: Bir şey ima etmiyorum.

Roy Cohn: Uyuşturucu bağımlısı değilim ben.

Henry: Yapma Roy.

Roy Cohn: Ne? Neyi yapmayayım? Yapma Roy ne? Benim keşin teki olduğumu mu düşünüyorsun? İz görüyor musun? Saçma bu. Söyle öyleyse.

Henry: Ne söyleyeyim?

Roy Cohn: "Sen bir..." Devam et Henry. "Roy Cohn, sen bir uyuşturucu bağımlısısın" değil söylemen gereken. Diyeceksin ki, "Roy Marcus Cohn, sen bir..." Hadi Henry, baş harfi "H"...

Henry: Buna bulaşmayacağım...

Roy Cohn: Baş harfi "H" Henry... ve hemofili değil. Hadi söyle.

Henry: Neden yapıyorsun bunu Roy?

Roy Cohn: Hayır, ciddiğim ben. Söyle, de ki, "Roy Cohn, sen bir homoseksüelsin." Ben de sistemli bir şekilde itibarını yok etmeye başlayayım. Doktorluğunu da, New York Eyaleti'ndeki kariyerini de Henry. Bunu yapabileceğimi biliyorsun.

Henry: Roy Cohn, sen... sen erkeklerle seks yapmışsın. Hem de birçok kez Roy ve o erkeklerden biri ya da birkaçı seni çok hasta etmiş. AIDS kapmışsın.

Roy Cohn: AIDS? Biliyor musun Henry, senin sorunun kelimelere fazla takılman. Etiketlerle ifade ediyor, etiketlerin gördüklerini ifade ettiklerine inanıyorsun. AIDS, homoseksüel, eşcinsel, lezbiyen... Bu etiketler, sana kimin kimlerle yattığını mı anlatıyor sanıyorsun? Bunu anlatmıyorlar.

Henry: Öyle mi?

Roy Cohn: Evet. Bütün etiketler gibi sadece ve sadece bir tek şeyi anlatıyorlar. Bu kadar tanınan birinin hiyerarşik yerini. Bu bir cinsel seçim değil, çok daha basit bir şey: Güç (nüfuz). Her neyse, aradığımda telefonu açan, bana borcu olan... İşte etiketler bunu gösterir. Tabii bunu anlamayan biri için ben homoseksüelimdir, çünkü erkeklerle seks yapıyorum. Ama aslında yanlış bu. Homoseksüeller, erkeklerle yatan erkekler değildir. Homoseksüeller, on beş yıldır çabalamalarına rağmen belediye meclisinden kıytırık bir yasa tasansını bile geçiremeyen erkeklerdir. Homoseksüeller, kimseyi tanımayan ve kimse'nin tanımadığı erkeklerdir. Zerre kadar nüfuzu olmayanlardır. Bu beni çağırıştırıyor mu Henry?

Henry: Hayır

Roy Cohn: Hayır! Benim nüfuzum var. Hem de çok. Şu ahizeyi alırım, on beş rakam tuşlarım, karşıma kim çıkar sence? Beş dakika içinde Henry?

Henry: ABD başkanı

Roy Cohn: Daha da beteri Henry, karısı...

Henry: Çok etkilendim.

Roy Cohn: Etkilenmeni istemiyorum, anlamayı istiyorum. Yanılmaca değil bu, ikiyüzlülük de değil. Gerçeğin ta kendisi. Ben erkeklerle seks yaparım ama inan bana, neredeyse tüm diğerlerinin sığıdığı palavralara inat ben düzdüğüm herifi Beyaz Saray'a bile götürürüm ve Başkan Reagan bize gülümseyip elimizi sıkar, çünkü ben tamamen kim olduğumla değerlendirilirim. Roy Cohn homoseksüel değildir. Roy Cohn heteroseksüel bir erkek Henry, heriflerle takılan.

Henry: Tamam Roy.

Roy Cohn: Peki, teşhisin ne Henry?

Henry: AIDS'sin Roy...

Roy Cohn: Hayır Henry, hayır. AIDS homoseksüellerde olur. Benim karaciğer kanserim var.

Henry: Her ne haltın olursa olsun, durumun çok ciddi. Senin için yapabileceğim tek lanet bir şey bile yok. Bethesda'daki Ulusal Sağlık Kurumu'nun yeni bir ilacı var, adı AZT. Seni yazdırabilsem bile iki yıl beklersin listede. Yani al eline ahizeyi Roy, on beş rakamı tuşla ve First Lady'ye karaciğer kanserinin deneysel tedavisi için o ilaca ihtiyacın olduğunu söyle, çünkü istediğin her lanet adı verebilirsin ona Roy. Ama suyu kaynayan şey her ne olursa olsun çok kötü şeylerin habercisi.

Son söz filan eklemeye, sağlama yapmaya, açıklamaya filan gerek yok sanırım. Diziyi izlediyseniz yeniden, izlemediyseniz mutlaka izleyin derim. Şu soruya cevap aramak gerekiyor dizide: Ahlaklı olan Doktor Henry midir yoksa Roy mu?

Yazmak denince akla önce yazarlar, ardından da günümüzü çoğu kez allak bullak eden, zaman zaman da tebessüm ettiren gazeteciler geliyor. Gazetecilik mesleği öylesine pespaye hale

gelmiş durumda ki, günümüzün çoğunu onların doğru haber vermemeleri yüzünden ağız dolusu küfürlerle geçiriyoruz. Oysa onların tek hedefleri olmalı: Halkı doğru bilgilendirmek. Başka bir deyişle hepsinin birer Henry veya Roy olmalarını ummak. İkisi de doğruları söylüyor, ama hangi doğru ötekinden daha ahlaklı, buna siz karar vereceksiniz.

Memursan Gazeteci, Gazeteciysen Memur Olamazsın

Evet, gazetecilik mesleğinin en aşağılık dönemlerinden birini yaşadığımız şu günlerde, gazeteciliğin ne olduğu konusunda birkaç söz söylenmeli. Benim anlayışımın burada çok önemi yok, ama kabul edemediğim noktalar söz konusu olduğunda ve onları bir şekilde ortaya koyduğumda, geride artık ne kaldıysa, “gazetecilik” adı verilen meslek kendiliğinden ortaya çıkacak.

Elbette burada kendi gazetecilik kriterlerimi veya mesleğe bakışımı özetleyerek sırça köşküme çekilecek değilim. Benim daha çok yapmak istediğim, ünü gazeteciliğinin önüne geçmiş bazı devlet adamı, sanatçı ve yazarları gündeme getirmek. Onların onurlu (doğal olarak Mussolini dışında kötü örnekleri buraya almadım. Mussolini ise sosyalist olduğu dönemde gazetecilik yapmıştı) yaşamlarının gazetecilik mesleği için ne kadar büyük önem taşıdığını aktarmaya çalışmak.

Kitap, yalnızca gazetecilik üzerine yazılmış bir kitap kimliğinde değil. Amaç, mesleği gazetecilik olmayan kimi insanların yaşamlarından kesitler sunarak mesleğin önemini vurgulamak.

Gazetecilik bu ülkede artık saygın bir meslek olmaktan çıktı. Dünyanın “demokrasi ile yönetilen” tüm ülkelerinde hâlâ büyük ölçüde saygınlığı olan bir meslek, ama otokratik veya dikta ile yönetilen ülkelerde gazetecilerin bağımsızlığından söz etmek mümkün değil. Bir kere hemen şunu önkoşul

olarak yazmalıyım: Bu ülkede basın özgürlüğü, bireysel özgürlük, düşünce özgürlüğü filan zaten yoktu, şimdi ise tamamıyla toprağın en derinine gömülmüş durumda. Korku tüm “zularları” esir almış. Ağzınızı açmanız halinde sizi dört duvar arası bekliyor en hafifinden.

Bu ülkede her şeyden önce gazete sahipleri gazeteci değil, işadami. Bu yeni bir şey değil. AKP'den önce de farklı bir tablo yoktu aslında, ama AKP iktidarı gazeteciliğin bu yumuşak karını kullanmayı bildi.

Bunun doğal sonucu olarak da gazete sahibi işadamları hükümetlerle parasal alışveriş içine girmiş durumdadılar. Gazetelerini hükümetler aleyhine kullandıklarında; başlarına diğer yaptıkları işlerle ilgili olmadık belalar, sıkıntılar ve açmazlar çıkıyor, çıkartılıyor. Parasal konularda yalnızca gazete ile varlığını sürdüremeyen, aynı zamanda çeşitli ihale ve farklı işkollarından “kâr” elde etmek üzere olan bu tür kuruluşlar, sahibi oldukları medya aygıtlarını diğer işlerinin daha da iyiye gitmesi için kullanıyorlar. Bu da onları, mevcut hükümetlerin politikaları karşısında “suskun” kalma zorunluluğuna itiyor. Bunlar elbette bilinen ve yaşanan olgular.

Bugün yaşanan en büyük sorunlarımızdan biri bu. Patronların siyasal iktidara ticari olarak göbekten bağlı olmaları, gazetelerde çalışan muhabir ve yazar takımını derinden etkiliyor. Muhabir veya yazar takımı, hükümetler aleyhine bir şeyler yazdığında, bunun bedelini gazete Maliye'ye olan sorumluluğu ile ödemek zorunda kalıyor ve kendisine “vergiler” hatırlatılıyor, hem de bu konuda ısrarlı olan muhabirlere ve yazarlara kapı gösteriliyor.

Neredeyse dünyanın bir numaralı ülkesi haline geleceğiz gazetecileri işsiz bırakmakta veya onları demir parmaklıklar arkasına atmakta... Bizimle yarışan ülkelerin hemen hepsi de demokrasi ile yönetilmeyen ülkeler. Aynı sıkıntılar oralarda da

yaşanıyor ve kamuoyunun sağlıklı ve doğru bilgi alması ege-
men siyasi güçler tarafından engelleniyor.

Kısa geçmişe baktığımızda açıkça görürüz ki, yüzlerce ba-
sın ihlali yapılmış bu ülkede. Her şeyden önce, birçok habere
“yayın yasağı” getirilmiş, birçok haber “hakaret” olarak nite-
lendirilip yazarlar hapse tıkmış veya haklarında dava açılmış,
para cezaları kesilmiş. Birçok çetrefilli konu daha kamuoyuna
yansımadan hasıraltı edilmiş durumda. Bu koşullarda birileri-
nin çıkıp da kendisini “gazeteci” olarak tanıtmaması, o kimliği ta-
şıdığını iddia etmesi mümkün olmuyor. Zaten muhabirin veya
yazarın kendisi de inanmıyor “gazetecilik” yaptığını. Zira bu
ortamda, gazetecilerin korkaklığı veya yazmaktan çekinmeleri
değil etkin olan, etkin olan iş ve para meselesi. İşsiz kalma kor-
kusu, işsizlik oranının yüzde 10’ları aştığı bir ülkede, gazeteci-
likten başka elinde yapabileceği hiçbir başka meslek bulunma-
yan insanları “patron” isteğine boyun eğmek zorunda bırakıyor.

Kimileri bunu kendi isteği ile yaparak var olan koşullarını
daha da iyi duruma getirebiliyor, kimi de içi kan ağlasa da elin-
deki bilgileri yazmaktan vazgeçiyor ve kendini “memur” sıfatı-
na sokmakta sakınca görmüyor.

“Memur” sözcüğünü özellikle ve tırmak içinde kullandım.
Zira memurlar, örneğin polisler veya askerler, aykırı buldukları
bir durumda, salt “emir” aldıkları için verilen görevi yerine ge-
tirmek zorunda kalıyorlar, bilmeden veya bilerek kapitalizmin,
faşizmin, teokrasinin hizmetine boyun eğiyorlar.

Mussolini gibi bir faşist diktatörün, sosyalist yazılarla gazete-
ciliğe başladığını hemen herkes bilir sanıyorum, ama Lenin’in
ya da ABD başkanlarından Truman’ın veya İngiliz Başbakanı
Churchill’in gazeteciliği (Truman’ın köşe yazarlığı da olsa)
söz konusu edildiğinde, şaşırtıcı sonuçlara ulaşmak mümkün
olabiliyor.

Burada şu konuyu belirtmekte de yarar var: Gazetecilik de-

nince benim aklıma “muhabirlik”, gazeteci denince de aklıma “muhabir” gelir. Muhabirlik deneyiminden geçmemiş kişilerin, salt köşe yazarak gazetecilik hayatına başlamaları aslında onları gazeteci kılmayacaktır belki, ancak şunu da unutmamak gerek ki, yaşadığı siyasi, edebi, sanatsal ve mali konularda deneyimlerini ve anılarını paylaşan kişilerin de bir anlamda gazeteci kimliği taşıdığı kabul edilmeli.

Başta ülkemiz olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinde yüzlerce insan, muhabirlik deneyimi olmadan doğrudan “köşe yazarlığı” gibi payelerle gazetecilik mesleğini bir şekilde yerine getirmişlerdir. Zaten bu kitabın ön konusunu da bu kişiler oluşturacaktır. Adını bambaşka biçimde dünyaya duyuran Churchill gibi bir devlet adamının yaşamına gazetecilikle başlaması, hatta muhabirlik yapması onu iyi bir gazeteci yapmamış, siyasi dehası gazeteciliğinin de önüne geçerek, dünyanın en büyük siyasetçilerinden biri yapmıştır. Daha da şaşırtıcı olanı, Nobel Edebiyat Ödülü’nü almasıdır. Bu alanda dünya üzerinde Nobel Ödülü alan ilk ve tek başbakandır.

Keza George Bernard Shaw’ın gazetecilik serüveni filozoflukla sonuçlanmıştır, tıpkı Hegel gibi. Bir doktor olan Anton Çehov, dünyanın en büyük öykü yazarlarından biri olarak karşımıza çıkar, ama gençliği gazetecilik serüveniyle doludur. Yazılarını *Işıltı* gazetesine Cehonte takma adıyla gönderir. Keza Balzac’ın tüm hayatı da gazetecilik serüveniyle doludur. Hemen hepsi, bir şekilde gazetecilik deneyimini tatmışlar ve kimi bu konuda çok başarılı olurken, kimi kısa sürede başka bir mesleği seçme yoluna gitmiştir.

Okul gazetelerine köşe yazmakla başlayan amatör gazetecilik serüvenini gerçek bir meslek haline getiren gazetecileri bir kenara bırakacak olursak, dünyaya damgasını vuran birçok sanatçı, siyasetçi ve bilimadamının bir şekilde gazeteciliğe bu laştığını bu yazılarda göreceksiniz.

Zaten bu kitabın bir amacı da gazetecilikle işe başlayıp da kendini bambaşka yollara eviren insanların hayatlarını gözler önüne sermek...

Sadece gazetecilik ile yaşamını sürdüren, gazeteci olarak tanınan ve gazeteci olarak ölen kişiler bu kitabın konusu dışında olacaktır.

Büyük Ekim Devrimi'nin başaktörü Lenin ile başlayalım...

Lenin Gazeteci miydi?

Elbette hayır. Lenin'in gazeteciliği, bugün bizim anladığımız anlamda bir gazetecilik değildi. Lenin'in gazeteciliği daha çok ülkesinin kurtuluşu için bildiri veya makale yayımlamakla ve gazete yönetmekle sınırlı bir gazetecilikti. Yazdığı makaleler Rusya'nın ve hatta dünyanın birçok ülkesinde kendine bir "köşe" buluyordu, ama bunlar düşünce yazılarıydı çoğunlukla ve haber niteliği taşımıyordu.

Şu anlamda "haber" söz konusu olabilir belki: Lenin, ülkesindeki proletarya egemenliğini üstün kılmak için bazı irdelemeler ve analizler yapması açısından elbette "reddedilemeyecek" bir köşe yazarıydı, ancak Rusya'daki gelişmeleri yakından izlediği ve oradan bilgiler aktardığı için de yazılarında "haber" niteliği de bulmak mümkündü. Yine de, köşe yazarlığı yapan aydın ve kanaat önderlerini de bir anlamda gazeteci saydığımız için, Lenin'i de gazeteci kimliğinde anmak mümkün olabilir, ama onu Lenin yapan gazeteciliği değil, siyasi direnci ve görüşleriydi.

Sovyet Devrimi'nin bir numaralı lideri Vladimir İlyiç Ulyanov, diğer adıyla Lenin, 1900'lü yılların ilk on yılında Çarlık Rusyası tarafından yasadışı ilan edilen "İskra (Işıltı)" gazetesini kurduğunda, en büyük sorunu gazetesini Çarlık Rusyası'nın

topraklarında dağıtabilmektir. Lenin, daha sonra Menşeviklerin tarafına geçen, o sıralarda yakın dostu olan Potressov ile birlikte, gazeteyi Leipzig'de, sosyal demokrat bir yayınevinde bastırıldı. *Iskra*, Berlin'deki sosyal demokratların *Vorvaerts* gazetesinin ambarlarında paketlenildi ve gizlice Rusya'ya sokuldu.

Lenin, bu tabloid boy (bildiğimiz gazete boyutunun yarısı büyüklüğünde), ince kâğıda basılı gazetesinde, 'kafasındaki devrim planlarının ana hatlarını çizerken, aynı zamanda parti içindeki farklı görüşlere de kuramsal yanıtlar veriyordu. Dünyanın en üretken yazarlarından biri kabul edilen Lenin, daha sonraki yıllarda kitaplaşacağından emin olduğu bir dizi makaleyi, 1901 yılında çıkarttığı *Sarya* adlı dergide, "Lenin" imzasıyla yayımlamaya başladığı andan itibaren de, Vladimir İlyiç Ulyanov adı tarihe karıştı. Artık o Lenin'di ve Sovyet Devrimi'nin yaratıcısı ve kurucusu olacaktı.

Vladimir İlyiç Ulyanov'un "Lenin" adını okuldaki kız arkadaşı Lena'dan aldığı söylenir. Biyografisinde ise, bu adın Lena ile hiçbir ilgisi bulunmadığı belirtilir. Ama, adı nereden gelirse gelsin, dünyanın en tanınmış liderlerinden biri olan Lenin'in ilk mesleği gazeteciliktir.

Lenin, *Iskra*'nın basıldığı yeri kısa süre sonra değiştirir. Yakanmak en büyük tehlikedir çünkü. Önce Londra'ya ardından da Cenevre'ye taşır. 1902 yılına gelindiğinde *Iskra*'nın yazı kurulunda Lenin'in beklediği düşünce ayrılığı patlak verir ve yönetim ikiye ayrılır. Yakın dostu Potressov Lenin'i acelelikle ve gazetenin yazışlarını sürekli savaş havasına sokmakla suçlar. Bu olaydan kısa süre sonra da *Iskra*, Lenin'in ve aynı zamanda Büyük Ekim Devrimi'nin muhalifi olan Menşeviklerin eline geçer.

Bir yıl kadar sonra Lenin, Bolşeviklerin yeni yayın organı *Fı Peryod*'u yayımlamaya başlar.

Rahip Gabon rehberliğinde 1905 yılında halkın silahsız biçimde Çar II. Nikola'nın kışlık sarayına gidip bazı ricalarda bulunmak istemesinin ardından patlak veren olaylar sırasında çar, basın özgürlüğünün kabul edildiğini bildirince, Petersburg'un ilk Bolşevik gazetesi *Novaya Jizn* (Yeni Hayat) yayın hayatına başlar. Elbette gazetenin başında Lenin vardır ama 1905 ayaklanması kanlı biçimde bastırılınca, Lenin yeniden Cenevre'ye dönmek zorunda kalır. Bu iflah olmaz gazeteci, Cenevre'de *Proleter* gazetesini yayına sokar. 1910 yılına gelindiğinde tekrar Rusya'ya dönen Lenin, arkadaşlarıyla birlikte bu kez *Zvezda* (Yıldız) gazetesini çıkarmaya çalışır ama gazete ancak iki sayı yayımlanabilir.

1912 yılında, günümüzde de Rusya'nın en çok satan ve en etkili gazetelerinden *Pravda* (Gerçek) gazetesinin ilk sayısı yayımlanır. Bu sayıda Lenin, "Amacımız" adlı bir başmakale yazar.

Gazete, Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında kapatılır. 1917 yılında yeniden yayımlanmaya başlar. Bu kez yazı kurulunda Stalin, Molotov, Kamenyev gibi isimler vardır ve İsviçre'de bulunan Lenin gazeteyi yönetmektedir.

Rusya'da devrim hareketi tüm hızıyla dünyayı kasıp kavururken, Avrupa savaş sonrasının boşluğunu ve inançsızlığını yaşıyordu. Rusya'da gelişen hareketler Avrupalı yazarlar için son derece önemli bir kaynaktır.

Bu, Çarlık Rusyası'nı Büyük Ekim Devrimi'ne götüren yolda Lenin'in döşediği taşlar olarak açıklanabilir, ama bir de maldyonun öteki yüzü var: Aynı tempoyu tam karşıtı bir "dünya görüşünde" gözlemek mümkün. Zira faşist sözcüğünü en çok hak edenlerin başında gelen Mussolini de çalışma hayatına gazetecilikle, üstelik de bir sosyalist gazeteci, daha da önemlisi muhabir olarak başladı.

Gazeteciliğin Yozlaşmış Biçimi: Mussolini

Lenin ile karşılaştırıldığında, Mussolini tam anlamıyla bir gazeteciydi ve gazetecilik yaptığı yıllarda da koyu bir sosyalistti. Lenin gibi o da daha çok köşe yazarlığını tercih etmiş ayrıca muhabir olarak da görev almıştır, ama gazete ilişkileri Lenin ile karşılaştırılamayacak kadar yakındır.

1908 yılında Mussolini tam bir yıl süreyle sosyalist *La Lima* gazetesinin neredeyse tümünü kendi makaleleriyle doldurmuştu. O sıralarda 25 yaşındaydı ve koyu bir sosyalistti. Daha sonra, o çağlarda Avusturyalıların yönetiminde bulunan Trento'daki *L'Avvenire des Lavatore* gazetesinde ciddi anlamda muhabir gibi çalışmaya başladı. Bir süre sonra da aynı kentte başlayan "Irredenta" hareketinin lideri Battista'nın gazetesi *Popolo*'nun yazışları müdürü oldu. Bu, profesyonel anlamda bir gazetecilik göreviydi ve bu açıdan bakıldığında bile Lenin'in gazeteciliğinden çok farklıdır.

O yıllarda sosyalist görüşü benimseyen Mussolini 1910 yılında *La Lotta di Classe* dergisini kurdu. İki yıl sonra da sosyalist partinin yayın organı *Avanti*'nin başına geçti.

Mussolini de Lenin gibi, belli amaçlar uğruna gazeteciliğe soyunmuştu aslında. Bu yüzden, onu çok yakından tanıyan Kirkpatrick şunları yazmıştı:

"Bir kişinin veya bir grubun salt iktidarı ele geçirmek için yaptığı gazetecilik, gazetecilik sanatının yozlaşmış biçimidir. Mussolini'nin gazeteciliği de işte böyle bir gazetecilikti. Mussolini gerçekten de iyi bir yazardı. Klasik Latinceyi çok iyi bilirdi. Coşkusunu kolaylıkla yazılarına aktarabilmeyi beceriyordu. Makaleleri, çağdaş gazeteciliğin en iyi örnekleri arasında sayılır. Ama bu yazılarında kullandığı malzeme ve bunların kullanış biçimi kabul edilebilir değildir."

Kirkpatrick'in bu saptaması, günümüz Türkiye'sindeki gazeteciler için de sonuna kadar geçerli bir saptamadır.

Mussolini, en azından gazete mutfağına girmiş, hatta muhabirlik bile yapmıştır, ancak ondan sonradır ki köşe yazarlığı gelmiştir. Oysa, Türkiye gazeteciliğinde hiç muhabirlik yapmadan doğrudan gazetenin bir köşesine monte edilen onlarca "gazeteci" bulunmaktadır.

Mussolini'nin en büyük hatası, milliyetçiliğin ve sosyalizmin hem yanında hem de karşısında bir konum alarak, çifte standartlı bir gazetecilik anlayışını benimsemesiydi. Bu da onu faşizm ideolojisine yaklaştırdı ve bir süre sonra da zaten sosyalist düşünceyi tamamen terk etmek zorunda kaldı.

Ünlü İtalyan gazetecisi ve yazarı Luigi Barzini, Mussolini için şunları yazar:

"Kim ne derse desin, Mussolini gerçek bir gazeteci ve kendi çağının belki de en iyi gazetecisiydi. Onun yazışları müdürlüğü zamanında *Avanti* gazetesinin günlük baskı sayısı 50 binden 200 bine çıkmıştır. Mussolini gazeteciliğiyle akli başında, okumuş azınlığa değil, daha çok ilkel duygularla hareket eden kitlelere dönmüş ve bu dönüş onu halkın sesi ve devlet adamı yapmıştır. Gazetecilikte gerçeği bildirmeyi, tarafsızlığı ve dürüstlüğü bir yana koymuştur. Hangi biçimde olursa olsun halk kitlelerini sürekli dalgalandırmak, onları sürekli heyecan içinde tutmak için elinden geleni yapmıştır. Toplum acılara boğan olayları kurcalamış, bunları dramatize ederek gazetesinde kullanmıştır. Eğer İtalyanlar, İngilizler kadar meraklı gazete okuyucusu olsalardı, Mussolini'nin yönetimindeki *Avanti*'nin günlük baskı sayısı iki ya da üç milyona rahatlıkla yükselebilirdi."

Barzini'nin saptaması da bugün Türkiye'deki gazetecilik anlayışına çok yakındır. Bilindiği gibi Mussolini taktiğini uygulayan siyasetçiler olduğu gibi Türkiye'de de birçok gazeteci, han-

gi biçimde olursa olsun halk kitlelerini sürekli dalgalı, sürekli heyecan içinde tutmaya çalışmaktadır. Siyaset de aynı kulvarı kullandığından, hangisinin diğerine daha egemen olduğunu saptamak da zorlaşmaktadır. Bunun sonucunda da Türkiye'de ayrımcılık neredeyse son noktasına ulaşmıştır. Yazar, daha çok kendine yakın kitlenin görüş ve ideolojisi üzerinden yola çıkarak ülkeyi yorumlamakta, bu da tarafsızlığını ortadan kaldırmaktadır. Bugün ülkemizde tarafsızlığını koruyabilen gazeteci sayısı fazla değildir.

Mussolini, büyük övgüler aldığı *Avanti* gazetesini bir süre sonra bırakıp, *Popola d'Italia* gazetesini yayımlamaya başladı. Mussolini'nin kurduğu bu yeni gazete İtalya'nın Müttefikler yanında savaşa girmesi tezini büyük bir coşkuyla savunuyordu. Sosyalistler bu düşünceye karşı olduklarından Mussolini'yi partiden ihraç etmekte hiç zaman kaybetmediler.

Popola d'Italia, Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra faşist partinin yayın organı oldu. Mussolini iktidarı ele alınca gazete hükümetin sözcüsü durumuna geçti ve elinden geldiğince de bu görevi yerine getirdi. Duçe, yani Mussolini *Popola d'Italia* gazetesinde aralıksız başmakale yazmayı sürdürdü. Zaman zaman direktiflerini yazı biçiminde gazetenin sütunlarına yansıttı. Hatta İtalya'nın henüz Almanya'nın dümen suyuna girmediği günlerde Mussolini, gazetesinde Hitler'in yönetim biçimini bile eleştirdi.

Tuhaf bir çelişkiydi bu, ama Mussolini'nin gidişi, özellikle de ele geçirdiği gazetenin siyasi görüşler açısından kendi görüşlerine yakın yazar ve haberleri tercih etmesi, artık sosyalist bir gidişi olmadığını habercisiydi.

Mussolini, gazeteyi daima kendi politikasının bir aleti olarak gördü. Bugünkü ölçülere göre gazeteciliği, devlet kapısında iş bulup, gazetelere de haber yetiştirmeye çalışan taşra muhabirliğinden hiç farklı değildi.

Mussolini yandaş gazeteciliğin ilk ve en tehlikeli örneklerinden biri olarak tarihte yerini aldı. Ama onun yandaşlığı kendi siyasi görüşüne yönelikti. Bir başkasının siyasi görüşlerini maddi çıkarları adına yapmıyordu ve salt bu açıdan bile saygınlığını korumayı bildi.

Mussolini'den yüz yıl kadar önce, yine Avrupa'nın göbeğinde bir yazı tutkunu vardı ki, dünyanın en çok yazan yazarlarından biri olarak tarihe geçerken, bir yandan da gazetecilik ile uğraşıyordu. Onun kusuru ise koyu bir kralcı olmasıydı.

Edebiyatçıların gazeteciliğe bir biçimde bulaşmasında şaşılacak bir durum yok, zira işleri zaten yazmak. Bunu "haber" kimliğine soktuklarında ya da görüşlerini gazetelerde yayımladıklarında, bir şekilde gazeteciliğe bulaşmış oluyorlar.

Honoré de Balzac da böyleydi.

"Lütfen ciddi olun Bay Balzac!"

Honoré de Balzac gazeteciliğe *Siluet* adlı gazetede makale yazarak başladı. Gazete siyasetten çok kültür ve magazin konusunda yayın yapıyordu. Gazetede çalışırken, kendisinin de bir gazete çıkarabileceği aklına düştü. Yakın dostu Emile de Girardin ile birlikte *Le Feuilleton des Journaux* adlı bir gazete çıkarmaya karar verdi. Gazetenin amacı edebiyat eserlerini tanıtmaktı. Yılda yirmi frank karşılığında *Debats* gazetesinin abonelerine ek olarak verilecekti. Gazetenin ilk baskısı 3 Mart 1830'da gerçekleşti.

Balzac, kendi gazetesine bir tiyatro eserini yerden yere vuran bir yazı hazırlıyordu. Gazetede odasının kapısı önce tıklandı, ardından hafifçe aralandı ve renkli gözlü, uzun sarı saçlı, kırk yaşlarında bir kadın kafasını uzattı. Balzac o sırada neredeyse bir toplantı masası kadar büyük masasının üzerine eğil-

miş, o günkü makalesi üzerinde çalışıyordu. Kapının açıldığını fark ettiği halde başını bile kaldırmadı.

Kadın, “Bay Balzac” dedi ve hafifçe öksürdü.

Balzac o zaman başını kaldırdı ve kadına şöyle bir bakıp yeniden makalesine döndü. Kadın Balzac’ın kendisini gördüğünden emin olduğu için odaya girmeye cesaret edebildi. Ama boş sandalyelerden birine de oturmadı. Öylece ayakta bekliyordu.

Neden sonra Balzac başını kaldırıp şık giyimli, alımlı kadına bu kez dikkatle bakmaya başladı. Kadının başında tüylü bir şapka vardı. Beyaz giysisinin üzerinde bir leke gibi duran çantasını göğsüne yakın kavuşturmuş öylece duruyordu.

“Buyurun, bir şey mi istemiştiniz?”

Kadın kekeleyerek, “Bay Balzac ile görüşüyorum değil mi?” diye sordu. Balzac başını sallayarak, kadının devam etmesini istedi. Kadın hâlâ ayaktaydı ve kadınlara karşı çok nazik bir insan olarak bilinen Balzac, henüz kadına “Oturun lütfen” dememişti.

Kadınlar Balzac’ın hayatının her yerindeydi. Onun için kadınların saygınlığı önemliydi. Bir erkek, karşısındaki kadına saygı duyduğu ölçüde âşık olabilirdi. Diğerine aşk denemezdi. Erkeklerin fahişelere bile âşık olmasının temelinde saygı yatıyordu. Yaşın, fiziki güzelliğin, muhteşem giyinmenin çok önemi yoktu. Bu yüzden de Balzac romanlarında erkeklere çevresinde saygı uyandıran kadınlara âşık olmaları önerisinde bulunuyordu. İnsanların aile ile ilgili tüm gizemleri, birbirleriyle olan ilişkilerde yatan ayrıntıları kadınlardan öğrenmenin en doğru yol olduğunu savunuyordu. Kadın, dünya yaşamında en önemli figürdü ve üzerinde mutlaka hassasiyetle durulmalıydı. Bütün yürekleriyle erkeğine bağlanacak kadınlar, eğer aşırı tutucu değillerse son sevgi kırıntılarını sevdiği erkeği koruyarak göstereceklerdi. Asla yardımlarını esirgemeyecek, sevdiğini göklere çıkaracak ve herkes tarafından sevlmelerini sağlayaca-

caklardı. İdeal bir kadın ancak fiziki görünümüyle yaşının tam oranlandığı otuzlu yaşlarda oluşabiliyordu.

Kapıdan içeri giren renkli gözlü sarışın kadın Düşes d'Abrantes'ti... Balzac ilk kez karşılaşıyordu düşesle ve onun düşes olduğunu ancak kendini tanıttığında öğrenebildi.

İyi de Bayan d'Abrantes Balzac'tan ne istiyordu? Ne için gelmişti?

Bayan d'Abrantes, Balzac'ın yeni gazetesinde yazı yazmak istediğini söyledi. Bunu duyunca Balzac yerinden hafifçe doğrularak, "Daha önce yazı deneyiminiz var mı sayın düşes?" diye sordu.

Bayan d'Abrantes, "Hayır" dedi utanarak. "Ama kendime sakladığım bazı çalışmalarım var." Telaşla çantasından çıkarıp bir tomar kâğıdı Balzac'a uzattı. Balzac bu kez ayağa kalkmıştı. Belli ki kadın ciddiydi ve eline tutuşturduğu tomara bakılırsa oldukça da çalışmıştı. Nihayet aklına geldi:

"Oturmaz mısınız?"

Kadın kibarca bir sandalyenin köşesine ilişti ve renkli gözleriyle Balzac'ı büyülercesine baktı. Hemen her gördüğü kadına âşık olmayı âdet edinmiş olan Balzac bir anda kendini başka bir dünyada hissetti. Oysa o sıralarda Bayan Berny'ye çılgınlar gibi tutkundu.

Bayan Berny'yi o anda unuttu Balzac. Düşes d'Abrantes bütün hayallerini kaplamıştı, aklını başından almıştı. Gazetede değil makale yazmak, tüm gazeteyi çıkarmasına bile razı olabilirdi.

Ama yine de kendini tuttu büyük yazar ve ertesi gün buluşmanın yolu olarak da yazılarını okuduktan sonra d'Abrantes ile buluşmaya söz verdi. Kadın büyük bir sevinç ve heyecanla gazeteyi terk ederken, Balzac da dalgın dalgın kadının bıraktığı yazı tomarına bakıyordu.

D'Abrantes'in yazılarını okudukça, kadının duygusal taraf-

larını da keşfediyordu. Kendi konusu olduğunda kadının kalem ustalık derecesindeydi, ama bilgi konusunda çok zayıftı. Duygularını iyi anlatıyor, ancak bunu metaforlarla, örneklerle, simgelerle, en önemlisi de bilgiyle süsleyemiyordu.

Ertesi gün Paris'in ünlü kafelerinden birinde buluştular. Özellikle seçtikleri kafe, kentin banliyölerinden birine yakındı ve tenhaydı. Bu, rahat konuşmaları için de bir fırsattı aynı zamanda.

Buluşmalar sıklaştı. Artık Balzac Bayan Berny'yi tamamen unutmuş ve tüm kalbini d'Abrantes'e kaptırmıştı. Birlikte dolaşıyor, yazıları tartışıyor, tiyatroya gidiyorlardı. Henüz aralarında duygusal bir konuşma geçmemişti, ama birbirlerinden hoşlandıklarını ikisi de biliyordu.

Bir süre sonra Balzac kendini rahatsız hissetmeye başladı. Düşes d'Abrantes'ten hoşlanmasına hoşlanıyordu ama kadın kendisine ilk zamanlardaki sevgi ve saygıyı göstermez olmuştu. Çocuk muamelesi yapıyor, sık sık azarlıyor ve olmadık kalabalıklarda bozuyordu. En ufak bir taşkınlık ya da neşe durumunda kadın, "Lütfen ciddi olun Bay Balzac" diyerek tüm neşesini kaçıırıyordu.

"Hiçbir şeyi tekrar etmeyin. Kibar ve nazik görünmek istiyorsunuz değil mi? O halde hiçbir şeyin bunun kadar alçakça olduğunu da unutmayın. Aşk bir gün başlayabilir ve hatta devam da edebilir, ama dostluklarda bağlılık esastır. Bunu asla aklınızdan çıkarmayın..." (Andre Billy, *Balzac'ın Hayatı*)

Balzac'ın d'Abrantes'le olan aşkı hüsrarla bitti. Kadın sürekli yakınmakta, ilişkilerini sınırlamakta ve asla Balzac'a yanaşmamaktaydı. Aslında Balzac her şeye rağmen d'Abrantes ile olan ilişkisini sürdürmek istiyordu. Kadının güzelliği, aklındaki Bayan Berny'yi de, uzaktan uzağa sevdiği hayatının kadını Bayan Hanska'yı da gözden düşürmüştü.

Bir gün tuhaf bir olay oldu ve Balzac tüm hayatını kapla-

yacağına yürekten inandığı d'Abrantes'i bir daha görmemek üzere terk etti.

Birlikte Alexandre Dumas Père'in bir tiyatro oyununa gitmişlerdi. Balzac ile Dumas birbirlerini çok iyi tanıyan, ama asla anlaşılmayan iki yazardı. İki perde arasında ara verildiğinde Dumas, Balzac-d'Abrantes çiftinin yanına geldi. Dumas ile d'Abrantes öylesine koyu bir sohbeta dalmışlardı ki, düşes oyunun ikinci perdesine bile giremedi. Dumas ile aralarındaki konu bir kur yapma çerçevesinde değil, aksine sanat üzerine bir sohbetti belki, ama Balzac bunu asla unutmadı. Düşesi evine bıraktıktan sonra, bir daha hiç aramadı, sormadı.

Zira önemsenmediğini hissetmişti Balzac, oysa onun kitaplarında sevgi önemsenmek üzerine kuruluydu.

Balzac'ın hayatında önemli dönemeçlerden biri de siyasete atılma çabasıydı. Bunun için çok uğraştı, Fransa'nın تنها kasabalarından birinden milletvekili adaylığını da koydu, ama bu alanda başarılı olamadı. Siyasetin çok farklı ve sıkıntılı bir uğraş olduğunu anlamakta gecikmedi ve işin peşini bıraktı.

Siyasetçi olarak da en az kendisi kadar başarılarla imza atmış bir Churchill veya bir Truman değildi.

ABD Başkanlığından Gazeteciliğe

ABD'nin 33. Başkanı Harry S. Truman, 1953 yılında görevi Dwight D. Eisenhower'a devrettikten sonra kendi arabasıyla Washington'dan ayrılırken aklında tek bir şey vardı: Doğup büyüdüğü Independence kasabasında sakin bir yaşam sürdürmek. Böyle bir hayatı o kadar çok istiyordu ki, ABD başkanlık seçimlerine yeniden girme hakkı olduğu halde, elinin tersiyle itmişti. Artık siyaset istemiyordu ve kendisiyle baş başa kalmak ruhunu rahatlatıyordu.

Aslında Truman, Eisenhower'ın ABD başkanı olmasını hiç istememişti. "Eisenhower..." demişti bir keresinde. "Beyaz Saray'daki o yuvarlak salonda (Oval Ofis) oturacak ve etrafındakilere şunu yap, bunu yapma diyecek. Yani kısacası, hiçbir iş yapmayacak."

Bu pek geleneksel bir tutum sayılmazdı. Çünkü, ABD başkanları görevden ayrıldıktan sonra bir daha aktif siyasete dönemeyecekleri için, bu tür bir "muhalefet" eleştirisine gerek hiçbir zaman olmadı. Ama Truman bir istisnaydı, çünkü ABD başkanlığı görevine seçimle gelmemişti. Kendi isteğiyle seçimlere girmediğine ve artık Eisenhower'ı rakip görmediğine göre onunla ilgili olumsuz düşüncelerini de kamuoyu ile paylaşmak zorunda değildi.

Truman, 1945 yılında göreve o sıralarda başkan olan Roosevelt'in görev başında hayatını kaybetmesi sonucu, başkan yardımcısı olması nedeniyle gelmişti ve siyasi geçmişi de kendisinden önceki başkanlar gibi değildi. Ama yaptı.

Truman dönemi aslında ABD'nin utanç dönemini de taşıdığı bir aralığa rastlar. 1945 yılında göreve geldiğinde İkinci Dünya Savaşı bitmek üzereydi ama buna rağmen Truman, savaşta hemen bitirmek amacıyla Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atılması kararını veren ve yüz binlerce insanın ölmesine, bir o kadarının da hastalanmasına, sakat kalmasına neden olan başkan olarak tarihe geçti.

Soğuk Savaş da onun döneminde başladı. Kore Savaşı da Truman döneminde gerçekleşti. ABD'nin gelişmekte olan, sonradan da kendisinin egemenlik kurduğu ülkelerde başlattığı Marshall Planı'nı uygulamaya da o koydu.

Harry S. Truman, kolayca tahmin edebileceğiniz gibi düşlediği o sakin yaşamı hiç yaşamadı. Doğup büyüdüğü kasabasına vardığında ABD'nin en büyük gazetecilik sendikalarından biri olan "North American Newspaper Alliance"tan kendisine bağ-

lı gazetelerde makale yazma teklifi aldı ve kabul etti. Günde altı saatini bu gazetelere makale yazmaya ayırmak zorunda kaldı.

Elbette Truman'ın gazeteciliği köşe yazarlığı ile sınırlı kaldı. Zaten o yaştan ve bıraktığı o unvandan sonra kendisinden "muhabirlik" beklemek olmazdı.

En çok da, makalelerinde yalın bir dil kullanmakla ve ele aldığı konuyu en basit biçimiyle anlatmakla övünürdü (ama yalnızca kendi övünürdü, bir de yakın dostları sırtını sıvazlardı).

Yazılarında daha çok Shakespeare'den ve İncil'den örnekler verirdi. Yine yazılarında Amerika'nın dünyaya karşı yüklenmiş olduğu sorumluluğu anlatmaya çalışırdı.

Bugün Truman'ın Stalin'in ölümünden sonraki dünya konjonktürüne ilişkin yazılara bakılacak olsa, ABD eski başkanının o günlerde yazdığı makalelerinin, bir Nostradamus kehaneti gibi bugünlere ışık tuttuğu kolaylıkla görülebilir. 1956 yılında Süveyş krizi ve Macar Devrimi patlak verdiğinde, Truman'ın uyarıları ve yazdıkları doğrulanmış oldu. Sovyetler Birliği'nin dağılacağına ipuçlarını da Truman'ın o sıralarda yazdığı makalelerde bulmak mümkün.

Bir bakıma İngilizlerin efsane devlet adamı Churchill'le karşılaştırıldığında, Truman'ın gazeteciliğinden söz etmek basite kaçmak olur.

Bir Başka Devlet Adamı

Siyasette başbakanlığa kadar yükselmiş gazeteciler arasında Sir Winston Churchill'in ayrı bir yeri vardır.

Babası Randolph Churchill, İngiltere'nin Madrid büyükelçiliği görevinde bulunduğu sıralarda Churchill de boş durmamış ve İspanyolca öğrenmişti. Bu, onun Küba'ya muhabir olarak gitmesine neden olacaktı.

Daily Graphic gazetesinin yazışları müdürü, bir elçi çocuğu olan, iyi eğitim görmüş ve İspanyolca meselesini de halletmiş yirmi yaşlarındaki delikanlıyı görünce, Küba'da patlak veren krizi yerinde incelemesi için oraya muhabir olarak gönderdi. Bu seyahat Churchill için geleceğini çizeceği önemli bir adımdı. Aklında o sıralarda siyaset yoktu, ancak siyasetin tam göbeğine düşmüş olması, aklını çeliyordu.

Aslında Churchill, sanılanın aksine askerliğe karşı büyük bir hayranlık duyuyordu. Ama araya yıllar girince, önce Küba, ardından Hindistan muhabirliğini de gerçekleştirdince, kalemin silahtan daha güçlü olduğu yargısına vardı.

21 yaşında genç bir teğmenken Churchill, askerliği bir kenara bırakıp *Daily Telegraph*'in muhabiri olarak Hindistan'a gitti. Yalnızca Hindistan'da değil, dünyanın birçok ülkesinde aktif muhabirlik görevini yaptıktan sonra İngiltere'ye döndü ve siyasete soyundu.

Hindistan'daki görevinden sonra Sudan'a geçen ve oradan da savaş muhabiri olarak *Morning Post* gazetesine yazılar yazan, haberler gönderen Churchill'in gazetecilik yaşamı, o dönemde en verimli çağını yaşamaktadır.

Morning Post gazetesi Churchill'i 250 sterlin aylıkla Afrika'ya gönderir. Afrika Churchill'in insanlık üzerindeki düşüncelerinin çok değişmesine, gazetecilikle hayatını sürdürmesindeki anlamsızlığı anlamasına neden olmuştur. Afrika'da çok fazla kalmadan Londra'ya döner. Artık siyasete soyunma zamanının geldiğini anlamıştır. İngiltere Parlamentosu'nun kapıları ardına kadar açılır, genç muhabir İngiltere Parlamentosu'na girdikten sonra gazetecilik mesleğini de bir daha geri dönmemek üzere bırakır.

Ama yazmayı bırakmaz. O kadar ki, 1953 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanır. Bir siyasetçi olarak müthiş bir başarıya imza atmış ve kendini edebiyatçı olarak da kanıtlamıştır.

Churchill gibi siyaset adamı olmayan, ama gazeteci olarak da, edebiyatçı olarak da büyük başarılarla imza atmış Bernard Shaw da çalışmalarını Nobel Edebiyat Ödülü ile taçlandırmıştır. Shaw ayrıca Oscar Ödülü'nü de alarak, iki ödülü birden alan tek kişi olarak dünya tarihine geçmiştir.

Önce Gazeteci Sonra Filozof

1876 yılının sonbaharında genç bir adam *Pal Mall Gazette*'nin yazıişleri müdürünün karşısındaydı. Yazıişleri müdürü delikanlıyı baştan ayağa şöyle bir süzdükten sonra, "Bak delikanlı..." diye söze başladı. "Karşıma, hiç kıramayacağım Bay William Archer'ın ricasıyla geldin. Sende ne bulduğunu bilmiyorum, ama daha önce yazdığın bazı yazıları okudum ve ne yalan söyleyeyim, hiç hoşuma gitmedi yazdıkların."

Yazıişleri müdürünün karşısında sağ bacağına verdiği ağırlığı sol bacağına devrederken George Bernard Shaw, müdürün sözlerinden pek etkilenmiş benzemiyordu. Onun için gazeteci olarak işe başlamak her şeyden önemliydi ve ta Dublin'den Londra'ya sırf gazeteci olmak için gelmişti. Dönemin en büyük gazeteci ve eleştirmenlerinden sayılan William Archer aracı olmuştu gerçekten ve şu veya bu şekilde gazeteciliğe başlayacaktı. Şimdilik bu kadarı yeterliydi onun için.

Tam üç yıl beklemişti bu anı. Londra'da geçirdiği üç yıl boyunca bir tek makalesi, o da imzasız olarak *One and All* adlı bir gazetede yayımlanmıştı ki okuru çok fazla olan bir gazete de değildi.

Bay Archer'a rastlayıncaya kadar hemen hemen gittiği bütün yazıişleri müdürleri şeytan görmüş gibi onu gördüklerinde yüzlerini buruşturuyorlardı. Shaw aslında Marx, Engels ve Wagner üzerine çok kapsamlı çalışmalar yapmış, bilgili bir aydındı,

ama bunları “haber” olarak verme fırsatını hiçbir zaman bulamamıştı. Wagner’den zaten İngilizler hoşlanmıyordu. Marx ve Engels de açıkçası çok ilgisini çekmiyordu İngiliz kamuoyunun.

“Kitap tanıtım yazıları yazarak başlayacaksın, sonrasını düşünürüz” diye kestirip attı yazışleri müdürü.

“Müzik üzerine de yazabilirim” dedi Shaw, ama müdür duymazdan geldi.

Gazetenin mutfağı sayılan muhabirlerin dolduğu büyük salona geçtiğinde Shaw içinin daraldığını hissetti. Yanlış bir iş yapıp yapmadığı konusunda kendisini sorguluyordu. Onun aklındaki gazetecilik, kendisine ayrılan bir oda ve bir masa ile daktiloydu. Böyle hayal etmişti hep, ama şimdi büyük bir kaosun içinde kitap okuyacak ve okuduklarıyla ilgili yazılar yazacaktı.

Zor gibi görünüyordu... Ayrıca, kafasında daha çok müzik, özellikle de Wagner’in dehası üzerine yazılar yazmak vardı, ama belli ki *Pal Mall Gazette*’de buna pek olanak bulamayacaktı. Bu nedenle hemen kendine bir takma isim bulup, 1889 yılından itibaren, yani Londra’ya geldikten tam 13 yıl sonra, *The World* gazetesinde de müzik yazıları yazmaya başladı.

Açıkçası *The World*’de yazdığı yazıları daha çok okunuyor, isminin yayılmasına neden oluyordu. Gerçi İngilizler Wagner’den hoşlanmadıkları için sık sık eleştiri de alıyordu ama sonuçta insanlar kendisini okuyorlardı.

Yazılarını birkaç gazetede aynı anda yazmaya başlamıştı. Bu yüzden de Larking, Knifer Ribbonson gibi takma isimler kullanıyordu. Ama en çok hoşlandığı takma ismi Corno di Bassetto’ydu.

Bir süre sonra da *Star* gazetesinin yazışleri müdürlüğü görevine getirilerek ödüllendirildi. Ama aklında şeytanca fikirler vardı. Yazışleri koltuğuna oturur oturmaz gazeteyi sosyalist düşünceye doğru açık biçimde kaydırdı. İlimli bir sosyalizm öğütliyordu gerçi ama bütün düşüncesi toplumun daha adil bir

düzene kavuşması, yoksulluğun, cahilliğin ortadan kalkmasıydı. Kuramsal bir sosyalizmden eser yoktu yazılarında.

Shaw 1895 yılında *Saturday Review* gazetesinde sürekli tiyatro eleştirileri yazmaya başladı. İşte o andan sonra gazeteci Shaw yerini filozof Shaw'a bıraktı. Gazeteciliği meslek olarak sona erdirdi. Yazı yazmayı sürdürdü ama yazıları daha çok felsefe üzerineydi ve gazete makalelerinden çok farklıydı. Daha sonra da kitap çalışmalarına ve ders verme dönemine geçti.

Felsefecilerin ve edebiyatçıların hemen hepsi, yazılı sanatla ilgilendiğinden olsa gerek, şu veya bu biçimde “gazeteciliğe” bulaşmıştır. Felsefeciler arasında bu konuda en çok gazeteci üreten akımın varoluşçular olduğu görülür.

Ancak, varoluşçulara geçmeden önce, bu felsefi akımın öncüllerinden sayılan Danimarkalı filozof Søren Aabye Kierkegaard'dan ve bazı gazeteci filozoflardan söz etmek gerek.

Hem Nefret Hem Aşk

“Ulu Tanrı bilir ki, kan dökmekten, kana susamaktan bucak bucak kaçırım. Bir sorumluluğu yüklenirken her zaman Tanrı'yı düşünürüm. Tanrı huzurunda sorumlu olmaktan korkarım. Ama yeryüzünde tüm canlılar yok olup da, bir tek gazeteci hayatta kalsa, yine de emrimdeki güvenlik güçlerine onurlarını için 'Ateş!' diye bağırmanın sorumluluğunu, Tanrı huzurunda gözümü kırpmadan üzerime alırım.”

Bir gazeteci olan, varoluşçuluk felsefesinin babalarından sayılan Danimarkalı ünlü filozof Søren Aabye Kierkegaard'ın yukarıdaki sözleri, gazetecilik mesleğinin ne denli zor ve vazgeçilmez olduğunun tipik bir kanıtıdır. Mantıklı bir dünyanın önde gelen temsilcilerinden Kierkegaard gibi bir düşünür, önce dünyadaki tüm canlıların yok olup da bir tek gazeteci-

nin kaldığını varsayarken, hiç canlının kalmadığı bir dünyada “Ateş!” emri verebileceği bir manga asker bulabilmenin imkânsızlığı mantığına ters düşebilecek kadar gazetecilerden nefret etmektedir. Oysa yaptığı metafor, baştan aşağı yanlıştır, ama sonuçta nefretini de bir şekilde anlatmak zorunda hissetmektedir.

Dünyada bu denli özenilen ve aynı oranda nefret edilen bir başka meslek yoktur herhalde: gazetecilik... “Tüyü bitmemiş yetimlerin sırtından geçinenleri” yazdığı anda ayakta alkışlanan gazeteci, aynı alkışları aldığı haberini desteklemek için vatandaşın uzattığı ses cihazına en aşağılık küfürleri de kaydedebilmektedir. Haberi çıkardığında kahramandır, çıkarıncaya kadar ise “yapışkan bir sülük”...

Dünyanın en karamsar filozofu unvanını kimselere kaptırmayan Schopenhauer’in “ayağına” hangi gazeteci bastıysa, kurduğu binlerce “veciz” cümlelerin arasına şunu da katmayı içine sindirebilmiştir: “Gazeteciler... Şu alarmcılar, şu it enikleri...”

Kierkegaard ile aynı dönemi paylaşan Dostoyevski’nin çağdaşı, Sartre’ın da selefi sayılan Friedrich Wilhelm Nietzsche de kadınlardan nefret ettiği kadar, gazetecilerden nefret etmektedir: “Almanlar barutu buldular. Onları kutlarım... Ama bu arada yine ters bir iş yaptılar: Matbaayı da buldular.”

Oysa ikisi de yanlıştı. İkisinin de mucidi Çinlilerdi. Ama Avrupa’da bu işi ilk başlatan Almanlardı, o da ayrı.

Bence 18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Hegel, döneminin tartışmasız en büyük dehalarından biridir. Alman idealist felsefe akımının dördüncü ve son halkası olmasına karşın, kendinden sonra gelecek olan ateist ve Marksist felsefecilerin temelini de oluşturan Hegel, gazetecilikte de dehasını gösterebilmiş ve bundan yaklaşık yüz elli yıl önce, bugünün gazeteciliğinin sınırlarını çizmeyi başaramıştı. Nostradamus’un kehanetleri gibi, döneminde daha

henüz belirtileri olan bazı konularda rahatsızlığı hissedip, gazeteciliği terk etmiştir.

1806 yılında Prusya Napoléon karşısında büyük bir yenilgi alınca, Alman basını mevcut iktidarın baskısı ve amansız sansür uygulaması karşısında soluk alamaz bir hale gelmişti. Hegel, basından sorumlu yetkililere uzun bir mektup yazarak, gazetelerin üzerindeki bu baskının kaldırılmasını istemiş, ama yanıt alamamıştı. Bu suskunluk ve duyarsızlık Hegel'in tüm inancını ortadan kaldırmıştı ve bunun sonucu, dostu Emmanuel Niethammer'e yazdığı bir mektupla, gazeteciliğe kendi eliyle noktayı koymuştu:

“Artık gazetede yalnızca Bay Haller'in kafasına kurşun sıkıp kendini öldürdüğünü, Senatör von Stromer'in eşinin nehirde boğulduğunu, bir adamın kızının namusunu temizlemek için onu delik deşik ettiğini yazacağız. Bu gerçekten utanılacak bir durumdur. Beni burada, bu gazetede bırakmayınız. Gazetedeki çalışmalarımın her saniyesi yaşamımı ortadan kaldırıyor, mahvediyor. Bu gidişle çıldıracağım. Burası mezarım olacak.”

Bugünün gazetecilik anlayışından ne kadar farklı bir yaklaşım olduğuna dikkat ediniz.

Hegel'in gazeteciliği yalnızca redaktör olarak çalışmakla sınırlı değildi. Ünlü filozof, gündüzleri gazetecilik ile para kazanmaya çalışırken, geceleri de felsefe çalışmalarını sürdürmekteydi. 1800'lü yılların başında, Niethammer'in çağrısıyla başladığı *Bamberger Zeitung* gazetesindeki redaktörlük görevi, Hegel'e *Phaenomenologie des Geistes* adlı eserinin ipuçlarını da vermiştir. Hegel, *Bamberger Zeitung*'da çalıştığı sıralarda, Epikür felsefesinin mideyi ön planda tuttuğunu, midesini doldurabilmek için de gazete okuyucusunun artması gerektiği görüşünü savunmaktaydı. Gerçekle ironi arası olan bu düşünceleri, gazetede bazı makaleler yazmasına da neden olmuştu.

Hegel'in baş aşağı duran düşüncelerini ters çevirerek ayakları üzerinde durmasını sağlamakla övünen Karl Marx, ilk sosyalist günlük gazete sayılan *Neue Rheinische Zeitung*'u yönettiği sırada, yakın arkadaşı Friedrich Engels'e, "Tüm çevremiz düşmanlarla dolu. Bunlar bize karşı besledikleri nefreti adım başı belli ediyorlar" diye yakınmıştı.

Marx'ın gazeteciliği, felsefi temellerini aldığı Hegel'in gazeteciliği ile uzaktan yakından ilintili değildi. Hegel ne kadar romantik bir gazeteciye, Marx onun tam tersi, saldırgan ve gazetenin gücünün farkında olarak hareket eden bir "savaşçı"ydı.

Neue Rheinische Zeitung'un yazışları müdürlüğünü yaptığı yıllarda Marx, gazeteyi tam bir diktatör gibi yönetmişti. Gazetecilik onun için büyük ciddiyet isteyen bir işti ve en ufak kaytarma ya da işi hafife alma, toplumla da alay etmek anlamına gelmekteydi. O yıllarda yazdığı makaleler öylesine iddialı ve ödünsüzdür ki, Marx'ı Marx yapan ilk ipuçlarını o yıllardaki gazete makalelerinde bulmak mümkündür.

İşin bir başka ilginç yönü, Marx aynı yıllarda *New York Tribune* gazetesinin muhabirliğini de yapmaktaydı. Aslında Marx'ın o sıralarda çektiği en büyük sıkıntı, gazetenin toplum üzerindeki büyük etkinliğine karşın, çalıştığı gazetenin, yani *Neue Rheinische Zeitung*'un büyük sermaye tarafından kurulmuş olmasıydı. Marx, büyük sermayeye rağmen gazeteyi kısa süre içinde demokratik sol düşünce rayına oturtmayı becermiş ve günlük tirajını da 6 bine yükseltmişti (demek ki olabiliyormuş). Aslında bu tiraj, gazete okumayı bir alışkanlık haline getirmemiş, üstelik de "sosyal" haklardan hiç haberi olmayan bir toplum yapısı içinde oldukça önemli bir tirajdı.

Marx'ın yönettiği gazetenin giderek tiraj alması Prusya hükümetini rahatsız edince, Marx da, artık kapatılması kesinleşen gazetesinin son sayısını baştan aşağı kırmızıya boyayıp, öyle

yayımlamıştı. Gazetecilik tarihinde ilk ve en ilginç protesto biçimi böylelikle Marx'a ait olmuştur.

Bu olayın ardından, Marx'ın yönettiği gazete ve dergiler, hükümetlerin yasaklamalarıyla birkaç ay ömürlü olabildi. 1842 yılında büyük umutlarla yayımlamaya başladığı *Rheinische Zeitung*'un başına da aynı şeyler geldi. Ardından, bir mülteci olarak bulunduğu Paris'te yayımlanan *Rouge* dergisi de aynı kaderi paylaştı. Tek sayı çıkabilen derginin ardından, haftalık *Vorwaerts* gazetesi de bir süre sonra kapanmak zorunda kaldı.

Marx'ın gazetecilik yaptığı dönemlerde politikacı kimliğini bir kenara bıraktığı söylenir. Bir edebiyat uzmanı, kuramcı olarak gazetede görev yaptığı, işçi sınıfı mücadelesini kendi sütunlarına yansıtmadığı savunulur. Ancak, yıllar sonra gazetesinde yayımlanan makalelerinin ve gazetenin genel politikasının incelenmesi sonucu bunun doğru olmadığı ortaya çıkmıştır.

Sosyalizmin ve uzantısı komünizmin ortaya çıkışıyla birlikte, bu ideolojilere gönül vermiş öncülerin hemen hemen hepsi gazetecilikle bir şekilde uğraşmışlardı. Bir zamanların tek ve en etkili kitle iletişim organı olan gazeteyi, kitleleri daha adil bir toplum düzenine taşımaya çalışan insanların kullanmaları son derece doğaldı. Karl Marx'tan sonra, onun düşüncelerini benimseyen, ileriye götürmeye çalışan ya da başka türlü uygulamaya kalkan hemen her lider, düşünür, sanatçı ve aydın, gazeteciliğe şu veya bu biçimde bulaşmıştır.

Sokağa Fırlatılmış Gazeteciler

20. yüzyılın başları toplumsal hareketlenmenin en üst düzeye ulaştığı yıllardı. Sinema ve televizyon henüz kitlelere bugünkü kadar rahatlıkla ulaşamadığından, edebi veya makale biçimindeki metinler en yaygın kitle iletişim olanağı

durumundaydı. Bu yüzden de yazılanlar hem yoğun bir felsefi söylem, hem de ağır bir sanatsal nitelik taşımaktaydı. Mesajlar kimi zaman en “köşeli” kimi zaman da en ağıdalı ve dolaylı biçimde tüketiciye ulaşmaktaydı.

Bu üretime talep de fazlaydı, zira iki dünya savaşı atlatmış evrende inançlar temelden sarsılmış durumdaydı ve bunu iktisade edebilecek, bu acıları unutturabilecek bir yol da yoktu. Dostoyevski ve Kierkegaard tarafından temelleri oluşturulan varoluşçuluk da işte tam bu sıralarda yeniden ortaya çıktı. İnsanların neredeyse gereksizliğinden dem vuran bu akım, kendilerini “sokağa fırlatılmış” birer yaratık olarak görüyor ve bundan kurtuluşun tamamen toplumsal hareketlerle mümkün olabileceğini savunuyordu.

Bu dönemin gazeteci ve yazarları için şaşırtıcı yazılar yazmanın, çarpıcı olmanın yanı sıra ağıdalı yazılar yazmak da önemliydi. Edebiyat kurallarına uyarak yazmak yerine, kompozisyonun hemen tüm bağlayıcılığını bırakıp, çarpıcılık üzerinde ödüne vermeden yazmak en önemli özellikti. 1960’lı yılların başlarına kadar egemenliğini sürdürerek gelen bu yazma biçimi, bu andan sonra radyo ve televizyonun ağır baskısı nedeniyle daha anlaşılır ve basit anlatım yollarını seçmek zorunda kaldı. Zira, ağıdalı ve dolaylı anlatım, görsel anlatım karşısında çaresiz ve etkisiz durumdaydı. Yazarlar ne kadar ağıdalı ve dolaylı anlatımla kitleleri etkilemeye çalışsalar da, asıl önemli olan kendilerine doğrudan hitap eden ve görsellikle de pekiştirilen anlatım biçimiydi.

Gazetecilik bu sıralarda en önemli noktalara doğru hızla tırmanmaya başlamıştı.

Edebiyatın yeniden saygınlığını 19. yüzyıl düzeyine çıkarabilmesi için kendisine yeni yollar bulmaya çalışmasının başlangıcını da bu yıllarda görmek mümkündü.

Kim ne derse desin, 19. yüzyılın sonlarında başlayan ve

yirminci yüzyılın hemen hemen tümünü etkisi altına alan sosyalizmin bir adı da “basın hareketi”ydi. İnsanların birbirini öldürmesinden başka bir şey yapmadığı düşüncesinde olan Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Simon de Beauvoir gibi yazarlar, Kierkegard ve Dostoyevski döneminde temelleri atılan bir düşüncenin savunuculuğuna soyunmuşlardı: varoluşçuluk (egzistansiyalizm-existentializm). Çünkü, aynı yıllarda dünyayı kasıp kavuran bir başka düşünce, nasyonal sosyalizm (faşizm), insanlığı bir başka karanlık savaşa doğru sürüklemekteydi.

Varoluşçular, insanların kendi iradeleri dışında verilen bu kararlara şiddetle karşı çıkıyor ve kendilerini bu dünyaya “sıkıntıları yaşamak üzere” fırlatılmış birer birey olarak görüyorlardı. Simon de Beauvoir *Mandarinler* adlı romanında Albert Camus ve Jean-Paul Sartre’ın gazetecilik yaşamlarını tüm ayrıntılarıyla anlatır.

Albert Camus, bir gazetecinin huzursuzluğunun tipik bir temsilcisidir. *Actuelles* adı altında topladığı makalelerinde bu huzursuzluğun tüm öğeleri bulunur. Ölünceye kadar gazetecilik kimliğini hiç bırakmayan ve ünü gazeteciliğini aşmayan birkaç yazardan biridir.

Camus’nün gazeteciliği, Cezayir’deyken *Alger Republican*’da yaptığı röportajlarla başladı. Röportajlarında gösterdiği tarafsızlık ve etkili anlatım kısa süre içinde adının duyulmasına neden oldu. Ama bu hızla gelen şöhret, aynı zamanda Cezayir yönetiminin de olumsuz anlamda dikkatini çekmeye başladı. Cezayir’de daha fazla barınamayacağını anlayan Camus, şansını Fransa’da denedi. *Paris Soir*’da yazılar yazmaya başladı. Almanların Paris’i işgali sırasında da Paris’i terk edip, Clermont-Ferrand’a yerleşti. 1942 yılında Fransız direnişçileriyle birlikte *Combat* gazetesini çıkardı ve orada yazılarını sürdürdü.

Paris’in Nazilerden kurtarılışından sonra *Combat*’ yazişleri müdürü olarak ilk makalesi olan “Özgürlüğün Kanı” makalesi-

ni yazdı. Bu makale, gazetecilik ve edebiyat tarihine geçecek kadar ünlü bir makale oldu. Camus, söz konusu makalesinde insanlıktan, her türlü davranışta, insani ölçülerin gözetilmesini istemekteydi. Aslında Camus'nün dünya görüşüne ters de düşse, tüm insanlığın böyle yapacağına emin olduğu için bu makaleyi kaleme aldığı iddia edildi.

Sonunda bu inancının boş bir inanç olduğunu kendi de fark etti. Ne Sovyetler Birliği'nde yeni filizlenen sosyalist/komünist düşünceyi benimsedi ne de daha yeni başından attığı, ölümüne savaştığı nasyonal sosyalist milliyetçiliği...

Dünya onun dışında var olan bir olgu haline gelmeye başlamıştı ve kendini bu dünyada gereksiz bir yaratık olarak görüyordu. Tüm düş kırıklıklarını yaşadığı yıllarda şunları yazdı Camus:

“Bizim de içinde rol aldığımız son yılların bu sahte oyunu bir şeyi yıktı, yok etti. Bu yıkılan, yok edilen şey, insana beslenen güven, yani insanca konuşulduğunda aşka bir insandan insanca bir yankı bulabilme isteğidir.”

Camus, 1960 yılında, henüz 44 yaşında öldüğünde, can dostu Sartre ve duygusal bir bağla bağlandığı Simon de Beauvoir'ı “varoluşçuluk” savaşında yalnız bırakmıştı.

Yakın dostu Jean-Paul Sartre'ın gazeteciliği ise, Fransız direnişçilerinin yeraltına çekilmesiyle birlikte başlamış, ancak Sartre, Camus gibi Cezayir ya da Fransa'da aktif olarak, bir başka deyişle muhabir olarak hiç görev almamıştır.

Sartre'ın en önemli gazetecilik aktivitesi, direniş hareketi sırasında el altından yayımlanan bildirimlere yazdığı yazılar dışında, Simon de Beauvoir ile birlikte çıkardıkları *Les Temps Modernes* dergisiydi. Dergi 1947-1976 yılları arasında yayımlandı. Sartre da burada yayımladığı yazıları daha sonra *Situations* adlı kitabında topladı. Kasım 1956-Ocak 1957 yılları arasında aynı dergide yayımladığı “Le Fantome de Stalin (Stalin'in Hayale-

ti)” yazılarında Sovyetlerin Macaristan’ı işgalini derinlemesine incelemiş ve eleştirmiştir.

Elbette yazar olarak ün yapıp da, erken yaşlarda gazeteciliğe bulaşmış edebiyatçılar varoluşçularla sınırlı değildi. Puşkin gibi çağdaş Rus edebiyatının yaratıcıları da gazetecilik ile yakından ilgiliydi.

Puşkin’den Hemingway’e Uzanan Yol

Aleksandr Sergeyeviç Puşkin’i tüm dünya daha çok şiirlerinden, özgürlük savaşçılığından ve operalara konu olan *Boris Godunov*, *Yevgeniy Onegin*, *Çingeneler* gibi manzumelerinden tanır. Oysa Puşkin’in iyi de bir gazetecilik geçmişi vardır. Daha 21 yaşındayken, Petersburg’da gazetelere yazılar yazmaya başlamıştır. Ancak Puşkin çağına göre çok ileri düşüncelere sahip bir yazardı. Yazdığı yazılarla ilgili olarak hemen sansür harekete geçmişti ve Puşkin’in Kafkasya sürgünü de böyle başlamıştı.

Puşkin, Kafkas cephesinde eski dostu, süvari albay Rajeovski’nin konuğu oldu ve daha sonra Dekabrist (Aralık) ayaklanmasında kendisiyle birlikte hareket edecek can dostlarından Lev Puşçin ile burada tanıştı. Puşkin, Kafkasya cephesinde yaşadıklarını daha sonra *Edebiyat Gazetesi*’nde yayımladı.

Puşkin’in yaşadığı dönemlerde (1799-1837), yakın dostları Nikolay Gogol ve Lermantov da Puşkin’in *Savremennik* (Çağdaş) adlı dergisinde yazılar yazdılar. Dönemin dev yazarlarından Voltaire de anılarını bu dergide yayımladı.

Sonraları dergi yönetimi hiç düşünmeden Tolstoy’un yazılarını basmaya karar verdi. Dergide yayımlanan “Sivastopol Öyküleri” büyük ilgi gördü. Daha çok söyleşi biçimi taşıyan öyküler, sansür heyetinin dikkatini çektiyse de, “vatan sevgisi” taşıdığı gerekçesiyle sansüre uğramadan yayımlandı.

Tolstoy, dev eserleri *Savaş ve Barış* ile *Anna Karenina* romanlarını yazdığı uzun bir dönem içerisinde gazetecilikle hemen hemen hiç ilgilenmedi. Bütün dünyada tanınan bir romancı olduktan sonradır ki, yeniden *Ruskaya Mysl* (Rus Düşüncesi) adlı dergide yazılar yazmaya başladı. Yaşamının sonlarına doğru artık roman yazmayı bir kenara bırakmış ve kendini bütünüyle savaş karşıtlığına vermişti. 1904 yılında “Anımsayınız...” başlıklı yazısıyla, Japonlara karşı yürütülen savaşın durdurulmasını istedi. 1905’te Petersburg’da çarın kışlık sarayı önünde savaş aleyhtarı göstericilere polisin ve askerinin ateş açması üzerine, bu saldırıyı yeren yazılar yazdı. *Ruskaya Mysl* dergisinde “Büyük Günah” adlı yazısıyla toprak dağılımındaki adaletsizliği eleştirince, dergi toplatıldı.

Yine muhabirlikten edebiyatçılığı seçen gazetecilerden biri de Charles Dickens’tı. Yirmi yaşındayken parlamento muhabirliği yaptı. Dickens’ın muhabir olmasındaki en büyük etken, müthiş bir steno bilgisine sahip olmasıydı. 1833 yılında parlamento muhabirliği yaparken, İrlanda ile ilgili bir oturumu eksiksiz olarak gazeteye getirince, *The Mirror* gazetesinin yazarları müdürü Dickens’ı ödüllendirmişti. Bu başarısı, *Morning Chronicle* gazetesine geçmesine neden oldu. Gazete, o sıralarda en çok satan *The Times* gazetesinin rakibi durumundaydı. Dickens, hemen hemen tüm rutin haberleri kovalıyor, bunları stenodaki başarısı nedeniyle neredeyse eksiksiz olarak gazeteye getiriyor ve gazetenin büyük etkinlik ve saygınlık kazanmasına neden oluyordu.

Dickens, sonraları o günleri şöyle anlatacaktı: “Posta arabasıyla gazetecilik yapmam hiç kolay olmadı. Bazen maaşımın yarısını arabacılara verirdim. Şapkam ezilir, bavulum parçalanır, hızlı gittiğinden dolayı posta arabasının dingilleri kırılırdı, ama ben yazılarımı her şeye rağmen zamanında gazeteye yetiştirirdim.”

Bu sözler gazeteciliğin, aslında muhabirliğin net bir özetidir. Muhabirlik yapmayanlar için aslında “gazeteci” demek doğru olmaz, ama öyle altı kalın çizgilerle çizilmiş insanlardan söz ediyoruz ki, onların gazeteciliklerini sorgulamak da bana düşmez.

Edebiyatçı kimliği üzerinden bakıldığında, gazeteciliği neredeyse edebiyatçılığı ile eşdeğerde tutan yazarların başında Ernest Hemingway gelir.

Hemingway, Oak Park'ta dünyaya geldi. Beş çocuklu ailenin iki erkek çocuğundan biriydi. Babası doktor, annesi müzisyendi.

İlk makalelerini lise yıllarında okul gazetesi *Trapez*'de yayımladı. Birinci Dünya Savaşı geldiğinde orduya katılmak için başvuruda bulundu ama sol gözündeki bozukluk nedeniyle kabul edilmedi. O da Kızılhaç gönüllüleri arasına katılarak, ambulans şoförü olarak işe başladı. Kızılhaç'taki görevine başlar başlamaz da gazetede işinden ayrıldı. Daha sonraki yıllarda, “Gazetecilik yıllarında öğrendiğim kurallar en güzelleriydi ve de tüm yazarlık hayatım boyunca onları bir şekilde kullandım” diye yazacaktı.

Dönemin en büyük kadın gazetecilerinden, hatta tek büyük kadın gazetecisi olan Gellhorn ile İspanya İçsavaşı'na katıldı. Burada gerek romanlarının filme alınışında galalarda boy gösterdi, gerekse cephede İspanya'nın faşist güçleriyle savaştı. Bütün İspanya direnişçileri için bir simge haline geldi. Daha sonraları karısı olan Gellhorn da kendisine bu konuda sonsuz destek veriyordu.

8 Haziran 1918'de, birkaç adım ötesinde patlayan bir top mermisi nedeniyle ağır yaralandı. Yardım etmeye çalıştığı İtalyanlardan biri ölürken, diğeri bacaklarını kaybetti. Aynı olay sırasında bir başka yaralı İtalyan askerini cepheye taşımaya çalışırken bacaklarından yaralandı. Yaşananların ardından İtalyan gazetelerinde kahraman ilan edilip, İtalyan hükümeti

tarafından gümüş onur madalyası ile ödüllendirildi. Bunu bir arkadaşına mektubunda şöyle anlatıyordu:

“Bazen savaşta ön saflarda büyük bir gürültü duyarsın. Ben de aynı gürültüyü duydum. Ardından ruhumun sanki bir mendilin cepten çekilişi gibi benden çekildiğini hissettim. Son olarak da ruhumun bir bütün halinde tekrar bedenime döndüğünü fark ettim ve de o andan itibaren artık benim için ölüm diye bir şey yoktu.”

Savaş sonrası Hemingway'in özellikle aşk hayatı karma-karışıktır. Gazeteciliği bir yandan sürdürürken, bir yandan da edebiyat çalışmalarına devam ediyor, bu arada da sık sık âşık oluyordu.

Bu dönemde, çağının büyük yazarları Ezra Pound, James Joyce, Scott Fitzgerald gibi isimlerle tanıştı.

Toronto Daily News gazetesi Hemingway'i 1922 yılında savaş muhabiri olarak İstanbul'a gönderdi. Bir süre İstanbul ve İzmir'de kaldıktan sonra, buradan Mudanya ve Edirne'den haberler geçti, Lozan haberini de gazeteye ilk gönderen muhabirlerden oldu.

Hemingway'in gelmiş geçmiş en büyük kadın savaş muhabiri olarak bilinen Martha Gellhorn ile tanışması İspanya İçsavaşı yıllarına rastlar. Hemingway Kuzey Amerika Gazeteler Birliği, Martha Gellhorn ise *Collier's Weekly* dergisi adına savaş muhabirliği yaptı. Daha sonraları evlendiği Gellhorn ile birlikte Çin'e gitti. Oradan haberler yazdı. Yine ikisi birden İkinci Dünya Savaşı'na ABD'nin katılmasıyla birlikte Küba'ya döndüler. 1944 yılında ise savaş muhabiri olarak Avrupa'ya gittiler. Hemingway burada Amerikan 5. Piyade Tümeni'yle ilgili muhabirlik yaptı. Almanların teslim olmasıyla birlikte Paris'e gitti. Cenevre Sözleşmesi'ne aykırı olarak savaşta aktif görev aldı ve yargılandı.

Kadın gazeteci denince akla Marta Gellhorn gelir gelmesi-

ne ama 19. yüzyılda yaşamış olması ve gazeteciliğe adım atan ilk kadın olması açısından George Sand başlı başına bir inceleme konusudur. Sand, birçok yönüyle döneminin çok ötesinde bir kadındır. Erkeksi tavırları, pantolon ile Paris sokaklarında dolaşması ve birçok erkekle birlikte olmasıyla ünlendi. Gazeteciliği hep yazarlığının önünde tuttu ve bu anlamda da çok başarılıydı.

Uçarı Gazeteci George Sand

Yazarlığı-gazeteciliği kadar birlikte olduğu erkeklerle çağını aşan bir ilişki yaşamıyla da ünlünen George Sand, ilk kocası Casimir Dudevant'ı, *Le Figaro* gazetesinin yöneticisi Henry de Latouche ile aldattı. 1831 yılında evlendiği Nohant, kendinden ayrılıp Paris'e geldikten sonra da gazeteciliğe Latouche sayesinde başladı. Jules Sandeau ile birlikte yazdığı makaleleri *Le Figaro*'da Jules Sand imzasıyla yayımlandı. Sand; asıl adı olan Armantine Lucile Aurore Dupin'i, ilk evliliğinden soyadı Dudevant'ı ve evlendikten sonraki barones unvanını hiçbir zaman kullanmadı.

Sand'ın aşk yaşadığı insanlar arasında Prosper Mérimée, Alfred de Musset gibi dönemin büyük yazarları ve ünlü besteci Frédéric Chopin gibi dönemin dev müzik adamı vardır. Sand, yalnız bu insanlarla birlikte olmakla kalmamış, dönemin sanatçı olmayan ünlüleriyle de aşk hayatı yaşamıştır.

Le Figaro'da yayımladığı makalelerden sonra *La Prima Donna* adlı romanı *Revue de Paris* dergisinde yayımlanmaya başlamıştı. Aynı sıralarda *La Mode* dergisine de yazılar gönderiyordu. Bir süre sonra yalnızca *Revue de Paris*'nin sürekli yazarı oldu.

Revue de Paris'den ayrıldıktan sonra Pierre Leroux ile birlikte *La Revue Independante* dergisini kurdu, ama dergi üç yıl son-

ra kapandı. 1844 yılında, birkaç arkadaşıyla birlikte *L'Eclairer l'Indre* adlı bir başka dergi yayımladı. Artık sosyalizme sempati duymaya başlamıştı ve bir bakıma politik yazarlık yapıyordu. Gazetecilikteki ünü umduğunun çok üzerine çıkmıştı. *La Reforme* gazetesinin yöneticisi Louis Blanc, gazetesinde yazmasını istedi, George Sand da kabul etti.

1848 Devrimi'ni ve cumhuriyetin ilanını büyük bir coşkuyla karşıladı. Pierre Leroux'nun sosyalist düşüncelerini anlatabilmek için *La Cause du Peuple* adlı haftalık bir dergi kurdu. Dergi ancak üç ay dayanabildi.

Daha sonra hükümetin resmi yayın organı *Bulletins de la Republique* ve *La Vraie Republique* gazetelerinde çalışmaya başladı. Ancak, yazılarından birinde “parlamentodaki gerici çoğunluk ağır basarsa bunun alaşağı edilmesi için sokaklarda barikatların kurulmasının normal olduğu” düşüncesini ileri sürünce, halkı ayaklanmaya kışkırtmak iddiasıyla gazeteden atıldı.

Anarşistlerden Proudhon ve Bakunin ile de çok yakın dostluk kurmuştu. Bir anlamda dünyanın ilk anarşist kadını da sayılırdı. Ama bütün bunlar George Sand'ın depresyonunu ortadan kaldırmadı. Düş kırıklığı içinde, doğduğu ve ilk evliliğini yaptığı Nohant'a döndü ve orada da öldü. Tek tesellisi, yaşamı boyunca asla unutmadığı aşkı Chopin olmuştu.

Uzunca bir dönem, hatta yirminci yüzyılın ikinci yarısını da geçen dönem içerisinde yazılı sanat ile gazetecilik hep birlikte var olmuştur. Daha önce de değindiğim gibi, kimi zaman bu, Ernest Hemingway'de olduğu gibi, *Star* gazetesinde muhabirlikle başlamış ve yaşamının büyük bölümünde de muhabir olarak devam etmiştir. Bu, Heinrich Heine'de veya Bernard Shaw'da olduğu gibi felsefi ve edebi düzeyde gazete köşelerinde makalelerle sınırlanmış, ama yaman bir “sansür” karşıtlığının savaşçısı olarak ortaya çıkmış, kimi zaman da Harry Truman gibi “emeklilik” sonrası deneyimlerini başkalarıyla paylaşmak

şeklinde olmuştur. Hangi durumda olursa olsun, eli kalem tutan ve yazarlığı meslek haline getiren tüm sanatçılar, gazete yazarlığına bir şekilde bulaşmışlardır.

Gazetecilikle hiç ilgisi olmadığı düşünülen Napoléon gibi komutanlar, Comte de Mirebeau gibi politikacılar, Victor Hugo gibi hem politikacılığı hem yazarlığı birlikte götürenler, Mahatma Gandhi gibi bağımsızlık savaşçıları bir şekilde gazeteciliğe bulaşmışlardır. Bu belki de hangi meslek grubunda olursa olsun, toplumun önde gelen kişilerinin yazılı basın ile ilişkilerini mutlaka sürdürmeleri kuralının kâğıda dökülmemiş bir gizli anlaşmasıdır.

Kimi ünlü, kimi ise sıradan düzeyde gazetecilik yapmış olsa da tarihe bir ucundan ismini yazdırmayı başarmış tüm düşünürlerin gazeteciliğe bulaşmış olması, böyle bir gizli anlaşmanın veya protokolün varlığını kanıtıyor.

Kuşkusuz, burada sözü edilen salt aktif gazetecilik değildir. Bu kitapta yer alan gazetecilik ile ilgili konularda, gazeteciliğin asıl neferliği olan “muhabirlik” bölümü merkez alarak hazırlanmaya çalışılmadı. Böyle bir durumda, gerçek anlamda gazeteciliğe soyunmuş yazar ve sanatçıların da sayısı oldukça kabarıktır, ancak bu kitaptaki amaç, gazeteciliğin ne olduğunu anlatmaktan çok, bazı “zirvede” dolaşmış ünlülerin gazeteciliğe nasıl baktıkları hakkında bir özet vermektir.

Bu kitaba alınmayan binlerce ünlü yazar ve gazeteci isim arasında seçmecilik yapılmaması halinde yalnızca isimlerin onlarca sayfa tutacağı kesindir. Rosa Luxembourg, Martin Luther King, Heinrich von Kleist, Giuseppe Mazzini, Stendhal, Anton Çehov, André Gide gibi daha birçok yazar ve düşünür, hak ettikleri halde bu kitabın içinde zaman zaman “isim” olarak yer almak zorunda kaldı. Belki aralarında, bu sayfalara girmeyi daha da çok hak eden, “gazeteci” kimliğini daha fazla taşıyan isimler vardır ancak bütün gazeteci yazarları anlatmak mümkün olmadığından seçmeci davranılmıştır.

Sözelimi, Lenin'in ve Marx'ın gazeteciliği ile ilgili olarak herkesin kafasında oluşmuş bir düşünce vardır. Ama İspanya'nın en büyük yazarlarından, Sis adlı unutulmaz romanın yazarı Miguel de Unamuno'nun gazeteciliğiyle ilgili en çarpıcı noktanın, yazılarındaki "mistisizm" in tersine, müthiş bir monarşi düşmanı olmasıdır. Yazar, "tutku" ile donattığı lirik, sevecen ve mistik öykü ve romanlarının aksine, diktatör general Primo de Rivera ile mücadelesinde tam bir devrimcidir.

Yine aynı Unamuno, içsavaşın patlak vermemesi için yıllarca çaba göstermesine, koyu bir cumhuriyetçi olmasına karşın, amansızca mücadele ettiği General Franco hükümetini tanımak zorunda kalmıştır. Bunu neden ve nasıl yaptığı hâlâ büyük bir sır olarak kafalarda soru işaretidir. Kimine göre, artık savaşamayacağını anladığı yel değirmenleriyle barışmayı uygun bulmuştu ve daha da önemlisi belki de "çok yorulmuştu".

Dünyanın en saygın, en önemli ve ünlü kişilerinin de bir zamanlar gazetecilik ile uğraşmış olmaları, onların yarattığı ürünlerde hep baş tacı ettiği ahlakları ve tutkuları, meslek yaşamlarında yaşattıkları, günümüz gazetecileri için de örnek oluşturmaktadır. Kendi amaçlarını doğru buldukları için, gazetelerini ve yazılarını bu amaca yönelik kullanan Mussolini, Hitler veya Napoléon gibi asker kökenliler, sonuçta insanlığa zarar vermiş olsalar bile bunu, gazetelerinde ve yazılarında savunurken asla yanlış yaptıklarını düşünmüyorlardı ve yalnızca bu açıdan bile olsa, dürüst davranmışlardı.

Günümüzde ise bizler ahlak ilkelerine sıkı sıkıya bağlı gazeteciler arıyoruz. Bu anlamda şanslı bir kuşağın gazetecilerinden sayılırım. Tanıdığım Uğur Mumcu, Teoman Erel, Cüneyt Arca, İbrahim Çelebi, İlhan Selçuk, Muzaffer İlhan Erdost, Müşerref Hekimoğlu gibi gazeteciler en azından erdemli ve ilkeli gazetecilerdi. Onların döneminden bugünlere geldik.

“Siz uyuyun burada sayın bakan!”

Gazetecilik mesleğinin yerlerde süründüğü on yılı aşkın bir süre geçirdik. Aslında bozulma 12 Eylül faşist darbesiyle başlamıştı, AKP iktidarında inanılmaz boyutlara ulaştı. Kimileri baştan “muktedirlerle” anlaşma içinde piyasaya sürüldüler ve doğrudan tetikçiliğe soyundular, kimileri “İyi şeyler oluyor” masalının büyüsüne kapılıp kendilerini iktidarın kollarına bıraktılar. Ne zaman ki iktidar “Size artık ihtiyacım yok” dedi, ondan sonra veryansın edip karşı saflara geçtiler. Muhalefet olmayı denediler ama inandırıcılıkları kalmamıştı.

Bir turnusol kâğıdı vazifesi gördü bu dönem tüm meslekler için ve elbette en başta da gazetecilik için. Tarih bunları hep not tuttu ve gelecek kuşaklara da “örnek” gösterebileceği kepezelikleri sıraya koydu. En başarılı kepezelik kimindi bilinmez ama hiç kepezeliğe bulaşmayanlar sessizce bu dünyadan göçtü.

Cüneyt Arcayürek kepeze olmayan bir gazeteci idi. En baştan günümüze kadar hiç eğilip bükülmedi, kendini bir “tarafın” adamı olarak ilan etmedi, her düşünceye mesafeli durdu ama hep de haksızlıkların, hukuksuzlukların karşısındaydı.

Çok yakın bir dostluğum olmadı. İkimizin de Ankara kökenli gazeteci olması nedeniyle arada bir bazı ortamlarda karşılaştık. Elbette tanıştık ama bir şey sormam gerektiğinde elime telefonu alıp arayabileceğim bir insan değildi. Eminim ki ben telefon etsem, o karşı taraftan bana mutlaka bildiğini, anladığını aktaracaktı. Mütevazı bir kişiliğin yapması gereken neyse onu yapacak bir adamdı.

Bugünkü gazetecilik anlayışına ışık tutsun diye, küçük bir olayı aktarmak istiyorum.

Yıl 1990... Birinci Körfez Savaşı... Irak Kuveyt'e girmiş, ortalık gergin. Türkiye, Özal'ın kabinesiyle Irak Savaşı'na girip, “bir koyup üç alacak”. Hazırlıklar bu yönde. Dışişleri

Bakanlığı'nda toplantı üzerine toplantı yapılıyor. Dışişleri bakanı da Ali Bozer.

Bir basın açıklaması yapılacağı duyuruldu ve gazeteciler Başbakanlık'a çağrıldı. Anka Haber Ajansı'nda dış politika muhabiri olarak çalışıyorum o sıralar, bölüm şefimiz de İspanyol asıllı Konçita Işık... Birlikte toplantıya gittik. Ali Bozer durumu açıklıyor, konuşuyor, bir yığın şey anlatıyor, ama söylediği somut bir şey yok. Sadece savaşın Türkiye'yi olumsuz etkilemeyeceğine dair yatıştırıcı sözler söylüyor ve sanki bizi hazırlıyor.

Bir ara İngiliz dışişleri bakanı aradı, toplantıdan izin aldı çıktı. Bir süre sonra geldiğinde, durumun sakinliğinden ve Irak cephesinde yeni bir şey olmadığından söz etti. Gazetecilerden biri, "Boruhatları ile ilgili bir sorun var mı? Irak'tan gelen boruhatlarının kapatıldığı söyleniyor" diye bir soru attı. Ali Bozer böyle bir şeyin söz konusu bile olmadığını söyleyerek, önceden hazırlandığı belli olan kalıp cümlelerle konuşmasını sürdürdü.

İşte tam o sırada kapı ardına kadar açıldı ve içeri Cüneyt Arcayürek girdi. Doğrudan Ali Bozer'e seslenerek, "Siz uyuyun burada sayın bakan. Boruhatlarıyla ilgili bir sorun yok, kapanması da söz konusu değil diyorsunuz, ama boruhatları kapandı bile. Ne biçim bakanlık yapıyorsunuz!" diye çıkıştı.

Sanki bir bomba düştü salona. Evet, o sıralarda gazeteciler olarak biz elimize tutuşturulan soruları sormazdık. Sert çıktığımız da olurdu, ama bu gerçekten çok sert bir çıkıştı. Ali Bozer büyük bir şaşkınlık yaşıyordu. Ne söyleyeceğini bilemedi. Kekeleyerek, "Bunu nereden öğrendiniz?" diye sordu Cüneyt Arcayürek'e. Arcayürek, "Diğer bakanların hepsi biliyor, bir tek dışişleri bakanı olarak sizin haberiniz yok" dedi ve arka sıralarda bir yere geçip oturdu.

Ali Bozer, İngiliz dışişleri bakanının kendisini yine aradığını bahane ederek dışarı çıktı. Belli ki haberi doğrulatmak

istiyordu. Uzun süre bekledik, ama Ali Bozer'in geleceği yoktu. Normalde, böyle durumlarda bizim kuşak gazeteciler basın toplantısını terk eder, ama merakımız daha üstün çıktı ve hep birlikte beklemeye karar verdik. Ali Bozer ne diyecekti?

Gelmedi.

Toplantının bittiğini Dışişleri Bakanlığı ya da Başbakanlık görevlilerinden biri bize ilettiler ve dağıldık.

Ölen yalnızca Cüneyt Arcayürek değil, gazeteciliği meslek olarak gören insanların ölümüyle gazeteciliğin bir dönemi de yok oldu. Artık geri dönüşü olmayan bir "yapay" gazetecilik, "android" gazetecilik dönemine girmiş bulunuyoruz. Azınlıkta kalanlara çok görev düşüyor. Bir zamanların azınlık gazetecileri şimdinin patronları durumunda.

"Alo Fatih" dönemi resmen başladıktan sonra, artık Cüneyt Arcayürek gibi gazeteciler işsiz kalmıştı. Bakmayın ona verdikleri bir köşeye ve masaya; millet için onun söyledikleri değildi önemli olan, türeme gazetecilerin geçtim sıradan olayları, yarıya bile müdahale ettikleri bir döneme kavuştuk.

Gazeteciliğe muhabirlikten değil de, köşe yazarlığından başlayan "ekleme" gazeteciler, Cüneyt Arcayürek gibi bir çınarın gölgesinde bile dolaşamazlardı normalde, ama öyle olmadı.

Boruhatlarının kapatılmasının ardından olaylar çok hızlı gelişti. ABD Dışişleri Bakanı James Baker, konuyu Turgut Özal ile görüşmek üzere acele Ankara'ya geldi. Bir gazetecilik sınavı verecektik dış politika muhabirleri olarak. Bu "postta" biri hem Türkiye'yi sıklıkla ziyaret etmiyordu hem de savaşın eşiğindeydik ve ne söyleyeceği büyük önem taşıyordu.

Gazeteci, Dostoyevski'nin yan kahramanları ya da Çehov'un memur tipleri gibi olmamalı. Onlar, yani Dostoyevski ve Çehov'un yan kahramanları siliklikleri ve yalakalıklarıyla kendilerini gösterirler. Bu özellikleriyle, çok fazla önemsenecek, sıradan tipleri de eserin kahramanı haline getirirler.

Bu durum sadece gazetecilik için değil, tüm insanlık için çok tehlikeli bir durumdur.

Yanlış Yazılacak Tek Kelime Savaş Çıkarabilirdi

1990 yılının ağustos ayında ABD Dışişleri Bakanı James Baker, Kuveyt'in Saddam tarafından işgalinden hemen sonra Ankara'ya gelmiş, Turgut Özal tarafından Esenboğa Havalimanı'nda karşılanmıştı. Durum çok hassastı ve "mütekabiliyet" kuralları bir yana bırakılmıştı. Hem Baker hem de Özal havalimanında bir basın toplantısı düzenleyecek, son gelişmeler ve Baker'ın geliş nedeniyle ilgili açıklamalarda bulunacaklardı.

Dönem, şimdiki dönemi biraz andırıyordu. Tıpkı Recep Tayyip Erdoğan gibi Turgut Özal da şöyle konuşuyordu: "Saddam'ı bitirmemiz lazım. Saddam Hüseyin var olmayı sürdürürse Ortadoğu'da her ülke tehlike altında olacaktır. Biz de sürekli tehlike altında olacağız."

O sıralarda cep telefonu yok. Ankesörlü telefonda haberi yazdırmam gerek. Özal konuştu konuşmasına ve Türkçe konuştuğu için çoğumuz kelimesi kelimesine yazdık (yabancı kökenli gazeteciler de vardı) ama Baker doğal olarak İngilizce konuştu. Kimse yazmaya cesaret edemiyordu. Tek kelimelik hata, en ufak anlam değişikliği savaş nedeni bile olabilirdi. Çok iyi İngilizce bilenlerin bile eli gitmiyordu haberi yazmaya.

Esenboğa VIP salonunda tüm gazetelerin dış politika muhabirleri ve kameramanları var. Hatta bazı gazete ve ajanslar iki muhabir göndermiş. Durumun çok kritik olduğunun herkes farkında.

Anladığımdan emin olsam, bir dakika bile durmadan hemen ajansa haberi geçeceğim, ama emin olamıyorum. Zira

İngilizcesi benden çok ama çok daha iyi, hatta Türkçesinden bile iyi olan muhabirler var ve haberi yazıp bir türlü geçemiyor, hatta Esenboğa'dan ayıramıyorlar bile.

Sonunda karar verildi. Tüm dış politika muhabirleri VIP'de boş bir salonda toplandık. En net kayıt alan teyplerden biri açıldı ve Baker'ın lastik gibi uzayan sesi duyuldu. Cümle cümle tercüme edildi, herkes aynı cümleyi yazdı ve bir saat kadar sonra herkesin elinde aynı metin, çalıştığımız yerlere dağıldık.

Turgut Özal durmuyordu. Aynı yılın ekim ayında Washington'u ziyaretinde Başkan George Bush ile görüşmüş ve ona da, "Saddam dünyanın en tehlikeli adamıdır. Ondan kurtulmak lazım. Bunu yapacak durumda olan ise ABD ordusudur" demişti.

Tıpkı son günlerde Recep Tayyip Erdoğan ve ekibinin Suriye için yaptığı gibi.

Saddam, uyduruk kimyasal silah suçlamasıyla alaşağı edilmiş, ama bilindiği gibi kimyasal silah da bulunamamıştı.

Son günlerde bizim "hükümet yanlısı" basın ciyaklıyor: "İŞİD, Saddam'ın kimyasal silahlarını ele geçirdi!" ABD'nin savaş nedeni saydığı ve ülkeyi didik didik edip de bulamadığı kimyasal silahları İŞİD bulmuş... Yerseniz.

Özal, ABD güçlerinin Kuveyt'e müdahalesinden sonra, Bağdat'a yürümemesinden de rahatsızdı. O sıralarda ABD Ankara büyükelçisi olan Morton Abramowitz'e her gün şikâyette bulunuyordu. Abramowitz de bu şikâyetleri Beyaz Saray'a iletliyordu, ama tıpkı bugün Obama'da olduğu gibi, o günlerde de ABD Başkanı Bush, Özal'ın görüşlerine pek itibar etmiyordu.

Aynı pencereden baktığımızda, bugün Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Esad gitmeli" ısrarı da Özal'ın Saddam ısrarı gibi anlamsız ve yararsız görünüyor. Zira, Özal, "Saddam mutlaka gitmeli" diye ısrarla bastırırken, gerek iş dünyası gerekse de Türk kamuoyu bu ısrara asla anlam veremiyor, hatta Özal'ı

haksız bile buluyordu. Büyük tirajlı bazı gazetelerin köşe yazarları ise Türk ordusunun Irak'a girmesinden yanaydı.

Bugün aynı tepki Erdoğan için de geçerli. Halkın büyük bir bölümü, hem kendine hem de çevresine (gazeteciler değil), "Bizim Suriye ile ne alıp veremediğimiz var?" sorusunu soruyor. Özal döneminde Türk halkının çoğunluğu Irak'la bir savaşa karşıydı, bugün de Suriye ile bir savaşa karşı, hatta daha şiddetli ve ısrarlı biçimde karşı.

Daha önce, yani Özal döneminde Saddam ve Baas yönetimi kuzeyindeki Kürt nüfusu kontrol edebiliyordu ve bu haliyle de Türkiye'nin bir zamanlar "kırmızı çizgisi" olan etnik azınlık meselesi dengede tutulabiliyordu.

Aynı şekilde Suriye'nin kuzeyindeki Kürt nüfus da Esad tarafından kontrol ediliyor ve Türkiye için bir "tehlike" oluşturmuyordu. Ama Erdoğan büyük bir kin ve nefretle Esad'ın mutlaka gitmesi gerektiğini seslendirerek, Esad'a muhalif Özgür Suriye Ordusu'na silah, mühimmat ve gıda yardımı yapmaktan geri kalmadı.

Saddam gitti, zira ABD müdahale etti.

Esad hâlâ yerinde duruyor, ABD ise "Müdahale etmem" diyor.

Aynı oyun bu kez gerçekleşmedi. Oysa Turgut Özal'ın istediği oldu ve Saddam idam edildi, Baas yönetimden çekildi, ülke kan gölüne döndü. Özal, "Bir koyup üç alacağız" dediği savaşta, elindekileri de kaybetmek ve tarihindeki en büyük maddi zararlardan birini Türkiye'ye yaşatmak zorunda kaldı. Irak'la iş yapan tüm şirketler zarara uğradı. Daha sonraları Morton Abramowitz, "Körfez Savaşı Turgut Özal'ın istediği sonuçları doğurmadı" diye itirafta bulunacaktı.

Sırf bu nedenle belki, Esad'ın "mutlaka gitmesi gerektiğini" düşünen Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın şapkasını önüne koyup bir kez daha düşünmesi ve Körfez Savaşı'na şöyle bir bakması iyi olur.

•
Evet, James Baker geldiğinde ve basın toplantısı yaptığında tüm orada bulunan gazeteciler olarak ertesi gün çıkan haberi-mizden memnunduk. Hata yapılmamıştı. Tek kelimenin bile yanlış yazılmasına izin vermemiştik.

Savaşın korkunç yüzü bizleri teğet geçmişti. Şimdi bir savaşla fiili olarak karşı karşıyayız. Tarih bugünleri, IŞİD'in Kilis başta olmak üzere Güneydoğu illerimizi vurduğunu yazacak. Uçak kaldıramıyor, obüslerle IŞİD mevzilerini bombalıyoruz. Televizyon ve gazeteler her gün bizden ölen bir ya da iki kişinin karşılığı olarak 50 ila 100 IŞİD militanının öldürüldüğünü aktarıyor izleyicilerine, ama ortada somut bir delil yok. Kaç kişi öldürüldüğünü (bunu yazmak bile utanç verici) saptayabilmek için bölgeye uçak kaldırmanız ya da IŞİD içinde ajanınızın olması gerek. Uçak kaldıramadığımız kesin, Rusya krizi nedeniyle. İçeride "adamımız" olması ise uzak bir ihtimal. O halde nasıl? Genelkurmay açıklama yapıyor, biz de kabul ediyoruz.

Baremin 9. Derecesinden Memur Golyatkin

Dostoyevski'nin *Öteki* romanının silik kahramanı, baremin 9. derecesinden memur Golyatkin gibi ben de baremin 7. derecesindeyken TCDD Hasılat Dairesi'ndeki memuriyetimden ayrıldım, ANKA Ajansı'nda gazeteciliğe başladım.

Varlık Özmenek aklımı çeldi. Değilse, hamurumda gazetecilik yok. Ne alaylıyım ne de bu işin eğitimini almışım. Tek avantaj olarak Varlık Ağabey "dil" bilmemi görüyor, ANKA'nın dış politikasını destekleyeceğimi umuyordu.

ANKA o sıralarda Selanik Caddesi 41 numaradaydı. Müşerref Hekimoğlu'nun karşısına çıktığımda kim olduğuna dair en ufak bir fikrim yoktu. Müşerref Hanım kısa sorularla beni

küçük bir sınavdan geçirdi. Cumartesi de çalışacaktım, rahatım kaçacaktı. Çok zor bir karardı benim için.

Konçita Işık ve Haldun Armağan ile birlikte salonun bir köşesinde çalışmaya başladım. Haldun, küçük radyosuyla her sabah BBC'yi dinleyip, haber yapıyordu. Konçita da AFP'den ve Alman DP ajansından teleksle akan haberlerden gündeme ilişkin notlar çıkarıyordu.

Önüme bir teleks metni koydular: "Bunu çevirip haberleştirebilir misin?" dedi Konçita aksanlı Türkçesiyle.

Böylelikle her yeni gazeteciye nasip olmayan bir şekilde, diplomasi muhabiri olarak gazeteciliğe başladım. Arada içerilerden kerli ferli birileri gelip, genel yayın yönetmeni masasında oturan Ali Polat ile bir şeyler konuşuyor, kayboluyordu. Varlık Özmenek'i hiç görmemiştim daha. Sanki ajansın bir başka bölümü daha vardı ve oraya girmek yasaktı.

Yasak değilmiş ama gerçekten başka bir bölüm daha varmış ajansta. Üst yönetimin ve muhasebe işlerinin bulunduğu bölüm. Uluç Gürkan'ın da orada oturduğunu çok sonraları öğrendim.

Ajansta iki kişiyle tanışıyorum: Varlık Ağabey ve Fransız Kültür Merkezi'nde aynı sınıfı paylaştığım İsmet Demirdöğen. İsim olarak birçok insanı biliyorum ama tanışıklığım yok. Müşerref Hekimoğlu, Uluç Gürkan, Ahmet Abakay... Daha önceden duyduğum isimler.

Her çarşamba saat 11'de Dışişleri Bakanlığı'nda gazetecilere brifing verilirdi. İş öğrenebilmem için uzun süre Konçita ile birlikte gittik brifinglere. Sonra yalnız gitmeye başladım. Ama bir türlü alışamıyordum. Dışişleri sözcüsü İnal Batu'ydu. Müşerref Hekimoğlu da sürekli sıkıştırıyordu beni: "Özel haber yap, git müsteşarla, yardımcılarıyla, büyükelçilerle konuş."

Aklıma bir soru geldi ve brifing sonrası İnal Batu'nun odasına gittim. Kolay değil, memuriyetin 7. derecesinden kopup gelmişim, hayatımda değil müsteşar, genel müdür bile görme-

mişim. Kapısını çalıp gireceğim adam Dışişleri Bakanlığı müsteşar yardımcısı.

Önümü ilikledim, kapıyı çaldım. Bir de ne göreyim: Sedat Ergin ile Nur Batur bacak bacak üstüne atmış İnal Batu ile kahve içip kahkahalar içinde bir şey konuşuyorlar. Sedat o sırada *Cumhuriyet*'te, Nur *Milliyet*'te.

Beni görünce uzaylı görmüş gibi oldular. Tam Golyatkin rolündeydim. İnal Batu da şaşkındı: "Bu adamı bir yerden gözüm ısıyor" şeklinde bakıyordu. Sorumu sordum, ama açıkçası ne cevap' verdiğini de unuttum. Bana "Gel otur" da demediler.

Memuriyetten gazeteciliğe geçişin yazılamaz soyutluğunu yaşıyordum: "Demek bu iş böyle değil..."

Aktüel dergisinin Ankara kolunu Kurthan Fişek ile birlikte kurduğumuzda, artık "kaşarlanmış" gazeteciydim. O sıralarda milli savunma bakanı olan Nevzat Ayaz'ın odasına üç kez arka arkaya girip, bir keresinde de kravatını düzeltmiş, hafifçe omuzuna dokunarak "Bu renk size gitmemiş, eşiniz uyarıyor mu sizi?" diyecek kadar laubalileşmişim.

Bu kez de sınır kalmamıştı bürokrasiyle aramda.

O sıralardaki gazetecilik herhalde bir başkaydı. Yalaka ve yandaş ya yoktu ya da kendini çok iyi "kamufle" edebiliyordu. Gerçi *Cumhuriyet* gazetesi o sıralar Dışişleri Bakanlığı'nın resmi bülteni gibi çıktığı için eleştiriliyordu, ama en sağlam dış politika haberleri de bu gazetede çıkıyordu. Herkesin derdi haber atlatmaktı. Haberlerimizi ankesörlü telefonlarla geçerdik, haber merkezi de bunu teleksle abonelerine dağıtırdı. Sonra belediye otobüsüyle işyerimize dönerdik. Kimse "puştluk" düşünmediğinden, paylaşmak en büyük keyifti.

Namusluyduk. Yalaka gazetecilik diye bir şey yoktu. Haberi yanlış ya da yandaş yazdığımda, yazişleri müdürü Metin Aksoy kâğıdı suratıma fırlatırdı: "Git yeniden yaz!" Öte yandan Fahrettin Fidan sırtımı sıvazlardı "Mümtaz, sen bu işi çabuk kap-

tın” diye. Yaptığım çevirileri haber diline çevirmek Fahrettin Fidan’ın işiydi.

Acımasızdık. Bize ilk günden acımasız olmayı öğretiler gazetecilikte. Acımasızlık habere karşı olan acımasızlıktı, insana değil. Yani, hatır gönül iş yapmazdık, bize öyle öğretildi. Kuralları harfiyen uygulamak zorundaydık. Yalan haber yazmak mümkün değildi, zira camia sizi anında kapının önüne koyardı. Abartıya izin vardı, yalana asla! O dönem yükselen tüm gazeteciler, zehir gibi gazeteci oldukları için yükseldiler, yandaş olduklarından değil. Bakın o döneme, çok şey öğreneceksiniz.

Tüm “kutsal” değerler ve emanetler gibi, gazetecilik mesleği de çöktü, çürüdü, kokuştı. O sıralarda hemen her gazeteci bir sanatçı önder gibi davranır, toplumun ve devlet kurumlarının önünde hareket ederdi. Kimse kayırlmaz, kimseye biat edilmez, kimseden çekinilmezdi. Devlet kurumlarını yerden yere vuran gazeteci arkadaşlar değil kapının önüne konulmak, sivil meslek kuruluşları tarafından ödüllendirilirdi. Gazete patronları da gazeteciydi çoğu kez ve haklı ise gazetecinin sırtını sıvazlar, hoşnutluğunu belli ederdi. Yalan yazılmazdı. Yalan yazan kapının önüne konmazdı belki ama tuhaf bir dayanışmayla arkadaşları tarafından dışlanırdı.

Böyleydi işte AKP iktidara gelmeden önceki gazetecilik anlayışı. Birdenbire bozulmadı elbette, alıştırdılar ve yozlaştırdılar. Önce patronlar ellerindeki gazeteyi silah olarak kullanmaya başladı, sonra muktedirler gazetelerin namlularını topluma çevirdiler. Sonunda da, bugün olduğu gibi siyasal iktidar kendi medyasını yarattı.

Uzun süredir havada bir kartal uçuyor ve gazetecilerden tutun da sanatçılara, emekçilere kadar herkesin hareketini tıpkı Orwell gibi gözetliyor. Hain bir kartal olmalı ki, hoşnut değilseniz eğer, sizi hemen “ihbar” ediyor.

Kimleri harcamadı ki bu iktidar? Tırnaklarıyla tutunmaya

çalışanları bile tırnaklarını sökmek pahasına tutunduğu yerden koparıp, kurtlar arasına attı ve her yol tılandı. Gidebileceğiniz, izleyebileceğiniz gazete, televizyon, radyo, dergi vb. hiçbir yer kalmadı. Her köşe tutuldu ve gazeteci olmak isteyenlere “biat” kültürü soruldu. Boyun eğenler basamakları sessizce tırmandı, eğmeyenler çılgınlıklar içinde sokağa atıldı.

Her şey, ama her şey hızla kirlendi. Birinciliği elbette gazetecilere vermediler, zira her şey aynı anda kirlendi ve birinciliği doğal olarak “ahlak” aldı. Onu bir bulsalar, madalyasını da boyuna asacaklar, ama ortalıkta yok.

Kedi Sirke İçer mi?

1991 yılının temmuz sonları. *Aktüel* dergisi yayına başlamış, ilk sayı çıkmış. Bütün *Aktüel* çalışanları olarak mutlu mesut işimizle uğraşıyoruz. Başımızda genel yayın koordinatörü Kurthan Fişek, İstanbul’da yazışları müdürü Alev Er, genel yayın yönetmeni Mehmet Y. Yılmaz. Kimler yok ki İstanbul kadrosunda: Emel Armutçu, Süheyl Kaplan, Ayşe Arman... Ankara kadrosu da zengin: Ali Çağatay, Durul Salman, Ali Ekeyılmaz, Yaşar Sökmensüer, Defne Sarısoy, Mehmet Öngeoğlu, Baha Ülgen, Gülay Çetingüleç, Mehmet Güler...

Bir gün öğleden sonra saat üç sularında Kurthan Hoca, “Kalk...” dedi bana. “Gidiyoruz.”

“Nereye?”

“Yolda söylerim. Ne zamandan beri çömezler hocalarını sorgulamaya başladı?”

Kurthan Hoca’ya itiraz mümkün olmuyordu. En çok “fırçayı” da ben yiyordum nedense. Başkası hata yapsa da, kabahat benim oluyordu. O zaman da anlamamıştım bu tutumunu, sonradan da çözebilmiş değilim.

Recep şoförümüzdü. Her sabah Kurthan Hoca'yı alır, oradan benim Dikmen'deki eve uğrarlar, sonra *Sabah* gazetesinin o zaman Hilton Oteli'nin karşısındaki bürosuna gelirdik.

Kurthan Hoca'yla arabaya bindik ve Recep önceden bildiği için olsa gerek, bizi Rus Büyükelçiliği'nin karşısında dört katlı, sarı bir apartmanın önüne getirdi. Kurthan Hoca hep önde otururdu, dev gibi vücuduyla arabayı sallayarak indi, bana da kaşıyla "in" işareti yaptı. Sarı apartmana doğru yürüdü.

Zemin katta bir dairenin kapısını çaldık. Kapıyı rahmetli Erhan Göksel açtı. İçeri girdiğimizde sıradan tahta bir masanın iki ucunda Gencay Şaylan ile Ömür Sezgin oturuyordu. Gencay Şaylan'ı "Barış Derneği" davası sırasında yaptığı çeviriden ve o çevirinin düzeltmelerini yapmam nedeniyle yakından tanıyordum, ama Ömür Sezgin ile ilk kez karşılaşıyordum.

"Niye geldik buraya?" diye sordum Kurthan Hoca'ya.

Tahta ve ucuz masa bir çuhayla örtülmüştü. Oyun kâğıtları da masanın tam orasında duruyordu. "Briç oynayacağız" dedi Kurthan Hoca o kalın sesiyle.

"İyi de, bunu bana daha önce de söyleyebilirdin hocam. Nedir bu Sherlock Holmes havaları?"

"Bak sen" dedi Kurthan Hoca. "Yolda söylesem, ona göre mi hazırlanacaktın?"

Tartışmanın anlamı yoktu. Kurthan Hoca ile ben eş oldum, Gencay ile Ömür de rakiplerimiz. Erhan Göksel oynamıyor, servis yapıyordu.

Erhan, 70'lik bir viskiyi masanın tam ortasına sertçe vurarak, "Hocam, bunu sizin için aldım" dedi. Sonra şişeyle beraber mutfığa gitti ve dört bardak ile geri döndü. Kurthan Hoca'ya neredeyse tam dolu bir bardak viski koydu. Ömür Sezgin içmeyeceğini söyledi. Gencay Ağabey de yarım kadehe razı oldu. Bana da yarım kadeh koydu Erhan. Kendi de içmiyordu.

Oyuna başladık. Geçmiş zaman, kim kazandı kim kaybetti

hiç anımsamıyorum. Ama Kurthan Hoca'dan sık sık azar işitmediğime göre ya ben iyi oynadım ya da şansımız çok iyiydi.

Akşam saat altıya doğru Erhan'ın evinden çıktık. Ömür Sezgin arabasına atlayıp gitti. Gencay Şaylan, Kurthan Hoca ve ben tam Rus Büyükelçiliği'nin önünde taksi beklemeye başladık. Kurthan Hoca, "Bekle, seni de bırakalım" dedi. Gencay Şaylan, "Bırak ya, kendi gitsin. Benim viskiyi de kafaya dikti, iyice sarhoş oldu baksana. Çeksin cezasını" diye korumacı bir edayla bana çıkıştı.

Gerçekten başım fıldır fıldır dönüyordu. Beni Dikmen'e bırakmayacaklarına göre, ben de kurtuluşu en yakında bulunan annemlerin evinde gördüm. Annemlerin evi Şimşek Sokak'taydı ve bulunduğum yere taş çatlasa bir kilometre ötedeydi.

Ama ayaklarım beni taşıyamıyordu. Kurthan Hoca ile Gencay Ağabey taksiye atlayıp gittiklerinde, ben daha iki adım bile atamamıştım. Yaşlı bir kavak ağacı gibi sallanıp duruyordum olduğum yerde. Neden sonra yokuş aşağı, Şimşek Sokak'a doğru yürümeye başladım. Her şey gözümün önünde büyüyor, ardından kayboluyor, sonra yeniden büyüyordu. Hayatımda hiç öyle bir dünyada yaşamamıştım. Hava henüz aydınlıktı ve güneşin batmasına daha en az iki saat vardı. Aşağı yürüdüm. Yol bitmek bilmiyordu. Şimşek Sokak ben ona ulaşmaya çalıştıkça sanki uzaklaşıyor, kaçıyor.

Bazen annemlerin evine benzettiğim bir evin önünde duruyor, artık çatal gören gözlerle numarasını okumaya çalışıyor, aradığım ev olmadığını anlayınca yokuş aşağı inmeye devam ediyordum.

Bir ara yokuş yukarı çıkmaya başladığımı fark ettim. O zaman beyin alarmı çalmaya başladı: "Yanlış yoldasın!"

Uzatmayayım, eve vardığımda saat dokuzu geçiyordu ve hava kararmıştı. O kadarcık yolu tam üç buçuk saatte almıştım. Sabah müthiş bir baş ağrısı ile uyandım. Eve telefon ettim

ve eşim Aysun İdil'e başıma geleni anlattım. O alışıkty böyle şeylere ve bana bir fıkra anlattı:

Genç bir rahip, deneyimli rahiplerin önünde ilk vaazını vermek üzere hazırlanmış. Mihraba çıkmış ve kendisine başrahip tarafından verilen şaraplı ekmekten biraz da fazla kaçırmış. Vaazını verip de deneyimli rahiplerin önüne yeniden çıktığında, en yaşlı rahibe, "Nasıldı ilk vaazım peder bey, başarılı oldum mu" diye sormuş.

Yaşlı rahip, "Evet evlat" demiş. "Son derece başarılıydın, ama üç hatan vardı."

"Nedir onlar efendim?"

"Birincisi, okunan her duadan sonra âmin denir, oley diye bağırılmaz. İkincisi, mihraptan inerken mutlaka merdivenleri kullanmalısın, tırabzandan kayarak inmek hoş olmuyor. Üçüncüsü ve en önemlisi evladım, İsa bir peygamberdir, onun bunun çocuğu değil."

"Yani?" dedim Aysun'a.

"Yani sen bu işi beceremiyorsun, içme. Kedi sirke içmez."

Yapanı Kutladığına Göre İŞİD'i Bir Kenara Koyun

Gencecik çocukların, üniversite öğrencilerinin, pırl pırl insanların cesetleri kaldırılıyor. Analar babalar perişan, hastaneler yaralılarından geçilmiyor, içinden isyan etmek geliyor insanın, ama nereye, kime?

Reyhanlı, Diyarbakır, Nusaybin, Midyat, İdil, Cizre ve Suruç... Buralarda da ölümler oldu. Biz "batıdakiler" vah vah dedik geçiştirdik, zira bize uzak bir bölgede oluyordu. Oraları zaten savaş haliydi, Halep'e, Bağdat'a yakındı... Ha oralarda olmuştu, ha Cizre'de, Diyarbakır'da... Uzaktı ve dehşetin farkında olamı-

yorduk. Bağdat'ta bir pazaryerine dalan bomba yüklü bir aracın yarattığı dehşeti bırakın hissetmeyi, düşleyemiyorduk bile.

Derken birileri bize bir Ortadoğu ülkesi olduğumuzu hatırlattı. Batı'ya yüzümüzü dönmemiz gerekirken, Ortadoğu'nun "kralı" olmaya çalışmanın bedelini bize ağır ödettiler, ödetmeye de devam ediyorlar.

Yazmanın, çizmenin, ağıt yakmanın, protesto eylemleri düzenlemenin, tekbir getirmenin, "Şehitler ölmez vatan bölünmez" hamasi sloganların, nutukların atılma zamanı çoktan geçti.

Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en büyük terör eylemini yaşıyor, İçişleri bakanı "Güvenlik zafiyeti yoktur" diyebiliyor. Bir de güvenlik zafiyeti olsaydı ne olacaktı diye soran da yok.

Herkes yüzünü IŞİD'e dönmüş, bekliyor. IŞİD bir açıklama yapsa, olayları bir üstlense tepedekiler rahatlayacak, ama yapmıyor. Ankara patlamasından sonra tek bir açıklama yaptı: "Ankara'da gerçekleşen mitingde kâfir komünistlerden 40'a yakın ölü ve 100'den fazla yaralı var. Yapanları tebrik ediyoruz..."

IŞİD'in kimseden korktuğu yok. Kendisi yapsa büyük bir şerefsizlikle eylemi üstlenecek, çok açık. Ama Ankara katliamında olduğu gibi yapanları tebrik ettiğine göre, IŞİD'i bir kenara koyun. Zaten "bizimkiler" IŞİD yaptığını açıklasa bile, yarım ağızla bunu kabul edecekler. Öyle görünüyor ki, IŞİD'in yaratılmasında payları var.

Terörü kimin yaptığını da bu hükümet bulamayacak, daha öncekilerde olduğu gibi. Sonuçta ülke korkunç bir kaosa doğru yuvarlanıyor. Bursa'daki canlı bombanın başının örtülü olması ortalığı karıştırır gibi olsa da, hemen "troller" devreye girip, "Suçu başka bir zihniyetin üzerine yıkmak için başını örtmüş" açıklamasını yapıverdiler. Her şey bazı olayların görünmemesi, gösterilmemesi üzerine kurgulanmıştı, öyle de yapıldı. Diyarbakır Baro Başkanı Tahir Elçi, faili meçhul kategorisine girdi.

Ama...

Ama aynı engel hâlâ ve daha da güçlü ve tahkimlenmiş biçimde duruyor. Yeni bir seçim Saray'ın işine gelmiyordu, ama son Davutoğlu hamlesiyle ufukta bir seçim söz konusu olabilir. Artık 330, yani referanduma yetecek milletvekili sayısı da yetmiyor, zira cumhurbaşkanlığını kıl payı yüzde 52 ile alan Erdoğan, "devlet başkanlığı referandumunda" mümkün değil ki başkan olsun.

367 şart...

Ondan bile emin olamadı Erdoğan ve 500 milletvekili istedi geçen seçim. Ola ki AKP içinden su koyanlar olabilir. Son günlerdeki gelişmelere bakılırsa, "su koyanlar" da olacak gibi...

Ama işin en tuhaf tarafı da, hâlâ "en çok sevilen lider" yoklamalarında, yüzde 30-40 aralığında birinci durumda. Ona en yakın Davutoğlu ve Kılıçdaroğlu'nun yüzdeleri ise 15-20 aralığında.

Bunun nedeni, Türkiye'nin lider yetiştirmeye uygun topraklar olmaması mı, yoksa lider olacıklara yolların kapatılması mı?

Ortadoğu ülkesiyiz, tamam da, bu kadarı da fazla Ortadoğu değil mi?

Beni hiç ilgilendirmiyor bu patlamalar kimin işine yarar, neden yapılır, kim yapmıştır... Beni şu anda ilgilendiren gencecik insanlarımızın hâlâ korumasız olduğu ve muhtemel her tür katliama açık olması.

O yüzden de yazacak bir şey yok. İnsanın klavyeyi kırasını geçiriyor. Ne yazılsa bu acıları örtmez, ne yapılsa bu acıları kaldırmaz. Neden aydınlık bir Türkiye ile yola çıkmış Cumhuriyet'in yüzünü Ortadoğu'ya döndüğünü sorgulamadan, "Ortadoğu'da bunlar her gün oluyor. Irak'ta 60 başka yerde 100 kişi mesela. Biz de Ortadoğu ülkesiyiz" diyebiliyorlar.

Gelin de yazın, iki kelam edin, isyan etmeyin...

Onlar televizyon köşelerini kapmışlar, neredeyse IŞİD gibi bir katliam ordusunu savunacaklar. Bütün televizyon kanalları,

istinasız hepsi, olaylar patlak verir vermez yandaş gazetecileri, yorumcuları arayıp onların görüşlerini aldılar.

Hepsi de, Cumhuriyet tarihinin en kanlı, en büyük terör olaylarını normal göstermeye çalıştı. Daha ellerinde hiçbir bilgi yokken yaptılar bunu. Şimdi daha da rahat yapıyorlar, yapacaklar.

Ne yazarsınız bu tablo karşısında, hangi kelime yeterli olur? Gazeteciliğiniz ne işe yarar, kim sizi yargılar, sorgular?

Boşa kulaç değil midir bunca olay karşısında şeytanın avukatlığını yapmak ve sessiz kalmak? Bunların karşılığında maddi menfaat sağlamak?

Sorular, sorular... Hiç bitmeyen sorular.

IŞİD Felsefesi

Nasıl oluyor da 20-30 bin kişilik bir güç, karşısında düzenli ordu olmasına, direnç görmesine rağmen bir ülkeyi baştan aşağı işgal edebiliyor?

Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) örgütünün yapısı, dayandığı dinsel ideoloji ve amacı üzerine birçok şey yazıldı, çizildi. Ama önemli bir nokta göz ardı edildi: Bunu nasıl gerçekleştiriyorlar? Basit yanıtlar bulmak zor değil. Arkasında ABD ve İsrail var deniyor, olabilir. IŞİD'in, burnunun dibindeki İsrail'e Kilis'e attığı füzelerden birkaç tane göndermemesi, yalnızca İsrail'in hava savunma sisteminin çok güçlü olmasıyla açıklanabilir. Giden Katyuşa füzeleri havada imha edilecektir ve IŞİD de bu boşuna çabayı göze almamaktadır. Bu yaklaşım doğru olabilir, ama perde arkasında yaşananları bize göstermez.

Terör örgütü olan El Kaide'nin bir kolu ve bu yüzden de dünyanın en zengin terör örgütlerinden biri IŞİD. Silah edinmekte zorluk çekmediği gibi, uluslararası arenada "Bana bulaşmasın da..." bıkkınlığı yaratacak kadar acımasız.

Başka bir açıdan bakmak iyi olur. Hıristiyanlığın ölüm olgusu karşısındaki tutumu bundan birkaç yüzyıl öncesine kadar “ölüm karşısında en doğru tutumun ne olabileceği” sorusu üzerinde yoğunlaşmıştı. Milattan önceki yüzyıllarda da önemli bir soru olarak insanlığın önüne çıkan ölüm olgusu (korkusu da denebilir) antikçağda “insanın aklı ile yenebileceği bir yanılgı” olarak ele alınıyordu. Hıristiyanlığa gelindiğinde bu anlayış ölüm gerçeğinin görmezlikten gelinemeyeceği yönünde değişti. Ama aynı zamanda çok önemli bir değişiklik daha oldu: Ölüm-den korkulmaz demek boş bir söz olarak kabul edildi. Ölüm korkusu insani bir gerçeklik olduğu ve ölüm korkusundan kurtulmanın tek yolunun ölümsüzlük veya mutlak ölüm olduğu sonucuna varıldı.

Elbette bu daha değişik bir yaklaşımı da beraberinde getirdi: Ölüm korkusunu yenmek iki ana damara bağlanınca, yani ölümsüzlük ile mutlak ölüm arasındaki tercihe indirgenince, ölümsüzlüğü o an ve tabii ki şimdi bulmanın henüz imkânsız olduğunu fark eden insanoğlu, ikinci şıkka, yani mutlak ölüm ve sonrasına yoğunlaştı. Çünkü mutlak ölüm, başka bir boyutta yeni bir yaşam da vaat ediyordu.

Dinsel ideolojiler bunu hemen benimsedi ve nesnel olarak gerçekleşen mutlak ölümün bir başka yaşamın kapılarının da açıldığı anlamına geldiği savunuldu. Cennet ve cehennem kavramları da bu yüzden yeniden değer kazandı, umutları yeşertti, ölümsüzlüğü insanlık bu yolla bulduğunu sandı.

Genç Platon, öğrencilerine ölümü anlatırken şöyle diyordu: “Ölüm, hiçbir şey duyulmayan derin bir uyku durumuna girmek ya da bizi yeni görevlerin beklediği bir başka hayata geçmektir. Her iki durumda da korkulacak bir şey olamaz. Nesnel ölümün karşılığı ölümsüz bir ruha sahip olmaktır.”

Epikürcüler bunu daha da ileri götürdü: “Ölümden bana ne?” Antikçağ düşünürlerinin ölümden kurtuluşu bir tek

Tanrı'nın inayetinin sağlayacağını ısrarla savunması, günümüze kadar daha da sertleşerek (radikalleşerek) ulaştı ve ölüm, daha sonraki yaşam için bir hazırlık, bekleme odası gibi görülmeye başlandı. Bunun doğal sonucu olarak da öldürmek, bir insanın yaşamına son vermekten öte, onu "bekletmemek" olarak bile algılandı. Öldürmenin, o insana yardımcı olmak, bir an önce öteki dünyaya ulaşmasını sağlamak açısından yararlı olduğu kabul edildi.

İŞİD gibi terör örgütleri, insan öldürmenin bu nedenle hiç de "günahkâr bir iş" olmadığı, aksine günah işleyen insanların bu günahlarını daha da ileri götürmesini engelleme açısından yararlı bile olabileceği düşüncesini ilkel düzeyde de olsa kabul ettiler.

Ölüm, her iki türüsü de, yani ölmek ve öldürmek eylemlerini de kapsayarak, sıradanlaştığında, Avrupa Hıristiyanlığının mezhep kavgalarına dönüşmesinde en vahşi ve tüketici unsur oldu. Din adına yapılan savaşlar, toprak veya bayrak için yapılan savaşların çok daha ötesinde bir vahşetin ortasında buldu kendini ve uzun süre de bu vahşetin çemberinden çıkamadı.

Mezhep çatışmalarının su üzerindeki dalgalanmaları durulup da, taşlar dibe çökünce, Avrupa Hıristiyanlığı mezheplerini koltuğunun altına sıkıştırıp bir köşeye çekildi ve birbirini kabul ederek yaşamaya alıştı. Bunun için çok bedel, çok can ödendi, ama geri dönüşü artık mümkün olmayan bir savaş ortamından da uzaklaşmış oldu.

Hıristiyanlığı rakamsal olarak yaklaşık 600 yıl geriden takip eden Müslümanlık ise, mezhep çatışmasının çözümünü hep erteledi ve bu yüzden de aradaki rakamsal fark 600'ün çok üzerine çıktı. Allah adına insanların canını almayı kendisine görev bilen uç unsurlar, İslam tarihi boyunca birbirini boğazlamayı sürdürüyor. Hıristiyanlıkta mezhepler kendilerini bir köşeye çekip, potansiyel bir tehlike olarak varlıklarını da hissettirerek

vahşete son verirken, İslam dünyasında geçtiğimiz yüzyılı bütünüyle kapsayan bir vahşet kendini açıkça göstermeye başladı.

Yalnızca Ortadoğu coğrafyasında değil, tüm İslam âleminde mezhepler birbirlerini yok etme yarışına girdiler. Onların her biri için Allah paylaşılmaz bir yüce varlıktı ve temsilcisi de kendileriydi. Dünyanın ve insanlığın kurtuluşu bir tek Allah yolunda yürümekle gerçekleşebilirdi. Bunu da diğer Müslümanlara anlatmak şarttı.

Vahşetin altyapısını bu yaklaşım oluşturdu. Elbette vahşetin uygulanması, bunun aynı zamanda çok büyük bir “psikolojik” silah olduğunun da farkına varılmasını sağladı. İnsanları korkutarak, bunu Allah korkusuna indirgemeyi başaran İslami terör örgütleri, istedikleri disiplini korkuyla sağlamayı başardılar.

Şimdi Irak'ta etrafa dehşet saçan IŞİD'in tüm acımasızlığının temelinde bu yatmakta. Bu vahşete dayalı işgal eylemlerinin ve onlara katılan eylemcilerin insan hayatına hiç önem vermedikleri, aksine insanların ölümlerinin onların “kararsızlıklarını” ortadan kaldırması açısından yararlı olduğu ortaya çıktı.

Antik Yunan felsefesi başta Platon ve Aristo olmak üzere idealist düşüncenin baskısıyla diyalektik materyalizmden uzaklaştı ve iki siyah iki beyaz atın çektiği kupa arabayla Tanrı'ya doğru yola çıktı. Bu yolculuğun asla sona ermeyeceği düşüncesi de insanlara aşılandı. Ölümsüzlüğün tek çaresi başka bir dünyanın varlığına inanmak ve bu dünyanın bir “bekleme ve sinama” odası olduğunu kabul etmekten geçiyordu. O halde insanlar, başkalarını öldürmekle günah işlemiyorlardı ve hatta bu yolla Tanrı'ya ulaşmak daha da mümkündü.

Sonuçta IŞİD, El Nusra, El Kaide, Boko Haram gibi örgütler, insana dehşet salmakla, vahşet sergilemekle onları yola getirebileceklerine inanmakta. Bu da acımasız ve kanlı bir örgüt olarak yollarına çıkan her şeyi yok etmelerine haklı bir kılıf sağlamakta.

IŞİD ve benzeri örgütlerin bu özelliği, daha önce Hıristiyan yayılmacılığında da çok kullanıldı. Şimdi sıra İslam coğrafyasında kullanmaya geldi. Daha doğrusu yüzyıllardır uygulanıyor ve henüz mezhepler arası uzlaşma sağlanamadığından daha uzun yıllar da sürecek ve bu örgütler, vahşeti kullandıkları sürece kendilerini kullandıracaklar.

IŞİD'den Spartaküs Taktiği

Amaç çok farklı olmakla birlikte IŞİD'in savaş taktiği ve hatta vahşeti Spartaküs'ün Capua'daki gladyatör okulundan kaçmasıyla başlayan ve yüz binlere varan bir orduya dönüşmesi sürecine çok benziyor.

Spartaküs, üç kez Roma ordusunu dize getirmeyi başarmasına rağmen; vahşete, yağmalamaya ve talana engel olamadı. Bir avuç gladyatör ile Capua'dan kaçan Spartaküs, İtalya'nın güneyine doğru yol alırken yolda karşısına çıkan köylere de baskınlar düzenledi. Öncelikle karınlarını doyurmalıydı gladyatörler, sonra da silahlanmaları gerekiyordu. IŞİD gibi onlar da baskın düzenledikleri yerleşim yerlerinde kendilerinden olmayı kabul edenleri bağışlarken, reddedenleri de öldürdüler. Köylülerin tüm mallarına el koydular ve yollarına daha da güçlenerek ve kalabalıklaşarak devam ettiler.

Roma ordusu arkasından geldiğinde ise artık Capua'dan kaçtıklarındaki sayılarının neredeyse on katına ulaşmışlardı zaten. Roma ordusu ise yola çıktığında bir avuç gladyatörün peşinde olduğunu sanıyordu. İlk karşı karşıya geldiklerinde, on binlerce insandan oluşan düzensiz bir orduyla karşılaştılar. Romalıların yapacakları fazla bir şey yoktu. Beklenmedik bir durumla karşı karşıya kalmışlardı ve yenildiler.

Spartaküs güneye inmeye devam etti. Elindeki silah ve mühimmat sayısı arttığı gibi, ordusu da giderek kalabalıklaşıyordu.

Roma ikinci bir ordu gönderdi Spartaküs'ün üzerine, bu kez sayılarının daha fazla olduğunu düşündüklerinden daha donanımlıydı. Ancak Spartaküs'ün ordusu da daha hazırlıklı ve kalabalıktı. Üstelik Spartaküs, düzenli orduya karşı gerilla taktiği uyguluyordu. Yine yenildiler.

Spartaküs'ün ordusunun çöküşü, emrindeki askerlerin artık yağma ve talanı abartmaya vardırımları, kadınlara tecavüz etmeleri, çocukları bile acımasızca katletmesiyle başladı. Artık kontrolden çıkmış bir ordu vardı Spartaküs'ün elinde ve hayalindeki "Güneş Ülkesi"ni kuramayacağını çoktan fark etmişti.

Bir tek yol kalıyordu kendisine: Sicilya'ya kadar inebilmek ve kaçmak. Zira bir sonra gelecek olan Roma'nın en kuvvetli lejyoner ordularından birine dayanamayacağını biliyordu.

Nitekim öyle oldu, ama bilindiği kadarıyla Spartaküs de kaçamadı.

Tüm dünyayı dehşete düşüren IŞİD de, tıpkı Spartaküs taktiğini uygulamakta. Suriye'nin kuzeyinden yola çıktıklarında sayıları 3-4 bin iken, bugün artık 50 bini aşmış durumdadılar ve giderek de kalabalıklaşıyorlar. Zira bastıkları köy ve kasabalarda kendilerine direnmeyen ve katılmaya razı ettikleriyle (!) sayılarını giderek artırıyorlar. Bastıkları köy ve kasabalardaki tüm mühimmat ve malzemeye el koyarak giderek güçleniyorlar. Yarattıkları vahşetle, kendilerine katılımı artırıyorlar. Kuşku duyduklarını hiç tereddüt etmeden öldürüyorlar. Katliamlarında mezhep ayrımcılığını kullanıyor ve kendilerinden olmayanları, katılma isteği olmasına rağmen öldürmekten çekinmiyorlar.

Şimdilik elleri güçlü. Dünyanın birçok bölgesinde, sanki "emperyalizme" cihat açmış olduğunu düşünen fanatik Müslü-

manlar tarafından ve diğer fanatiklerce destekleniyorlar. Gönüllü olarak IŞİD'e katılacak binlerce insan bulunuyor dışarıda, ama şu andan itibaren onların Suriye veya Irak'a girmeleri pek mümkün görünmüyor.

Hava saldırıları veya uzaktan bombardımanla IŞİD'i yok etmek mümkün değil, zira parçalı halde ve değişik yerlerde kümelenmiş durumdadır. Ele geçirdikleri köy ve kasabalarda durmuyor, hemen yer değiştiriyorlar. Amaçları işgal değil çünkü. Amaçları etnik temizlik ve koalisyon güçleri için bölgeyi sorunsuz kılmak.

Hazırlanan tezkere Türkiye'nin Suriye ve Irak sınırlarında yabancı asker konuşlanmasına izin veren bir tezkere. Türkiye büyük bir olasılıkla kara harekâtına girişmeyecek, ama koalisyon güçlerinin kara harekâtına girmesine izin verecek. Ancak kara harekâtı başladığı andan itibaren IŞİD şiddeti azalacak, IŞİD'e katılanlara maskelerini çıkaracak ve "özgür dünya" zaten temizlenmiş olan bölgeye girerek yeni bir oluşumun yolunu açacak.

IŞİD, tıpkı Spartaküs'ün yaptığı gibi düzenli orduya karşı gerilla savaşı vereceği için, bir süre daha direnebilir, ama bu da olmayacak gibi gözüküyor; zira IŞİD'in ortalığı temizlemek dışında bir amacı yok. IŞİD de çok iyi biliyor ki, Crassus'un Spartaküs'ün ordusunu yendiği gibi, koalisyon ordusu da karadan girdiği andan itibaren kaybedecekler.

Başta ABD olmak üzere tüm koalisyon güçlerine bağlı devletler ülkelerinin uzun süredir yürürlüğe koymayı düşündüğü bu plan sayesinde bölgeye sorunsuz olarak girmiş olacak. Hemen bugünden yarına değil belki ama mutlaka olacak.

Yani sözün kısası IŞİD görevini yaptıktan sonra bir anda ortadan kaybolacak. Maskeli dolaşmalarının en büyük nedeni de bu. Kar maskelerini çıkardıkları andan itibaren, bölgedeki herhangi bir insan durumuna dönüşecekler.

Benim görüşüm, koalisyon güçleri Irak ve Suriye'nin kuzeyine adım attığı andan itibaren, bu yapay yaratılan vahşet ve terör sona erecek. Spartaküs'ün ordusu kadar bile kayıp vermeden yok olacaklar.

Spartaküs taktiğini siyasette uygulamaya kalkan isim: Rosa Luxembourg...

Tek Referansı Karl Marx'tı

Alman sosyal demokrat teorisyeni ve Alman SPD üyesi reformist Eduard Bernstein ile Marx'ın biyografi yazarı Franz Mehring'in "Marx'tan sonra gelen en yetkin beyin" olarak niteliği Rosa Luxembourg tartışıyorlardı:

Bütün hayatı sosyalist hareket içinde geçen bu iki "beyin" birçok noktada anlaşamıyorlardı ve anlaşamadıkları noktaların sonunda günümüz Rosa Luxembourg'u haklı çıkarmıştır. Sadece Bernstein karşısında değil, Lenin karşısında da haklı çıkarmıştır.

16 yaşındayken kendini siyasetin tam ortasında bulan Luxembourg, Polonya'daki Sovyet yanlısı komünist partiye girdikten bir süre sonra hakkında yakalama kararı çıkarıldı ve arkadaşları tarafından yurtdışına, İsviçre'ye kaçırıldı. Burada boş durmadı ve doğabilimleri, matematik ve ekonomi okudu.

Ardından bütün Avrupa'daki tüm sosyalist hareketlerde kendine yer buldu, her fırsatta işçi hareketlerinin ön saflarında yer aldı.

Ama bu kadının farklı bir sosyalizm bakışı vardı ve günümüz onun bakışını daha haklı çıkarıyor gibi görünüyor.

Bernstein ile kapışma...

Reformcu eğilimin kuramcısı Eduard Bernstein ile karşılaştığında herkes onların ortak hareket edeceğinden neredeyse emindi ama Rosa Luxembourg tam tersi davrandı ve Bernstein'ın hemen hemen tüm kuramlarına karşı geldi.

Çok daha ileride Lenin'in de...

Tek referansı ve dayanağı Karl Marx'tı, ondan teorik olarak hiç vazgeçmedi.

Bernstein yüksek sesle Rosa'ya bağıyordu: "Bir partinin görevi işçi sınıfının yaşam koşullarını iyileştirmeye çalışmak, emekçilerin ekonomik mücadelesini desteklemek. Sen ne yapmaya çalışıyorsun Tanrı aşkına! Sosyalizm ancak demokrat bir partinin parlamentoda eskisinden daha çok temsilci bulundurmasıyla mümkün olabilir. Demokratik sosyalist reform hareketi Marx'ın düşüncelerinin tersine, kapitalizm içindeki çelişkilerin çökmesiyle ancak ayakta durabilir. Sermaye sahipliğinin sermaye ortaklıkları aracılığıyla daha demokratik biçimde dağılması, buna dayanarak da toplumsal çelişkilerin zayıflaması en iyi çözüm yolu."

Bunlar Rosa Luxembourg için asla geçerli bir yol değildi.

Dikkat edilirse, günümüz bu noktaya geldiğimiz noktadır. Rosa Luxembourg da bu yüzden öldürülmüştür zaten. Toplumsal çelişkileri ve kapitalizmin gelişmesini çok iyi analiz ettiği için.

Bernstein, Karl Marx ideolojisine tümüyle olmasa da karşıydı. Ona göre Marx'ın birçok yanılması vardı ve parlamenter sistem içerisinde sosyalizmin yerleşebileceğini, devrim düşüncesinin tamamen saçmalık olduğunu savunuyordu. Rosa Luxembourg buna tamamen karşı çıktı. Bunu *Sosyal Reform ya da Sosyal Devrim* adlı kitabında da ayrıntılarıyla işledi ve Marksizm düşüncelerini geliştirdi. Bernstein ise işçi sınıfı eylemini demokratik sosyalist eylem olarak göstermeye çalışıyordu.

Bernstein, Marx'ın düşüncelerinin aksine kapitalizm içindeki çelişkilerin uzlaşılabilir çelişkiler olduğunu, kapitalizmin giderek ehlileştiğini savunuyordu.

Bugün tam tersi olduğu açıkça ortada...

Rosa Luxembourg, Bernstein'in reformcu, bir başka deyişle pasif düşüncesine karşıydı. Şöyle söyledi bir gün yine Bernstein'a: "Senin Marx'ın düşüncelerinin tersine kapitalizmin içindeki çelişkilerin uzlaşır çelişkiler olduğunu ve kapitalizmin giderek kendine geldiğini söylemeni kabul etmek mümkün değil. Sana göre kapitalist sistemin ortaya çıkardığı büyük sermaye grupları, onun uygulama araçlarıydı ve çelişkileri senin savunduğunun aksine, kapitalizmi koruyarak çöküşünü önledi. Senin savunduğun bu *uyum araçları* bunalımların da önüne geçmekte, üretim ile karşılıklı değişim arasındaki çelişkileri kapitalist temel üzerinde yok etmekte, işçilerin yaşam düzeyini yükseltmekte, sermaye ile emek arasındaki çelişkiyi körüklemekteydi. İşte bunun farkına asla varamadın. Sistem giderek daha çok güncel gereksinimlere uyuyor ve sendikaların, kooperatiflerin çalışmalarını işçi sınıfının yararına iyileştirme doğrultusunda sahte bir uygulama gerçekleştiriyor ve böylelikle de devrimi engelliyordu, bunun farkına varamadın. İpler hep kapitalistlerin elindeydi. Senin amacın işçi sınıfının geçici olarak bir rahatlama sağlama-sına yol açmak ve böylece devrimin önünü kesmektir."

Sosyal Reform kitabı...

Bu karşı koyuşlarını daha sonra *Sosyal Reform ya da Sosyal Devrim* kitabında ayrıntılarıyla ortaya koymuştur.

Luxembourg'a göre Bernstein'in en büyük yanılması, onun yükselen sınıf bilincine erişmiş işçi sınıfının özel düşünüş tarzına karşı savaşta hiçbir şey yapmamasıdır. Proletaryayı kendi

tarihsel geleceğinin karanlığından kurtaran kılıca ve proletaryanın maddi açıdan burjuvazinin boyunduruğu altında olmasına rağmen, burjuvaziyi yenmesini sağlayacak düşünce silahına karşı mücadele etmemesidir. Bernstein'ın düşünce biçimi, onun burjuva dünya görüşünü benimsediğinin somut kanıtıdır. Ona göre burjuva sınıfı, tıpkı Fransız İhtilali'nde olduğu gibi yine ipleri eline almak ve kendi proletarya sınıfını kendi kontrolünde oluşturmaktır. Rosa buna karşıdır.

Bernstein'a ve doğal olarak da tüm sosyalist dünyaya şunu söylüyordu Rosa Luxembourge: "Sendikalar, kapitalist üret yasa-sını, yani geçerli olan pazar fiyatlarına göre işgücünün satımını işçilerin lehine gerçekleştirme aracıdır. Bu arada sendikaların proletaryaya hizmet ettikleri nokta ise, proletaryanın yazarın konjonktürlerinden her an yararlanmasını sağlamaktır. Ancak bir yandan üretim durumunun belirlediği işgücü talebi, öbür yandan orta tabakaların proleterleştirilmesi ve içi sınıfının üreyişi yoluyla oluşan işgücü arzı ve o zamanki iş üretkenliği olan bu konjonktürler, sendikaların etki alanı dışında kalırlar. Bu nedenle sendikalar, ücret yasa-sını yıkamazlar. Ancak en iyi durumda, kapitalist sömürüyü o zamanki *normal* sınırlar dışına çıkarmaya zorlayabilirler. Ama hiçbir zaman sömürüyü kademeli olarak ortadan kaldıramazlar."

Marx olmadan asla!

Devam eder: "Hangi koşullar altında olursa olsun işçi sınıfının günlük mücadelesi, kendiliğinden sosyalizmi getirmez. Sosyalizme gidecek yol, her geçen gün biraz daha fazlaşan kapitalist ekonomi içindeki çelişkiler ile işçi sınıfının sosyal değişim yoluyla kurulmasının imkânsız olduğunun bilincine varılmasıdır. Revizyonizmin yaptığı gibi, bu iki gerçekten birincisi inkâr

edilir, ikincisine de karşı çıkılırsa işçi eylemi basit bir sendikacılık ve reformculuğa indirgenmiş olur.” Rosa Luxembour, kapitalizm içinde derinleşen çelişmeleri reddetmekle sosyalizm için yapılan mücadeleleri “kökünden budadığını” belirtiyordu. Sosyalizm böylece, iktisadi bir zorunluluk olmaktan çıkıyor, umut edilen bir ideal ütopya biçimine dönüşüyordu.

Sözün kısası, Rosa Luxembour, gerçekten de Marx’tan sonra en büyük “beyin”di ve söyledikleri bugün Marx’ın teorilerinin bile önüne geçmiştir. Yeniden ele alınması gereken ve üzerinde durulması gereken çok önemli bir teorisyendir.

Boşa Çabalamayın, İŞİD’İ Anlamaya Zekâ Yetmez

Salonda yatarken açık televizyonda uyurgezer dinlediğim Taha Akyol’un programı kafama takıldı. Taha Bey üç “akademisyeni” almış karşısına İŞİD’i tartışıyordu.

İnanın tam üç saate yakın konuştu üç “akademisyen” ile Taha Akyol ve anladığım tek bir şey olmadı. Zekâmdan veya anlama özür lülüğümden kaynaklanıyor sanmayın, anlattıkları bir şey yoktu. İŞİD kötüydü kötü olmasına ama... İŞİD’in arkasında Suriye mi vardı, İŞİD El Nusra ile kavga ettiği için mi Irak’a doğru yola çıkmıştı, İŞİD’in içindeki Arapların sayısı yüzde yirmilerde mi değildi, daha çok Batı Avrupa ülkeleri insanlarından mı oluşuyordu? Konuştukça konuştular. Bir şey anlatmadan ve sadece kulaktan dolma bilgilerini birbirleriyle çarpıştırarak, güya bir şeyler söylemeye çalıştılar.

Amacım onları eleştirmek de değil. Söylediğim gibi 40 derece ateşle yatıyordum ve yarı baygın anlatılanları dinliyordum. Kimse de bana o kadar hastayken dinlediklerini de anlamamış olabilirsin demesin, zira anlatılanların hepsini anlamaya çalıştım, ama bir şey anlamadım.

Gelelim IŞİD gerçeğine. Bu sevgili “akademisyenlerimiz” anlatmaya, bizlere de kabul ettirmeye çalıştığı gibi bu vahşi örgüt Suriye’nin yetiştirdiği bir örgüt değil. Tersine, Suriye rejimini yıkmaya çalışan, bu nedenle de Türkiye’den de ciddi yardım aldığı iddia edilen bir örgüt. Örgüt bile sayılmaz, zira hiyerarşik bir yapısı da yok.

İşin içine Suriye desteği girince, doğal olarak Rusya da katılmış oluyor. Oysa IŞİD, Suriye’ye dış geçiremediği için bölgeden ayrılıp, Kuzey ve Orta Irak’ı ele geçirmeye başladı. Silah yardımını ise tıpkı Yemen’in Aden limanında bisküvi kutularında ele geçen silahlar gibi Türkiye’den temin ettiği söyleniyor. Ayrıca, Musul ve çevresindeki il ve ilçelerdeki Suriye silahlarına el koyduğu da biliniyor.

Taha Akyol’un konukları neden Türkiye’nin Musul’u işgal ettiğinde konsoloslüğümüzü tek bir kurşun atmadan ele geçirdiğini de açıklayamadılar. Uluslararası arenada konsolosluklar vatan toprağı sayılır ve savaş nedenidir. Ona da değinmediler.

Türkiye’nin Kuzey Irak ve Suriye politikalarında birkaç yıldır yaşadığı ve tarihsel hatalarla dolu politikası hiç konuşulmadı. Varsa yoksa, IŞİD’in nasıl bir yapıdan oluştuğu tartışıldı. Hatta yaptığı vahşet bile gündeme gelmedi.

IŞİD, sadece ABD veya herhangi bir başka emperyalist ülkenin yarattığı bir terör örgütü değil. Kendilerini Irak petrolünün sahibi sanan, başında da kukla bir lider olan Bağdadi’nin bulunduğu bir çapulcu ordusu. Vahşet ile yarattığı korku imparatorluğu, bugün artık dünyanın hemen her bölgesinde terör örgütlerinin yarattığı bir yönetim biçimi.

Barzani’nin peşmergeleri çil yavrusu gibi dağılınca, PKK-PYD devreye girdi ve IŞİD ile mücadeleye başladı. O zaman Türkiye’nin en büyük çelişkilerinden biri ortaya çıktı: Ya IŞİD’e destek verecek ve tüm Irak’a sahip olmalarına göz yumacaktı ya da bu kez IŞİD’e değil PKK-PYD güçlerine destek

verip, Irak'ın kuzeyinde oluşacak bir Kürt cumhuriyetine, özerk bölge demiyorum, cumhuriyetine izin verecekti.

ABD Başkanı Obama bir ara yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında IŞİD ile sonuna kadar savaşıacaklarını ve taviz vermeyeceklerini söyledi. Bu söyleme İngiltere, Fransa, Almanya, Suudi Arabistan, Mısır, hatta İran bile katıldı ve gerekli desteği vereceğini söyledi. Söylemeyen üç ülke vardı: Katar, Türkiye ve İsrail. Türkiye o sırada IŞİD'in elindeki konsolosluk rehinelere bahane ediyordu büyük ihtimalle, ama iş o kadar da basit değildi. Zira IŞİD sembolik liderleri Bağdadi'yi alıp Türk rehinelere bulunduğu yere götürecek olsa, ABD gözünü kırpmadan bizim rehinelere birlikte Bağdadi'yi yok etmeye dünden hazırdu.

Bir bakıma İkinci Dünya Savaşı'ndan da büyük bir koalisyon gücü IŞİD'i yok etmek üzere kolları sıvamıştı, ama Türkiye aralarında yoktu. Rusya ve Çin IŞİD bahanesiyle Suriye üzerinde oynamak istenen bir oyun olursa, böyle bir koalisyonda yer almayacaklarını açıklamıştı. Ama işin özünde IŞİD'in ortadan kaldırılması söz konusuysa her durumda destek vereceklerini de bildirmişlerdi.

Ama Türkiye için içinde yoktu.

Türkiye'nin meselesi IŞİD'in ortadan kaldırılması değildi çünkü. Oluşumunda önemli destek verdiği iddiaları ayyuka çıkmışken, böyle bir örgütün şimdi "yabancı" güçler tarafından ortadan kaldırılmaya çalışılmasını kabullenmek istemiyordu.

Televizyonlar, yaklaşık o sıralarda IŞİD'in elinde bulunan rehinelere ilgili olarak aylar sonra Başbakan Davutoğlu'nun sözlerini altyazıdan geçmeye başladılar. Daha önceki "Kimse sabrımızı sınamaya kalkmasın" söyleminden daha farklıydı bu seferki söylem, ama sonuçta kamuoyuna "Rehinelere hayati tehlikesi yok ve en kısa zamanda sorunu çözeceğiz" söylemiydi. Oysa tüm Türkiye'nin yarısı kadar Davutoğlu da biliyordu ki,

rehinelerin kurtarılması sadece ve sadece IŞİD'in insafına kalmış bir olaydı ve onlarda da bu insaf yoktu.

Nitekim o sıralarda bir İngiliz rehineyi aynı yöntemle infaz ederek, tekrar dünyaya ve onun oluşturduğu koalisyona meydan okudular.

ABD'nin önde gelen gazetelerinden *Washington Post* "Teröristleri öldürerek terör belasından kurtulamazsınız" başlığını atarken, sonuna kadar haklıydı. Zira terör elemanları insan da olsa, terörün kökeni insanı kullanan ideolojeydi. Yıllardır körüklenen din ideolojisi sonunda başlarına bela olmuştu ve ABD dakika başı hava saldırısında bulunsa da artık o topraklardan terörü silemeyeceğini bizimkilerden daha iyi biliyordu. Kendi vatandaşlarının bizatihi terörün birer elemanı olduğunu bilen koalisyon ortakları hangi savaş yöntemiyle bu kangreni yok edebilecekti ki?

Topun asıl sahibi Türkiye. Koalisyon ortaklığına burun kıvırdığı, çekimser kaldığı için tüm sorumluluğu da üstlenmek zorunda. Bunu rehinelere kriziyle açıklamak gibi bir şans da yoktu üstelik. Rehinelere oradan üç beş zayıyla da olsa kurtaracak bir yığın anti terör timi var dünya üzerinde, ama Türkiye'nin bunlardan hiçbirine başvurmadığını da biliyoruz. Sonunda IŞİD'in rehinelere serbest bırakılması da zafer olarak kutlandı, oysa kocaman bir soru işareti yaratmalıydı. Neden IŞİD, durmaksızın bombaladığı Kilis'e rağmen daha önceleri rehinelere serbest bırakacak kadar Türkiye'ye yakındı? IŞİD ile ilişkilerin "rahvan" olduğu uzun süre gizlenmeye çalışıldı. Terör örgütü denmedi, laf söylenmedi, buldukları bölgeye harekât yapılmadı, bombalama gerçekleşmedi vs. Sonrasında Kilis'e yağmur gibi füze atan IŞİD'e karşı Rusya krizi nedeniyle hava saldırısı düzenleyemiyoruz.

Ne demişti Hakan Fidan Dışişleri Bakanlığı'nın sağır odasında zamanın Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Müsteşarı Sinirli-

oğlu ve Genelkurmay İkinci Başkanı ile yaptığı ve dinlemeye takılan konuşmasında: “Geçer karşıya birkaç füze atarım.” Yani savaş için zemin hazırlarım... Ama Kilis her gün bombalandığı halde, hükümette “tık” yok. Elbette bir savaş ilan edilsin demek olmuyor bu yazılanlar, ama kendi vatandaşlarının güvenliğini her devlet gibi Türkiye de korumak ve kollamak zorunda.

İŞİD belki sonunda Türkiye’ye Kerkük petrollerini bağışlayacak diye bekleniyor, ama bu gerçekleşse bile çok kanlı bir enerji olacak.

Bütün bu gelişmeler karşısında suskun ve sakin bir medya ile karşı karşıya olmak akli başında her insanı rahatsız ediyor. İtiraz etmeye kalkanlar işlerinden, yerlerinden oluyor. Ama unutulmamalı ki, tarih bu tür insanları asla affetmiyor. Hitler’i, Mussolini’yi, Franco’yu affedebiliyor, ama iki arada, “arafta” kalmış olanları asla affetmiyor.

Aslında, duran saat misali Tayyip Erdoğan’ın söylediği şu söz çok doğru: “Bitaraf olan bertaraf olur...”

Taraf Tutmak İlkeli Olmaktır Faşist Bile Olsanız

Sanatçı ideallerinin savaşçısıdır. Buna uymak zorundadır. Sanatını kardeşi, annesi, babası, karısı veya çocukları gibi sevmek zorundadır.

İnsanı sevmek zorundadır. Zorbalığı değil.

Siyasi akışın çalkantısında, Kutupyıldızı görevini görmelidir. “Sonbahar yıldızları” altında Hitler, Mussolini, Franco yaşanmalığına yüz vermemelidir.

Sanatçı, gazeteci büyük usta Nâzım Hikmet’in dediği gibi “bir ağaç gibi tek ve hür, bir orman gibi de kardeş” olmayı bilmelidir.

Korkan sanatçı, gazeteci kaybeder.

Korkan sanatçı, gazeteci zarlar atılmadan “mars” olmuş tavla oyuncusudur.

“Şah!” ikazı almadan şahını devirendir.

Her zaman aykırı olmalıdır sanatçı ve gazeteci. Bayrağı en önde taşımalı, korkuyu hissetmemeli ve bir yumruk gibi olmalıdır. Parmaklar tek tek avlanır yoksa.

Hitler Almanyası'nın propaganda uzmanı Goebbels'in yanına çektiği insanlar bugün artık “faşist” olarak bile anılmıyorlarsa, biraz da bundandır işte.

Carl Orff'u dünya çapında ünlendiren kantatı *Carmina Burana*, kendini aklamıştır da bestecisini asla.

Neydi Carl Orff'un yaptığı? Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası* oyununda kullanılan, Yahudi kökenli Felix Mendelssohn'un bestesi Nazilerce yasaklanınca, yeni müzik yazmayı kabul etmişti.

Bu yüzden de Carl Orff'a Naziler, 1930 yılında başına oturduğu Munich Bach Topluluğu'nun şefliğinden almadılar.

Müzik direktörlüğü görevini de verdiler üstelik.

Öyle ki Orff, 1943 yılında, “Die Weisse Rose” adlı direniş örgütünün kurucularından yurtsever arkadaşı Kurt Huber'in bağışlanması için, Huber'in karısının ricasını bile reddetmişti.

Gerekçesi de, Huber ile olan yakınlığının ortaya çıkmasıyla her şeyini yitireceğinden korkmasıydı.

Ve tarihe öyle geçti.

Carmina Burana ise sessiz sedasız, bestecisini bile dinleyenlerin kafasından silerek...

Aynı dönemde Hitler'i destekleyip de sonradan, “Biz sanatımızla uğraşıyorduk, siyasetle pek ilgilenemedik” diye savunma yapan sinema yönetmeni Leni Rifenstahl, sinema oyuncusu Johannes Heesters gibi isimler bir daha hiç anılmadı.

Bunların farkında mı dersiniz Adalet Ağaoğlu?

Kimse yazarın “edebiyatını” eleştirmiyor. Adalet Ağaoğlu

aldığı çeşitli ödüllerle, romanlarıyla bir dönem insanların “edebiyat” tahtında yerini almıştı. Hakkında çıkan övgü yazıları bir cilt kitap tutar.

Bir zamanlar Çetin Altan da öyleydi... Kuşağını zehirledi ve rüzgâr gibi dönerek kendini seven, kendisine saygı duyan herkesi terk etti. Yeni arayışlar içine girdi.

Halk kendini yönetenlerden değil, kendisini yönetenlerin “yanlışını” ortaya çıkaranlardan hesap sorar, onları dinler, onlarla yürür...

Gazeteci, “iktidar” ortağı olduğu andan itibaren, kalemini de teslim etmiş demektir.

Artık yazacakları “resmi gazete”de yayımlanmaya bile aday değildir.

Bir sanatçı olarak Adalet Ağaoğlu’na, gazeteci olarak Mehmet Barlas’a yöneltilen eleştiri budur işte. Üstelik her ikisi de yalnız değildir, kendine benzer bir yığın örnek yaratmışlardır.

Faşist 12 Eylül darbesinden hemen sonra yayımladığı *Mavi Karanlık* adlı romanının başına küçücük bir not iliştiren Vedat Türkali de “siyasi yaklaşımı” nedeniyle eleştiriliyor.

Ne yazmıştı *Mavi Karanlık*’ın ilk baskısında Vedat Türkali: “402 sayfa olarak yazdığım bu roman, günün koşulları nedeniyle kısaltılarak yayımlanmıştır. İleride yeni baskılarında bu eksiklikler giderilecektir.”

Daha sonraki baskılarında ne roman değişmişti, ne sayfa sayısı. Değişen tek şey, notun kaldırılması olmuştu.

Diyeceğim o ki, esen rüzgâra yapraklarını kaptıran yaşlı söğüt gibi olmamalıdır sanatçı ve gazeteci. Kendi beynini kullanmalıdır, kendisine verilen beyni değil.

Oku sen, yönlendirirsin, tüm gücünle gerdiğin yay değil. Başka deyişle, kâğıt seni dinlemez, ama kalem senindir. Tuval de seni dinlemez, fırça senindir. Kalemin kırılırsa kanınla yaz, kâğıt itiraz etmeyecektir.

Sistem sana saldıracaktır elbet, üstelik kalleşçesine ve en beklemediğin anda. Böyle anda ilk başkaldıransın.

İlk sen haykıracaksın, "Dur bakalım ben varım!" diye.

"Haklıymışsın, özür dilerim" demeyeceksin.

O zaman gazetecisindir işte.

Değilse, sözlükler elbette reddetmeyecektir yazarlığını, müzisyenliğini, ressamlığını, gazeteciliğini.

Gerçek bir gazeteci-sanatçı için "iktidar" yoktur.

İktidarın öncesi ve sonrası da yoktur.

Gelecek olan iktidardaki "ikramlar" da yoktur...

Gelen iktidar, sıradaki düşmandır gazetecinin. Ona karşı daima yüzü dönük ve tetiktedir.

Nereye vuracağını bilen insandır gazeteci. Vurması gerektiğini de bilir. Vurdukça da kendini daha iyi hisseder. Yıkıldığı, yıldığı anlarda ayağa kalkmasını ve kaldırmasını bilen kişidir gazeteci.

Kendisini yok etmeye, sindirmeye, kişiliksizleştirmeye karşı yerini bir an bile terk etmeyen kişidir gazeteci.

Pişman olmayandır. Kaya gibi direnen, sertleşendir.

Çek defteri taşımayan kişidir.

Aklını kiraya vermeyen, başkasından da kiralık akıl almamandır.

Zordur vesselam gazeteci olmak...

Öyle iki ağlamaklı müzikle, birkaç fırça darbesiyle, tangirtıyla, çamuru yağurmakla, memuriyetten bağırarakla, taverna müziği bestelemekle, Şanlıurfa belgeseli çekmekle, bir milyon gişe yapmakla, tırtık roman yazmakla, 657'ye bağlı sahne almakla...

Ölmeye yatmakla...

Velhasıl, Nobel almakla...

Sanatçı-gazeteci olunmuyor...

Pulitzer Ödülü de kesmiyor gazeteciyi. Kevin Carter'da görmedik mi?

Rembetiko gibi bir film yapabiliyor musun?

Ya da 1953 Temmuz'undaki Küba'nın resmini?

Watergate'te sessiz kalıyor musun?

Ensar Vakfı'na, Karaman tecavüzlerine, Deniz Feneri'ne, yargısız infazlara, yolsuzluklara?

Bana onu söyle...

Savaşlar Sanal Ama Ölümler Somut

Karl Marx *Kapital*'i yazdığında bu yapıtının işçi sınıfının elinde bir destan yaratacağına inanıyordu. İngiltere için öngördüğü işçi devrimi Rusya'da gerçekleşti. Yazar 1883'te öldüğü için öngörüsünün Rusya'da gerçekleştiğini göremedi, hele yetmiş yıl sonra yıkılışını görseydi herhalde lanetin en kara yazgısını yaşadığını anlayacaktı. Zaman Marx'ı kısa dönemdeki lanetlerden korudu.

Aleksandr Puşkin çarın merhametine sığınıyor, ondan daha fazla özgürlük istiyordu, ama d'Anthes onu karnından vurduğunda, genç yaşında yazarlığın bir başka lanetiyle burun buruna geldi ve üç gün acı çektikten sonra öldü.

Lermontov onu izledi.

Stefan Zweig hayatına son verdi. Sebep olarak İkinci Dünya Savaşı'nı gösterdi, Hitler'i suçladı. Kendi üzerine çöken lanetin farkına bile varamadı.

Nikolay Gogol anlaşılardan öldüğünde çıldırmanın eşindeydi zaten. Birçok eserini odun sobasında yakarken, kendinden sonraki tüm Rus yazarların onun "paltosundan" çıktığına tanık olamayacaktı.

Albert Camus, J. Paul Sartre, Simone de Beauvoir dünyaya fırlatılmışlıklarının felsefesini tüm dünyaya yayarken sırtlarını vahşi İkinci Dünya Savaşı katliamlarına dayıyorlardı, ama bunun bir gün gelip de gençliğe umutsuzluk aşılayabileceği "lanetini" göremediler.

Bilgisayar teknolojisinin yepyeni bir çalışan sınıf yarattığını gören emekçiler, Maksim Gorki'nin *Ana* romanındaki çapraz kuşatmaya daha dikkatli baktılar, ama Gorki bunları göremeden ölmüştü.

Dillere pelesenk olan neo-kapitalizm, hatta “neo” ile başlayan tüm akımlar, “post” ile kakalanan tüm görüşler, felsefe ve yazılı sanatın derin sularından çekerek getirdiği daha mutlu yaşam, ortak paylaşım ilkelerini silindir gibi ezdi ve bunu kendi çapında adlandırdı. Hiçbir yazar bu “laneti” göremedi.

Aydınlanma Çağı'ndan bu yana bir köşede sırasını bekleyen mistik ideoloji zayıf bulduğu halkaları tek tek kırarak yeniden insanlığın önüne çıktı ve sanal âlemin bilgisayar teknolojisiyle yaratıldığı bambaşka bir dünyayı yeniden insanların kanına şırınga etmeye başladı.

Teknolojiyle yaratılan sanal dünya neden dinci öğretilerle yaratılmasındı ki?

Dünya elbirliğiyle yeniden İsa'yı, Musa'yı, Muhammed'i irdelemeye, yaymaya ve çarpıştırmaya başladı. Kimin peygamberinin daha üstün olduğu tartışması gizliden gizliye piyasaya sürüldü ve din adına cinayetler işlenmeye başlandı. Tek Tanrı'nın varlığını kabul eden dört kitap da tuhaf biçimde kendi tanrılarının üstünlüğünü anlatmaya çalıştı.

Bundan en çok zarar gören, son peygamber olan Muhammed'in yarattığı İslam oldu. İslam, kültürel olarak Batı'nın çok gerisinden geldiği için, Hıristiyan ve Museviler tarafından “olmasa da olur” kıvamında görülmeye başlandı.

Endonezya'da tsunami felaketini haber verebilecek erken uyarı sistemi olmasına rağmen, Hıristiyan dünyası bunu çalıştırmadı ve 500 bin Müslüman'ın ölmesine katkıda bulundu.

Müslüman dünyası, bir zamanlar Hıristiyan dünyasının çektiği mezhep kavgalarının tam ortasındayken, kendine bir lider ararken, buna soyunan birçok siyasi lider çıktı. Saddam Hüseyin

yin, Beşar Esad, Tayyip Erdoğan, El Beşir, Mursi, Hüsnü Mübarek, Ayetullah Humeyni, Benazir Butto, Kaddafi ve daha onlarca. Hepsinin hedefinde ümmete dayalı bir İslam imparatorluğu kurmak vardı, hâlâ da var. Hepsi kendilerine yakın buldukları veya bizzat kurdukları milis güçlerle İslam coğrafyasına düzen getirmeye çalıştılar. Batı da bundan azami ölçüde yararlandı.

Yazarların öngöremediği lanetler dizisini siyasetler hiç görmedi. Kendi ıslak ve kaygan ekonomisinin sularını bir sel halinde Müslüman dünyaya salıveren Hıristiyan âlemi, ticari pazarını bir yandan öldürürken, bir yandan da elinde bulunan malları nereye satacağını düşünmeye başladı. Neo-liberalizm olarak üçüncü dünya ülkelerine monte edilmeye çalışılan vahşi kapitalizm öylesine hoyratça bu bölgelere daldı ki, sonunda liberaler suyun tersine akabileceğinden kuşkulandırmaya başladılar.

ABD'nin Suriye üzerindeki tasarruflarından vazgeçerek, yola daha barışçıl bir şekilde devam etmeye karar vermesinin altında yalnızca Rusya'nın "cinliği" yatmıyor. Hatta bu iş Obama'nın hiç hoşuna gitmese de, iki dev ülke ABD ve Rusya'nın birlikte hazırladığı bir proje olarak kendini gösteriyor. Ama çözüm Rusya'nın, daha da somutlaştırırsak Putin'in başarısı olarak tarihe geçmiş oldu.

Türkiye, Suriye, Mısır, Lübnan, İran ve bölgeye yakın diğer tüm Müslüman ülkeler bu çözüme dahil edilmediler.

Türkiye'nin hop oturup hop kalkmasının altında bu yatıyor. "Savaş çıkmadı maalesef" diyecek kadar gözü dönen siyasetçiler insana ihtiyaç olduğunun farkındalar, ama savaşın günü kurtaracağını da biliyor bu kurnazlar.

Ve asla fark etmediler ki, silahsız bir Haçlı seferi yeniden başlamıştır.

Müslümanlar birbirlerini öldürmekten yoruldukları günde, "neo-liberaller" uzaydan gelen yaratıklar gibi her şeye el koyacaklar.

Hâlâ Soğuk Savaş'ın sürdüğünü sanan muhafazakâr iktidarlar da savaşın artık sanal zeminde yürütüldüğünü, yalnızca ve yalnızca ölümlerin somut olduğunu anlayamamış durumda.

Savaş karşıtlığı, aklı başında tüm sanatçılar tarafından ele alınmış ve yüceltilmiştir. Bu uğurda başlı başına mücadeleyi bir ilke edinen Tolstoy, Sivastopol muharebelerine katıldıktan sonradır ki savaşın çirkin yüzünü görmüştür. O andan sonra da bütün dünya üzerinde yaşanan tüm savaşlara karşı çıkmış, bu uğurda kalın da bir kitap yazmıştır. Elbette savaş karşıtlığı yalnızca Tolstoy'un mücadele ettiği alan değildi. Binlerce sanatçı, insanlık yaratıldığından bu yana en büyük suç sayılan eyleme karşı tüm güçleriyle mücadele ettiler.

Savaşın Çirkin Yüzü ve Tolstoy

Çarlık Rusyası'nda her kışın duvarında şu yazılıydı: "Üç kişi sana saldırdığında, birincisinin hançerle, ikincisinin tüfekte, üçüncüsünün ise süngüyle canını al... Süngün kırılmışsa dipçikle vur. Dipçik de kırılmışsa yumrukla vur. Yumrukların iş göremiyorsa dişlerini geçir." (Lev Tolstoy, *Savaş ve Askerlik Üzerine*)

Bu bir talimattır ve aşağılık bir hareketi temsil eder: Bir insanın başka bir insanı ne pahasına olursa olsun öldürmesi talimatı...

Yazılı olarak kışlalarda ve karakollarda yukarıdakine benzer bir talimat asılı olmasa da, son kırk yıldır uygulama bu şekilde sürüp gidiyor. Türkiye, 1971 darbesi ile birlikte girdiği şiddet sarmalının son on yılda en üst düzeye çıktığına tanık oldu.

Son 350 yılın ancak bir aylık döneminin savaşızsız geçtiği bir dünyada yaşıyoruz ve bir insanlık suçu olan savaşa karşı, sıkı

bir anarşizm yanlısı olan Tolstoy'un tüm beyin gücüyle karşı olması ayrı bir anlam taşıyor.

Savaş karşıtlığı üzerine binlerce, hatta milyonlarca kitap ve makale yazılmış durumda, ama bunlar savaş denilen insanlık suçunu aşağı çekmeyi bir kenara bırakın, aksine savaşı artırmaktan başka işe yaramıyor.

Neden?

Savaş, herkesin de kolaylıkla kabul edebileceği gibi insanlığı iki yönden etkiliyor ve dünyayı yönetenler bu iki yönü de çok iyi biliyorlar:

Birincisi, artık mal satabileceği “orta gelirli” bir dünyanın kalabalıklığından kurtulmaya çalışan kapitalist sistemin bunu savaşlar aracılığıyla nüfusu seyreltmeye kalkarak çözümlenmeye kalkması...

İkincisi de dünyanın en kârlı ticaret metaı olan konvansiyonel silah satışlarının devamı için savaşların da devam etmesi... Bu yolla kazanılan trilyonlarca dolar, silah tüccarlarının iştahını her zaman kabarık tutmaya yetiyor.

Tüm askerlere tek bir birey gibi seslenen Tolstoy, kitabında askere “Ne yapman gerekiyor?” diye soruyor ve cevaplıyor: “En azından silahını indirir ve o anda kardeşlerine ateş açmayı reddedebilirsin. Ama yarın yine aynı şey olabilir. Bu nedenle de, istesen de istemesen de iyice düşünmen ve seni silahsız kardeşlerine ateş etmek zorunda bırakan *asker* titrinin ne olduğunu kendine sorman gerekiyor... Sana, öldürmek zorunda olduğun, çünkü yemin ettiğin ve yaptıklarından senin değil, üstlerinin sorumlu olduğu söyleniyor.”

Aslında özetlersek Tolstoy için askerlerin üstlerinin emrini yerine getirmeden önce, bu isteğin Tanrı'nın buyruğuna uygun

olup olmadığını da tartışması gerektiği. İnsan öldürmek kadar Tanrı iradesine karşıt olan bir şeyin olmadığını söylüyor Tolstoy ve “O halde sana birisini öldürmeni emrettiklerinde üstlerinin bu emirlerine itaat etmen gerekmez. Eğer itaat eder ve öldürürsen, bunun kendi çıkarın, yani seni cezalandırmamaları için yapıyorsun demektir. Örneğin, üstünün emriyle birini öldürürken, mallarını çalmak için bir tüccarı öldüren katille aynı konuma düşüyorsun...” diyor.

Başçavuşa mektup

Tolstoy, kendisine soru soran bir başçavuşa verdiği cevapta da şöyle söylüyor: “Siz, askerlerin insanları belirli durumlarda ve savaşlarda öldürmeleri için eğitildiklerine, ancak eğiten kişiler için kutsal sayılan hadiste, böyle bir karara benzer bir şey olmadığı gibi, aksine, insanların her ne sebeple olursa olsun öldürülmelerinin hatta her ne sebeple olursa olsun incitilmelerinin, kendine yapılmasını istemediğin bir şeyin başkalarına yapılmasının yasaklanmasına hayret ediyor, ‘Bu bir aldatmaca mı? Eğer aldatmacaysa bu kimin için yapılmaktadır?’ diye soruyorsunuz. Evet, bu, başkalarının terleriyle ve kanlarıyla yaşamaya alışmış, bu amaç için de İsa’nın öğretisini bozan ve çarpıtan insanların yararına bir aldatmacadır. İnsanların mutluluğu için verilen bu öğreti, şimdi bu çarpıtılmış haliyle, insanların tüm felaketlerinin kaynağı durumuna gelmiştir.”

Tolstoy’a göre yönetim ve yönetimi elinde tutan ve başkalarının emeğiyle yaşayanlar için, çalışanlar üzerinde egemenlik kurmak için bir araç gerekli. Bu araç da ordudur. Dış düşmanlara karşı savaşmak üzere savunma silahlanmasına girmek Tolstoy’a göre yalnızca ucuz bir bahanedir. Ordu yalnızca hükümetlerin kendi emekçi halkı üzerinde hâkimiyet kurmaları için gereklidir.

Toprağın zenginlerin elinde olması nedeniyle halkın ezik, yoksul ve cahil bırakıldığını belirten Tolstoy, bu çarpıklığın sonunda korkunç felaketlerin ortaya çıktığını, bunu çıkaranın da bizzat zenginler olduğunu belirtir. Yani içsavaş da, sınır ötesi savaş da zenginlerin çıkarttığı ve halkı kışkırttığı bir yöntemle vücuda gelmektedir.

Tolstoy için temel soru, sağduyulu insanların, şimdiye kadar inanılan, şu anda da askerlik yapanların inandıkları böylesine açık bir yalana nasıl taraf olabildikleridir: “Askerlerin aldatılışının üstlerin emriyle insanları öldürmenin günah olmayacağını kendilerine telkin edilışinden kaynaklanması, bağımsız bir olgu değil, tüm bir aldatmaca sistemiyle bağlantılıdır ve bu sistem olmasa bu aldatmaca da mümkün olamaz.”

Savaşmayın! Satranç oynayın...

Kitaptaki şu not da çok önemlidir ve birçok savaş karşıtı insan tarafından da dikkate alınmıştır: “Sivastopol kuşatması sırasında bir gün garnizon komutanı Saken’in yaverlerinin odasında otururken antreye cesaretiyle ünlü, biraz tuhaf, aynı zamanda da o dönemde Avrupa’nın önde gelen satranç oyuncularından olan Prens S. S. Urusov’un girdiğini anımsıyorum. Generalle bir işi olduğunu söyledi, yaver de onu generalin odasına götürdü. On dakika sonra Urusov önümüzden hoşnut kalmamış bir yüz ifadesiyle geçti. Onu geçiren yaver bulduğumuz yere döndü ve gülerek, Urusov’un generale hangi konu için geldiğini anlattı. Urusov, Saken’e, sık sık el değiştiren ve yüzlerce insanın yaşamına mal olan 5. Tabya’nın önündeki sipperlerde İngilizlerle bir parti satranç oynama çağrısı yapılmasını önermeye gelmişti.

Kuşkusuz siperlerde satranç oynamak, insanları öldürmekten çok daha iyi olurdu. Ancak Saken, siperde satranç oynamanın, ancak ortaya konan koşulların yerine getirileceği konusunda tarafların karşılıklı ve tam bir güven içinde olmaları durumunda gerçekleşeceğini çok iyi bildiği için, Urusov'un önerisini kabul etmemiştir.”

Tolstoy gibi dünya edebiyatına damgasını vurmuş büyük bir yazarın savaşa bu denli karşı olmasının temelinde Sivastopol savaşına katılmış ve savaşı bizzat yaşamış olmasının büyük önemi ve etkisi var. Bir “kutsal ittifak”ı korumak adına insanların birbirini öldürmeyi göze almasına bir türlü anlam veremiyor. Elbette bunun için açıklamalar getiriyor kitabında, ama yine de insanların bunu anlayamamış olmasına, her şeye rağmen üstlerinin emirlerini dirleyerek birbirlerini öldürmeyi göze almalarına mantıklı bir açıklama getiremiyor.

Tolstoy, orduların küçültülmesi ve giderek de ortadan kaldırılmasını istiyor, ama bunun yönetimin iradesiyle değil tam tersi yönetime karşı gerçekleşebileceğini savunuyor.

Aradan yüz yıla yakın zaman geçmesine karşın, Tolstoy'un önerilerinin tam tersine insanlar daha fazla silahlanmaya ve daha sık savaşmaya başlamış olduklarına göre, büyük yazarın önerileri pek hesaba katılmamış denebilir. “Orduların küçültülmesi...” der, büyük yazar. “Sonra da ortadan kaldırılması, ancak kamuoyunun korkudan ya da çıkarları için özgürlüklerini satan ve asker adı taşıyan katillerin saflarına katılanları kınamasıyla mümkün olabilir; kamuoyu şimdi adları bilinmeyen, uğradıkları tüm baskı ve acılara karşın, özgürlüklerini başkalarının eline bırakarak cinayet silahı olmayı kabul etmedikleri için suçlanan kişileri ise insanlığın ilerici savaşçıları ve erdemli kişiler olarak ilan etmelidir. Ancak o zaman ordular önce küçülecek daha sonra da yok olacak, insanlığın yaşamında yeni bir dönem başlayacaktır.”

Ve bu yakın zamanda olacaktır.

Hiç yeri yokmuş gibi görünse de, bir anekdotu burada paylaşmak gerek. Tarihte bu olay yaşanmış mıdır, pek kesin değil. Ama yaşandığına ilişkin birçok bulgu olduğu da ortada. Okuduğunuzda, tarihte pek fazla şeyin değişmediği hissine ister istemez kapılacaksınız.

Bardiya'nın Kulakları

Kambesis'i bilirsiniz. Gaddarlığı ve saldırganlığı ile ünlü Pers imparatoru...

Büyük Kiros'un iki oğlundan büyük olan 2. Kambesis'in en büyük korkusunun kardeşi Bardiya (Eski Yunanca adı Smerdis) olduğu söylenir. Öyle ki, 2. Kambesis ne zaman gözünü kapa- sa, işlediği onlarca cinayetin yerine, kardeşi Bardiya'nın hayali belirirmiş.

2. Kambesis, bugünün deyişiyse tam bir şizofrendi. Firavunlara karşı müthiş bir nefret duyuyordu. Bu yüzden Firavun Amasis'in mumyasını mezarından çıkarttırdığı, saçını sakalını yoldurtup cesedi de parçalattığı iddia edilir.

Başka bir rivayete göre, Kambesis'in Amasis'in cesedini parçalatması mümkün olmamıştır. Mezarı açtırmıştır açtırmasına ama mezarda Amasis'in parçalanacak ne bir bedeni vardır ne de kemikleri...

2. Kambesis'in işkenceleri bütün İran topraklarında biliniyor ve herkesin de rüyasına giriyordu, ama o kendi rüyasından bir türlü kardeşi Bardiya'yı kopartıp atamıyordu. Oysa, en sadık adamlarından Perihap'a öldürtmüştü kardeşini.

Kanlı bir *Pamuk Prenses* öyküsü gibi...

İşin kötü tarafı, *Pamuk Prenses* öyküsünde olduğu gibi, ortada ölen vardı ama ceset yoktu. Bu da doğal olarak halk arasında

Bardiya'nın yaşadığı söylentisini gün geçtikçe güçlendiriyordu. 2. Kambesis'in de zaten sınırlı olan uykusu iyice kaçıyordu. İsa doğmadan 521 yıl önce, bir bahar akşamında Nil kıyılarından esen bomba gibi bir haber İran topraklarına düştü: Bardiya Sus kentini ele geçirmişti ve kardeşine haber verilmesi için bir ulak göndermişti.

Bardiya'nın dönüş yolculuğu başlamıştı. Halk heyecan ve umutlu bir bekleyiş içindeydi.

2. Kambesis o zaman, *Pamuk Prenses*'teki ana kraliçe gibi "ihanete uğradığını" anladı. Perihap kardeşini öldürmemiş olmalıydı. Hemen Perihap'ı çağırttı. Ama Perihap en ufak bir tereddüde bile kapılmadan Bardiya'yı nasıl öldürdüğünü ve nereye gömdüğünü, bilmem kaçınıcı kez 2. Kambesis'e bir daha anlattı.

2. Kambesis ikna olmuştu olmasına ama yine de Sus kentine kadar gidip, bizzat gözleriyle kardeşinin yaşayıp yaşamadığını kontrol edecekti. Bu kararlılıkla yola çıktı, atına binerken ayağı tökezledi ve kılıcının üzerine düştü. Mısırlıların kutsal öküzü Apis'i hançerlediği yerden ağır yaralanmıştı. Yara kangrene dönüştü ve 2. Kambesis Sus kentine varamadan acılar içinde öldü (bazı kaynaklar intihar ettiğini yazar).

Olayların gelişimi en çok Perihap'ı etkilemişti. Ortada bir tuhaflik vardı. 2. Kambesis, tuhaf bir şekilde, sanki Mısırlıların lanetine uğramış gibi ölmüştü. Bardiya olduğunu söyleyen birisi Sus kentinden haberler gönderip duruyordu. Oysa Bardiya'yı öldürdüğünü kendisinden daha iyi kimse bilemezdi.

Evet, bir tuhaflik vardı. Ama ne?

İlk iş olarak, haberi getiren ulağı ikinci kez sorgulamaya başladı: "Bu kendisine Bardiya denen adamı gördün mü? Yani benzetmeyi falan sormuyorum, yüzünü gördün mü?"

Ulak, "Hayır efendim, görmedim!" diyerek yutkundu.

"Peki, bu mesajı Kambesis'e ulaştırmanı kim söyledi?"

“Baş kâhin! Şu anda Sus kentinde tüm işler ondan soruluyor.”

Perihap o zaman her şeyi anlamıştı. Sus kentinde, Bardiya efsanesinin arkasına gizlenerek kâhinler ayaklanmaya kalkışıyorlardı.

Pers diyarında kâhinlerin çok ayrı bir yeri vardı. Çok güçlüydüler. Öyle ki, baş kâhin, hükümdar yardımcılarında biri sayılıyordu. Bir bakıma, yıllar sonraki halife görevini yerine getiriyordu. Bu, özellikle Mısır’dan yayılan dini akımların Pers topraklarına da “sirayet” etmesini engellemek açısından çok önemli bir görevdi. Dolayısıyla da baş kâhinin yetkileri çok fazla, kâhinlerin de ayrıcalıkları bir başkaydı. Ama bu, idareyi ellerine geçirmeleri için yeterli bir neden olamazdı.

Kâhinler, görevlerini yaptıkları sürece onlara güç gerekliydi, daha fazlası değil. Gerçekten de tüm dedikoduların ve Sus kentinin ele geçirilmesinin elebaşı baş kâhindi. Bardiya’nın öldüğünü o da biliyordu, ama bu söylenceden yararlanarak halkı ayaklandırabileceğinin de farkındaydı. Bu yüzden de imparatorluğun dört bir yanına Bardiya’nın yaşadığı haberini yaymıştı.

2. Kambesis’in vahşetinden korkan ve bıkan halkın bu “yalana” çabucak inanması için de kendi kardeşini kullanmaya karar vermişti. Baş kâhinin kardeşi, şaşılacak derecede Bardiya’ya benziyordu. Biraz da bu benzerlik baş kâhinin aklını çelmişti zaten. Onu Bardiya gibi kullanmış ve kabul edilebilir uzaklıkta insanlarla yüzleşmesini sağlamıştı. Üstelik 2. Kambesis’in ölümü tam zamanında olmuştu.

2. Kambesis ölürken kardeşi Bardiya’yı, bir numaralı adamı Perihap’a öldürttüğünü komutanlarına itiraf etmişti, ancak 2. Kambesis’in ölümünden sonra desteğinin ortadan kalkacağından korkan Perihap, Bardiya’yı öldürdüğünü inkâr etmişti. “Ben Bardiya’yı öldürmedim” diye kendini savunuyordu. “Bardiya yaşıyor!” Bu da söylencenin daha da sağlamlaşmasına yol açmıştı.

Bu kargaşa bir yıl kadar sürdü. Sahte Bardiya'nın ardına gizlenen baş kâhin, geleceğini garanti altına almak için hemen hemen tüm vergileri kaldırmıştı. Halkın gönlünü hoş tutmaya çalışıyordu, çünkü sık sık Bardiya'nın ortaya çıkıp kendileriyle konuşmasını isteyen taleplerle karşılaşılıyordu.

Evet, kardeşi Bardiya'ya çok benziyordu, ama ne de olsa Bardiya değildi ve ufak bir yanlış tüm planları altüst edebilirdi. Sarayın önemli adamlarından Odhan adlı bir soylu, Bardiya'nın sahte olduğunu anlamıştı. Ancak bunu kanıtlamak için mutlaka bir girişimde bulunması gerekiyordu.

2. Kambesis, sinirli olduğu bir gün, tüm sinirini kardeşinden alırcasına iki kulağını kestirmişti. Eğer sahte Bardiya'nın kulakları yerindeyse, sahte olduğu ortaya çıkacaktı.

Hemen bir plan yaptı. Kızını sahte Bardiya'nın haremine sokacaktı.

Kızını karşısına alıp planını anlattı: "Sen yürekli bir kızsın. Koynuna gireceğin adamın gerçek Bardiya olduğundan, Keyhusrev'in (Kambesis) kardeşi olduğundan kuşkuluyum. Hatta olmadığından eminim. Bunu öğrenmenin tek yolu kulaklarının olup olmadığına bakman. Kulakları olduğunu anladığın anda, hemen bana gel. O zaman bu sahtekârın maskesini düşürmek kolay olur. Sakın kuşkulandırma. En ufak kuşkuda her şey altüst olur. Uyduktan sonra, hiç hissettirmeden kulaklarını kontrol et, yeter."

Kız ne yapacağını anlamıştı. Bir süre sonra hareme kabul edildi ve çağrılacağı geceyi beklemeye başladı.

Aradan bir süre geçtikten sonra babasına haber saldı: "Kulakları yok!"

Odhan Bey bir anda yıkılmıştı. Kurnaz baş kâhin, hiç düşünmeden kardeşinin kulaklarını kestirmişti anlaşılın. Bu yoldan bir sonuca ulaşmasına imkân kalmamıştı artık.

Sonrası Darius'un sahneye çıkışıyla devam eder gider. Sahte

Bardiya ise, her nasılsa artık, Perihap'ın kendi canına kıymak pahasına Bardiya'yı öldürdüğünü itiraf etmesiyle yakayı eleverir.

Görüldüğü gibi, tarihteki "üçkâğıtlar" bitmiyor ve iktidarda kalabilmek için gerekirse liderler kardeşlerini, en yakınlarını rahatlıkla harcayabiliyorlar.

Bir de örnek olsun diye başrolünü Robert Redford'un oynadığı, Sydney Pollack'ın yönettiği *Akbabanın Üç Günü* filmine değinelim...

Pollack'ın Derin Devlet Eleştirisi

Sydney Pollack'ın yönetmenliğini yaptığı, başrollerinde Robert Redford ve Faye Dunaway'in oynadığı ünlü film, politik gerilim sinemasının başyapıtlarından biridir.

James Grady'nin, *Six Days of the Condor* (Akbabanın Altı Günü) romanından *Akbaba'nın Üç Günü* adıyla sinemaya uyarlanan film, CIA ajanı olan "Akbaba" kod adlı Robert Redford'un yemek molası dönüşünde bürodaki tüm arkadaşlarının öldürülmüş olduğunu görmesiyle başlar.

Yemekte olduğu için kurtulduğunu anlayan ve kendisinin de öldürüleceğini bilen Akbaba, önce tüm yakın arkadaşlarına daha sonra da adalet bakanına kadar başvurur, ama sonunda çevresindekilerin tümünün de işin içinde olduğunu anlar.

Kaçacak yeri yoktur.

Pollack'ın muhteşem anlatımıyla bir gerilim şaheserine dönen filmi şu anda toplumsal olarak Türk halkı yaşıyor.

Abartılı değil. Benzerlik şurada kopuyor: Milyonlara varan kitleyi öldürmek mümkün olmadığı için, yalnızca "çıkış olmadığı" teması veriliyor bizim gerilim filmimizde.

Filme gidenler anımsar: Akbaba bir süre sonra kimseye telefon edemez hale gelir...

Yine Akbaba, bir süre sonra kimseye güvenemez hale gelir... Maddi sıkıntıya düşer...

Kendini yalnız ve çaresiz hissederek.

Kurtuluş umudunun olmadığını düşündürecek onlarca olay yaşar ve kurtuluşun olmadığına inanmaya başlar.

Bizim yaşantımıza benzemesi aslında normaldir, çünkü Pollack, Nixon yönetiminde ortaya çıkan “derin devlet”in eleştirisini yapmakta, yönetimlerin “çürümeye başladığında” ne denli tehlikeli olduğunu anlatmaktadır. Burada da ahlak konusu ele alınmakta ve yargılanmaktadır.

Bir kişide yaratılan bu “korku” duygusunun tüm topluma yayılması halinde neler olduğunu bizzat yaşayarak görmekteyiz.

Filmde Akbaba'nın şu veya bu şekilde ortadan kaldırılması gerekmektedir ve gerilim bunun üzerine inşa edilmiştir.

Grady'nin amacının bu romanla topluma bir mesaj vermek isteyip istemediği konusunda bir şey söylemek kendi adıma mümkün değil, ancak Pollack'ın birey üzerinden toplumsal bir gerilim yarattığı izlenimi kendini gösteriyor filmde.

Ölüm söz konusu olduğunda, gerilimin dozu da artıyor doğal olarak.

Kitleler halinde ölümler ise, Stalin'in dediği gibi, “savaş” kavramına girdiği için önemsenmiyor.

Ne diyor Stalin, aklımda kaldığı kadarıyla, bir kişiyi öldürürseniz size canı derler, binlerce kişiyi öldürdüğünüzde ise kahraman... Savaş kahramanı... Ya da şöyle: Bir kişiyi öldürürseniz katillik söz konusudur, binlerce kişiyi öldürdüğünüzde istatistik...

Ezilenler, horlananlar, yıpratılanlar çoğaldıkça bu doğal hale geliyor çoğu kez. Pollack da bunu bir kişi üzerinden kurduğundan dolayı için, Akbaba'nın yaşamı önem kazanıyor.

Değilse, kitle ölümleri çoğu kez konu bile edilmemiştir. Cıvayret denmez onlara.

Nitekim, her yıl ağıtlarla anılan Endonezya'daki korkunç tsunami felaketinde ölenlerin sayısı yuvarlak olarak verilir: 300 bin.

Bu, 400 bin de olabilir, 500 bin de ki aslı bu rakamdır... Önemi yok. Bir gerilim de yaratmaz, acıma duygusu bile uyan-dırmaz. Dünya kanıksamıştır bu tür ölümleri.

Irak'ta canlı bombanın biri 200 kişiyi öldürdüğünde, haber-lerde bir satır olarak geçer. Aynı şekilde bir Amerikalı askerin öldürülmesi de bir satırdır, belki daha fazla.

Ölümlerin kanıksandığı, artık önemini de yitirdiği azge-lişmiş bir ülkede, korku yaratmanın sonucundan beklenen de ölüm değildir aslında. Gerekli de değildir.

İnsanların "çıkış yok" kavramına alıştırılması, kaderine razı olması için de "dinsel" öğelerin alabildiğine kullanılması, ses çıkaramayan bir toplum yaratmak için birebir kesin yoldur.

Birbiriyle görüşemeyen, konuşamayan, toplanamayan, gü-venini yitirmiş, geleceğinden umutsuz kitleler istendiği gibi yönlendirilirler.

Çevre ülkelerde bunun örnekleri bolca vardır zaten.

Gelecek kaygısı, banka korkusu, parasız kalmanın acılığı, çocukların yalvaran gözleri, yoksulların iç parlayan yaşamları, hastaların hastane kapılarında ölmesi...

Bütün bunlar korkuyu artırır, acıma duygusunu kendi bede-nine çevirir ve o anki halinden "şükretmeyi" doğurur.

"Beterin de beteri var" mesajları gazetelerin üçüncü sayfala-rını, televizyonların ikinci haberlerini oluşturur.

Akbabanın Üç Günü'nü yaşamaya devam ediyoruz.

Ama ne yazık ki hiçbirimiz Robert Redford değiliz, kolumu-za taktığımız ve güvendiğimiz bir Faye Dunaway yok...

Akıl yoksa aşk da yok...

Akıl varsa da aşk yine yok...

Bu yaman bir çelişki gibi görünebilir, ama ne yazık ki böyle.

Aşkı doğru yaşayabilmek için akla ihtiyacınız var, ama aklınız varsa asla âşık olmazsınız. Oysa aşk gündeme girdiği andan itibaren akıl hemen “tabanları yağlar”. İkisi bir arada asla bulunmaz. Bulunduğu anda da zaten ikisinden biri kendini yok eder.

Descartes’ın Aklı

Bilinen kültür tanımlarını bir kenara bırakacak olursak, bu kitabın kapsamaya ve açıklamaya çalıştığı kültür, “medeniyetler çatışması” gözlüğünden bakıldığında varılmak istenen bir kültürdür. İskender’in Persepolis Kitaplığı’nı, Romalıların Kartaca Kitaplığı’nı, Arapların da Bağdat Kitaplığı’nı yok edişindeki temel neden, daha ileri bir kültürü yok etmeye çabalamaktan çok, kendi kültürünün daha üstün olduğundan emin olamayışlarıdır.

Felsefe tarihindeki tüm “karşılaştırma” sistemleri, kendisini merkez sayan ana düşüncenin çevresindeki düşüncelerle boy ölçüşmesinden geçiyordu. Rönesans döneminin tüm muhteşemliğine karşın, felsefe hâlâ dağınık bir disiplin halinde oraya buraya yalpalıyor ve Sokrates’in veya Platon’un noktaladığı yerden bir türlü uzaklaşamıyordu. İlk kez Descartes, yeni düşünceleri de felsefi bir sistem haline getirmeye çalışmakla işe koyuldu ve ancak ondan sonradır ki, felsefe planlı bir binanın göğe yükselişi gibi kendi ayakları üzerinde yükselmeye başladı.

Yine de Descartes’ın sistematik bir hale koymaya çalıştığı yeni düşünceler, kendi felsefi dünyasıyla örtüşmüyordu. Sonuçta o da, bir anlamda Sokrates gibi kendi içine döndü ve “ruh ile beden” arasındaki ilişkiyi sorgulamaya başladı. Sonuçta “akıl” kavramına geldi dayandı.

Aydınlanma Çağı ile birlikte, pozitif bilimdeki dev ilerlemeler, felsefenin de bilimsel yöntemleri kullanmasına yol açtı.

O andan sonra bir “karşılaştırma” sistemi yaratılabilirdi ve “mutlak” denilen şeyi salt “şüpheyle” çözmenin dışında bir yol aramaya başladı.

Kuşkusuz, genel anlamda kültür, özel anlamda sanat da bu gelişmelerden nasibini almak zorundaydı. Sanatın “öykünmeden” ayrılıp da, yansıtmaktan çok yaratmaya yönelmesinin kökeni aslında Rönesans’la birlikte başlamıştı, ancak Aydınlanma Çağı ile birlikte sanat da kendi içinde “arayışını” farklı çizgilere çeken sanatçılarla sürdürmeye başladı. İşte bu andan sonradır ki sanat, tarihinde görülmemiş biçimde “izm”lere bölündü ve çeşitliliğini bağlı bulunduğu toplumsal hareketlenmelerden aldı. Çağını yansıtan sanat kolları alkışlanırken, felsefenin peşine takılıp çağını da aşmaya çalışan sanat dalları kimi zaman alay konusu oldu, kimi zaman ise önemsenmedi.

Müthiş bir çelişki vardır bu öyküde. Bir yanda yaşamın anlamını ve gücünü anlatmaya çalışan bir sanat anlayışı, öte yanda ise bir sonraki kuşağın beklentisini yaratmaya çalışan bir sanat anlayışı.

Bu zıt gibi görünen iki çabadan birinin galip gelmesi kaçınılmazdı. Galip gelen, günümüz deyişiyle “popüler kültür” ve onun yarattığı “popüler sanat” oldu. İnsanlık, Eski Roma döneminin eğlence günlerine döndü ve “sanat” anlayışı “gösteri” anlayışıyla koşut sayılmaya başlandı.

Felsefenin peşine takılıp giden ve insanlığın önünü açmaya çalışan sanat anlayışının ise ana damarı kesilmiş oldu. Felsefe, bilimsel gelişmelerin önüne geçmekte ve hatta izlemekte zorlanınca, öz suyunu felsefeden alan sanat da tökezlemeye başladı.

İnsanlığın kendi neslini tüketmeye çalışması, insanın varoluşu ile aynı yaştadır. Ama yine de insanlığın kendini yok etmesini engelleyen bazı dengeler sistemi kollamaktadır. Bunun başında da, Descartes’ın dünyayı kavramak amacıyla kendine dönüşünü simgeleyen “akıl”dır. Ancak, Descartes ve ondan

sonra gelen Locke, Hume, Berkeley gibi felsefecilerin çözmeye çalıştığı “ruh beden” ilişkisini sorgulayan akıl değildir bu. Bu, insanlığın “benmerkezciliğe” dönüşüdür. Aklını başka bir akıldan daha üstün kılmaya ve bu yolla da “cennetinde” rahat yaşamaya çalışan insanoğlunun diğerleriyle yaptığı bir satranç maçıdır. Öyle ki, akıl artık ruh ile beden arasındaki ilişkiden çok, beden ile diğer bedenler arasındaki ilişkiyi çözmeye yönelmiş ve felsefeden tamamen soyutlanarak bir “pazar” alışverişine dönüşmüştür.

Tuhaf bir dramı yaşamanın getirdiği boşluktur felsefe. Ruh ile beden arasındaki ilişkiyi çözemediği gibi, çözebileceğine ilişkin en ufak bir umut bile taşımamaktadır. Bilinmeyenin eteklerine getirilip bırakılan bu doğmamış çocuk, günümüz felsefecilerinin kucağında kalmıştır ve onu nereye bırakacakları konusunda kesin bir şaşkınlık içindedirler.

Çözümün bu dünyada olduğunu ilk fark edenlerden Marx’a doğru yönelme ise bal katılmış zehri bir daha içmek gibi gelmektedir. Umutsuzluk, vahşi kapitalizm tarafından da sürekli taze tutulmaktadır. Sonuçta bireyin kendine dönmesi ve yeni bir yaşam yolu yaratmaktan sürekli kaçınması sonucu doğmaktadır.

Dünyayı en karamsar biçimde kavramasına karşın Dostoyevski veya Kierkegaard gibi yazarlar eğer Platon’a, Aristo’ya dönmek yerine, karanlık dehlizlerinde de olsa bir adım daha ileri gitmeyi yeğledilerse, günümüz Marksistleri de yeniden dönüp Marx’a sarılmak yerine, onun Hegel’e yaptığını yapıp, omuzları üzerinde bir adım daha ileri gitmek zorundalar.

Sartre, sıkışıp kaldığı ve artık bunaldığı bir noktada kalemini fırlatıp da, kaynağı olan Kierkegaard’a dönse ve “Usta sen haklıymışsın, bu iş buraya kadar” deseydi eğer, sözel felsefe tarihinde yeni bir yaprak açılmazdı herhalde.

Günümüz kültürünün açmazı, felsefenin açmazından kaynaklanmaktadır. Felsefe ve sanat tarihi, şu anda dünyaya te-

ğet geçen bir doğru durumundadır. Teknolojinin ağır ve yoğun baskısı altında kendine çıkış aramaktadır. Bu çıkış önce soluk almasını, ardından da görkemli günlerine dönmesini sağlayacaktır. Sanatın üzerindeki ağır teknolojik baskı, sanatı küçümsenmeyecek derecede motive etmektedir aslında. Sanat, elektromıknatısların küçük metal parçacıklarını kendinde toplaması gibi, bir kütleyle doğru hareket etmekte ve tek bir çizgiye dönüşmekte, ancak elektriğin kesilmesi halinde yine binlerce parça halinde etrafa dağılmak zorunda.

Bu bir öngörü veya temenni değil, bir saptamadır.

Şimdi artık “pi” sayısının gizemine girebiliriz. Nedir “pi” sayısındaki gizem ve hayatımızın hangi noktasında ortaya çıkar? Şaşırtıcı olan, tüm yaşamımızın bir çemberin içinde olması. Aynı şey düz bir çizgi için de geçerlidir bazı kurallar yok kabul edilirse. Yani birbirini tekrarlayan rakamların olmaması veya somut çizgilerle başının sonunun çemberde olduğu gibi belli olmaması açısından düz çizgi çember ile karşılaştırılmaz elbette, ama bir başka açıdan sonsuzluğun anlatımıdır. Ancak çemberden farklı olarak sınırları belirlenmemiş düz bir çizginin merkezi yoktur.

Düz bir çizgi düşünelim. Bütün hipotezimizi bu çizgi üzerine kuracağımızdan, tıpkı “pi” sayısının gizemi gibi, düz bir çizginin de müthiş bir gizemi olduğunu savunuyorum. Nasıl ki bir bir çemberin içine tüm yaşamı, yapılan her şeyi, yapılacak her şeyi sığdırmak mümkünse, düz bir çizgi üzerine de dizmek mümkün. Aradaki en önemli fark, çemberin merkezini bulabilir ve bunu kendinize odak noktası alabilirsiniz, ama düz çizgide merkez yoktur.

Hepimizin bildiği gibi “pi” sayısı bir çemberin çevresinin çapına bölümünün sayısal ifadesidir. Kısaca 3,146 olarak başlayan bu “kesirli” sayı, sonsuza kadar sürer gider. Hiç tekrar etmez. Yani, bu ondalık sayı dizileri arasında aklınıza gelebilecek ve gelemeyecek her sayı vardır. Annenizin ilkokul sıra numara-

rası, yeryüzünden dünyaya en uzak gezegen arasındaki mesafenin sayısal ifadesi, doğum tarihleri, vatandaşlık numaralarınız, ilkokul numaranız... Her şey, 3'ten sonra başlayan ve tekrar etmeden sonsuza kadar uzanan 146... sayı dizisinin içindedir. Bu sayı dizisini harflere dönüştürdüğünüz andan itibaren de, bütün hayat hikâyenizin bu çemberin içinde olduğunu görürsünüz. Herkesin, istinasız herkesin ve her şeyin hayat hikâyesi bu çemberin içindedir. Söylenen ve yapılan her şey bu çemberin içine hapsedilmiş durumdadır. Bilinen ve tahmin edilebilecek tüm olasılıklar da bu çemberin içindedir. Daha da kısa söylemek gerekirse, bu dünyaya ve evrene ait tüm bilgi ve belgeler sayısal olarak bir çemberin içine hapsedilmiş durumdadır.

Bu, "pi" sayısının herkesçe bilinen gizemli hikâyesidir ve küçük bir ansiklopedik araştırmayla da hakkında yazılan bir yığın hikâyeyi bulmak mümkün.

Gelelim öne sürdüğüm düz çizgi meselesine. Aslında benim iddiam daha önce de öne sürülmüş olabilir ve ben rastlamamış olabilirim. Zaten öne sürdüğüm şey de "pi" sayısı kadar gizemli de değil. Tek fark, biri sınırlarını görebildiğimiz halde içine sonsuzluğu sığdıran bir alan olması, diğerinin ise sonsuzluğu içermesi nedeniyle söylendiğinde şaşkınlık yaratmaması. En önemli fark da, birinde çemberin kendinden değil, ona ait sayısal verilerden yola çıkılarak sayısal sonsuzluğa ulaşılması ve hiç tekrar etmemesi, diğerinin ise bizzat kendisinin varlığının sonsuz olması. Bir başka fark da çemberin somutluğu, çizginin ise soyutluğudur.

Elbette artı ve eksi sonsuz olarak tanımlayabileceğimiz bir düz çizgide eksinin veya artının nereden başladığını bilme veya saptama olanağımız yok. Dolayısıyla, çemberde olduğu gibi bir merkezimiz de yok. Sonsuz büyüklükteki evren ile sonsuz küçüklükteki kuantum dünyası arasında nerede olduğumuz, hangi boyutta olduğumuz ve evren ölçeğinde büyük

veya küçük olup olmadığımız bilinmiyor. Bir kuark ile karşılaştırıldığımızda, devasa boyutlarda olduğumuz kesin. Kaldı ki, kuraklar bilinen en küçük atom altı parçacığı da değil. Bilim insanları artık nano mikroskoplarla bile görülmesi mümkün olmayan parçacıkları sezgisel veya “olması gerektiğinden” yola çıkarak saptayabiliyorlar. CERN deneylerinde en son bulunan ve maddeye kütesini veren Higgs parçacığı hiçbir şekilde görünmüyor, ama varlığı kanıtlanmış durumda. Böyle iki ucu açık “büyüklükler” skalasında elbette hangi boyutta olduğumuzu saptamamıza olanak yok.

Merkez sağ veya merkez sol da yok... Merkez yok çünkü.

İnsan bedeninden daha büyüklere bakarak çıktığımız yolculukta, düz çizgi üzerinde giderek büyüyen ve sayısal olarak artık ifade edilemeyen bir boyuta doğru gidiyoruz. Ucu bucağı yok. Aynı şekilde bedenimizden daha küçüklere bakarak çıktığımız yolculukta da sayısal olarak ifade edilemeyen küçüklüğe doğru yol alıyoruz. Bütün bunlar bildiğimiz “boyut” kavramlarıyla ölçtüğümüz somutluklar.

Bu konu uzar da gider. Asıl üzerinde durulması gereken, pratik yaşamda bize bunun ne sağladığı. Dünyayı kavrama konusunda bize ne gibi ipuçları verdiği. Aslında bu bile sonsuz ihtimalleri içeren bir konu, bu yüzden bir parça daha daraltmakta yarar var.

Uçları sonsuza uzanan düz bir çizgi öncelikle iki olguyu önümüze koyar: İlki, bilim ile dogmanın hiç bitmeyecek olan savaşını. İnsanlık, sonsuzluğu keşfettiği veya bir başka deyişle sonlandırdığı anda kozmik varlık olarak nitelediği “yaratan (tanrı)” kavramına ulaşacaktır. Bu şimdilik mümkün görünmüyor. Diğer yandan, sonsuzluğun varlığını baştan kabul eden ve bu konuyla hiç ilgilenmeyen dogmatizm ise kâinatı yaratan ancak ölümle ulaşılabileceğini savunarak hiçliği insanlığın önüne koyar, ki bu da şimdilik çözülemeyecek bir problemdir.

Dünyayı somut kavramlarla ve olgularla açıklamaya çalışan bilim, artık elle tutulur veya gözle görülür halden çıkan nesnelere için yeni deneysel yöntemler geliştirmeye çalışmakta, dogmatik düşünce ise bunun çözümünün ölümle gerçekleştiğini savunarak bilimsel gelişmelere “teknolojik” yararlanma olarak bakmaktadır.

Amir D. Aczel, *Bilim Tanrı'nın Varlığını Kanıtlayabilir mi* adlı kitabını “Yeni Ateistler” diye anılan grubun başını çeken biyolog Richard Dawkins'in *Tanrı Aldatmacası* (The God Delusion, 2006) adlı kitabına cevap olarak yazmış. Aczel'in Tanrı savunması, Dawkins'in “yok” iddiası karşısında zayıf kalıyor. Aczel, Musa'dan, daha sonra da İsa'dan beri öne sürülen savı yinelemekten öte gidemiyor ve önümüze bir “pi” sayısı koyuyor: sonsuzluk... Ya da benim iddiam olan eksi ve artı sonsuza uzanan düz bir çizgi.

Aczel, tek tanrılı dinlerin daha ortaya çıkmadığı dönemden, yani ilkçağ felsefecilerinden söze giriyor ve Epikür örneğini vererek ateizmin daha o yıllarda (MÖ 341) başladığını öne sürüyor. Aynı dönemde “diyalektiğin” de ortaya çıktığından ve hâlâ çoğu kuralın günümüzde de kullanıldığından, hatta kendisinin de kullanmak zorunda kaldığından hiç söz etmiyor. Daha da kötüsü, bilimin üzerinde uğraştığı ama henüz çözemediği şu soruyu soruyor: “Nasıl oldu da evrenimizi oluşturan son derece sıcak ve yoğun *parçacık çorbası* içinde, Büyük Patlama'dan saniyeden de küçük bir zaman dilimi sonrasında kuarklar aniden üçlü gruplar halinde bir araya geldiler?”

Soru aslında devam ediyor, ama teknik olduğu için buraya almıyorum. Benzer bir yığın soru sürdürülüyor. Bu, çok değil yaklaşık 600 yıl önce Galileo'nun “Dünya dönüyor” demesinin ardından, “Dünya dönüyorsa biz niye düşmüyoruz?” sorusunu soran engizisyona benziyor.

Kuarklar eğer üçlü gruplar halinde bir araya geldiyse ve

bunu saniyenin milyonda biri bir zaman aralığında yaptıysa, bilim bunu cevaplamak için var gücüyle çalışıyor. Cevaplar veya cevaplaması bin yıllar alır. Sorun burada, baştan kabuldür. Bunu “birisi” yaptı, hiç uğraşmayın yaklaşımıdır Aczel’in yaklaşımı. Bilim bunu çözerse, sonsuzluğa giden yol üzerinde bir çentik daha atmış olacaktır, evet. Ama yine Aczel gibi biri çıkacak ve bu kez “Kuarkların içinde ne var, neden oluşuyorlar?” sorusunu soracaktır.

Dogma savunucuları, yani dinciler sorularını bilimi çürütmek için sorarlar, çünkü kendilerine göre cevap tektir ve kolaydır. Bilim ise buna hemen cevap verecek güçte değildir, zira tek cevabı yoktur. “Adam yapmış işte!” basitliğine kaçmak gibi şansları da yoktur, olsa zaten iki kutup, yani eksi ve artı sonsuz bir noktada kesişecek demektir.

Sonuçta, yazıyı daha fazla uzatmamak ve ilgiyi dağıtmamak için söylemek istediğim son şeyi söyleyeyim: Bilim ve din sözünü ettiğim düz çizgi üzerinde ters istikamette giden ve asla kesişmeyecek yolculuklarını sürdüren iki ayrı koldur. Hangisinin eksi hangisinin artı olduğunun mutlak anlamda değeri de yok. Birinin sona ulaşması demek, ötekisinin de sona ulaşması anlamına gelecek. Biri sona ulaştığında hiçliği, diğeri Tanrı’yı bulacak. Bu da her ikisinin de “imkânsızla dansı” demektir.

Oysa biz, daha çok da siyaset erbabı, o kadar çok kullanıyoruz ki sağ, solu, ortayı, merkezi, merkez sağ, merkez solu... Aynı şey: Eğer gerçekten bir gün insanoğlu “merkezi” bulabilirse, o gün insanlığın kurtuluşu olacaktır.

Yukarıda anlatılana göre ise asla merkezi bulamayacaktır...

○ halde?

○ haldesi şu: İlkçağ filozofları öylesine sağlam akıl yürütmelemlerle fizik bilimini ortaya koymuşlar ki, bu diyalektik yasaların çoğu günümüzde de geçerli. Newton ve Einstein onlara çok şey borçlu. İlkçağ filozofları, resimleriyle tanıdığımız, özellikle de

Mona Lisa tablosuyla yediden yetmişe herkesin bildiği Leonardo Da Vinci'ye de ilham kaynağı olmuşlar. Da Vinci, yaptığı kusursuzluğa yakın resimleriyle, hâlâ bulunamayan vernik formülüyle ve *Mona Lisa* ile akıllara yer etmiş de olsa, asıl büyük buluşlarını mekanik alanda yapmış bir bilimadamıdır.

“Onlar balık değil resim, resim...”

Leonardo Da Vinci, öğrencisi Raffaello Sanzio ile birlikte Po Irmağı üzerinde kayıkla dolaşırken elini suya daldırır, “Biliyor musun Rafael...” der. “Şu anda elime değen su bir daha elime değmeyecek.”

Raffaello, “Bununla neyi anlatmak istiyorsunuz üstadım?” diye sorar.

“Bu, aynı suda iki kez yıkanamayacağımızı söyleyen eski bir Yunan filozofunun sözünün bir başka söylenişi evlat” der büyük ressam.

“Aynı suda boğulmak mümkün mü peki üstat?” diye sorar Raffaello Sanzio.

“Bu da nereden çıktı şimdi?”

“Kayığımız su alıyor da...”

Felsefe ile günlük yaşam her zaman **çakışmıyor**. Yalnızca felsefe ile değil, çoğu zaman sanat ile yaşam da **çakışmaz**. Biri diğerinin izdüşümü ya da değişik bir söylemle biri diğerinin ardılıdır.

Bu nedenle belki de; bir sanatçının yaşamını anlatmakla onun sanat yapıtlarını açıklamanız neredeyse imkânsızdır.

Annesine olan hayranlığı nedeniyle üvey babasına düşman kesilen Baudelaire'in sanatını Oedipus kompleksiyle açıklamak, modası geçmiş bir Freud saçmalığından öteye gitmez.

Yok eğer bunu sanatıyla bağdaştırmayıp da salt Baudelaire'in

kişiliği ile sınırlı tutarsanız da, yedi milyar nüfuslu şu ölümlü dünyada herhangi birinin yaşamından daha fazla önemi yoktur.

Baudelaire'i ele alıyorsanız şiirinden, Dostoyevski'den söz ediyorsanız romanından, Da Vinci'den söz ediyorsanız da en azından resminden de söz etmek zorundasınız.

Bunu da getirip yaşam koşullarına, sağlıksız çocukluğuna, anneye hayranlığına, babaya düşmanlığına bağlarsanız, "Topal eşek de kıymetlidir" mantığına saplanır kalırsınız.

Kimse Dostoyevski'yi "annesine hayran, babasına düşman" bir Freud hastası olarak görüp açıklamaya kalkmamıştır. Açıklayan varsa da saçmalamıştır. Zira, Freudcu yaklaşımla *Karamazov*'u ve Dostoyevski'yi açıkladığınız anda, Dostoyevski'yi *Suç ve Ceza* platformunda aynı kategoriye oturtamazsınız.

Bu durumda ortada ya Oedipus kompleksi yoktur ya da yazarın diğer romanlarını başka biri yazmıştır.

Eh, bu da bir çeşit Aristo mantığı gibi görülebilir, yanlıştır da... Ama yazarlara ve eserlerine bir Freud mantığıyla yaklaşmanın doğal sonucudur bu.

Hep anlatılan Picasso öyküsünde olduğu gibi, sergisini gezen omzu kalabalık Alman Nazi subayının, ressamın ünlü *Balıklar* tablosu önünde durup da, "Bunların neresi balık?" demesine Picasso'nun fısıltıyla verdiği yanıt verilir: "Onlar resim."

Ama benzer diyalogu bir de gelip kendisinden kırk yaş büyük Rodin ile yaşadığında tekrarlayalım: Ünlü ressam tablosunu tam bitirdiğinde yanına gelen Rodin'e gösterip, "Ne dersin dostum?" der. "Bu tabloyu sana hediye etmek istiyorum. Altına imzayı atayım mı?"

Rodin bir süre resme baktıktan sonra yanıt verir: "İyi olur. En azından nasıl asacağım hakkında bir fikrim olur."

"Anlamadım" demenin herhalde "en üst düzeyde" anlatımıdır bu...

Zekâ pırlantisıdır...

Anında kavranması güç bir sanat eserinin karşısında verilecek en zekice yanıttır.

Sanatın insanlara hoşça vakit geçirme ortamı yaratmak gibi bir zorunluluğu yoktur.

Bihter'in Cherokee'si mi, Güllü'nün Cheyenne'i mi?

Sinemanın en büyük açmazlarından biri yazılı metin sıkıntısıdır.

Bu yüzden de sinemacılar durup durup eski metinlere dönerler.

Senaryo sıkıntısı, yazılı metin bulunmadığından değil, ödenecek telif ücretinden kaynaklanan bir sıkıntıdır. Ucuza kapatmak için yapımcılar bol bol "bitpazarı" misali kütüphaneleri karıştırıp dururlar.

Yeni bir eser, yüklü de bir telif doğurabilir çünkü.

Gişe getirisinin çok olacağından emin olmadıkça, hiçbir yapımcı kolay kolay yeni bir edebiyat eserinden film yapmayı göze almaz.

Bu yüzden eski eserler sürekli bir başvuru kaynağıdır. Yazarının ölümünün üzerinden 70 yılı geçmişse (bu Türkiye için böyledir, Cenevre Sözleşmesi'ne bağlı ülkelerin çoğunda bu süre 50 yıldır) eser artık "anonim" hale gelmiştir ve telif hakkı ortadan kalkmıştır.

Böylelikle hem ünlü bir eserden yola çıkmış olur yapımcılar, reklamı kendi içindedir, hem de ceplerinden para çıkmaz. Üstelik de yeniden "senaryo" haline getirmek gibi bir sorunları genellikle yoktur.

Bu yüzden işte, elinde cep telefonu ile dolaşan Bihter, internette "sörf" yapan Behlül, 4x4 Cherokee'ye binen Ali Rıza Bey, 2200 Watt'lık elektrikli süpürge ile halıları döven Güllü seyircilerin karşısına çıkarılır.

Aşk-ı Memnu'nun, Hanımın Çiftliği'nin, Yaprak Dökümü'nün vb. "mütevazı" kahramanlarıdır bu yukarıdakiler.

İzleyenler bilir... Bilir de, izler.

Bilmeyen de (Zülfü Livaneli yazmıştı), "Aa, kitabı da çıkmış" der alır, yüz yıl önce yazılmış ve basılmış kitabı yeniymiş gibi okur. Sonra da okuduğu metnin içinde neden cep telefonu, cip, internet gibi son yirmi yılın "icatlarının" bulunmadığını sorgulamaz bile...

İşin hem kolayına, hem ucuzuna kaçmadır bu iş, ama böyle.

Yüz defa "Faust" yazılsa, değişen bir şey olmayacak, yine kitaptaki adıyla Mephisto, bizdeki çağrılışıyla şeytan işe karışıp, doktoru alt edecek, doktor da kendini gidip Boğaziçi Köprüsü'nden aşağı atacaktır.

Ezel adıyla başlayan bir dizi vardı. Rahmetli Tuncer Kurtiz de oynuyordu ve oradaki rolüyle o güne kadarki ününü iki karta çıkarmıştı. Monte Cristo'nun yerli versiyonu.

Tam bir Monte Cristo hikâyesiydi dizi, ama zaten Monte Cristo her zaman "intikam" duygusunu "kutsallaştırması" nedeniyle el üstünde tutulmuş bir eserdir ve çok işlenmiş bir konudur.

İntikam, karşılıksız aşk, tutku, saplantı gibi insanda doğuştan var olan ama uçlara çekildikçe ilgiyi de üzerinde toplayan özellikleri işleyen eserler tarih boyunca hep ilgi odağı olduğundan, sündürülüp sündürülüp piyasaya sürülür.

Dünyada bu böyleydi, bizde de böyleydi aslında. Yılda 200 filmin çevrildiği ve sinemanın tüm dünyayı kasıp kavurduğu yıllarda çekilen filmler, kin ve intikam duygularına fazlaca seslenmese de yoksulluk, acı, çaresiz aşklar, zengin-yoksul ikilemi üzerine kuruluydu. Hollywood'un bir izdüşümüydü adeta.

Sonra sinema yerini bir süreliğine televizyona bırakınca, bu işler dizi haline geldi. Konu sıkmaya başlayınca, işe "intikam ve vahşet" sosu eklendi.

Amerikan filmleri, sürekli acı çeken, dayak yiyen, başına

her türlü bela gelen ve çoğu zaman da yakınları haksızca katledilen kahramanların filmin sonunda aldığı intikam sahnelerine dayalı çekilmiştir ve dayanılmaz ilgi odağı olurlar.

Başrolde bir “jön” mutlaka vardır. Bilirsiniz ki bu “jön” intikamını en vahşi şekilde alacaktır. Bu yüzden de onun başına gelenleri sabırla seyreder izleyici ve intikam saatini bekler.

İntikam da gerçekten korkunç olur. Kahramanımız yüzlerce kişiyi gözünü kırpmadan öldürür veya süründürür.

İzleyenlerin gözü dolar, elleri alkışlar pozisyona geçer ve müthiş bir rahatlama duygusuna bürünür.

Ne öldürülen “kötü” adamların aileleri söz konusudur, ne çocukları vardır onların ne de bir hayatları... Kötü adamlardır onlar ve kahramanımız onlara gereken dersi vermiş, cezalarını çekmelerini sağlamıştır.

Bilerek veya bilmeyerek, insandaki “intikam” duygusunu ateşleyen bu tür filmler, perdedeki “son” yazısıyla birlikte sokağa bir yığın potansiyel tehlike salmaktadır, ama ne gam...

Ardından gazetelerin üçüncü sayfalarında filmlerden kareler döküldükçe, içindeki duyguları bastırabilenler üzüntüyle okurken, kendini şanslı sayanlar ise bundan “Beterin de beteri varmış” türünden bir rahatlama çıkarır.

Bu, sindirilmiş bir toplumda, kendi kahramanlıklarını veya ödekliliklerini başkasına yüklemenin getirdiği psikolojik bir rahatlama değildir.

Hatırlayın, *Kurtlar Vadisi Irak* filminde, askerlerimizin başına çuval geçiren Amerikalı subaylardan Polat Alemdar intikamımızı aldığı anda kaç vatandaşımız avuçları çatlayıncaya kadar alkışlamış, kaç vatandaşımız gözyaşları içinde sinema salonunu terk etmişti.

Sanal bir ortamda bile olsa, intikam alınmıştı. Amerikalılar, her ne kadar Vietnamlılardan yedikleri kadar dehşetli olmasa da, bizim Polat Alemdar’dan sıkı bir dayak yemişlerdi.

Bu mevcut durumun üstesinden gelmenin sanal versiyonuydu.

Şimdi de, Türk edebiyatının köşe başını oluşturan eserlerin tahrifatıyla da edebiyat yok edilirken, sanal bir Türk edebiyatı yaratılmış oluyor. Üstelik en kötü ve çarpıtılmış şekliyle... İster beğenin ister beğenmeyin, Türk edebiyatının önemli eserlerinden çekilen diziler, südürüldükçe ve sulandırıldıkça, geçmişe dönük edebiyat birikimimiz, mirasımız yerle bir oluyor.

Dudaktan Kalbe, *Aşk-ı Memnu*, *Yaban*, *Çalılıkusu* gibi, “roman” sanatı içerisinde belli bir eleştiriyi kaldıracak türde de olsa, Türk edebiyatının başyapıtları olmuş eserlerin, magazin haline getirilip de Bihter ile Behlül arasındaki yasak aşka indirgenmesi ne derece saygı kaldırır?

İlköğretim ve ortaöğretim kitaplarına bu kitaplardan alınıp da, “Türk Edebiyatı” başlığı altında sunulan alıntılar, çocukları ne şekilde etkilemektedir?

Onlar da TRT gibi Behlül ile Bihter’in “öpüşmesi” sahnesine takılıp, onu aramak zorunda kalmayacaklar mı?

Bulamadıklarında dönüp, Halit Ziya Uşaklıgil’e, Fali Rıfkı Atay’a, Mithat Cemal Kuntay’a, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’na ve daha onlarca Türk edebiyatının öncü kahramanlarına haklı eleştiriler getirmeyecekler mi?

Hangi öğretmen, “Git yavrum tatilde *Dudaktan Kalbe* romanını oku, özetle ve ne anladığını yaz getir” diye bir ödev verebilir?

Verdi, diyelim. Karşısına Bihter’in “Cherokee’sinin bakım işinin” özeti geldiğinde ne yapar dersiniz?

Dünya sineması, televizyon yapımcıları konularını bu tür eserlerden almıyorlar mı? Tabii ki alıyorlar.

Binlerce kez Faust, Raskolnikov, Ventrin, Peçorin çekilmiştir, ama hiçbirinin gerçek adı kullanılmamış, yazarın belli eserinin sahneye uygulandığı öne sürülmemiştir.

Bu tam anlamıyla bir kepezelik, ama dur diyecek bir “kültür” bariyeri de bulunmamaktadır.

Bu yüzden artık bilgi yarışmalarının sorularını popüler kültür oluşturuyor.

Mithat Cemal Kuntay’ı geçtim, Yaşar Kemal’i bile unutturan bir kültür erozyonu içindeki gençlik Tarkan’ın son sevgilisinden ne zaman ayrıldığını, nerede nikâh kıydırdığını, düğününü nerede gerçekleştireceğini zorlanmadan biliyor.

Açın, arama motorlarından birine “Aşk-ı Memnu” yazıp tarayın. Ne zaman Halit Ziya Uşaklıgil adına rastlayacaksınız?

Halit Ziya Uşaklıgil ile Aşk-ı Memnu’yu birlikte yazın, kaç kişi için bir anlam ifade edecektir?

Bakmayın sonlara eklenen soru işaretlerine, bunlar soru değil...

Soru işareti olan, bundan sonra yazılı sanatın SMS diline düşüp düşmeyeceği. Kaçınılmaz biçimde gençler arasında yeni bir dil oluşuyor ve kim bilir belki artık *Karamazov Kardeşler*, *Savaş ve Barış* gibi romanlar SMS diliyle yazılacak.

SMS Diliyle Anna Karenina

Türkiye, iki tür yabancılaşmayı fırtınalı bir biçimde yaşıyor: ekonomik yabancılaşma ve dinsel yabancılaşma. Karl Marx, 1844 *Elyazmaları*’nda bu iki yabancılaşmayı ayrıntılarıyla inceledi ve ekonomik yabancılaşmayı özel mülkiyete, dinsel yabancılaşmayı da vicdana bağlar.

Elbette Marx’ın birinci planda önemseydiği yabancılaşma, ekonomik yabancılaşmadır. Bunu tamamen özel mülkiyet ile kontrol altına alınıp insanların yaptığı iş ile kendi arasındaki bağı tamamen kopartacak hale getirilmesine bağlar. Bunun sonucunda başta sanayi sektörü olmak üzere hemen tüm sektörlerde çalışanların yaptıkları iş ile kendileri arasında bir bağ kura-

mamaları, daha başka anlatımla ürettikleri şeyin ne olduğunun farkında olmamaları ortaya çıkar. Bu tür yabancılaşıma, insan ile yaptığı iş arasındaki bağlantıyı tamamen kopartarak, insanın kendini “işe yaramaz mahluk” olarak görmesine neden olur.

Bunu farklı boyutta daha da ileri götürdüğümüzde ise karşımıza bu kez dil ve onun sonucunda oluşan kavramlar çıkar. Bunu da geçen yüzyılın en önemli “dil felsefecilerinden” sayılan Ludwig Wittgenstein’da görürüz. Wittgenstein’da bilim ve felsefe iki ayrı kavram olarak ele alınır ve felsefenin görevi de dil olarak kabul edilir.

Dil söz konusu olunca da bu kez dilin oluşturduğu kavramlar karşımıza çıkar. Wittgenstein bunu *Tractatus* adlı kitabında ayrıntılarıyla ve örnekleriyle anlatır.

Bizim konumuz ise bunun tam tersini yaşadığımız günler olacaktır. Kavramların içinin boşalması sonucu dil konusu olumsuz anlamda yaşam felsefesini, daha da iddialı olarak tüm yaşamı etkilemektedir.

Teknolojinin olağanüstü hızla ilerlemesi ve bunun yan ürünlerinin piyasaya sürülmesi sonucu artık Wittgenstein’ın ele aldığı dil konusunda da büyük yapısal değişikliklere gitmek gündeme gelmiştir. Aslında Wittgenstein’ın dil üzerinden dünyayı kavrama düşüncesi, dillerin yapılarıyla ve oluşturduğu kavramlarla yakından ilintilidir, ama ünlü filozofun göz ardı ettiği konu, teknolojinin dev adımlarla ilerlemesi olmuştur. Binlerce yıldır iğneyle kuyu kazarcasına oluşturulan yeryüzündeki binlerce dil, yepyeni bir kulvara girerek bir süre sonra tekleşecek veya tamamen yapısal değişikliğe uğrayacaktır. Nitekim bunun ipuçları da telefonların kısa mesajlarında ve bilgisayarda kullanılan “sohbet” yazışmalarında kendini gösteriyor. Sesli harflerin atılması ile kısaltılan ve bambaşka hale gelen telefon mesajı ve bilgisayar yazışmaları, her dil ailesinde yepyeni bir anlaşma yolu haline geldi.

Bunun ne gibi bir zararı olabilir? Bunun cevabı aslında çok da zor değil. Dilde bu denli kısaltmalara gitmek ve mevcut “sesli harfler” sistemini neredeyse yok edercesine kısaltılan kelimeler, şimdi bu dili kullananlar tarafından zorluk çekilmeden anlaşılıyor. Bir sonraki kuşakta ise artık bunun konuşma diline dönmesinin yolu bulunacaktır. Ama şimdiki haliyle bile tamamen kısalmış bir yazı diliyle karşı karşıya bulunuyoruz. Sanırım şöyle bir cümle telefon veya bilgisayar ekranında görüldüğünde, bu araçları kullananlar tarafından rahatlıkla anlaşılıyor: “slm. bn gldm, seni bkl. acl et.”

Bunun hızla yaygınlaşması ve anlaşılır hale gelmesiyle, dilde büyük bir yapısal değişikliğin gündeme gelmesi kaçınılmazdır.

Bunun için vereceğim örnek de, bilgisayar yazışmalarında kullanılan dil ile bir süre sonra bir yazarımızın roman veya şiir yazabileceğidir. Çünkü dil, gözle algılandıktan sonra beyinde tekrarlanmasıyla ortaya çıkıyor. Bilgisayar veya telefonda kullanılan kısaltılmış dil ile yeni bir metin yazmak da mümkün. Bu durumda ortaya çıkacak bir yasal metnin edebi niteliği de tartışılacaktır kuşkusuz.

Geleneksel dile bağlı kalan ve bunun kelimeleriyle oynayabilen kuşak bunu asla kabul etmeyecek, rahmetli Bülent Ecevit’in “Erica” daktilosuna sarıldığı gibi, kendi yazım biçimine bağlı kalmayı sürdürecektir. Bu ise ancak belli bir neslin tamamen ortadan kalkmasıyla çözülebilir bir problemdir. Ama mesele şu ki, daha yolun başında olan bu elektronik dil bir süre sonra soyut kelimelerde eski rahatlığını bulamayacaktır.

İş yalnızca selamlaşma, buluşma, anlık haber verme düzeyinde kaldığında kabul edilebilir bir meseledir bu, ama orada kalmayacak daha ileri gidecektir. Karşı tarafa neyin ne kadar aktarıldığı ise sorun olacaktır.

Çok bilinen kısaltmalar dışında, örneğin “içselleştirmek” kelimesinden sesli harflerin tümünü ya da bir kısmını çıkara-

rak açıklamak şimdilik mümkün görünmüyor. Albert Camus oylumunda bir roman yazabilmek ise hayal.

Ancak şunu da hatırlatmakta yarar var. Bundan çok değil otuz yıl önce, insanların ceplerinde telefonlarıyla gezeceği kim-
senin aklına gelmezdi. Hızla ilerleyen bambaşka kültürle karşı karşıya insanlık. Başlarda uzun uzun mesajlar atan bir kuşak, çok kısa sürede bazı kelimeleri kısaltarak kendine bir anlaşma yolu yarattı. İleride daha da gelişmesi kaçınılmazdır.

İşte o zaman ya Wittgenstein'in "dil oyunları" kuramı daha da ağırlık kazanacak ya da yazılı sanatlarda meydana gelecek akıl almaz değişim, onun felsefesini de yerle bir ederek yoluna devam edecektir.

Elbette bu çok yakın bir gelecekte gerçekleşemez. Fiziksel olarak da beyinde oluşturduğu anlam açısından da henüz soyut bir aşamadır. Ancak, ilk mektuplaşmalar başladığına göre, hızla yol alacak gibi görünüyor. Sorun, en başta belirttiğim gibi Marx tarafından iki şekilde tanımlanan yabancılaşma Wittgenstein'in "üzerinde konuşulamayan konusunda susmalı" noktasına mı gelecek? Basit kelimelerin kısaltılmış hallerinin yazılı eserlere girmesi de önem kazanmıyor aslında. Çünkü farklı biçimde de olsa "kısaltmalar da" yapılıyor: TÜBİTAK, MİT, TBMM, STK, TDK ve yüzlercesi gibi. Ancak bunlar bir ismin söyleniş kolaylığı nedeniyle uğratıldığı deformasyon. Günlük konuşmada ve hatta yazışmalarda rahatlıkla kabul edilen ve kullanılan bu tür kısaltmalar aslında beyinde bir kavram oluşturmayı başarmıştır, kedi ismi gibi. Asıl sorun tamamen soyut olarak kullanılan bazı kavramlarda ne gibi bir yöntem geliştirileceği. Onun da yolu bulunacaktır belki.

Benim için soru ise farklı: Geleceğin *Anna Karenina* romanı dört cilt değil de tek cilt olarak mı yayımlanacak? Seslileri alınmış kuru harflerle kim metaforlar yaratacak, kim "Bekle Beni" şiirini yazacak?

Başa döner de tersten bakarsak, *Aşk-ı Memnu*'dan yüz bölümlük dizi çıkartan dizi sektörü, *Karamazov Kardeşler*, *Durgun Akardı Don*, *Anna Karenina*, *Savaş ve Barış* romanlarından nasıl bir dizi çıkarır?

Karamazov Kardeşler Dizi Olursa

Bir haber dolaşiyor ortalıkta: Dostoyevski'nin en ünlü eserlerinden biri kabul edilen *Karamazov Kardeşler* romanının dizi olarak çekilmesiyle ilgili.

Aklıma hemen, *Aşk-ı Memnu* gibi uyarlanırsa, 2020 yıllarının ortasında bile bitme ihtimali olmadığı geldi.

Kolay değil, roman bizdeki basımıyla üç cilt... Üstelik Dostoyevski hiç de kolay bir yazar değil. Özellikle de Petraşevski ayaklanmasından sonra, iyice çetrefilli bir yazar haline gelmiştir.

Petraşevski ayaklanması öncesi yazdığı en ünlü romanı, aynı zamanda da ilk romanlarından biri olan *Dvornik* (Türkçeye *Ötekî* adıyla çevrildi) müthiş bir "bürokrasi ve memur" eleştirisidir.

Petraşevski ayaklanması sonrasında yazdığı romanlar içerisinde en başarılı olmasa da en ünlülerinden biri sayılan *Karamazov Kardeşler*, basitçe ele alındığında, elbette Kaz Dağları eteğinde bir aileye, 1930'lu yılların koşullarıyla uyarlanabilir.

Kabaca bakıldığında; ahlaksız, sert ve acımasız bir adam olan baba Karamazov ile, oğulları Dimitri, Aleksey, Sverdiyakov ve İvan arasında geçen olayları ele alır.

Buna bir de, hepsinin âşık olduğu Gruşenka adında bir kadının dahildir.

Bu kadan bile, dizi yapılacaksa eğer, yeterli sayılabilir.

Ama *Karamazov Kardeşler* romanı ne haris bir baba ile dört oğlu arasında geçen basit çekememezlik ile sınırlıdır ne de Gruşenka'ya hep birlikte "yanaşma" ile açıklanabilir.

Dostoyevski'nin, ilk ipuçlarını *Suç ve Ceza* romanında verdiği, "gerekli ve gereksiz" insan tartışmalarının doruk noktasını oluşturur *Karamazov Kardeşler*.

Dostoyevski, varoluşçuluk felsefesinin en karamsar doğurganlarından biridir. Yazar için insanlar iki kısma ayrılmıştır: kötüler ve nedamet getiren kötüler.

Kötüler asla iflah olmazlar ve cezalarını mutlaka bir biçimde çekerler, ama nedamet getiren kötüler, bağışlanası "insancıklar"dır.

Suç ve Ceza romanındaki Raskolnikov gibi, insanlar cinayet de işleseler, bu kötülüklerinden Tanrı'ya dönerek kurtulabilirler.

Dostoyevski'nin hemen hemen tüm eserleri, karanlık bir perde görünümündedir. Olumlu kahramanı yoktur, kadın kahramanı yoktur. Kadınlar bir figürdür. Ortalığı kızıştırır ve romandan çıkar giderler.

Budala romanındaki Nastasya Filipovna gibi, amaçları iki arkadaşın arasına girmek veya babalar ve çocukları arasında düşmanlık yaratmaktır.

Ama önemli olan orada kadının düşünsel varlığı, aktardığı düşünce değil, bizatihi nesnel varlığıdır. Bu, Dostoyevski'nin kafasında hep Âdem ile Havva'nın birlikteliğinde, Havva'nın Âdem'i baştan çıkarması olarak yansır.

Dünya, erkek egemen dünyadır ve kadınlar birer figür olarak ortada dolaşırlar. Aslında bütün kötülüklerin ve insanın dışı atılmışlığının temelinde kadınlar yatmaktadır.

Suç ve Ceza'da baltayla öldürülen iki kadının ölümü için Raskolnikov'un gerekçesi, onların artık ihtiyacı olmadığı halde, paraları kendilerine saklamalarıdır.

Karamazov Kardeşler romanının temelinde ise, artık Raskolnikov ile ortaya çıkan "bu dünyaya" fırlatılmışlık ve çaresizlik duygusunu dört kardeş ve bir baba arasında yaşatma vardır.

Tıpkı, *Monte Cristo*'dan yola çıkarak çekilen *Ezel* gibi, *Ka-*

ramazov Kardeşler de türlü entrikaların canlandırılabilceği bir senaryoya zemin oluşturur. Romana bir şey katmak gibi bir amaç da olmadığına göre, bu dizi, kardeşler arasındaki çekeme-
mezlik ile baba ile kardeşler arasındaki anlaşmazlıklar açısından ele alınacak ve izleyicinin ilgisi bin yıllardır bilinen tema üzerinden hayata geçirilecektir.

Salt konu olarak bakıldığında, çok basit bir konusu vardır *Karamazov Kardeşler*'in, ama Dostoyevski'nin beyin labirenti-
ne bir kez girmeye görsün insan, buradan nasıl çıkacağını da asla bilemez.

Anahtar yoktur çünkü beyin sarmalındaki tuhaf yaratımların. Şu kadarını gönül rahatlığıyla ve emin olarak söyleyebilirim ki, eğer *Karamazov Kardeşler*'den esinlenerek bir dizi gerçekleştirilecekse, bu asla Dostoyevski'nin anlattığı dünya olmayacaktır.

İyilikler ve kötülükler, iyi insanlar ve kötü insanlar şematiğinde çekilirse eğer, elbette izleyici de bulacaktır, ama asla bir Dostoyevski eseri olmayacaktır.

Karamazov Kardeşler, yazarın olgunluk dönemi eseridir ve bu kitapta gerçek ile gerçek olmayanın yaman bir kavgası söz konusudur. Kişiler elle tutulur çapta kötüdürler ve doğal olarak da gerçektirler, ama bu gerçek öylesine şiddetli bir tokat olarak okurun suratına çarpılır ki, okur bir an bunun gerçek olmadığı duygusuna kapılır ve bu duygu asla onu terk etmez.

Bu yüzden de belki, Dostoyevski'yi okumak, onun yarattığı Mışkin, Verhovenski, İvan, Dimitri, Sverdiyakov, Rogojin, Raskolnikov gibi tiplere "kuşku" ile bakmaya sebep olur.

Lebedev gibi tiplmeler (*Budala* romanındaki yalaka tip), gerçeğe en yakın olan tiplerdir. Tam okur ona alışmışken, İpolit gibi "dengesiz" ve gerçek olmayan bir tip okurun aklını karıştırır.

Bilinçaltının karanlık dehlizlerinde dolaşmaktan yorulmaz-

sanız eğer, *Karamazov Kardeşler*, bu konuda yazılmış en önemli kitaplardan biridir, ama insanı da bunaltır açıkçası.

Filmi çekildiği zaman bile, bu karanlık ve sıkıcı tablo, tüm insani kötülük-iyilik çatışmasına rağmen ortadan kalkmamıştır.

Ama başta da belirttiğimiz gibi, eğer yalnızca birbiri ile ilişkisi “tuhafliktan” öte geçmeyen baba ve oğullar arasındaki çekişme ve bu çekişmenin tam ortasındaki Gruşenka ile sınırlı kalacak ise dizi, elbette yeni bir *Dallas* nehri ile yaşamaya hazır olması gerek “dizi düşkünlerinin”.

Zaten, Dostoyevski'nin hiçbir eserinin, onun anlamına renk katacak bir “dizi” haline getirilmesi mümkün de değildir.

Yapılan, temayı tırtıklamaktır, özü değil.

Öz tırtıklanırsa mı?

Kimse seyretmez. Kendini niye anlamaya çalışsın ki?

Ölümü Çıplak Görmek

Semyanovski Meydanı'na Çar I. Nikola'nın “Petraşevski hareketine katılanları” affeden mektubu ulaştığında, tüm mahkûmlar gibi Fyodor Dostoyevski de hayatının kurtulmasına seviniyordu, ama önünde ne zaman kurtulacağını bilemediği bir Sibiryâ sürgünü vardı.

Sıkıntı dünyanın en büyük belasıydı. Geleceği bilememek, başına neler geleceğini tahmin edememek Dostoyevski'yi çok endişelendiriyordu. Sibiryâ hayatının sonu da olabilirdi. Kendini geleceğin karanlığına hazırlamak zorundaydı. Petraşevski harekâtına katıldığı için pişmanlık duymuyordu ama yine de artık çok uzağında olduğunun da farkındaydı. Sosyalist bir hareketin içinde yer almış olmak ve bunun cezasını Sibiryâ'da çekmek ağırlığına gidiyordu. Her şeye rağmen idam cezasından kurtulmuş olması ona Tanrı'nın bir lütfuydu. Yalnızca ona mı,

tüm günahlarıyla Petraşevski de ölümden kurtulmuştu. Ne kadar adaletsiz bir dünyada yaşıyordu ve aynı kaderi kendisine idam yolunu açan adamla paylaşıyordu. Neden bu kadar adaletsizlik içindeydi dünya ve neden ilahi bir adalet bütün bu olanlara çekidüzen vermiyordu?

Durmaksızın tutsak edildiği hücrenin duvarlarına yazılar yazıyor, onları anlamlandırmaya, oradan bir şeyler çıkartmaya ve hayatını duvar üzerinde somutlamaya çalışıyordu. Duvardaki yazıya bir kez daha baktı. Eklemesi gereken bazı noktalar olduğunu düşündü, ama yazacak yer de kalmamıştı. Aklına yazması gerekiyordu bir sürü şeyi. Asla unutmayacaktı Semyanovski meydanında başına gelenleri ve asla geri dönüşü olmayacaktı.

Dizlerini rahatlatmak için ayağa kalkıp hücresinde dolanmaya başladı. Yan koğuşlardan birinde arkadaşlarından biri kalıyor olmalıydı. Duvara elindeki taşla vurup cevap bekledi, ama hiç ses yoktu. Mombelli, Grigoriyeviç, Petraşevski... Hiçbirinden ses yoktu. Bir anda dünyada bir başına olduğunu, yanında kimsenin bulunmadığını hissetti. Zaten yaşam yalnızlık değil miydi? Kimsenin bir başkası için yapabileceği bir şey yoktu. Tek başına gidecekti Sibiry'a ve tek başına dönecekti. Bütün anılarını, sevgilerini, umutlarını arkasında bırakacak ve yeni umutlar için yaşayacaktı.

Herhalde sabah hareket edeceklerdi. Uzun bir yol vardı önünde, uzun ve zahmetli. Ardından gelecek günler daha da zahmetli olacaktı. Maden ocaklarında tozlu havayı soluyacak, gün boyu kazma sallayacak ve yatağa kendini zor atacaktı. Bütün bu karmaşa içinde kafasındaki romanları, yazıları planlamalıydı. Söz vermişti. Ölüme beş dakika kala, eğer yaşarsa bütün bu olumsuzlukları bir kenara bırakacak ve kendini yazmaya adayacaktı. Bunu yerine getirmesi için sağlıklı bir beyne sahip olması gerektiğinin farkındaydı. Yeniden ranzasının ucuna oturdu ve duvardaki yazıya baktı. Bu bir başlangıçtı. Asla sonu

gelmeyecek bir başlangıç. Ölüm kendisine “dur” deyinceye kadar yazacak ve yazacaktı.

Ölümü bir kez, en çıplak haliyle Paris’te görmüştü. Bir idam mahkûmu giyotine götürülürken halk da peşinden bir karnavala gider gibi koşturuyordu. Bir insanın öldürülüşüne tanık olmak bu insanlar için eğlenceydi. Kabul edemediği bir zavallılıktı yaşananlar, ama kendini tutamamış o da kalabalığa uyarak giyotin sehпасının önüne kadar gitmişti.

Genç adamın kafası gövdesinden ayrılıp da yere düştüğünde Dostoyevski, açık gözlerin kendisine baktığını sandı. İrkildi. Oradan hemen kaçmak istedi, ama sanki büyülenmiş gibi öylece duruyordu. Adamın gözleri hâlâ açıktı ve sanki gözbebekleri, çevresindeki insanlara lanet okumak ister gibi dönüp duruyordu.

Kusmak istedi. Böylesi bir vahşete tanık olduğu için kendisini hiç affetmeyecekti. Görmek istediği son şey, bir insanın çaresizce ölümüydü ve bunu hayatı boyunca unutmayacaktı.

Uyumaya çalıştı. Rüya görmek istiyordu. Uyumak ve sevdiklerini rüyasında görmek istiyordu. Ama uyuyamadı. Ölüm mangasının karşısından sağ salim çıkmış olması sinirlerini allak bullak etmişti. Uyumak bütün yol boyunca zaten başına gelecek en iyi şeydi. Dizlerini ovuşturdu, esnedi ve ranzanın üzerine sırtüstü uzandı. Tavan bir boşluktu ve uzayın derinliklerine kadar uzanıyordu. Karanlık ve ulaşılmazdı. Çok ama çok ilerilerde, yıllar sonra yazacağı roman kafasında belirdi: *Şeytanlar...* Goethe’nin, Marvel’in Mephisto’su şimdi karşısında duruyor ve onunla alay ediyordu sanki. Kötülük her şeyin başıydı. İyilik diye bir şey yoktu, sadece kötülük vardı. Karşılığı asla iyilik olamazdı, tarih boyunca da olmamıştı. Kötülüğe olan tutku, iyi insan denilen şeyi de ortadan kaldırıyordu. İyi insan denilen yaratık sadece ve sadece aptalların bulunduğu bir güruhtu ve hiçbir işe de yaramıyordu.

Kötülük konusunu işlemeliydi. İyiliğin olmadığı bir dünyayı yazmalıydı. Her şey kötülük üzerine inşa edilmiş, her şey karanlıktan beslenir hale gelmişti. Bunun sonucunda da dünya üzerinde savaşlar, aldatmalar, hainlikler ve yolsuzluklar hep el üstünde tutulmuştu. Dünya birbirini kırıp geçirecek savaşlara hazırlanıyordu ve insanlar bunun farkında bile değillerdi.

Bu durumda insanlara doğru yolu gösterme olanağı yoktu. Bir tek Tanrı bu işi halledebilirdi, ama görünen o ki, Tanrı'nın da başından aşkın işleri vardı.

İnsanlık yalnız ve çaresizdi. Bunu en iyi anlatacak olan bir "budala" bulmalıydı. Sakin, umarsız, duyarsız ve kendi halinde. Asla iyi bir insan olmamalıydı yaratacağı kahraman, Verhovenski'nin düşüncelerinden etkilenmemiş, Lebedev'in yalakalığından da uzak durmuş bir kahramana ihtiyaç vardı. Onun için sevgi bir kadına değil, tüm insanlığa duyulan bir sevgi olmalıydı. Rogojin ile ilişkisi bir tutkuya dönüştüğünde, Dostoyevski müdahale etmeliydi. Toplum bunu asla kaldıramazdı.

Yaşam bir rulet masasındaki kırmızı ve siyah gibiydi. Daha kumarla tanışmamıştı, ama rüyalarında bile kırmızı ve siyah arasında gidip geliyordu. Kırmızıya gönül verdiğinde mutlaka karşısına siyah çıkıyordu: Siyah... Acımasız ve karanlık.

Ama edebiyatın en üst noktalara yükseldiği 19. yüzyıldan yazılı sanatların yerlerde süründüğü 1980 Türkiye'sine geldik. Öyle ki, 12 Eylül darbesiyle bu ülkede sanatın tüm kollarında gerilemeden çok daha fazlası, nispeten ilerlemiş edebiyat alanında tam bir körlüğe, yoksulluğa sürüklendi. 1980 yılından sonra bu ülkede edebiyatçı da yetişmedi, edebiyat ürünü de üretilmedi. Orhan Pamuk'un Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanması elbette edebiyatımızın "isim" bazında bir ilerlemesi kabul edilebilir, ama genel anlamda yoksulluk yaşandı, yaşanıyor.

Edebiyatın Yoksulluk Günleri

Yazı hayatıma edebiyat ile başladım. İlk yazım *Dönemeç* ve *Türkiye Yazları*'nda aynı anda çıkınca, Ahmet Say ile Cemal Süreya'dan hafif yollu bir fırça yedim. İlk yazımdı. Çok önemsiyordum, bir yerde çıkmayınca, öteki tarafa göndermiştim çocukça.

Şimdi artık öylesine uzak günler ki o günler. Edebiyatın, sanatın yerlerde süründüğü, kimsenin yüz vermediği alanlar olarak tarihe gömüldü. 12 Eylül faşizmi silahlar, bombalarla birlikte kitapları da “suç aleti” olarak televizyon ekranlarına dizince, millet okumaktan da yazmaktan da çekinir oldu. Meydan “popülist” çalışmalara kaldı. Edebiyat-sanat dergileri tek tek kapandı, kuramlar artık üretilmez oldu, muktedirleri sanatsal dille eleştirmek deneme türünün şaheserleri sayıldı.

İtalya'yı öğrenmek için “Google” varken, insanlar Goethe'nin *İtalya Seyahati* adlı eserini okumaya gerek görmediler. Sanki Goethe'nin eseri bir turistik rehber kitabıymış gibi, “İtalya'yı öğreneceksem, resimlerine de bakarak öğrenirim” muamelesine tabi tutuldu.

Ortalık günlük siyasi analizleri irdeleyen köşe yazılarının kitaplaştırılması aşamasına geldi. Bunların adı yalnızca “kitaptı”, asla “eser” değil, ama çok sattı.

Neden böyle bir kuru ve verimsiz alana girdi edebiyat? Benim gençliğimde, ondan önce “tercüme bürolarının” olduğu dönemlerde edebiyatın büyük saygınlığı vardı.

Çok sık sorulan ve yanıtı da kesin olarak verilemeyen bir soru vardır: “Neden edebiyatın klasiklerini okumalıyız?”

Gerçekten de zor bir sorudur bu. Edebiyatın kimliği değişmiştir, yeni arayışlar içinde gelişen teknoloji ve eğlence dünyası karşısında geri adım atmak zorunda kalmıştır, popüler kültürün verdiği bilgilerle şiirler bile çikletlerin içinden çıkan “mânilere” dönüşmüştür. Bu gibi ortamlar tarihin her

döneminde zaten vardı, ama bunun yanında önemli edebiyat eserleri de yayımlanıyordu. Seçme şansını olan 19. yüzyıl insanları, edebiyat eserlerinden aldıkları öz suları insan sevgisiyle harmanlamayı biliyorlardı. Savaşa karşıtlık bu dönemde, Aydınlanma Çağı'ndan başlamak üzere geri adım atmıştı, ta ki 1. Dünya Savaşı'na kadar. Sonrasını herkes biliyor: Kısa süre sonra da 2. Dünya Savaşı.

Dostoyevski'nin öngörüsü varoluşçuluk denen akımın temellerini atmıştı. İnsanlığın kötü bir gidiş içinde olduğunu sezen Dostoyevski, kahramanlarını hep bu toplumun dışına iterek, onları kötülüklerin kıyısında beslemeye çalışmıştır. İnsanın iyi olmasının mümkünü yoktur Dostoyevski için, kötüler arasında en az kötü, en iyidir.

Bu yaklaşımında, kendinden sonra yaşanan ama göremediği iki dev dünya savaşının ipuçları vardır. Yalnızca 2. Dünya Savaşı'nda ölen 50 milyon insanın bu paylaşımına hiçbir ilgisi olmadığı halde hayatlarını başkalarının idealleri uğruna kaybetmeleri, Sartre, Camus, Simon de Beauvoir gibi yazarların muhteşem eserlerini kazandırmıştır.

Balzac'ı okumadan tutkunun ne olduğunu bilemezsiniz. İnsan beyninin karanlık noktalarına Dostoyevski ile iner, Turgenev ile nihilizmi tartışsınız. Bu ve benzeri kavramları bu yüzyılın önüne geçilmez vahşet akışı içinde öğrenebilme şansınız yoktur. İnsan insan olduğundan bu yana değişmeyen kıskançlık, hırs, tutku, acıma, sevgi gibi duygusal bezenmelerine göre, bunları alıp yaşadığınız yüzyıla uyarlamak yerine yeniden yaratmaya kalkışmak abesle iştigal olacaktır. Yüzyılımızın edebiyat ve sanattan beklediği insan tanımlaması değil, artık çevre ve varoluş tanımlamasıdır. Yazılan eserler insanları betimlemek yerine yaşam koşullarını betimlemek ve geleceğe yönelik öngörülerini sıralamakla yükümlüdür.

Artık yastık altlarına saklanan aşk şiirlerinin bir anlamı

kalmamıştır. O dizeler sizinle yastığınız arasında bir yerlerde kendinize dönük yakarışlar olarak çöp tenekesini boylamak zorundadır. Yeniden “Annabel Lee”, “Barbara”, “Sibirya Maden Ocakları”, “Bekle Beni” şiirlerini yazma olanağı kalmamıştır. Yüzyılımız kendi edebiyatını ve sanatını yaratma konusunda büyük güçlük çekmekte. Bunun en büyük nedeni de felsefe yoksunluğudur. Bilimin gerisinde kalan felsefe, insan beyninin sanatsal yaratımlarının da yok olmasına neden olmuştur. Artık üretilenler yeni bir sanatın doğuşuna harekettir ve bu hareket geçmiş sanatsal etkinliklerden hemen hiç beslenmemektedir.

Edebiyat, sanılanın aksine bütün tarihinin en yoksul dönemini yaşıyor. Sanılanın aksine diyorum, zira kitap hazırlığı bundan elli yıl önce müthiş bir çaba gerektirirken, günümüzde neredeyse dakikalarla ölçülen bir uğraş haline gelmiş durumda. Buna karşılık içerik açısından bakıldığında, müthiş bir boşluk söz konusu. Çok satan kitap ile çok iyi bir sanat eseri arasındaki fark sıfır düzeyine inmiştir. Çok satan kitap aynı zamanda çok sanatsal olarak piyasaya sürülmekte, reklamı da o şekilde yapılmaktadır. Bu, edebiyata vurulan en büyük darbedir aslında.

Dünyanın her köşesine bir “tık” ile ulaşılabilinen bir çağın gereği olarak, sanatın da kendini bu baş döndürücü hıza eklememesi gerek. Bunun için henüz koşullar oluşmuş değil. Edebiyat ve sanat daha bir süre topallamaya devam edecek, burası kesin. Ama insanların umutlarının tükenmeye başladığı günler geldiğinde, yeniden ayağa kalkacağından da emin olabilirsiniz.

Güzellikler bir bir yok oluyor ve biz de sadece seyredeliyoruz. Gerçekten benim kuşağım bu anlamda şanssız sayılır. Müzikte *Brandenburg Konçertoları*’ndan Beatles’a, oradan rap müziğe kadar geldik. Teknolojide ise aklımızı uçuracak kadar büyük icatlarla karşılaştık. Ailemizi aramak için saatlerce beklediğimiz, ama yine de en azından yakınlarımızla konuşabildiğimiz, iletişim kurabildiğimiz için Graham Bell’e teşekkür

ederken, cebimizde telefonla dolaşmaya başladık. Bu yüzden de “nostalji” bizim kuşak için çok hızlı ve karmaşık oldu. Hızlıydı, çocukluğumuzda dinlediğimiz şarkıları bile unuttuk, çok çabuk geçti aradaki zaman dilimi ve çok şey yaşadık. Her on senede bir yeni bir çağ atladık sanki. Geriye dönüp baktığımızda özlecek şeylerin sayısı, analarımızdan babalarımızdan fazla oldu.

Özlemediniz mi O Güzel Sesleri, Filmleri, Kitapları?

Güzel olan her şeyi unutturdular bize, her şeyi...

Bıktık artık siyasetçilerin karga sesinden...

Bıktık Abdülkadir Selvi'nin, Rasim Ozan'ın, Hüseyin Yayman'ın, Şirin Payzın'ın, Nazlı Ilıcak'ın ve benzerlerinin sesinden...

Bıktık günde beş kez makamını tutturamayan, sesini ayarlayamayan ama alabildiğine bağırان müezzinlerin teypten okuduğu ezanlardan...

Bıktık “Şehitler ölmez vatan bölünmez!” hamasetinden, “Tekbir!” haykırışlarından...

“Türkiye demokratik bir hukuk devletidir” yalanından, kandırılmışlık sendromundan, paralelden, cemaatten, AKP yalakalığından, CHP uyuşukluğundan, MHP payandacılığından, HDP mızızlanmalarından...

Bıktık...

Fransızların İbrahim Tatlıses'i Enrico Macias'tan *J'ai quitté mon pays*'i özlemediniz mi? Ya da Neşet Ertaş'tan *Neredesin Sen*'i? Marc Aryan'dan *Si j'ete sur*, Intiillumani'den *Venseremos*'u, Victor Jara'dan *El Tinku*'yu, Zeki Müren'den *Bir Demet Yasemen*'i, Yves Montand'dan *Paris*'yi, Four Pennies'ten *The place where no one goes*'u, Münir Nurettin'den *Kalamış'tan*'ı, Claud François'dan *Comme d'habitude*'yi, Safiye Ayla'dan *Yanık Ömer*'i?...

Özlemediniz mi?

Özlemediniz mi yüzlerce güzel sesi, melodileri, türküleri? Fellini'nin, Costa Gavras'ın, Bergman'ın filmlerini?

Özlemediniz mi sevgilinize bir demet nergis alıp hiç beklemediği anda kapısını çalmayı, kol kola yağmurda dolaşmayı, “gel” dediğinde yanında bitmeyi, “git” dediğinde ağlamayı?...

Özlemediniz mi?

Ben neyi özledim biliyor musunuz? Tuvaletteyken telefonun çalmadığı, dokuztaş oynadığım, sevgilimle sanal ortamda konuşmadığım, siyasileri radyoda sadece haber saatinde dinlediğim, yakan toptan sırtımın terlediği, uzun eşekten belimin ağrıdığı günleri özledim.

Ağaçlardan vişne, elma koparmayı, olmamış erikleri yemeyi, otların üzerine uzanıp da hangi yıldızın bana göz kırptığını bulmayı, denizanalarının kuyruklarına takılıp geleceğin lüferlerini kovalamayı, dans edeceğim diye kollarımdakinin ayaklarına basmayı, yağmura rağmen durakta otobüs ayağına sevgili beklemeyi, çelik çomak oynamayı, okuldan kaytarmayı, kalemle yazıp silgiyle silmeyi, tebeşir tozunu, sabun kokusunu, kuzinenin üzerine yapışan patatesleri, yandım Allah diye zıplayan kestaneleri...

Ama en çok da sevgiyi özledim.

Tanımadığım birine “iyi akşamlar” demeyi, odun ateşini, bıldırcın düşüren yağmurları, beş arkadaş ancak kucaklayabildiğimiz dev çınar ağaçlarını, dallarında saklambaç oynadığımız vişneleri...

Benim büyüdüğüm yerlerde ilk televizyon evimize kurulduğunda ancak Rusya'yı izleyebiliyorduk. Şaşkın şaşkın bakıyorduk beyaz camın siyah beyaz karelerine... Karlı görüntüler arasından insanları, nesnelere seçmeye çalışıyorduk. O haliyle bile zevk veriyordu bize masum kutu.

Yıllar yıllar sonra artık televizyon bir işkence aletine dönüş-

tü. Aynı insanların sesleri, aynı açikoturumlar, aynı yalanlar ve kültürsüzlüğün dibe vuruşu.

Bıkmadınız mı hâlâ bütün bu yalancılıklardan, aldatmacalardan ve eğlence adı altında beyin yıkamalardan, müsamerelerden?

Servis aracı evin önünden geçerken ayakkabılarını bağlamaya çalışan çocukların koşa koşa okula gittikleri günleri özlemediniz mi? Okula koşa koşa giden çocuklardık biz. Mitoz bölünmeyi de öğrendik, amitoz bölünmeyi de. Fizik derslerinde mıknatısın sihirli gücünden çok onun Siemens Martin motorlarını çalıştırdığını öğretti bize öğretmenlerimiz.

Formel mantık öğretiler bize ve onunla dünyayı kaldıracak destek aramaya başladık.

Her gün farklı sesler dinliyorduk, farklı şarkılar ve tınılar. Dans etmeyi dört duvar arasında kendi kendimize öğrendik, gitar çalmayı da.

Bıkmadınız mı, rap yapmak şöyle dursun, yerinizden hoplatan korku dolu seslerden? Reklam rezaletinden, kavgalardan, satışmalardan ve sürekli önümüze sürülen Tanrı korkusundan, terörden?

Ölüm haberlerinden bıkmadınız mı?

Böyle bir Türkiye için mi doğduk biz ve böyle bir Türkiye için mi çocuklarımızı eğitmeye, büyötmeye çalışıyoruz?

Ben bıktım, siz hâlâ bıkmadınız mı?

Boris Pasternak *Dr. Jivago*'yu yazdıktan hemen sonra Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı...

Gitmedi...

Daha da ünlü oldu.

Ömer Şerif'in, Julie Christie'nin, Geraldin Chaplin'in başrolü paylaştığı filmle sıra dışı bile oldu.

Film sıradan bir aşkı anlatıyordu.

Bunu anlatmak zor...

Yani aşkın sıradan olanını.

Çünkü fiziki yaşamda asla kendini elevermez, ama sanatsal yaşamda hemen yakalanır...

Nasıl mı?

Franz Kafka, Milena'yla asla birlikte olmamıştır, ama herkes bilir ki Kafka'nın ölümsüz aşkıdır Milena.

Kolera Günleri'nde Aşk romanında Márquez artık tutkuyu da aşan bir aşkı yazmıştır... Hatta "iş çabuk bitirme" niyetinde olanların hiç hoşlanmadığı bir süre çocukluk yıllarında sevdiği kadını 51 yıl, 9 ay, 4 gün bekler.

Bunlar, iki tıklamayla ulaşabileceğiniz internet bilgisidir...

Ulaşamayacağınız bilgi ise Balzac'ın Veutren'i ile Márquez'in benzerliğidir.

O kadar bıktım ve sıkıldım ki, her gün Kayseri yolsuzluğunu, Pennsylvania hikâyelerini, Kürt çılgınlığını, CHP Parti Meclisi'nin bizi kurtarıp kurtaramayacağı ile ilgili yorumları okumaktan, Ahmet Hakan geyiklerinden, Bardakçı aymazlığından, edebiyatın yanından geçmeyenlerin vitrinlere çıkıp edebiyat dersi vermesinden...

Çok sıkıldım.

Sevgi denilen şeyin, bir dostun yanında dimdik olmak olduğunu anlatmak, falan filan...

Ama bunlar insanı kurtarmıyor...

Bunlar sizin ekonomik durumunuzu da düzeltmiyor, Kürt sorununu çözmiyor, Çingeneri sevmenize neden olmuyor, anma konserine gitmeniz için sizi heveslendirmiyor, Alevilerin siyasi kullanımına tanık olmanızı da es geçmiyor...

Varsa yoksa çevresini aşağılama hakkını kendinde gören bir yığın ukalanın, cemaatçileri, cüppelileri karşısına oturtup ders anlatmaları.

Nedir bu gidiş?

Paris'te bir kahveye Vittorio Gasman girip de Elizabeth Taylor ile buluştuğunda, köşede Balzac oturmaktadır ve hiç sevmediği Alexandre Dumas ile atışmaktadır...

Bir film den kare elbette anlattığım... Gasman da büyük olasılıkla Paganini'yi oynuyor.

Böyle bir kültür ortamını özlüyorum.

Kurthan Fişek ile "adam asmaca" oynamak, Hıncal Uluç ile Patricia ile Fazıl'ın performansını tartışmak, Ahmet Yıldız ile eski edebiyatçılardan dilimler yakalamak, Peter Falk ile *Komiser Colombo*'yu tartışırken yanımda 1993 yılındaki Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Emre ile sevgili karısını görmek istiyorum.

Tunç Başaran'ın beni Triandafilis yerine niye oynatmadığını sorgulamak istiyorum, Triandafilis 17 yaşında bir kız bile olsa...

Bu ülke nereye gidiyor, bilmiyorum...

Diyarbakır'da *Hamlet* izlemek istiyorum.

Nusaybin'de İpek Yol'un hemen yanında oturup Ganigat Deresi'nin taşmasına şaşırarak.

Cizre'nin aşılmaz dağlarından karşı tarafa bakmak... Ne kadarı kaldıysa artık...

Yüksel Kahvesi'nde çay içmek, Fatih Kahvesi'nde de satranç oynamak istiyorum.

Bu kadarı çok büyük bir istek mi?

Bir fırsatını bulursam, Yılmaz Karakoyunlu ile Tomris Giritlioğlu'na soracağım.

Bu arada değinmeden geçilmeyecek konulardan biri de ülkemizde bir yığın "star" olmuş ismin ortadan kaybolması. Bir yığın gazeteci, yazar, sinema sanatçısı artık TV ekranlarında görünmez oldu. Ne iş yaptıkları, nerede yaşadıkları, neler yiyip içtikleri her gün başımıza vurulurcasına bize anlatılan bir yı-

ğın insan artık gözlerden uzak. Ruşen Çakır bir aralar TV'lerin gözbebeği idi. Aynı şekilde Mümtaz'er Türköne, Yasemin Çongar, Yıldırım Oğur, hapisteki Mehmet Baransu, Mehmet Metiner, Hüseyin Yayman, Şamil Tayyar, Nuray Mert ve "açılım projesi"nin açıktan destekçileri görünmez oldu.

Ergenekon safsatasının yılmaz savunucuları da yok ortada. Abdülkadir Selvi diremiyor...

Nazlı Ilıcak'ın, Rasim Ozan Kütahyalı'nın ve Nagehan Alçı'nın solukları tükenmek üzere.

"Açılım" denince TV kapılarında bitiveren yorumcular kayboldu.

Oysa insan için Cicero'nun, Platon'un ve daha birçok filozofun söylediği gibi ilkeli ve erdemli olmak çok önemli.

40 yıldan fazla zaman önce Fransa'nın da bize benzer günler yaşadığını anımsarsak, onlar nasıl kurtulduysa kurtulabiliriz şiddet sarmalından. Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok. Terör, şiddet ve benzeri "insana" ait davranış biçimlerini düzeltmeyi becerebilmiş ülkeleri de örnek almak gerek.

Fransa'nın De Gaulle ile İmtihanı

Artık terörden şaşkın hale gelmiş halde birbirimize olayın analizini yapmaya, bazı çıkarsamalarda bulunmaya çalışacağız. Okur konumundaki insanların çoğu da son iki üç aydır durmaksızın yükselen terörün arkasında ne olduğunu, daha da önemlisi ne zaman sonlanacağını öğrenmeye çalışacak.

Müthiş bir depresyon içinde insanlar ve umutsuzluk her yanı sarmış durumda.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Fransa

1 Haziran 1958'de parlamento, Fransa'nın efsanevi İkinci Dünya Savaşı kahramanı De Gaulle'ü, Bakanlar Kurulu'nu oluşturmakla görevlendirdi. Bu aynı zamanda 4. Cumhuriyet'in bitişi, 5. Cumhuriyet'in de başlangıcı oluyordu.

5. Cumhuriyet hemen yeni bir anayasa hazırlamaya koyuldu ve yeni anayasa aynı yıl içinde mecliste kabul edilerek yürürlüğe girdi. Ancak yeni anayasanın sakıncaları kısa süre sonra ortaya çıkacaktı, zira yasa cumhurbaşkanına olağanüstü yetkiler veriyordu. De Gaulle, yeni anayasa mecliste kabul edildiğinde henüz cumhurbaşkanı değildi, ama aklından geçen elbette sınırsız-sorumsuz, olağanüstü yetkilerle donanmış bir cumhurbaşkanlığına oturmaktı. Yeni anayasa cumhurbaşkanına sınırsız yetkiler verirken, parlamentonun yetkilerini de sınırlıyordu. Yeni seçim yasası da hazırlanarak, iki turlu seçim sistemi getirildi. Bir aday, ilk turda oyların yüzde ellisinden bir oy fazla alamazsa eğer, en çok oy alan iki aday yeniden yarışacaktı.

İkinci Dünya Savaşı sonrası biraz olsun palazlanmış haldeki Fransız sol ve komünist partileri, 1950'li yılların sonlarına doğru sönmüş bir yıldız halindedelerdi. Nitekim, De Gaulle 1958 yılının Aralık ayında Fransa cumhurbaşkanı seçildi.

1966 yılında yeniden cumhurbaşkanı seçilecek olan De Gaulle zamanında Fransa'da neler oldu? İşin bizi ilgilendiren asıl yönü de bu:

İkinci Dünya Savaşı başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada aşılması zor bir depresyon yaratmıştı. Umutsuzluk bütün toplumlarda kangren gibi yayılıyor, tüm organları kemiriyor ve bundan kurtulmanın tek yolu ise "kapitalist" model olarak görülüyordu.

De Gaulle'ün etkisi

Hakkını vermek gerekirse, De Gaulle zamanında sanayi Fransa'da umulandan hızlı gelişti. Bu ülke için bir şans ve başarı olarak görülüyorsa da, aslında tarımdaki yüzde otuz azalış ve köy nüfusundaki aşırı düşüş, yalnızca sanayi ile kalkınmanın veya sorunları aşmanın mümkün olmadığı gerçeğini gözler önüne seriyordu. Zira başta gıda maddeleri olmak üzere enflasyon önüne geçilemeyecek hızda artarken, işçi ücretleri de buna paralel olarak sürekli kan kaybediyordu.

Nitekim, De Gaulle'ün ikinci kez cumhurbaşkanı seçildiği 1966 yılının Mayıs ve Ekim aylarında genel grevler başladı. Bu Fransa için ağır bir ekonomik darbe anlamına geliyordu. Ancak, koşullar ne kadar ağırlaşsa da, ekonomik durum ne kadar bozulsada, De Gaulle ve hükümetini görevinden alacak kapasitede bir sosyalist veya sosyal demokrat cephe oluşturulamıyordu.

“Sol” ilk kez başarı kazanıyor

Sonunda Fransız solu bir yolunu buldu ve Fransız Komünist Partisi ile Sol Federasyon, Mart 1967'de yapılacak genel seçimlerde ittifak yapma kararı aldı. Bu ittifak kararı, Fransa'da “sol”un müthiş güçlenmesine neden oldu. Fransız Komünist Partisi oylarını bir milyon artırarak, parlamentodaki sandalye sayısına 32 kişi daha eklemeyi başardı. Böylece hükümet ile muhalefet arasındaki parlamenter sayısı birkaç kişiye kadar geriledi.

1968 olayları

Fransa içinde giderek büyüyen huzursuzluk ve tıpkı bugün Türkiye’de yaşanana benzer “depresif” durum, 1968 ilkbaharı ve yazıyla birlikte “öğrenci olaylarının” patlak vermesine neden oldu. Tarihe “1968 olayları” olarak geçen eylemler, Sorbonne Üniversitesi’nde okuyan öğrencilerin hayat pahalılığından ve eğitimdeki yetersizlikten şikâyetleriyle başladı. Aynı yılın Mayıs ayında işçiler de öğrencileri destekleme kararı aldı ve genel grev ilan ettiler.

16 Mayıs 1968’de Renault fabrikalarında başlayan grev, diğer fabrikalara da sıçradı ve bir anda tüm Fransa bir genel grev dalgası içinde çalkalanmaya başladı. Greve katılan işçi sayısının o sıralarda on milyondan fazla olduğu söylenir. Şiddete başvurulmadan fabrikalar işgal edildi, işçiler istedikleri emekli aylıklarının yükseltilmesi, sosyal sigortalar konusunda hükümetin aldığı olumsuz kararların geri çekilmesi ve çalışma saatlerinin yeniden ayarlanması maddelerini hükümete kabul ettirmeyi başardılar.

Genel grev, Fransa’daki tüm yaşamı altüst etmişti. Bu da bir gerginlik oluşmasına yol açtı. Hükümet şaşkındı. De Gaulle’ün ilk tepkisi reformların en kısa sürede yapılarak aynı yılın haziran ayında halkoyuna sunulacağı şeklinde oldu. Ama askerlere de danışan De Gaulle bu fikrinden çabucak vazgeçti ve 23 Haziran’da erken genel seçim yapılacağını açıkladı.

Ancak Fransa “sol”u De Gaulle ve hükümetinin bu zayıf konumundan yararlanamadı. Beceriksizce atılmış birkaç adım nedeniyle de ellerinde bulunan sandalyeleri de kaybettiler. Seçim sistemi de değişmişti bu arada... Bu sol partilerin kan kaybetmesine neden olmuştu. Örneğin Fransız Komünist Partisi 1968 seçimlerinde 4,5 milyona yakın oy almasına karşın, sandalye sayısı 73’ten 34’e düşmüştü.

Kim kazandı?

Aslında kazanan De Gaulle ve hükümeti gibi görünse de, asıl kazanan Fransız halkıydı. Zira, 1968 seçimlerinden sonra Fransa parlamentosu işçi ücretlerinde ortalama yüzde 12 artışa gitti, işçi haklarında rahatlama oldu.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyanın genel durumu ve umutsuzlukların, depresyonların en üst noktaya çıkması savaşın ve sonrasında getirdiği yıkımlardır.

Charles de Gaulle bir diktatör müydü? Bu sorunun yanıtı zor. Ama Simon Bolivar'ın kehaneti yerinde bir kehanetti.

Jean-Jacques Rousseau *Toplum Sözleşmesi* adlı kitabında diktatörlüğün bir süreliğine "de facto" uygulamalar için gerekli olduğunu yazar. Devrimlerin topluma kabul ettirilebilmesi için gerekli olduğunu savunur. Simon Bolivar da gençliğinde Rousseau'dan etkilenmiş bir devrimcidir.

Kelimelerin Anlamı Yok

Türkiye tam bir kavram kargaşası içerisinde kendine karanlık bir yol çizmiş gidiyor. Ne okunan ezan sesi, ne kılınan namaz, ne hukuk yüklendiği anlamı taşıyor. Ne adalet var, ne demokrasi denilen garabet uygulanıyor, ne eğitim bildiğimiz eğitim, ne laiklik öğrendiğimiz laiklik, ne Müslümanlık bize öğretilen Müslümanlık...

Saymakla bitmez. İlk çağlardan günümüze gelen matematik bile bugün artık dört işlemden öte değil: Meclis'te çoğunluk, kaç milletvekili çıkarılırsa tek başına iktidar olunur, kaç milletvekili başkanlık sisteminin yolunu açar, kaç milletvekilini kaç liraya satın alırsam çoğunluğu sağlarım?

Dört işlem matematik değil, aritmetiktir.

Hamasi nutuklar da konuşma değil, komedidir.

Şu anda “Türkiye bir hukuk devletidir” sözünün zerre kadar anlamı yok. “Türkiye demokratik bir hukuk devletidir” dediği anda komedi daha da büyüyor. Laiklik tamamen şirazesinden çıktı. Misakımilli ırkçılık oldu, vatanını sevmek ulusalcılık...

Birini çevirip de sorsanız “Ulusalcılık nedir?” diye, size büyük olasılıkla “Hitler” diyecek, eğer bir parça da “entelektüelliği” varsa, Makyavel’in “amaca giden her yol mubahtır” pragmatizmini dayayacaktır. O hale geldik. “Hitler kim?” diye soruya devam ederseniz, ki bildiğini kabul ediyorsunuzdur mutlaka, gelecek cevap şu olacaktır: “İrkçı, faşist Alman...”

Peki, ya Makyavel?

“?”

Bu, benim gençlik yıllarımda Marksizm’i öğrendiğimi sandığım günlere benziyor (hoş hâlâ da bildiğim söylenemez, ama o günlere göre birkaç adım öndeyim). Ünlü fizikçi Richard Feynman’ın kuantum için söylediği, “Kuantumu bildiğinizi sandığınız anda hiçbir şey bilmiyorsunuzdur” sözünü demokrasiye uygulayabilirsiniz. Ya da Alyehin’in, “Satranç taşlarının nasıl hareket ettiğini öğrendiğiniz anda, satranç ile ilgili hiçbir şey bilmiyorsunuzdur” sözü gibi. Demokrasiyi bildiğinizi, öğrendiğinizi sandığınız anda, hiçbir şey bilmiyorsunuz demektir.

Demokrasi öğrenilmez, içselleştirilir. Coğrafya dersinde öğrendiğiniz Dalmaçya kıyıları değildir demokrasi, ya da ne bileyim kimya dersinde öğrendiğiniz “ağır yumurta kokusu” H_2SO değildir.

Demokrasi, kâğıt üzerine yazılan kültür kelimesi gibi, okuduğunuzda bir anlam ifade etmeyen, ama yaşadığınızda kendi göstergelerini suratınıza vuran somut bir kavramdır.

O yüzden “ulusalcı” diye yaftalanan her vatandaş, hidrojen sülfür gazı (osuruk gazı diye de bilinir) salıyormuş gibi baştan kabulle ırkçı ilan edilir.

Ama şu hep unutulur: Dünyanın en ulusalcı ülkeleri, tüm

dünyayı sömüren kapitalist ülkelerdir: ABD, İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz vb... Bu ülkeler, kendi öz varlıklarını ve aidiyetlerini pasaportlardan tutun da tişörtlerine kadar her yere işlemiştir.

Buna karşı koymaya çalışan ulusların çoğu da, bu yüzyılın başlarından itibaren başta Güney ve Latin Amerika olmak üzere yoksul kalmış ve geçmişi darbelerle dolu ülkelerdir, çoğu da eyalet sistemiyle yönetilir. Bu sistemle yönetilmek onların ulusal kimliğini bozmaz.

Ulusalçılık ve ulus devlet kavramı sık sık işlenmeli, demokrasi uyduruk kılıfından çıkarılmalı, hukuk, adalet, gelişmişlik, özgürlük vb. kavramlar soyut hallerinden çıkarılıp, ayakları yere basacak şekilde tarif edilmelidir. Yoksa kelimeler uçuşup dururken, onları tek tek yakalayıp birbirine yapıştırarak garabet kavramlar üretenler karşısında yenik düşmekten başka hiçbir yol yok.

19. yüzyılın en büyük devrimcilerinden sayılan Simon Bolivar'ın hayali olan Venezuela, Ekvador, Kolombiya, Panama, Peru ve Bolivya'yı da içine alan "Büyük Kolombiya"yı kurmasındaki amaç Güney Amerika'nın en büyük "ulus" devletini yaratmak, bir zamanlar Avrupa'da İtalya'nın başardığı "İtalyan Birliği"ni Güney Amerika'da gerçekleştirmektir.

Mezarımdan Birçok Diktatör Doğacak

Simon Bolivar, "Mezarımın üzerinden birçok diktatör doğacaktır" demişti.

Doğdu da...

Latin Amerika'da kurtuluş mücadelesi veren ülkelerin eylemleri ve yüklediği özellikler, zorunlu olarak diktatörlerin doğuşunu da gerektiriyordu.

Dünyanın hemen hemen her yerinde bağımsızlık savaşları, sömürgeciliğe karşı yürütülen bir kitle ayaklanması biçiminde gerçekleşmedi. Bu ne Rusya'da oldu, ne Fransız İhtilali'nde ne de Mao'nun Çin'inde... Hepsi birer "köylü" ayaklanması olarak ucu açık bir hak kazanma savaşı şeklinde ortaya çıktı. Büyük bir heyecanla başlayan Meksika İhtilali bile bu talih-sizliği yenmeyi başaramadı. Ne Zapata ne de Panço Villa ardına aldıkları muhteşem kitleleri doğru yönetebildiler ve hepsi hüsrarla sonuçlandı.

Sonuçta verilen tüm savaşlar halkın bilinçlenmesi yerine askeri donanımların ve değerlerin daha sağlamlaşmasına yol açtı, ama bu arada ekonominin de allak bullak olmasına neden oldu.

Latin Amerika tarihine baktığımızda bunu tüm çıplaklığıyla görmek mümkün. Simon Bolivar'ın bağımsızlık için başlattığı savaş bir süre sonra tamamen kontrolden çıkıp, sermayenin tüm Güney Amerika'ya egemen olmasını sağladı ve ardından da darbeler dönemi geldi. Çünkü sermayeyi koruyacak tek şey askerlerdi. Elbette sermaye de askerleri beslemek zorundaydı.

Simon Bolivar, 1783'te Caracas'ta doğdu. Kendisini Jean-Jacques Rousseau'nun etkisi altında kalmış Simon Rodriguez adında bir öğretmen yetiştirdi. Rodriguez, özellikle Rousseau'nun *Toplum Sözleşmesi* adlı yapıtını benimsemiş ve diktatörlük eyleminin de bir ülke için geçerli olduğu düşüncesini Bolivar'ın beynine kazınmıştı.

Bunda kötü bir niyet yoktu. Gelişmemiş veya az gelişmiş toplumlara bazı devrimci eylemleri kabul ettirebilmek için toplumların bir süre diktatörlükle yönetilmesini öneriyordu Rousseau ve bu da Rodriguez'in de Simon Bolivar'ın da aklına yatan bir düşünceydi.

Bolivar'ın ortaya çıkışı

Bolivar Avrupa'dan Güney Amerika'ya döndüğünde tarih 1807'yi gösteriyordu. O sıralarda Güney Amerika'nın durumu şöyleydi: Siyasi olayların hızla gelişmesi sonucu her şey de aynı hızla değişiyordu. Birçok Güney Amerika ülkesinde "devrim" sayılacak ayaklanmalar başlıyor, ancak örgütsüzlüğün getirdiği çözümlerle isyanlar başarılı olamıyordu. Çok uzun zamandır silahlanan ve ülke milli gelirinin çoğunu kendi harcamalarında kullanan askerler çok daha örgütlü ve silahlıydı. Bu nedenle tüm ayaklanmalar acımasızca bastırılabilirdi.

Bolivar, 1810 yılında Venezuela "cunta"sına katıldı. Destek sağlamak için İngiltere'ye döndü. 1812 yılında 23 kişilik "cunta"nın lideri Miranda'nın İspanyollara teslim edilmesinden sonra, 1813 yılında çılgınca bir harekâtla Caracas'a girdi. Ama bu harekât bir süre sonra aleyhine döndü ve Bolivar önce Jamaika'ya ardından da Haiti'ye kaçmak zorunda kaldı.

Bolivar, 1816 yılında yeniden Güney Amerika'ya döndü. General Paez'in güçleriyle birleşerek İspanyolları birkaç yerde bozguna uğrattı ve Venezuela Cumhuriyeti'ni yeniden kurdu. And Dağları'nı aşarak Caracas'ı da ele geçirdi.

Bu arada Venezuela'dan yola çıkan bir başka devrimci grup da And Dağları'nı aksi yönden aşarak Pasifik kıyılarına varmayı başardı ve Peru'ya geçti. Bu grup daha sonra Şilililerden ve gönüllü İngiliz denizcilerinden de destek alarak Peru'nun başkentine ulaşmayı başardı.

Aslında bu büyük bir "kuşatma" harekâtıydı, zira Peru'ya ulaşan birliklere Arjantin ve Şili'den gelen milisler de katılmıştı. Amaç, sömürgeci İspanyolları Güney Amerika'dan tamamen silip süpürmekti.

Ama sonuç tam bir hüsrana dönüştü. İspanya'nın Napoléon tarafından işgali ve Güney Amerika ile İspanya arasındaki ilişki-

tişimin kesilmesi gibi olumlu gelişmelere rağmen, devrimci güçler Peru'da istediklerini başaramadılar. Tüm bu olumlu "özgürlük" atılımlarına karşın, Güney Amerika'nın yurtseverleri, İspanya'dan boşalan alanlarda daha insanca bir yaşam kurmayı gerçekleştiremeyecekti.

Oysa Simon Bolivar, Jean-Jacques Rousseau'nun *Emile* adlı kitabındaki ilkelere göre kendini eğitmiş, Hobbes'u, İngiliz filozof Locke'u ve Spinoza'yı neredeyse ezberlemişti. Bu dört düşünceyi bir araya getirmeyi de çok iyi becerebilmişti. Bütün bu donanımların sonucunda daha Roma'da eğitim görürken, Güney Amerika'yı İspanyol işgalinden kurtaracağına ilişkin kendine söz vermişti. Sözünde duramamasının bir yığın parametrelere bağlı olduğu, özellikle de yönetim biçimindeki aksaklıkların kendisini zor durumda bıraktığı yıllar sonra ortaya çıkacaktı. O bir "diktatördü" aslında ve kendisi bile bunun farkında değildi.

Başkanlık diktatörlük mü?

Venezuela'da kurulan "cunta" 23 kişiden oluşuyordu ve başlarında Miranda vardı. Miranda'nın düşünceleri ise tamamen askeri kanadın güçlendirilmesine dayanıyordu. Bolivar'ın da buna ses çıkaracak durumu yoktu. Askerlerin güçlenmesi ve halkın ekonomik olarak daha da zayıflaması, Güney Amerika'da geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısına kadar sürecek "darbeler" dönemini başlatıyordu.

Bolivar, mezarının üzerinden birçok diktatör çıkacağını söylerken haklıydı, zira tüm Güney Amerikalı liderler sırtını bir şekilde askerlere dayayarak ayakta kalmayı becerebiliyorlardı ya da bizzat askerler yönetime el koyuyordu.

Diktatörlük, uzun yıllar Güney Amerika'yı esir alacak ve

gerçekten de Bolivar'ın mezarı üzerinde birçok diktatör filizlenecekti. Ardından da onların yerini "devlet başkanları" alacaktı. Başkanlık sisteminde elbette diktatörün yetkileri olmuyordu ama aradaki farkı ortaya koymak da son derece güçlü ve ayrı bir çalışma gerektiriyordu.

Şu anda Güney Amerika'da "salt" diktatoryal yönetimlerden söz etmek pek mümkün değil belki ama çoğunlukla başkanlık sistemiyle yönetiliyor ülkeler ve parlamenter sisteme ne kadar yaklaşılsalar da, kendine özgü bir "başkanlık diktatoryası" hâkim. Bu nedenle de dünya üzerinde yeterince ekonomik ve siyasal baskı kuramıyorlar.

Türkiye'de tartışılan başkanlık sistemiyle Güney Amerika'nın birçok ülkesindeki başkanlık sistemi arasında pek benzerlik yok. Örneğin Venezuela'da bir parlamento "başkanı" denetleme yetkisini artırıp azaltma hakkına sahip. Nitekim 20 Kasım 2013'te Başkan Maduro'ya ekonomik ve siyasi alanlarda özel yetkiler vermişti. Bunu tekrar alabilir.

Asıl sorun, Güney Amerika da dahil hemen tüm başkanlık sistemlerinde yasamanın yürütmeyi feshetme yetkisi bulunmaması. Güney Amerika tipi başkanlık sistemlerinde devlet başkanı yasa öneremiyor, ama parlamento (eğer varsa, ki çoğunda var) yasaları veto etme hakkına sahip. Başkanlar, yine Güney Amerika örneği verildiğinde seçimle gelmesi önerilir, ama örneğin Arjantin'de son seksen beş yılda ancak iki devlet başkanı seçimle gelmiş, diğerleri hep askeri darbeler sonucu başa geçmiştir.

Genel olarak bakanlar devlet başkanı ile birlikte çalışır ve yürütme tek elden sağlanır. Yürütme neredeyse tamamen devlet başkanının iki dudağı arasındadır. Devlet başkanı, yürütmeyi sağlayan bakanlar ve ordu ile ortak çalışıyor gibi görünse de son söz devlet başkanına aittir. Devlet başkanının yetkisi olmadığı tek alan hukuka müdahaledir. Başkanın yargıya mü-

dahale etme, hâkimlerin veya savcılarının yerini değiştirme ya da onlara talimat verme yetkisi yoktur.

Oysa Türkiye’de istenen başkanlık sistemi bunun tam tersi. Zira daha tam başkanlık sistemine geçilmeden bile Türkiye’de yargı, özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından tamamen kontrol altına alınmış durumdadır. Bunu da 12 Temmuz anayasa değişikliği ile elde etmişti ve “de facto” olarak daha da ileriye taşıdı.

Başkanlık sisteminin yargıya müdahale etmesi ve onu da kendi tekeli altına alması halinde artık başkanlık sisteminden değil “diktatörlükten” söz etmek mümkündür ancak. Ne yazık ki dünyada birçok ülke “başkan” ismini kullandığı halde “diktatörlük” rejimi uygulayan başkanlar tarafından yönetilmektedir.

Kaldı ki, Güney Amerika modellerine baktığımızda, son on on beş yıl dışında devletin başına geçen başkanların hemen hemen hepsi seçimle değil darbe ile gelmişlerdir. Bu da, kâğıt üzerinde yazılı ve bilinen başkanlık sistemini değil “diktatörlüğü” çağrıştırmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sembolik bir başkanlık istemediği ortada. Bunun aksi ise, halk tarafından seçilmiş devlet başkanı olarak yürütmenin başına oturmasıdır. Her iki sistem de dünyada uygulanmaktadır, ama yürütmenin başına oturmuş ve hemen hemen tüm yetkileri üzerine almış başkanlık sisteminde parlamenter sistemden söz edilemez, buralarda yasama meclisleri bulunur. Kimi yönetimlerde (şu anda Türkiye, İrlanda, Portekiz vb.) devlet başkanları sembolik konumdayken, Türkiye’nin arzu ettiği başkanlık sisteminde oluşacak yasama meclisi veya senato tamamen sembolik görev yapacaktır.

Tek savunulacak alan “istikrar” alanıdır başkanlık sisteminde, ki bu parlamenter sistemde de sağlanabilecek bir yapıdır.

Geçerli olan başkanlık sistemlerinde yasama ve yürütme birbirinden ayrıdır ve iki birim birbirini denetlemekle yüküm-

lüdür. Bu koşulların yerine getirilmesi halinde, devlet başkanının “diktatör” olmasının da önüne geçilmiş olur, ama bu her zaman mümkün değildir.

Arzu edilen de yasama ve yürütmenin tek elde toplandığı bir başkanlık sistemi.

Öyle görünüyor.

Tek merkezden ve denetim mekanizmalarının da aynı merkeze bağlı olduğu bir yönetim arzu ediliyor. Bunun insan hakları açısından büyük yaralar açacağı çok açık, ama kim bilir belki de asıl yaşanması gereken de bu. Latin Amerika'daki devlet başkanlıklarına baktığımızda, ABD ile uyum içinde çalışmayan tüm devlet başkanlarının hasta olduğunu görüyoruz.

Askeri Darbelerin Yerini Kanser Aldı

Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren ABD, gözünü kestirdiği bir üçüncü dünya ülkesinde hemen CIA vasıtasıyla “askeri darbe” yaptırırdı. Darbeler genellikle ülkenin onlarca yıl geri düşmesinin yanı sıra, kendini toparlamasını da onlarca yıl geciktirirdi.

Sonra ABD bu işten vazgeçti. Darbelerle bu işin yürümeceğini anladı. Zira darbeciler bir süre sonra ya bu işten elini eteğini çekip yönetimi sivillere teslim ediyor ve perdenin arkasına geçiyorlardı ya da darbe yapılan ülkelerdeki yönetimler bir anda anti-Amerikancı oluveriyorlardı. ABD de bu gibi durumlarda ülkeyi eski haline getirebilmek için yeni bir savaşa girmek zorunda kalıyordu.

Askeri müdahaleler dönemi başladı. Ülkenin ABD çıkarlarına aykırı davranışlar göstermesi halinde hemen bir askeri müdahale gündeme geliyor, yönetim değiştiriliyordu. Ama bu da uzun soluklu olmadı, zira müdahalenin arkasından ülkenin

başına kimin geçeceği konusunda ABD hep yanlış tercihlerde bulundu, işler sarpa sardı.

Yeni uygulama, ABD'nin hiçbir şeye karışmıyor görünmesiyle ortaya çıktı. CIA vasıtasıyla ABD, hangi ülkede yönetim değişikliği istiyorsa, oradaki yerli işbirlikçilerini kullanmaya başladı. Bunlar da ülkenin yönetimi değişince sıkıntı yaratmaya başladılar. Ama hâlâ tek ve en geçerli yol bu gibi görünüyor.

Bir de başta Güney Amerika ülkeleri olmak üzere, dünya ölçeğinde bağımsızlık savaşları veren ve artık öldü gözüyle bakılan "sosyalist" yönetimlerin bu ülkelerde filiz vermesiyle başlayan hareketler oldu. ABD bunlara da kayıtsız kalamazdı. Tüm gücüyle Chavez'in ölümü için çalıştı, ardından yapılacak seçimlerde Maduro'nun kazanmaması için elinden geleni yaptı, ama olmadı.

Güney Amerika ülkeleri başta olmak üzere, ABD'nin rahatsızlık duyduğu ülkelerin başında bulunanlar ansızın "kanseri" denilen illetle karşı karşıya kaldılar. Başlarda bu dikkati çekmiyordu ama sonradan ABD'ye kafa tutan veya en azından onun suyunda gitmediğini gösteren ülkelerin başındaki liderler tek tek kanser olmaya başladı.

Son ve en yakın olarak Hugo Chavez kanserden öldü. Maduro için bir açıklama yapılmadı ama ihtimal ki yakında o da kanser teşhisiyle hastaneye başvuracak, öyle bekleniyor.

Nedir bu kanser olayı? Bir "komplo" teorisi mi, yoksa gerçekten bazı ülkelerin devlet başkanlarının kansere yakalanması bazı manipülatif hareketlerle mi gerçekleşiyor?

Erol Mütercimler'in belirttiği gibi komplo teorileri hiç de yabana atılacak teoriler değil. Bir zamanlar felsefe dünyasının büyük filozoflarının uzay, zaman ve bilimsel gelişmeler konusunda yaptıkları öngörüler gibi, komplo teorileri de bazı konuları anlamamızda öngörüler sunmaya başladı.

Arjantin Devlet Başkanı Cristina Kirchner tiroit kanseri.

Paraguay Devlet Başkanı Fernando Lugo lenf kanseri.

Brezilya Devlet Başkanı Dilma Roussef lenf kanseri.

Eski Brezilya Devlet Başkanı Luiz Inacio Lula Da Silva gırtlak kanseri.

Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales burun kanseri.

Venezuela Devlet Başkanı kanserden öldü.

İran Haber Ajansı IRNA, Ahmedinecad İran devlet başkanıyken Roma'da bir gıda kongresine katıldığını, burada kendisine "güvenlik" gerekçesiyle normalin çok üzerinde radyasyonlu ışın verildiğini öne sürmüştü. 2010 yılının Eylül ayında gerçekleşen bu olay sonrasında İran'ın İtalya büyükelçisi Ebülfazl Zohrevand, Ahmedinecad'ın güvenlik tarayıcısından geçerken maruz kaldığı ışının normalin iki mislinden fazla olduğunu ortaya atmıştı.

İşin daha da ilginç tarafı, uygulanan ışının havaalanının güvenliği tarafından değil, başka bir merkezden yönetildiği ortaya çıkmıştı.

Bilindiği gibi kanser, verem gibi dış ortamlardaki havanın solunmasıyla veya hastayla temasla olduğu gibi bulaşmıyor. Kanser, vücuttaki a tipik hücrelerin çoğalması ve organları çalışmaz hale getirmesiyle kendini gösteriyor ve gıdadan tutun da radyasyona kadar bir yığın etken kansere sebep olabiliyor.

Kanseri sağlam bir vücuda "nakledebilmenin" nasıl mümkün olduğu tartışılabilir ama bunun bir yolu olmadığı söylenebilir. Dünyanın önde gelen ABD karşıtı ülkelerindeki devlet başkanları, başbakan veya toplum liderlerinin kanser olması bir rastlantı olarak da açıklanabilir.

Zira, Başbakan Erdoğan da bildiğiniz gibi kolon kanseri.

Her kanserojen madde, her bünyede kanser yaratmıyor. Bunun için de ciddi laboratuvar çalışmaları gerekebiliyor. ABD için bu çok da zor olmayan bir çalışma, ama bunun ne şekilde dünya liderlerine aktarılabilirdiği kocaman bir soru işareti.

Belki de böyle bir yola gitmek yerine ABD'nin Roma döneminden beri uygulanan "zehir" yoluna gitmesi daha uygun olabilir. Yaser Arafat'a yapıldığı gibi, çıkıntı yapan liderlere değişik yollardan zehir enjekte etmek veya zehir bulaştırmak daha kolay bir yol olsa gerek.

Yine de Latin ve Güney Amerika'yı boydan boya saran bu kanser illetinin bir açıklaması da yapılmalı. Kaldı ki, artık gözünü açmış, muz cumhuriyetleri sıfatını tarihine gömmüş bir Güney Amerika uyanışı karşısında liderlerin kanser veya başka nedenlerle ölmeleri ABD veya emperyal güçler açısından sonucu değiştirmiyor. Venezuela'da olduğu gibi, sosyalist liderler kendisinden sonra yönetimi devralacak kişileri birer evlat gibi yetiştiriyorlar. Ölmeleri halinde de yeni bir sosyalist lider yönetimi devralıyor.

Her ne olursa olsun, gerçek olan şu ki, ABD hoşnut olmadığı yönetimlerle kavgasında kuralları temelden değiştirmiş gibi görünüyor.

Sosyalist Devlet Böyle Olur İşte

Filistin, İsrail'e karşı sürekli bir var olma savaşı veriyor. Bütün dünyanın gözü önünde, İsrail hükümetinin acımasız saldırıları çocuk kadın demeden onlarca Filistinliyi canından ediyor. Bunun Yahudilikle, Yahudi politikalarıyla bir ilgisi yok. Bu, Arap dünyasının ortasında tek başına kalmış İsrail'in kendi varlığını sürdürme çabası. İsrail devleti varlığını sürdürebilmek için arkasına aldığı ABD Yahudi lobisinin desteğiyle her türlü silah ve teçhizatla donanmış durumda. Buna karşılık Filistin taş ve sopalarla mücadele ediyor. Arada bir işe karışmasıyla ortalığı iyice bulandıran Lübnan Hizbullahı elindeki uyduruk roketlerle zarar veremediği İsrail'e saldırınca, bedelini zavallı Filistin halkı ödüyor.

Bu yıllardır süren kirlili bir savaş. Bölgede yaptığı katliamlarla dehşet salan bir IŞİD terör örgütü var, ama bu örgütün İsrail ile bir alıp veremediği yok. İsrail ise, IŞİD'in giriştiği katliamları seyretmekten öte bir şey yapmıyor. IŞİD kendine saldırır diye korktuğundan değil, "Bu savaş benim savaşım değil" mantığıyla hiçbir alanda müdahale etmiyor. IŞİD'in kendine saldırmayacağından da son derece emin. IŞİD Irak ve Kuzey Suriye'de konuşlansa bile, bunun İsrail için hiçbir tehlikesi yok. Ama zaten İsrail de çok iyi biliyor ki, IŞİD taşeron bir terör örgütü ve görevi bitince de dağılıp gidecek. Bakmayın İslam Devleti diye ortalığı ayağa kaldırmalarına ve halifeliği istemelerine. İkisine de ne zamanları, ne solukları ne de ideolojileri yeter.

Türkiye, defalarca Filistin halkına yardım edeceğine ve kirlili savaşta Filistin'in yanında olacağına ilişkin açıklamalar yapmasına rağmen, sözünde durmadı. Başbakanlığı döneminde Gazze'yi ziyaret eden Recep Tayyip Erdoğan, söz vermesine rağmen yakın geçmişte yapmayı düşündüğü seyahati de gerçekleştiremedi.

Filistin davası, iç politika hengâmesi, kumkuması içinde unutuldu gitti. Suriye birinci hedef seçildi, hükümet ve devletin en tepesi Esad rejiminin yıkılmasına odaklandı. Nafile bir çaba olduğunu bilmesine rağmen Tayyip Erdoğan, bu ısrarından vazgeçmeyerek, iç politikayı dışarıdan dizayn etmeyi bir ölçüde başardı.

Bu arada dünyada bir yığın şey oluyor, ama bizim duymamamız için söz birliği etmiş medya nedeniyle uzak kalıyoruz.

Filistin dayanışmasına en anlamlı yaklaşımlardan birini Chavez'in kurduğu ve evladım diye ülkenin başına oturttuğu Nicolas Maduro'nun ülkesi Venezuela gerçekleştirdi. Büyük Bolivar Cumhuriyeti kurmayı ve kurucuları Simon Bolivar'ın vasiyetini yerine getirmeyi hedefleyen Venezuela, geçtiğimiz ay Maduro'nun açıkladığı "Filistin ile dayanışma için yakın gelecekte bin kadar Filistinli öğrenciyi eğitim görmeleri için

Venezuela'ya davet edeceğiz” sözüne uyarak ilk kafileyi Başkent Caracas'ta karşıladı.

119 Filistinli öğrenci, tıp öğrenimlerini Venezuela Dr. Salvador Allande Latin Amerika Tıp Fakültesi'nde görmek üzere Venezuela'ya giriş yaptı. Öğrencileri havaalanında binlerce kişilik bir grup karşıladı. Venezuela'nın bu hareketi, halk tarafından da büyük takdirle karşılanıyor. Batı dünyası bunu görmezden gelirken, aynı yolun yolcusu durumundaki Türkiye'de çıt yok. 3 milyon Suriyeliyi zorunlu olarak topraklarında misafir eden Türkiye, henüz Suriye'den Türkiye'ye göç başlamamışken, neden Filistinli gençlere böyle bir kapı açmayı düşünemedi?

Düşünemezdi, çünkü amaç Filistin'le dayanışma değildi, Beşer Esad ile kavgaydı. Esad rejimine veryansın eden RTE, Darfur katliamını görmezden geldiği gibi, Kaddafi'nin cesedinin parçalanmasına da seyirci kalmıştı.

Venezuela'ya gelen Filistinli öğrenciler, Şili'nin “ABD-ITT” darbesiyle öldürülen efsane başkanı Salvador Allande'nin ismini taşıyan tıp fakültesinde eğitim görecekler. Bu üniversitede eğitim gören Filistinli öğrencilere, ülkelerine döndüklerinde vatandaşlarına nasıl hizmet verecekleri öğretiliyor. Venezuela hükümeti, bu şekilde eğitim alacak öğrencilerin tüm masraflarının Venezuela hükümeti tarafından karşılanacağını da açıkladı.

Destek dediğin böyle olur. Hamasi nutuklarla ve anlamsız kınamalarla hiçbir halk hareketine veya yaşanan kirli savaşa engel olmak mümkün değil. Nasıl ki Birleşmiş Milletler gibi bir kuruluş, dünyanın herhangi bir köşesinde yaşanan haksızlığı “kınama” ile geçiştiriyor ve bunun da hiçbir yaptırımını olmuyorsa, İsrail'i lanetleyip, elçiliğine siyah çelenk koyup, sonra da hiçbir şey olmamış gibi aylarca yaşananlara suskun kalmak da aynı kefedede tartılacak bir boş atıştır.

Dayanışma sadece bu kadar da değil. Venezuela'daki tıp fa-

kültesi, tamamen Küba'daki ileri tıp teknolojisinden yararlanılarak ve aynı çalışma sistemiyle açılmış durumda. Venezuela Filistin halkına el uzatırken, Küba'nın uzattığı eli de coşkuyla sıkıyor. Bu dayanışma, kapitalist dünya için son derece tehlikeli görünüyor ama ne yazık ki Latin ve Güney Amerika'nın gözleri iyice açılmış durumda. ABD şimdilik bu bölgeyle savaşı askıya almak zorunda kaldı, zira Afganistan, İran, Suriye, Ortadoğu, Ukrayna gibi sıcak çatışmaların bulunduğu ülkeler birinci öncelik taşıyor.

Geçenlerde Venezuela uluslararası bir sempozyuma da ev sahipliği yaptı. Konu, dünyada değişen iklim koşullarıydı. "Sprey kullanmayın, çevreyi ağaçlandırın, yağmur duasına çıkın" gibi abuk önlemler yerine, toplantıya katılan ülkeler siyasi yönde emperyalist ülkelerin dünya iklimi üzerinde nasıl oyun oynadığını tartıştılar.

Dünya, Güney ve Latin Amerika'da yeniden şekilleniyor, ama Ortadoğu'daki vahşet ve kan tablosuyla ilgisi olmayan bir şekillenme bu. Öylesine burnumuz batağa batmış durumda ki, dünyanın diğer yarımküresinde olan güzel şeyler haber bile olamıyor.

Komplo Teorileri

Erol Mütercimler, komplo teorilerinin hiç de sanıldığı gibi hayallere dayanan düşünceler olmadığını savunur, bence haklıdır da. Komplo teorileri, karmaşık olayları çözümlenmede felsefi bir öncülük yaparlar. Muktedirlerin "komplo teorisi" diye aşağıladığı çoğu düşünce, aslında gerçeğe yaklaşmanın adımlarından ve bu yüzden de çok korkarlar.

Benim öne süreceğim düşüncelere ne kadar "komplo teorisi" denir bilemiyorum. Aklıma düşen soruları yanıtlamakta güçlük çektiğim için, bunları paylaşmak en doğal hakkım ve

eğer bunları paylaşmak komplo teorisi üretmekle eşdeğer tutulursa, onu da kabul ederim.

Ekonominin baş aşağı gittiği söyleniyor. Her an 2001 krizine benzer bir kriz yaşayabiliriz. Merkez Bankası başkanının yıl sonu döviz paritesi ile ilgili öngörüsü tutmadı. Daha önceleri Ali Babacan zaman zaman rahatsızlığını dile getiriyordu. Şimdi öyle aykırı bir ses de yok. Sessizce bekliyoruz. Sıcak para akışının kesildiği bir sır olmaktan çıkmıştı. Satılacak şey de kalmamıştı. Dış ticaret açığı cumhuriyet tarihinin en üst seviyesine ulaşmıştı. Daha da önemlisi müthiş de bir rüşvet-yolsuzluk sarmalı iktidarı sıkıştırıyordu.

Hükümetin bir şekilde bu sarmaldan çıkması gerekiyordu. Çok tehlikeli iki yol vardı: Komşularla savaş ya da içsavaş...

İkisini de göze alamazdı hükümet. Dış savaşa dış etkenler, içsavaşa iç dinamikler izin vermezdi. Ortalığın karışması, Gezi direnişine benzer kalkışmaların yeniden başlaması hükümet için bir fırsat olabilirdi. İstanbul'da meydana gelecek ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan toplumsal bir çatışma, İstanbul'da bir olağanüstü hal yaratmak için sebep gösterilebilirdi, ama tüm yolsuzluk olaylarına ve iktidarın suçluları korumaya kalkmasına rağmen, halk sokaklara inmedi. Daha da vahim olanı Ensar Vakfı'na bağlı yurtlarda çıkan kepezeliklerde, küçük çocuklara tecavüz olaylarında bile toplum duyarsız kaldı. Dünyanın en aşağılık suçlarından biri olan çocuk istismarı karşısında da toplum eğer sokaklara dökülmüyorsa, her türlü yolsuzluk ve ahlaksızlık artık bu ülke için geçerlidir demek mümkün.

Geriye çok geçerli olmayan, ama yine de denenmesinde yarar görülen birkaç senaryo kalmıştı: Dikkatleri başka olaylara çekmek. Bunu da mümkün olduğunca çok yönlü gerçekleştirmek gerekiyordu. Öyle ki, her sabah halk yeni bir Türkiye'ye uyanmalıydı.

Önce TIR olayı patlak verdi. Olay özünde gerçekten çok

önemli ve insanın kanını dondurucu nitelikteydi. Doğal olarak herkesin dikkatleri bir veya birkaç kamyon olan silah ve mühimmat olayına çevrildi. Oysa Türkiye, TÜİK'in verilerine ve ABD kaynaklarına göre bugüne kadar 147 ton silah ihraç etmişti Suriye direnişçilerine. Yeni bir şey değildi yani. Ama bir telefon ihbarı tüm Türkiye'nin gözlerini Hatay'a çevirdi. Bir anda yerden biter gibi MİT elemanları türedi, savcı ile güvenlik güçleri, mülki amirler, jandarmalar birbirine düştüler. Aracın aranmasına izin verilmedi ve olay daha da büyüdü, elbette dikkatler de daha hassaslaştı.

Suçlu hemen bulundu: Cemaat...

İşte tam bu sırada, başbakanın baş danışmanı ve AKP milletvekili Yalçın Akdoğan'ın sosyal medyada paylaştığı "Milli Ordu ve kumpas" meselesi gündeme bomba gibi düştü. O anda "cemaatten intikam almak" şeklinde algılanan bu hamlenin, aslında çok daha büyük ve karmaşık bir hedefi olduğu ortaya çıktı. Mesele, yargıda yeni bir hamleyi işaret ediyordu. Sanki Türkiye Barolar Birliği böyle bir açıklamayı beklemiş gibi, Başkan Metin Feyzioğlu durumdan vazife çıkararak mekik görüşmelere başladı.

Yalçın Akdoğan'ın yaptığı açıklamanın çok daha hafifini, imalısını bile bir başkası yapsaydı, "bir sabah ansızın" alınıp götürülmesi ve "emdiği sütün burnundan getirilmesi" işten bile değildi, ama Yalçın Akdoğan konusunda başbakan suskunluğu tercih etti, çünkü bu tür bir açıklama yapmasını zaten kendi istemişti. Ama dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, sağ kolu konumunu o sıralarda hâlâ koruyan Bülent Arınç'a da göz kırparak, itiraz ediyormuş havası yarattı. Planın birinci aşaması aynı anda ikinci aşamayı getirdi. Sanki daha önceleri hükümetin böyle bir yolu seçmesi için elinde fırsat yokmuş da, Yalçın Akdoğan söylediği için akıllarına gelmiş gibi, "yeniden yargı yolunun açılması" garabetine dört elle sarıldılar.

Olayın dehşetinin farkında olan hukukçuların da elleri kolları bağlanmış oluyordu böylelikle. Kimse “yeniden yargılama” sürecine itiraz edemezdi. “Ne yani...” denecekti o zaman. “Silivri mahpuslarının çıkmasını istemiyor musunuz?”

Tahliye Silivri’deki tutsakların özgürlüklerine kavuşması için yapılmadı, burası açık ve net. Beş yıldır birçok hukukçu, hukuk dernekleri, vakıfları bu yolun açık olduğunu hükümete ve yüksek yargıya hatırlattılar, ama kimse oralı olmadı. O sıralarda AKP-Cemaat koalisyonu “cicim” aylarını yaşıyordu ve böyle bir yola girilmesi düşünülemezdi bile.

İşte Metin Feyzioğlu’nun Amerika’yı sanki yeni keşfetmiş gibi birdenbire başbakan, cumhurbaşkanı, adalet bakanı ziyaretleri bu aşamada patladı. Randevular hızla verildi, görüşmeler hızlandırıldı, Silivri tutsaklarının onayı alındı ve basına hemen ve acele bir açıklama yapıldı. Ortalık yine bir kaos ortamına dönüştü. Başbakan yurtdışı gezisine çıkmadan önce bu formüle hazır olduğunu açıkladı. Peki durum ne? Silivri tutsakları üzerinden AKP’nin kotarmaya çalıştığı yeni yol nasıl bir yol? Daha önce yapabilecekleri bir formülü uygulamak için Yalçın Akdoğan’ın elinde somut bir veri olmadan söylediği iki üç kelamı mı beklendi?

İşin vahim olan yönü, yolsuzluk ve rüşvet sarmalından bunalan hükümetin böyle bir hamleye çok ihtiyacı olmasıydı. Görüşmeler biraz uzatılabilirdi ve halkın rüşvet ve yolsuzluğu unutmaması beklenebilirdi. Ne de olsa Cumhuriyet döneminin en önemli davaları olarak nitelenen Ergenekon, Balyoz, Oda TV, Poyrazköy, KCK, rüşvet, fuhuş davaları bir anda çökecek, tüm Türkiye, haksız yere yattığını düşündüğü bu insanların peşine düşecek, onlarla birlikte sevinecekti.

Yolsuzluk ve rüşvet davaları da daha çok uzun süre gündeme gelmeyecek, belki de tamamen unutturulacaktı. Zamana ihtiyacı vardı AKP’nin ve Metin Feyzioğlu onlara dilemedikleri kadar zaman sağlıyordu.

Elbette böyle bir girişime dur demek oldukça zordu. Sonuçta yıllardır hapislerde haksız yere çürüyen bir yığın insan vardı. Kimsenin onlara, “Bunu kabul etmeyin, biraz daha dışınızı sıkmın” demek gibi bir lüksü yoktu.

Oysa AKP hükümeti yaşlı bir çınar gibi sallanıyordu. Muhalefet olağanüstü bir konjonktür yakalamıştı ve iktidarın kaçacak yeri kalmamıştı. Anayasa uzmanları hukuka bu müdahalenin Silivri mahkûmlarının serbest kalmasıyla sonuçlanmasından pek emin değillerdi, ama yanıldılar. Hukukçulara göre Özel Yetkili Mahkemeler’in kaldırılması olumluydu, doğru, ama yeniden yargılanma yolunun bu şekilde açılması, binlerce benzer davanın, hatta Abdullah Öcalan’ın yeniden yargılanması yolunu da açabilirdi.

Yargıyla bu kadar oynanmasının büyük sakıncalar doğuracağı ortada. Daha önce DGM’den veya yerel mahkemelerden ceza alanlar aynı yolu zorlayacaklardır.

Hukukçulardan bazıları giderek bu işin “Rahşan affı”na dönüşmesinden ve bir çeşit genel affın “de facto” olarak gerçekleşmesinden korkuyordu.

AKP ve Başbakan Erdoğan müthiş sıkışmış durumdaydı ve neredeyse “aman dileme” noktasına gelmişti ki, Metin Feyzioğlu ona can simidi uzattı.

Başka bir yol bulunabilir miydi? Bunu tartışmak için artık çok geç.

AKP, Metin Feyzioğlu ile birlikte, onun önerisi çerçevesinde çalışmaya başlasaydı eğer, bir taşla iki kuş vurmuş olacaktı. Hem halka dönüp, bakın cemaat tutuklattı, biz adaleti yerine getirdik diyecekti, hem de yerel seçimlere kadar uzanacak bu maratonla AKP’ye çok büyük zaman kazandıracaktı.

Metin Feyzioğlu’na aslında şunu sormak gerekirdi: Neden böyle bir girişim? Türkiye Barolar Birliği olarak hemen hemen tüm davaları bir şekilde izlediniz. Sahte deliller, gizli tanıklar

vb. gibi usulsüzlükler ve hatalar yapıldı ve bunlara tanık oldunuz. Başbakanın baş danışmanı Yalçın Akdoğan'ın sözü neden bu kadar önemsendi ve bu söz üzerine harekete geçildi? Akdoğan'ın sözleri kesinleşmiş hüküm bulunan mahkeme kararlarını bile etkileyecek kadar önemliyse, neden savcılık onu ifade vermeye, bildiklerini anlatmaya çağırmadı? Dokunulmazlık nedeniyle bu yapılamıyorsa, neden Meclis'te bir komisyon kurulması yoluna gidilmedi?

Metin Feyzioğlu, neden hükümetin yolsuzluklarını meşurlaştıracak böyle bir yola şimdi girdi? Deniz Baykal'a 5 gün sonraya randevu veren dönemin cumhurbaşkanı Abdullah Gül, nasıl oldu da Feyzioğlu'nu iki saat içinde kabul etti?

Neden bu insanları özgürlüklerine kavuşturma olanağınız vardı da, tutukluluk süresini 5+1 yaptınız? Neden böyle dolambaçlı bir yol seçmek yerine, tutukluluklarını hemen kaldırma yoluna gitmediniz? Yeniden yargılanacak tutukluların, ÖYM'ler kaldırılrsa da, aynı hâkimlere düşmesi halinde cezalandırılmayacaklarının ne gibi bir garantisi var?

Neden Feyzioğlu "gizli tanık" uygulamasının kaldırılmasını istemedi? Gizli tanık uygulaması dikkate alınmadığı anda zaten bütün bu siyasi davalar yeniden görülmeyecek mi?

Sabih Kanadoğlu'nun önerisi, Metin Feyzioğlu'nun önerisinin engeli değil ki, neden hiç dikkate alınmadı?

Bu arada Bilal Erdoğan için hazırlanan çağrı kâğıdının akıbeti ne oldu?

Sorular, sorular ve sorular.

Benimki bir hukukçu soruları değil elbette, merak eden bir vatandaşın soruları. Yanlış sorular bile olabilir, ama cevapları olmayan sorular bunlar. Beni o tarafı ilgilendiriyor.

Bir anlamda Don Kişot gibi yel değirmenlerine saldırıyorum. Ancak, benim Don Kişot olmam çok da önemli değil. Asıl Don Kişot başkası sanki...

Robinson Crusoe'ya Öykünmek

Robinson Crusoe'yu ortaokul yıllarında okuduğumda, her çocuk gibi ben de bir adaya hapsedilmek istedim.

Yıllar sonra yeniden okuduğumda, aslında Robinson Crusoe'nun ilk anarşist olduğunun da farkına vardım. Ta ki, Cuma ile karşılaşınca kadar. Cuma ile karşılaşınca kadar Robinson hem işçiydi, hem patrondu, hem tüm üretim araçlarına sahipti, hem de üretim araçlarını kullanan kişiydi.

Anarşistlerin savunduğu her şeyi yapıyordu. Bireyin kendi sorumluluğunu bilerek kendi kendinin yöneticisi olması ve yönetici sınıfın bulunmaması.

Cuma ortaya çıkınca sihir bozuldu. Artık Robinson'un kullanacağı bir işçisi vardı, hatta kölesi vardı ve sömürebileceği tek kişi de olsa patronluk mertebesine yükselmişti. Anarşizm de böylelikle tarihe karıştıyordu.

Sonra Cervantes'in Don Kişot'u girdi hayatıma. Bu romantik yaşlı adam mevcut düzenle savaşıyordu akli sıra ama düşmanını yanlış seçmişti. Yel değirmenlerine saldırmakla düzeni asla değiştiremeyeceğini Sancho Panza biliyordu elbette, ama sistemin değişmemesi gerektiğinin de farkındaydı. Zira bütün açlığını Don Kişot karşılıyordu. Artık kapitalist sisteme geçmişti Don Kişot ve köpekbalıklarının sırtından geçinen asalak küçük balıklar gibi, Sancho Panza da sesini çıkarmıyordu.

Ta o zamanlardan mesaj veriliyordu, ama anlamamakta direniyorduk. Ortaklık ancak ortak menfaatler olduğunda devam edebiliyordu. Bunu AKP iktidarında fazlasıyla gördük, ama iş CHP kanadına geldiğinde, ortada bir yanlışlık vardı.

Baştan aşağı tüm Batı edebiyatını örnekleriyle burada sıralayabilirim. Adım adım gitmiş Batı entelektüalizmi. Her adımında insan hakları adına bir küçük taş koymuş ve büyük Fransız Devrimi'ne kadar gelmiş. Orada bir hava yaratılmış ama yet-

memiş. 1848 İhtilali her şeyi yeniden revize etmiş. Durmamış, toplumsal talepler kıpırdanmaya başlamış, 1905'te Rus halkı Rahip Gapon önderliğinde masum bir istek için çara koşmuş, Çar II. Nikola halkını kurşunlatmış, ardından da 1917 Devrimi gelmiş. Üstelik de dünya tam da bir savaşın içindeyken.

Komünizm bir devlet biçimi olarak varlığını gösterirken, 2. Dünya Savaşı patlak vermiş. Yirmi milyon insanını kaybetmiş komünist Rusya. Tam ayakları üzerinde duracakken, perestroyka ve glasnost oyunları bir anda Batı emperyalizminin kucağına düşmüş. Komünizm filan derken de kapitalist bir ülke haline gelmiş.

Bütün bunlar yaşanırken, benim "zavallı yoksul ülkem", 1950'lerden başlamak üzere sağ eğilimli hükümetlerin yönetimine terk edilmiş. Komünizmi birinci, irticayı ikinci tehdit olarak gören, bu tehlikelerle mücadele üzerine yetiştirilmiş askerler, komünizm tehlikesi ortadan kalkınca, irtica ile mücadeleyi birinci vazife edinmişler. Vatani akılları sıra koruyacaklarını düşünerek, irtica hareketinin sakalla, çarşafı, türbanla sınırlı olduğunu sanmışlar. Olmadığını da acı biçimde öğrendiler.

Daniel de Foe'nun ya da Cervantes'in romanlarında bireyin toplum karşısındaki zaafı ele alınmadığı için onların anlattığı dünya farklı. Orada toplum yok, birey var. Bireyler toplumu oluşturdıkları ölçüde toplumsal ilerlemeden söz edilebilir. Aksi durumda, bugün yaşadığımız türden bir güruh ile karşı karşıya kalırız ve bu güruh toplumun biçimlenmesine en ufak katkıda bulunamaz.

Tolstoy *Anna Karenina* veya *Savaş ve Barış* romanlarını yazarken aklındaki tek önemli şey bireylerin toplum karşısındaki sorumluluklarıydı. Dev romanlar insani zayıflıklar üzerine oturtulmuştu. Dostoyevski ise bunun toplumsal bir kaçış değil, insani bir zayıflık olduğunu vurguluyordu. Turgenyev ise boş vermişlik. Hepsi bu dünyanın daha iyi olması için bireylerin iyi olması konusunda birleşiyordu ki, bu da bir çeşit anarşizmdi.

Sonunda 2. Dünya Savaşı'nın ardından patlak veren "boş vermişlik", Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Simon de Beauvoir gibi varoluşçu yazarları ortaya çıkardı. Birey önemliydi ve toplumu onlar oluşturuyordu. Bu dünyada eğer birtakım ege-men güçler kendi çıkarları için toplumu yönlendiriyorsa, burada bir eksiklik, yanlışlık vardı.

Tutmadı. Vahşi kapitalizm hiçbir şeyi dinlemeden tüm ağırlığıyla dünyayı ezmeye devam etti ve bugünlere geldik.

Kimsenin de umurunda olmadı.

Yeni yazarlar yetişmedi, yeni düşünceler üretilmedi. Proletarya denilen örgütlü işçi sınıfı falan da ortalıkta kalmadı.

Dünya, bir atımlık barut olarak düşünölmeye başlandı ve buna "dini bütün" kesim dahil edilmedi. Onlara bir sonraki hayat vaat edildi.

Şu anda bulunduğumuz nokta da aynen budur. İleriye yönelik tüm umutlarımızın tüketildiği noktadayız, ama birer birey olarak mücadele etmeye çalışıyoruz. Örgütlenmenin elli yıldır kafamıza kakıldığı şekilde yanlış ve yasak olduğunu düşünüp, tek tek mücadelemizi sürdürmeye çalışıyoruz.

Yanlış da tam bu noktada bizi yakalıyor işte.

En Çok Don Kişot'a Benzetiyorum

Düşman yaratmak, dostlukları yok etmek, adaleti sıradanlaştırmak ve kişiselleştirmek, şövalyelik ruhunu yerle bir edip, tek şövalye kalmak...

Birileri, hayal ettiği kahramanlıkların peşinde koşarak, her yerde macera arayan şövalyenin ateşli hayal gücüyle adım başı macera uydurmaktalar. Yel değirmenlerini dev olarak, hanları saray olarak, koyun sürülerini ordu olarak görmekte ve sürekli kötü duruma düşerek başarısızlıklarını sürdürmekteler.

Olmayan düşman yaratmak, olmayan konularda sorunlar çıkarmak, insanlar arasında ayırım gözetmek ve hepsinden de önemlisi “adalet” kavramını hiçe saymak...

Yazının sonunda Cervantes’in adalet anlayışını da okuyacaksınız. O zaman Don Kişot bile olmadığı ortaya çıkacak birilerinin.

Şövalyelik ruhuna karşı

Aslında *Don Kişot*, şövalyelik ruhuna karşı yazılmış önemli bir romandır ve onun saldırdığı yel değirmenleri yoktan var edilmiş düşmanlar değildir. Gerçekten de Don Kişot için saldırılması gereken birer şövalyelik abideleridir ve yıkılmak zorundadır. Bunu tek başına yapamayacağını da kısa süre sonra anlayacaktır zaten.

Cervantes’in ünlü *Mançalı Don Kişot* romanı çağına birçok yönden damga vurmuş önemli bir roman. Engizisyon tarafından da yasaklanan bu “ironik” roman tamamen şövalye edebiyatına karşı yazılmış bir romandı ve şövalyelikle alay ediyordu.

Goethe dışında roman hakkında olumsuz duygular besleyen yazar da olmamıştır. George Gordon Byron, *Don Kişot*’un yayımlanmasından bu yana İspanya’nın az kahraman ürettiğini iddia etmiştir. Cervantes hakkında söylediği ise, “Başarısı, vatanın manevi çöküşü gibi pahalı bir fiyata satın alınmıştı” şeklindeydi.

Hugo, *Don Kişot*’un gizli anlamı konusunda diğer eleştirmenlere katılarak, Cervantes’in kahkahası arkasında gözyaşlarının olduğunu belirtmişti.

Turgenyev, “Hamlet ve Don Kişot” adlı makalesinde Cervantes’in kahramanı ile ilgili şu satırlara yer vermişti: “Don Kişot, tüm yoksullukları çekmeye, hayatını bile vermeye razı

olduğu idealine sadıktır. İdealine götürmek için, dünyada gerçeğin ve adaletin yayılacağına aracı olabildiği kadar hayatına değer vermektedir. Kendisi için yaşamak, kendisini şımartmak Don Kişot için ayıptı. O diğerleri, kardeşleri, insanoğluna düşman olan güçlere karşı savaşmak için yaşamaktadır.”

Köpeklerin sohbeti

Ağır sınavlar arasında yaşlanan, kaderi ile şımartmayan Cervantes, hayatında birçok şeye katlanmış ama düşmanların hor görmesine asla katlanamamıştır. Topluma kendi hükümlerini dayatmak istiyordu. Bunu da *Köpeklerin Sohbeti* adlı kitabında anlatmıştır.

Bir gece Valladolid’de Cervantes iki köpek görmüş; bu köpekler, ağızlarında uçlarında genelde dilencilerin kullandığı ahşap bardak bağlanan bir çubuk taşıyorlarmış. Köpekler pazar hastanesinden getirilmişler. Onlar bir yönlendirici eşliğinde hastalar için para topluyorlarmış ağızlarındaki ahşap bardaklarla. Geceleri sahipleri ve ihtiyacı olanlar için çalışan bu köpekler, Cervantes için topluma hizmet eden ama herkes tarafından da reddedilen insanları andırıyormuş. Şöyle diyor kitabında: “Köpeklere, fakirler gibi hizmet hakkı verilmiş, ama düşünme hakkı onlardan alınmış...”

Köpeklerin Sohbeti, ezilen ve hakaret görenlerin açık bir korumasıdır. Cervantes’in İspanya’nın toplum yapısı üzerinden yaptığı izlenimlerin sonucudur. Aynı zamanda yazarın siyasi ideallerini de resmetmektedir.

Cervantes toplumun en ezilen, en sefil durumda olanlarına karşı insancıl bir yaklaşımı ısrarla talep etmektedir. Çağdaşlarından her insana karşı o denli bir saygıyı talep etmektedir ki, ona göre, her çalışan insan en üst devlet makamlarına gelebilir.

Şu konuda da benzerlik bulmak mümkün: Dünyanın hükümdarları, gökyüzünün hükümdarlarından çok farklılar. Dünyanın hükümdarları, hizmetçisini seçerken, hayatını araştırır, yeteneklerini sınar, yürüyüşlerini inceler ve hatta giydiklerini bile merak ederler. Ancak Tanrı'ya hizmet edecek olanların içinde en fakiri herkesten daha zengindir.

Don Kişot'ta adalet kavramı

Romanın ikinci bölümünde (ki bu çok tartışmalı bir konudur, zira bir başkası romanın devamını yazmaya kalkışmıştır), “Evet...” der. “Benim için Don Kişot doğmuş, ben ise onun için doğmuşumdur. O çalışıyor, ben ise yazıyorum. Biz onunla tek beden ve tek ruhu temsil ediyoruz.”

“Alt sınıflardan yukseklere çıkarlar...” diyor Don Kişot. “Rütbelerini yumuşak karakter ile birleştirmelidirler, çünkü bilgeliği ile süslenen bu yumuşaklık, hiçbir rütbenin hiçbir şöhretin kurtaramayacağı dedikodu zehrinden onları koruyacaktır.”

Bir başka yerinde ise, “Seni yöneten olarak erdemi seçersen ve tüm iyi işlerin başına onu koyarsan, o zaman prens ve asilleri kendi ataları olarak gören insanları kıskanmana gerek kalmaz. Kan mirasla geçer, ancak erdemin değeri kan değerinden daha da yüksektir.”

“Adalet...” diyor Cervantes. “Bir kurban gerektirirse, suçlunun başına sert yasaların tüm cezasını indirmeye kalkma... Sert bir yargıç, merhametli bir yargıçtan daha üstün değildir.

Ancak, yasayı yumuşattığında, armağanlar değil, merhamet ağırlığının altında yumuşat.

Düşmanın karıştığı davaları karıştırdığında, kişisel düşmanlığını unut, dürüst ve sade ol. Diğer insan ile ilgili davada, şahsi tutku asla körleştirmemeli seni...

Bir konu yüzünden cezalandırmaya karar verdiğin insanı kesinlikle sözlerinle incitmeye kalkma; onu zaten cezalandıracaksın, bu cezayı ağır sözlerle güçlendirmene gerek yok.

Suçluyu yargıya havale ettiğinde, onu zayıf ve zavallı olarak, günahkâr doğasının kölesi olarak gör. Karşı tarafa adil kalarak, sana bağlı olduğu sürece suçluya merhamet göster. Çünkü tüm Tanrısal özelliklerimiz eşit de olsa, merhamet gözümüzde adaletten çok daha parlak durmaktadır.”

Madalyonun öteki tarafına baktığımızda bir başka egemen güç görüyoruz. Bir başka açıdan baktığımızda ise karşımıza İngiliz tarihinin yetiştirdiği en etkili generallerden birinin silueti düşüyor.

Jean-Jacques Rousseau *Toplum Sözleşmesi*'nde “Diktatörlük” diye bir başlık atıp da, uygulamalar için diktatörlük döneminin başlarda kısa süreliğine bir yönetim biçimi olabileceğini savunurken, herhalde Oliver Cromwell gibilerini hesaba katmamıştı.

“Atım kadar bile dindar değilsiniz!”

Diktatör mü arıyorsunuz? İşte size tarihin yetiştirdiği en büyük diktatörlerden biri: Oliver Cromwell.

Yaşadığı dönem İngiltere'nin tam da içsavaşa girdiği dönem: 1642 yılının Ağustos ayında Kral I. Charles (ki kendinden önceki Jack Stuart'ın yerine geçmişti ve onun yolunu da izledi) inanılmaz hırsları ve doymak bilmeyen bir “mal” iştahı vardı. Kralın soylularından tutun da yoksul halka kadar sürekli vergiler koyuyor ve krala hediye getirmeye zorlanıyorlardı.

Ama bundan hoşnut olmayan bir kesim vardı: Anglikan Kilisesi. Ortalık Anglikan Kilisesi yandaşları tarafından karıştırıldıkça, kralın askerleri tarafından acımasızca bastırılıyordu.

Başkaldıranlar arasında Doktor Bastwick ömür boyu hapis cezasına çarptırılmaktan kurtulamadı.

Liburne adında bir müridi hapis haneye geldi ve Bastwick'in ricasıyla Hollanda'ya gitti. Amacı I. Charles'ın uyguladığı zulmü halka anlatmaktı, ama başarılı olamadı. Onu da ömür boyu hapse attılar, ama şans eseri iki yıl hücrede kaldıktan sonra kurtulmayı başardı.

Bu arada I. Charles parlamentoyu feshetti ve 11 yıl çalışmasına izin vermedi. Kral I. Charles zaten parlamentoya karşı 1642 yılında savaş açmıştı. Arkasına da Galler ülkesinin feodal beylerini almıştı.

İşte tam bu sıralarda tarihin kaydettiği en büyük diktatörlerden Oliver Cromwell sahneye çıktı. Hoşnutsuzlukların farkındaydı ve İngiltere'de devrim rüzgârları esiyordu. Orta halli mülk sahibi olan Cromwell aynı zamanda İngiltere parlamentosunda milletvekiliydi. Devrimin başlangıç döneminde korkusuz ve aldırılmaz tavırlarıyla dikkatleri üzerine toplamayı başarmıştı. Giyimine hiç özen göstermiyor, bu da ona ayrı bir karizma sağlıyordu. Krala karşı savaş başlattığında Cromwell, parlamento ordusunda yüzbaşıydı.

En önemli özelliği, birliğinde sıkı bir disiplin uygulamasıydı. Hiçbir şekilde görev savsaklanmasına izin vermiyor, nöbetinde uyuyan bir askere rastlarsa, olduğu yerde kurşuna dizdiriyordu. Aynı şey savaş gereçlerinden birini kaybedenin de başına geliyordu.

Bu tavırları onu parlamento ordusunun en güçlü komutanı yaptı. Artık asker sayısı on binin üzerine çıkmıştı. İngiliz ordusuyla tutuştuğu savaşta on bin kişilik orduya karşı altı bin kişilik orduyla büyük bir zafer kazanınca beş binden fazla da tutsak edindi, tüm top bataryalarını ele geçirdi ve I. Charles'ın Fransa'dan yardım isteyen tüm mesajlarına el koydu. Ardından da parlamento, kralı hapse mahkûm etti.

Cromwell dönemi başlıyor

Parlamento, toprak sahibi soylular sınıfının yararına, kral tarafından alınan bütün arazi vergilerini kaldırdı. Bu önlem sayesinde ortaçağda şövalyelerin krala hizmet yerine ödedikleri bedeller, miraslardan ve toprak satışlarından ödenen bütün vergiler yürürlükten kaldırıldı.

Yeni mülk sahipleri ile büyük burjuvazi, parlamento sayesinde kendi çıkarlarını savunan tedbirleri uyguladıktan sonra kraldan çok, halk hareketlerinden çekinmeye başladılar.

Cromwell'in talimatıyla bir süvari birliği kralı parlamento muhaliflerinin elinden aldı. Kral, "Kendinizi ne sanıyorsunuz, yetkileriniz nedir? Belgelerinizi gösterin bana!" diye hesap sordu. Subaylardan biri tabancasını kralın burnuna kadar götürünce, "Sanırım ki bu kadar net ve okunaklı bir yetki belgesini ilk kez görüyorum" diyebildi Charles ve tutuklandı.

30 Ocak 1649 tarihinde Avam Kamarası cumhuriyeti kabul etti ve Kral Charles'ı da idam etti. Kralın idamından sonra zafer kazandığına yürekten inanan halk ayaklanmaya başladı ve bu kışkırtma ve başkaldırıları bastırmak üzere beş bin kadar askerin başına yeniden Cromwell geçti. Başkaldıranların boyununu vurdurdu, kimini de kurşuna dizdirdi.

Krala karşı verilen mücadelede Cromwell sırtını orduya dayamıştı, ama bir süre sonra askerler kendi haklarını istememeye başlayınca onları da acımasızca ezdi. Burjuva ise ona korkuyla karışık bir hayranlık besliyor, zenginler hediyelere boğuyorlardı.

İrlanda'nın fethedilip yağmalanması, İngiliz ordusundaki iç politika kavgalarını uzun süre erteledi. Elbette bu işin başında da Cromwell vardı. Büyük direniş gösteren İrlanda ordusuna Cromwell ancak 1649 yılında boyun eğdirebildi.

İrlanda'daki ayaklanmayı bastıran Cromwell, deniz egemenliği için yeni bir savaşa girdi. Bütün silahlı güçlerini

İngiltere'nin en büyük rakibi olan Hollanda'ya yönlendirdi. Bir protokol yapma niyetine bile girdi Cromwell, ama Hollanda, kendi zararına olacak bu protokolü kabul etmedi, savaşa girdi, iki yıl sonra Cromwell savaşın galibi olacaktı.

Cromwell, 1658 yılında ölünceye kadar diktatörlük İngiltere'nin yakasını hiç bırakmadı. Ama durum Cromwell'in ölümüyle birdenbire sakinleşmedi elbette... Cromwell ölmüştü ölmesine ama ardında kendine benzer generaller bırakmıştı. Onlar, krallık ile darbeden önce olduğu gibi Avam ve Lortlar kamaralarını yeniden kurdular.

Cromwell'den ve onun öncülü Stuart'tan o kadar nefret etmişlerdi ki, devrime katılmış olanları temizleme işine giriştiler. Hatta Cromwell ve Stuart'ın cesetlerini mezarlarından çıkarıp boş bir araziye attılar.

Tarih özellikle de Cromwell'i çeşitli biçimlerde yazar. Diktatör olarak kabul eden de vardır, kahraman olarak da...

Ama unutmayalım ki, Cromwell'in yaşadığı dönem 17. yüzyıl İngiltere'siydi ve koşullar hiç de günümüze uymuyordu.

Bu arada Cromwell'in İngiliz parlamentosunu basarak, parlamento üyelerine hitap ettiği söylevi aktarmakta yarar var...

“Acele edin ve defolup gidin!”

“(...) Oturumunuzu sonlandırmaya geldim.

Meclisi yaptığınız her icraat ile kirletmenize ve şerefsizleştirmenize artık kalıcı bir son vermeye geldim.

Siz ki fitneci, fesatçı meclis üyeleri, siz ki iyi bir hükümet olmak dışındaki her şey!

Kiralık sefil yaratıklar, zavallılar, ülkesini en küçük şahsi çıkar adına satılığa çıkaranlar, birkaç kuruş için Tanrı'ya ihanet edenler, içinizde bir parça da olsun erdem kalmadı mı?

Bir parça vicdan da mı yok?

Atım kadar bile dindar değilsiniz!

Altın sizin yeni tanrınız olmuş!

Satılığa çıkarmadığınız bir değer de kalmadı...

Ulusunuz adına iyi bir şey düşünemez misiniz?

Sizi çıkarıcı sürüsü, bulunduğunuz bu kutsal meclisi, o varlığınızla kirletiyorsunuz!

Tanrı'nın kutsadığı bu meclisi, ahlak yoksunu davranışlarınızla hırsızların ini haline çevirdiniz!

Halkın size verdiği yetkiyi kötüye kullandınız.

Siz ki, halkın umutsuz dertlerine çare olmalıydınız. Kendiniz halka en büyük dert kaynağı oldunuz!

Ama ülkeniz beni asırlardan beri temizlenmemiş bu ahır temizlemeye çağırdı!

Ve bu gücü de bana Tanrı verdi.

Bu şeytan ocağını yönetmeye geldim.

Vay halinize!

Şimdi derhal defolun!

Acele edin rüşvetin köleleri!

Acele edin, gidin!

Süslü saltanat eşyalarınızı alın ve defolup gidin!"

– General Oliver Cromwell

Hörgücsüz Deve İri Bir Eşektir

Ekranların suratı olsa, herhalde “Ağzını kapatamıyor” sözü tam yerine oturacaktı. Bulduğu her fırsatta konuşan Tayyip Erdoğan bir anlamda ekranla bütünleşmiş durumda. Bir ara market açılışlarında da konuştuğuna ilişkin şakalar yapıyordu. Baktılar ki neredeyse oralarda da konuşacak, bu kez “gazoz kapağı açılışında da” konuşacak türünden şakalar yapılmaya başlandı.

Çoğu televizyon kanalı artık birbirinin neredeyse kopyası olan bu konuşmaları yine de vermeden geçemiyor.

Tehlikeli çünkü...

“Cam”dan da konuşmuyor. Konuşmaları öylesine birbirine benzedi ki, yan taraflara koydukları prompter’ları da kaldırdılar. Ekranlara çıkabileceği her fırsatı değerlendiriyor Erdoğan ve biliyor ki, halkın beyninde ne kadar imajını kuvvetlendirirse, o denli kazanma şansı var.

Bıkkınlık yaratıyor, şikâyet edenler oluyor, ama bunların aslında hiç önemi olmadığını da biliyor. Markete gittiğinizde nasıl eliniz en çok reklamı yapılan ürüne gidiyorsa, sandık önünüze geldiğinde de aklınıza en çok adı geçen, en çok yüzü görünen siyasi lider geliyor. Bunu çok iyi kullanıyor Tayyip Erdoğan.

Batı cephesine karşı çıkıyor, haber... Terörü konuşuyor, haber... Muhalefete çatıyor, haber... Hiçbir şey yapamasa, bir çarpıcı konu buluyor ve gündeme oturuyor. Bu haliyle de hep akıllarda kalmayı beceriyor.

Gündemi işgal edecek, ön sıralarda yer alacak onlarca haber varken, bir anda en öne fırlamayı beceriyor. Bunun için yeterince gücü var zaten, ama yine de medyanın “kaçamayacağı” hamleler yaparak onları da rahatlatıyor.

Bu arada Güneydoğu Anadolu bölgesinde süren şiddetin de normal görünmesine, hatta alışılmasına sebep oluyor ki, bu çok tehlikeli bir gelişim. Zaten “yayın yasağı” gizli gizli uygulanan bölge haberlerine bir de Erdoğan ile müdahale edilmesi durumu iyice karmaşıktırıyor. “Su testisi su yolunda kırılır” mantığıyla hazırlanan haberlerde, Güneydoğu Anadolu’da ve terörün bulaştığı her yerde gerçekleşen eylemler “normalleştiriliyor”.

Kanallar altyazı geçiyorlar her terör olayının ardından: “Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan saldırıyı kınadı...”

Bu haber değil bildiğiniz gibi. Elbette kınayacak, alkışlayacak değil. Oysa önemli bir habermiş gibi veriliyor. Beyinlere “ıma” olarak kazınması için.

Avrupa Birliği'ne meydan okuduğunda aynı şey Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşları için de gündeme geliyor.

Hakkını vermek gerek, 14 yıldır AKP üzerindeki baskısını hiç gevşetmedi, kendisi de gevşemedi ve “konsolide” ettiği tabanına lider olduğunu gösterdi. Doğru bildiği konularda da hiç taviz vermedi. Bu tavizsiz tutumu zaman zaman Türkiye aleyhine çalıştı, ama kendi açısından yararlı bir tavırdı, zira korku imparatorluğunu en çok da parti içindekiler hissetti. Ardından gazete sahipleri, sonra işadamları ve diğer kesim...

Ancak, Türkiye kambur bir deve üzerinde yolculuk yapıyor. Evet, deve kambur olmak zorunda. Düzeltmeye kalkarsanız, kamburu yok ederseniz, kocaman bir eşek çıkıyor karşınıza.

“Açılım” diye başlattıkları projenin yürümeyeceğini Erdoğan nasıl göremedi, şaşırarak gerek. Yürümeyecek bir projeydi ve Güneydoğu Anadolu'yu cephaneliğe çeviren bu zorlama girişim, bugünlerin de habercisi oldu.

Napoléon'un kardeşinin oğlu, yani yeğeni Louis Bonaparte (III. Napoléon) da Erdoğan gibiydi ve amacına ulaştı. Bu konuda Karl Marx “Louis Bonapart'ın 18 Brumaire'i” başlıklı yazısında Fransa'nın bu son imparatorunu kıyasıya eleştiriyor ve şu cümle ile de ağır bir suçlamada bulunuyordu:

“Anayasanın 44. paragrafında şöyle deniyor: ‘Fransız Cumhuriyeti cumhurbaşkanı, hiçbir zaman Fransız yurttaşı niteliğini yitirmemiş olmalıdır.’ Oysa, Fransız Cumhuriyeti'nin yalnız birinci başkanı değil, Louis-Napoléon Bonaparte da Fransız yurttaşı niteliğini yitirmişti, yalnız İngiltere'de ‘özel polis memuru’ olmakla kalmamış, İsviçre uyruğuna da geçmişti.” (Karl

Marx, Seçme Yapıtlar, Cilt 1, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, Sol Yayınları, Çev: Sevim Belli, Aralık 1979, s. 475)

Suçlama gerçekten ağır. Özel polis memurluğu ve Fransız uyruğunu bırakıp İsviçre uyruğuna geçmesi...

2 Aralık 1851: Fransa İçin Kara Gün

Kimi zaman insanın “Tarih gerçekten tekerrür mü ediyor?” diye sorası geliyor. Diktatörlük rejimine giden yollara taşlar hep aynı şekilde döşeniyor ve bu taşların yerinden sökülüp atılması ise binlerce, yüz binlerce insanın hayatına mal oluyor.

28 Şubat yakınmalarını anımsayınız...

Demokrasinin doğuşu, cumhuriyet rejiminin zaferi olarak bilinen büyük Fransız İhtilali'nden sonra karışıklığın bir türlü bitmediği, komşu devletlerin kapılarını sıkı sıkı kapadığı Fransa'da, 1848 yılına gelindiğinde yeni bir Napoléon ortaya çıktı ve cumhuriyeti ortadan kaldırarak yeniden ve son olarak Fransa'ya diktatörlüğü getirdi.

Napoléon Bonaparte'ın kardeşinin oğlu olan Louis Bonaparte (III. Napoléon), 1848 yılında yurtdışında sürgündeydi. O sıralarda cumhuriyet rejimine sıkı sıkı bağlanmış olan Fransa, Napoléon'un diktatörlük dönemini geride bırakmanın rahatlığını yaşıyordu yaşamasına ama muhafazakâr kesim bu gidişten hoşnut değildi. Cumhuriyetçi güçler giderek zayıflıyordu.

Fransızlar, 1793-1794 yılları arasında yaşadığı kaos döneminde cumhuriyetçilerin büyük baskısını yaşamışlardı ve bu dönemi unutamıyorlardı

Yeniden bu acı günlere dönmeme uğruna, için için bir rejim değişikliği beklentisi palazlanıyordu. III. Napoléon'a yakın çevreler cılız bir tabela partisi kurarak, Louis Bonaparte'ı Kurucu Meclis'e aday gösterdiler. Louis Bonaparte 4 Temmuz seçimlerinde dört ilde seçimi kazandı, ama meclise girmedi. Eylüldeki seçimlerde ise beş ilde seçimi kazanınca, cumhurbaşkanlığı için seçimlere hazırlanmaya başladı.

Bizdeki anayasa değişikliğini anımsayınız...

1848 devrimiyle birlikte III. Napoléon, soyadını da kullanarak dışarıdan cumhurbaşkanlığına adaylığını koydu. Halk, eski imparatorluk günlerindeki büyük Napoléon günlerini anımsıyor ve destekliyordu. Gelişmeler Napoléon'a yardımcı oldu ve meclis o yıl cumhurbaşkanını halkın seçmesi konusundaki anayasa değişikliğini kabul etti.

Ekmeleddin İhsanoğlu ve Selahattin Demirtaş'ın adaylıklarını anımsayınız...

Diktatörlük hayalleri içinde olan III. Napoléon, önce cumhurbaşkanlığını elde etmek zorundaydı. Lamartine ve Cavaignac, cumhurbaşkanlığı yarışında rakipleriydi. Adaylardan biri, Lamartine, 1848 Devrimi'ne ihanet ettiği, Cavaignac da aynı devrim girişiminde işçileri amansızca ezdiği için halk desteğini yitirmiş iki yıpranmış adaydı. Ayrıca Napoléon'un ismi bile bu iki adaydan daha önemli konum sağlıyordu Louis Bonaparte'a.

Bizdeki cumhurbaşkanlığı seçimlerini anımsayınız...

Sonunda seçimler yapıldı ve sağ cephe olduğu gibi oylarını Louis'ye vererek, cumhuriyetçileri şaşırttı. Sonunda Louis Napoléon, en yakın rakibinden bir misli fazla oy alarak (beş buçuk milyon) cumhurbaşkanı oldu.

İşin en ilginç yanı, Louis Napoléon en çok oyu da cumhuriyetçilerden almıştı. Ayrıca meclisteki muhafazakârlar sosyalistlerden ve devrimden korkuyorlardı. Bölgesel bir seçim bu korkuları daha da artırdı. Montagne adlı bir partiden birkaç milletvekili çıkmış, 1793'ü hatırlayan meclis, sosyalistlerin ve devrimcilerin ileride meclise hâkim olabileceği endişesine kapılmıştı. Meclis hemen toplandı ve seçim sistemini değiştirerek, üç milyon insanın seçmen olma şansını elinden alan bir yasa çıkardı.

Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemlerini anımsayınız...

III. Napoléon bu fırsattan yararlanarak, halkoyunun kutsallığını savunan bir pozisyona girdi. Meclisin karşısına tek başına bir otorite gibi çıktı. Artık meclisle cumhurbaşkanı arasında çatışma açık olarak ortaya çıkmıştı. Louis Napoléon bakanları meclis dışından seçmeye, orduyu kendi safına çekmeye çalışıyor, komutanlarla görüşüyor, sık sık geziler yaparak, halk arasındaki sempatisini artırmaya çalışıyordu. Meclis de Napoléon'un anayasanın bir maddesinin değiştirilmesiyle ilgili teklifini reddederek, ki değişmesi istenen maddeyle cumhurbaşkanı yalnız bir kez seçilebiliyordu, onun yeniden cumhurbaşkanı seçilmesini istemediğini gösteriyordu. Victor Hugo, Louis Bonaparte'ın diktatör olma amacını gösteren yazılar yazmaktaydı.

Victor Hugo, Ekim 1867'de Fransız cumhuriyetçisi Flourens'a yazdığı mektupta, "Aldığım mektupları okusanız sarsılırdınız..." diyor. "Bütün acı çekenler bana yazıyor. Ben nasıl yardım edebilirim? Ne yazık! Ama yine de yapabildiklerimi elimden geldiğince yapıyorum. Tiranların sarayına kendi çölünden taş atıyorum. Evet. Bana güvenin. Son nefesime kadar ezilenler için savaşacağım. Gözyaşı nerede dökülüyorsa, benim canım oradadır."

Hugo durmuyor. 14 Eylül 1869'da Lozan'daki Barış Kongresi'nde "Biz barış istiyoruz, barışı tutkuyla istiyoruz..." konuşmasıyla kongreyi açıyor. "Bütün insanlar, bütün halklar, bütün ırklar arasında barış... Ama barışın birinci koşulu kurtuluş. Kurtuluş için de kuşkusuz devrim gerekecek, bütün devrimlerin en mükemmeli için eyvahlar olsun ki savaş gerekecek, savaşların en sonuncusu gerekecek... Ordular yok olacak, diktatörler yok olacak... İşte bizim istediğimiz şey. Biz bütün kıtanın büyük cumhuriyetini istiyoruz. Biz Avrupa Birleşik Devletleri'ni istiyoruz."

Hedefi anımsayınız...

Ama III. Napoléon diktatör olmakta kararlıydı. 17 Kasım 1851'de de bu kararını kesin olarak vermişti. İmparatorluğunu, dini bir bayram günü olan Austerlitz zaferinin yıldönümüne rastlayan 2 Aralık günü açıklayacaktı.

2 Aralık 1851 sabahı, hep darbe söylentileriyle halkı baskı altında tutan III. Napoléon harekete geçti. Karşı koyması muhtemel komutanlar ve politikacılar gözaltına alındı. Karşı koyması muhtemel birliklerin başına diktatöre yakın, güvenilir adamlar getirildi. Parlamento feshedildi. Birkaç saat sonra Paris sokaklarına asılan ilanlarla genel seçimlerin kısa süre

sonra yapılacağı duyuruluyordu. İlanlarda Napoléon'un ve yakın dostu ve hükümet darbesini gerçekleştiren İçişleri Bakanı Morny'nin imzası vardı.

Fransa'nın son diktatörü böylelikle başa geçiyor, parlamento ortadan kaldırılıyor ve aralarında Victor Hugo'nun da bulunduğu 1545 sürgün, beşi infaz edilen 59 idam hükmü veriliyordu.

III. Napoléon, finans ile sanayi burjuvasının birbirleri arasındaki savaşı nedeniyle yükselen işçi hareketine karşı zamanında önlem alamamasını değerlendirerek ve onların bu karmaşık dönemde, güçlü bir diktatoryaya olan ihtiyaçlarını kullanarak hükümet darbesi yapmış ve zaten proletarya karşısında yeterince bunalmış olan Fransız burjuvazisi, Napoléon Bonaparte'ın kardeşinin oğlunun iktidarını kabullenmişti.

Daha başkanlık gelmeden hazırlanan yasa tekliflerini anımsayınız...

Napoléon, "makul ölçüde özgürlük" sözü vermiş olmasına karşın, polis devleti yöntemlerini uygulamaya koydu. Buna karşılık 1852-1870 arasındaki rejimde değişiklikler yaşanmıştı. Kapitalist sermayeye elverişli bir düzen sağlayan sert bir diktatörlük rejimi uygulandı. 1860'tan sonra ise iç politikada hoşnutsuzluk ve muhalefet arttı; Katolikler, sanayiciler ve liberaler rejimde bir yumuşama istemeye başladılar. Bunun üzerine liberal imparatorluk dönemine (1860-1870) geçildi.

III. Napoléon, "Gelecekte korkmayın" diyordu. "Huzur ne olursa olsun sağlanacaktır. Yapılması gereken yapılacaktır."

Cumhuriyetçiler ise orduya güveniyordu. Ordunun ne olursa olsun cumhuriyeti savunacağını, halkın da bir diktatör istemediğini konuşuyorlardı. Hugo bu konuda en büyük destekçileri ve liderleri konumundaydı.

Bizdeki “yetmez ama evet” tavrını anımsayınız...

Ama cumhuriyetçilerin de, aydın-yazar-sanatçıların da çabası işe yaramadı. Sosyalizmden korkan, her an kaosu başlarına çökeceğini sanan ve ülkenin gidişinden endişe duyan cumhuriyetçiler kendi elleriyle, halk adına III. Napoléon’u seçimle işbaşına getirmiş ve onun diktatörlüğüne giden yolu kendi elleriyle açmışlardı.

Seçimle gelen cumhurbaşkanlığı geleneğine son vermek zorunda kaldı Fransa, zira halk her zaman haklı olmuyordu. Seçim sistemleri ve rejim tercihleri çok iyi anlatılmalı ve bu konuda halk bilinçlendirilmeliydi. Seçimin getireceği yararlar olabilirdi elbet ama bunun mutlaka haklılık getireceği, refah ve özgürlük getireceği asla geçerli değildi. Louis Napoléon, bunun böyle olmayacağı konusunda Fransa için büyük bir tecrübe oldu.

Aynı güzergâhta şimdi Türkiye gidiyor. Seçimle başa geçmiş cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, tıpkı III. Napoléon taktiğini uygulayarak kendini daha büyük yetkilere hazırlıyor ve tek adam olarak ülkeyi yönetmeye talip oluyor. Ama bunun geçici bir dönem için kendisine rahatlık sağlayacağını, ardından gelen yılların ülkeyi tam anlamıyla baskı ve zulmün pençesine terk edeceğini görmüyor, göremiyor veya görmek istemiyor.

Diktatörlerin sonunu anımsayınız...

Tarihte hiçbir diktatörlüğün kalıcı olmadığını da biliyor, ama şuna güveniyor: “Bazı diktatörler yaşamları boyunca bu görevi üstlenebildi. Kendisinden sonra bu rejim yürümedi, ama bu da beni ilgilendirmiyor.”

Tamam, Erdoğan için yakın gelecekte iyi bir “kaçış ve korunma” yolu olabilir getirmek istediği diktatoryal rejim, ama sonrası ne olacak? Türkiye başkanlık sistemine geçerse, üstelik de bu tıpkı III. Napoléon’un yetkileriyle donanmış bir imparatorluk, diktatörlük yetkileriyle bezenmiş bir başkanlık sistemi olursa, bu ülkenin geleceği konusunda iyi şeyler düşünmek mümkün mü?

Değil tabii ki...

Diktatörler hep kendilerini Tanrı’nın yeryüzündeki bir si-lueti olarak görmek eğilimindedir. Bu konuda birçok kitap yayımlanmış, kendini “Mehdi” ilan edenlere kadar varan uzun soluklu maceralar aktarılagelmiştir.

Şifre ile Gizlenmenin Dayanılmaz Cazibesi

Dünyayı salt sosyal bilimlerle algılamak mümkün olmadığı gibi, salt fen bilimleriyle algılamak da mümkün değil.

Her ikisinin birlikte kullanımı ise her zaman olmuyor. Fen bilimleri ile sosyal bilimler arasındaki bağlantıyı her zaman doğru kurabilmek zor.

Kimi zaman bu çaba öylesine karmaşık ve içinden çıkılmaz hale geliyor ki, bir süre sonra insan koyunlarla ağaçları aynı “makale” içinde toplar hale geliyor.

Sonuç da yanlış çıkıyor tabii ki...

Yanlış çıkması sonuçların buruşturulup atılması ile bertaraf edilebilir. Ancak, yanlış çıkan sonucun doğru kabul edilmesi yepyeni bir tablo ortaya çıkartıyor ki, bu yeni bir boyuta geçmek gibi, sorundan veya olaydan kopuk bir ormana dalmaya benzer. Ne ağaçlar kişinin bildiği ağaçlardır ne de o ağaçlarla birlikte yaşayan canlılar bildiğimiz yapıdadır.

Sosyal olguları matematiksel yöntemlerle veya deneysel bilimleri sosyal yöntemlerle açıklamaya çalışmak hep olagelmıştır.

Bu, insanın dayanılmaz “çözme” güdüsünden kaynaklanır. Tarih boyunca da bu yüzden “simgeler, işaretler, şekil ve benzeri imgeler” cazibe noktası olmuş, çeşitli anlamlar yüklenerek dünya veya dünyayı kapsayan gizem açıklanmaya çalışılmıştır.

Binlerce kitap vardır bu konuda ve hâlâ yazılmaktadır.

Mısır yazmalarından Sümer tabletlerine, kutsal kitaplardaki numaralamalardan yeryüzündeki coğrafi kıvrımlara kadar birçok materyal üzerinde binlerce öykü yazılmış, buna bağlı öyküler de günümüze kadar sürüp gelmiştir.

Bilinen en yakın şifreleme ustası Julius Caesar’dan sonra da insan aklının bir köşesine dünyanın şifreler üzerine kurulu olduğu kuşkusu düşmüştür.

Bu arayışlar, hiç kuşku yok ki, bir başka boyutun ortaya çıkarılması yolunda yapılan arayışlardır.

Bir aralar 19 sayısının anlamları üzerine kafa yormuştu insanlar. Şimdilerde 12 rakamı üzerine çeşitli öyküler yaratılmakta.

2012 yılında dünyanın sonunun geleceği de bu öykünün yeniden hortlatılmasıdır. İsa’nın 12 (on üçüncü hain çıkmıştır ve o yüzden de 13 rakamı uğursuz olarak kabul edilir) havarisi, Hitit uygarlığından kalma Alacahöyük kalıntılarında, duvarlara kazınmış 12 tanrı, saat dilimlerinin 12’ye bölünmesi, ayların 12 olması vb. Bunun gibi daha birçok olay 12 sayısı içine hapsedilebilir ve gizem bu sayı üzerine odaklanabilir.

Ama her basit şifreleme olayında olduğu gibi, bu şifreleme olayı da hüsrarla sonuçlanır. Kendisinden başka hiçbir sayıya bölünemeyen asal sayılar her zaman insanı şaşırtacak sonuçlar ortaya koyar ve çözümünü de neredeyse olanaksızdır.

Peki ama, insanlığın başka bir boyuta olan hevesi nereden kaynaklanıyor?

Bu, açıklanması olanaksız olaylarla karşılaştığında insanoğlunun başvurduğu basit bir kaçış yoludur.

İnsanoğlu, kendi yarattığı dünyayı kavrama yöntemini bir kenara bırakarak, yeni bir kavrama yöntemiyle yola çıktığında, işin kavrama boyutunu da aşmış, saçmalığa doğru sürüklendiğinin farkına varmaz. Her bulduğu yeni olgu, çözülmesi zor bir problem olarak karşısına çıkar ve bu da “bilinmeyen” bir gücün kendisini yönettiğine olan inancını iyice güçlendirir.

Arayışların temelinde de zaten bu vardır. Kendi varlığının nedenini açıklayamayan ve bunun için de varoluşundan beri beynini zorlayan insanoğlu, hep karşısına hedef olarak bir kozmik varlık koyacak ve onu açıklamak için de var olan yöntemlerden farklı yöntemlere başvuracaktır.

Dinin temelinde de bu vardır.

Tehlikeli olduğu kadar yanlış yönlendirmeye de açık olan bu tür yöntemler, tersinin kanıtlanması mümkün olmadığı için de, amitoz bölünme hızıyla çoğalma eğilimindedir.

Oysa, insanların var olan dünya üzerinde birlikte ve barışık yaşaması için geliştirilen dinsel öğretiler, böylelikle bir tehlike haline dönüşebilmektedir.

Tüm dinlerde çeşitli mezhep, tarikat ve benzeri bölünmeler de buradan kaynaklanmaktadır. Ne Hıristiyanlar tek bir çizgi üzerinde Tanrı'ya ulaşma yolunu seçmiştir, ne Budistler, ne Şamanlar ne de Müslümanlar...

Dini kendi “yönetim” biçimi olarak binlerce yıl insanlara dayatmış olan Vatikan, bu gücünden bir milim geri adım atma bahasına, dünyayı altüst etmeyi bile göze almış, ama yine de dünyayı yalnızca Katoliklerle doldurmayı başaramamıştır.

Ancak, tüm bu karmaşıklığa rağmen başka bir boyutta yürütülmeye çalışılan çabalar da devam etmiştir.

Başka bir boyut yaratmak her zaman için mümkündür ve

insanoğlunun hep ilgisini çekmiştir. Ancak başka bir boyut ile yaşanan dünyayı kavramak şimdilik olanaksızdır.

Sayı dizisini 0-9'dan daha farklı bir sisteme oturtmak, bilgisayar dünyasının temelini oluşturmuştur bilindiği gibi, ancak bu sayı sistemine insan beyninin girmesi ve aynı yöntemle sayısal problemleri çözmesi mümkün olamamıştır. Beyin, makinelere yalnızca veritabanı yoluyla yöntem aktarmakta, gerisini makineye bırakmaktadır.

Kâğıt oyunlarında desteye; dam, rua ve vale dışında bir simge daha yerleştirmek, satranç tahtasına dikey bir sütun daha eklemek yepyeni bir "boyut" oluşturacaktır belki ama artık buradaki kurallar, bir önceki oyun kurallarına asla uymayacaktır.

Bu da var olan "oyun" düzeninin allak bullak olması ile sonuçlanır.

Yeni bir şey yaratılmamış olmakla birlikte, yeni bir karmaşa ortaya konmuş olur.

Toplumsal olaylarda kaçınılması gereken en önemli yöntemlerden biridir bir başka boyut yaratmaya çalışmak.

Karmaşayı artırır, ama asla çözüm getirmez. Çözümsüzlük ise tarih boyunca hep bu işten yararlanan kurnazlıkların kaynağı olmuştur.

Tehlikeli sularda dolaşmak, her zaman yeni keşifler getirmemekte, dahası toplumsal olgularda yeni felaketlere zemin hazırlamaktadır.

Din kisvesi ile dolaşan "yobazlık" da budur zaten.

Bir başka boyutta dayatılmaktadır öğretiler ve insanlığın henüz bunu çözecek "deneysel" bilgi ve donanımı yoktur.

Kayıp Sembol Romanında Asıl Anlatılan Ne?

Şifre kullanma sistemi insanın var olduğu andan itibaren hep ilgi odağı oldu.

Temelinde yatan ise çok basitti: Bir başkasının anlamasını güçleştirmek ya da iki veya daha fazla kişi arasında bir çeşit “özel” dil yaratmak. Böylelikle üstünlüğü sağlamak veya aralarında var olan anlaşmayı gizlemek.

Yıllar ilerledikçe şifreleme tam anlamıyla bir saldırı veya savunma aracına dönüştü. Bir yandan şifreleme sistemi inanılmaz karmaşık boyutlara ulaşırken, karşı olarak da şifre çözümler yetişmeye başladı.

Yine de, tüm çabalara ve uğraşlara rağmen şifre yaratıcılar, şifre çözümlere karşı hep bir adım önde oldu. Bunu kırmak için günümüzde bilgisayarlar kullanılıyor olsa da, her zaman şifreleri çözmek mümkün olamıyordu.

Bunun temel nedeni iki kavramın birbiriyle zıt olmamasından kaynaklanıyordu. Şifreleme her zaman önde gitmek zorundaydı, çünkü karmaşıklığı yaratan bizzat kendisiydi. Çözmek ise bambaşka bir yöntem gerektiriyordu. Şifrelemek için kullanılan yol bir ise, çözmek için verilen uğraş milyonları bulabiliyordu.

Hâlâ da durum değişmiş değil.

Dan Brown'ın hemen her romanında yaptığı gibi, *Kayıp Sembol* romanında da konu “şifreleme” üzerine. Ancak bu kez Dan Brown işi bir adım daha öteye taşıyarak, şifreleme ve şifre çözmeyi romanın tamamen ana kahramanı olarak ele alıyor.

Roman bu yüzden, daha öncekilerden daha ilginç bir gizem taşıyor.

Brown'ın bu romanında okurun, katilin veya gizemin peşinde koştuğu pek yok. Roman son elli sayfasına geldiğinde

“macera” açısından tükenmiş de olsa, hâlâ bitmediğini okura hissettiriyor.

Tabii, bitmeyeceğini de...

Şöyle ki; kutsal kitapların veya kutsal işaretlerin hemen hemen hepsinde şifreleme kullanıldığını, bunu çözenin ise insan zihnini çözmekle, yani Tanrı'ya ulaşmakla eşanlama geldiğini söylüyor Dan Brown.

Bugüne kadarki din kitaplarından ve büyük mistik öğretilerden alıntılar da yaparak, Tanrı'nın insanın içinde olduğundan başlıyor ve zihninde odaklıyor.

İlgili bölümde Peter Solomon fısıltıyla şöyle der Prof. Langdon'a: “Buda, ‘Sen tanrısın’ dedi. İsa, ‘Tanrı'nın Krallığı içinizedir’ diye öğretti ve hatta bize ‘Benim yaptıklarımı siz de yapabilirsiniz... Hem de daha büyüğünü’ diye vaatte bulundu. Suizm, Tanrı'yı insanın içinde aramak gerektiğini ve insanın birçok yönüyle Tanrı'nın yansıması olduğunu belirtir. Papalığa karşı çıkan ilk papa –Romalı Hippolytus– bile, agnostik öğretmen Monoimus'un, ‘Tanrı'yı aramayı bırakın... Bunun yerine kendinizden başlayın’ sözünden alıntı yaparak, aynı mesajı vermişti.” (Dan Brown, *Kayıp Sembol*, Altın Kitaplar, Çev: Petek Demir, s. 509-510)

Bu tür mesajlar insanlık tarihinin doğuşundan beri sürekli yinelenen mesajlardı aslında.

1967 yılında Yargıtay Birinci Başkanı İmran Öktem, Voltaire'in “Tanrı'yı da insanlar yaratmıştır” sözlerini adli yıl açılış töreninde tekrarlamış ve Türkiye, İsmet İnönü'nün de-yimiyle, neredeyse bir 31 Mart vakasından kıl payı dönmüştü.

İmran Öktem'in sözleri, dini istismar edenlere yönelik bir sözdü ve asırlardır söylenmiş bir sözün tekrarıydı, ama “bağnazlık” kuralları açısından tahrike de açıktı.

Dan Brown ise bunu oldukça uzun bir oylumla, 527 sayfalık bir romanla anlatıyor ve doğal olarak da başta Kilise olmak

üzere tüm dinsel öğretileri de karşısına alıyor. Türkiye de dahil, dünyanın hemen hemen tüm ülkelerinde en çok satan kitaplar listesinde başı çekiyor...

Dan Brown'ın Kilise ve benzeri "din kuruluşlarını" karşısına almada –kabul etmek gerek– büyük de ustalık var: Bütün kutsal söylemlere, kitaplara ve "antik gizemlere" hiç dokunmadan, hatta onlara arka çıkarak yapıyor bu savunmasını ve Tanrı'nın aslında insanın zihninde olduğunu bir "polisive" kurgu içinde anlatıyor.

Gerçekte, Umberto Eco'nun *Gülün Adı* adlı romanı nasıl bir "polisive roman" muamelesi gördüyse, Dan Brown'ın romanı da bir o kadar "Tanrı sorgulaması" olarak algılanabilir.

Brown *Kayıp Sembol*'de, önceden "8 Franklin Karesi" kuralına göre hazırladığı bir şifreyi kendine göre kurgulayarak, okuru romanın içine çekmeyi sağlıyor. Çünkü şifreleme ve şifre çözmeye insanların düşkünlüğünü çok iyi biliyor. Hatırlanacağı üzere ilk romanında da Leonardo Da Vinci'nin *Son Akşam Yemeği* tablosundan yola çıkarak bir romanı kurgulamıştı.

Newton'dan Albert Dürer'e, Da Vinci'den Platon'a kadar tüm bilim ve sanat adamlarının şifreleme gibi bir tutkusu olduğuna dikkat çekiliyor. Bu yaklaşım haksız da sayılmaz. İnsanlık tarihi öylesine büyük gizemlerle, birbiriyle tuhaf şekilde bağlanmış olaylarla açıklanmaya çalışılmış durumda ki, bazıları rastlantının dışına taşmak zorunda kalıyor.

Şimdiki adıyla Boğazkale'de bulunan Hattuşa harabelerindeki ünlü Yazılıkaya duvar heykellerinin de ilginç bir sırrı vardır örneğin. Duvara işlenmiş 12 tanrı heykeli, güneş ışınlarının belli saatlerde yansıması sonucu net görüntü vermekte, diğer zamanlarda silik kalmaktadır.

Çok basit gibi görünen bu "gizleme" yönteminin tam olarak ne amaçla yapıldığı bugün bilinmemektedir, ancak fiziksel ko-

şulların bin yıl daha geçse de değişmeyeceği veya değiştiği zaman dünyanın duruşunun da değişeceğini düşündürmektedir.

Mısır ehramları, Maya tapınakları ve daha buna benzer binlerce tarihsel kalıntının bir köşesinde insanlık hep “mesaj” aramıştır. Bunlar kimi zaman bir hazine avcılığına dönüşmüş, kimi zaman ise insanın varlık nedeni için kaynak oluşturmuş, kimi zaman da Tanrı arayışı biçiminde yapılmıştır.

Bu açıdan bakıldığında Dan Brown’ın kitabı *Sofie’nin Dünyası* biçiminde anlatılan bir felsefe tarihinden daha “iddialı” bir felsefe ile okur karşısına çıkıyor. Kitapta Peter Solomon, Prof. Robert Langdon, Katherine Solomon, Zachary gibi kahramanlar canlı birer unsur oldukları halde düşsel hale dönüşüyor, düşsel gibi görünen “dinsel sorgulama” ise neredeyse somutlaşıyor. Bu açıdan da ilginç bir “deneme” niteliğini taşıyor roman.

Dan Brown’ın çok iyi beslendiği kaynak olan dinsel motiflerle sorgulama ve şifreler ile ilgiyi ayakta tutma, daha benzer birçok romanı da beraberinde getirdi ve hepsi de aynı derecede ilgi gördü.

Dinsel motifler kullanılıyor, ama ne pahasına? Din kitaplarındaki çok önemli ve insan için yararlı konular asla kullanılmıyor, ama nasıl oluyor da insanın hırsızlık hakkı diye bir hak çıkartılabiliyor, şaşmamak olanaksız. Oysa din kitaplarının çoğunda insana saygı ve sevgi birinci plandadır. Ondan hemen sonra da ahlak konusu gelir.

Dostoyevski’de olduğu gibi. Ancak Dostoyevski, Semyonovski Meydanı’ndaki bekleyişinden sonra “ahlak” ve “din” konularına girmiştir. O ana kadar koyu bir emekçi yanlısıdır.

Dostoyevski, Dan Brown gibi sorgulamaz Tanrı oluşumunu. Hatta hiç sorgulamaz ve peşinen kabul eder. Ama önce, onu sosyalist görüşten uzaklaştıran ve mistik bir yazar haline getiren olaya bir bakmak gerek.

Nikola'dan Hiçbir Şey Gizlemiyoruz Bayım

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ile döneminin en büyük devrimcilerinden sayılan Mikael Vasiliyeviç Petraşevski 1846 yılının Mayıs ayında tanıştı.

Onları, bir cuma toplantısında Bogosov tanıştırmıştı. Genç bir delikanlı olan Bogosov, hemen hemen tüm toplantılara katılıyor, derneğin gençlik hareketlerinin öncülüğünü yapıyordu. Çok zayıf bir bünyesi vardı. Sık sık öksürük nöbetine tutuluyor, hırıltılı bir sesle konuşuyordu. Dostoyevski onun verem olmasından kuşkulanıyordu. Yıllar sonra, Budala romanındaki İppolit kahramanını Bogosov'dan esinlenerek yarattığı söylenir.

Neva kıyısındaki iki katlı binanın içindeydiler yine. Konuşmacılardan biri hazırlık yapıyordu. Yaklaşık bir yıldır kendisine konuşma verilmesini bekleyen Dostoyevski, her zamanki gibi arka sıralardan birine oturmuş, konuşmanın başlamasını bekliyordu.

Tam bu sırada kapıda bir hareketlenme oldu. Önemli bir konuşun geldiği belliydi. Dostoyevski, yüreğinde bir heyecan dalgası hissetti. Gelen Petraşevski'ydi, bundan emindi...

Yanılmamıştı. Tıpkı kendisine anlattıkları tipte bir adam kapıdan içeri girmişti. Etrafını saran kalabalık ona yol göstermeye, yakın olmaya çalışıyordu.

Dostoyevski gördüğü manzaradan ürkmüştü. "Ne farkı var bunun diğerlerinden?" diye mırıldandı kendi kendine. "Bu da kendi çöplüğünde bir çar!"

Tam o sırada Bogosov yanına geldi.

"İşte Petraşevski geldi" dedi. "Seni onunla tanıştırmak istiyorum. Aslında o da seninle tanışmak istiyor."

"Benimle tanışmak mı istiyor?" Dostoyevski şaşırılmıştı. "Benden ona söz ettiniz mi?"

“Elbette...” diye devam etti Bogosov. “Bize sempati duyan, her cuma toplantısına katılan ve herhangi bir cuma günü romanlarından birini okumaya hazırlanan kişiden söz etmeseydim doğrusu tuhaf kaçardı.”

Bogosov haklıydı.

“O halde siz buradan başka yerde de ayrıca buluşuyorsunuz?”

“Akıllıca bir soru” dedi Bogosov gülererek. “Ama yanılıyorsun. Başka bir buluşma yerimiz yok. Petraşevski Dışişleri Bakanlığı’nda çalışıyor. Onu görmek istediğimiz zaman yanına gideriz. En güvenli buluşma noktamız da onun çalıştığı yerdir.” Göz kırptı. “Anlarsın ya...”

Dostoyevski cevap vermedi. Petraşevski’ye doğru ilerlediler. Bogosov’un yanında biriyle kendisine doğru geldiğini gören Petraşevski, eliyle yaklaşımlarını işaret etti. Dostoyevski, bu durumun önceden planlanmış olduğunu anlamıştı.

Ansızın Bogosov’u kolundan tutup kendine çekti. “Saltıkov-Şçedrin kaç yaşında?” diye sordu. Bogosov şaşırmıştı.

“Neden merak ettin?”

“Kaç yaşında?”

“Senden küçük, bunu bilmen seni rahatlattı mı?”

“Benden küçük mü? Ama...”

Daha fazla konuşmadan, Bogosov onu kolundan tutup Petraşevski’nin olduğu yere doğru sürüklemeye başladı. Birkaç dakika içinde yüz yüze gelmişlerdi bile...

İki adam karşılaşınca bir an birbirlerini süzdüler. Petraşevski, yaklaşık on santim daha kısaydı. Sık sık sivri uçlu keçe çizmelerinin parmak uçlarında yaylanıyordu. Sanki bu onda bir tik haline gelmişti. Bir şey söylemeye veya yapmaya hazırlanan ve bunda kararsız kalan insanlara benziyordu. Bu görünüm Dostoyevski’de tuhaf bir güvensizlik yaratmıştı.

“Sizden çok söz ettiler Bay Dostoyevski” dedi ve elini nazikçe uzattı.

Dostoyevski de uzatılan ele karşılık verdi, ama konuşmadı. Petraşevski'nin konuşmasını bekledi.

“İnsancıklar ve Öteki adlı romanlarınızı okudum. Gerçekten çok etkilendim. Özellikle de Öteki romanınızın büyük haksızlığa uğradığı düşüncesindeyim. Kuzum, gerçekten insanların ikinci bir kişilikleri olduğuna mı inanıyorsunuz? Yani kendilerinden bağımsız ve farkında olmaksızın?”

Dostoyevski, o an çok güçlü bir kişilikle karşı karşıya olduğunu anladı. Petraşevski, karşısındakini nasıl yakalayabileceğini iyi biliyordu. En zayıf noktadan hücum!

“Sizden de çok söz ettiler Bay Petraşevski” diye cevap verdi Dostoyevski. “Ancak tanışmak için uzun bir süre beklemem gerekti. Siz liderler hep en son mu ortaya çıkarsınız?”

Petraşevski, Afrika tarzı kesilmiş köşeli uzun sakallarını hoplata hoplata güldü. “Evet bayım” dedi. “Bu çok eski bir kuraldır. Mısır firavunlarından beri uygulanan bir kural. Yoksa kimse seni lider olarak görmez.”

“Herhalde öyledir” dedi Dostoyevski. Başka söyleyecek şey bulamamıştı.

“Gelin bayım, şöyle geçelim. Sizinle konuşmak bana büyük zevk verecek. Aklınızın karışık olduğunu duydum.”

“Bu da nereden çıktı?” diye itiraz etti Dostoyevski. “Aklım karışık falan değil. Yalnızca, bana anlatılan gerekçeler çok ucuz ve sıradandı.”

“Sana ne anlatmamı istiyorsun?” Petraşevski kendinden çok emin görünüyordu.

“Dünyaya nasıl baktığınızı merak ediyorum Bay Petraşevski. Neden bu garip şapkayı giydiğinizi merak ediyorum mesela. Ya da ne bileyim, boynunuza sardığınız bu Meksika tipi şalı niye kullanıyorsunuz? Ne şapkanız, ne şalınız, ne sakalınız Rus. Bir tek keçe çizmeleriniz bu topraklara ait!”

“Çok önemli bir saptama Bay Dostoyevski. Sizin zeki olduğunuzu söylemişlerdi, ama doğrusu bu kadarını beklemiyordum. Çok iyi bir gözlemcisiniz. Doğru söylüyorsunuz, üzerimdekiler bu topraklara ait şeyler değil. Sakalım da... Ama bu topraklara ait şeylerle donansaydım eğer, diğerlerinden farkım olmazdı zaten. Dekabristler bu yüzden kaybetti.”

“Her şeyi her zaman bu kadar hafife mi alırsınız? Dekabristlerin salt sizin gibi giyinmedikleri için mi hüsrana uğradığını düşünüyorsunuz?”

“Kuşkusuz hayır, ama isterseniz şöyle sakın bir yere geçip oturalım. Birer votka zihnimizi açar.”

Dostoyevski konuşmanın başlangıcından hoşlanmamıştı ancak Petraşevski'nin kişiliğinden etkilenmişti. Çabuk sinirlenmeyen bir adamdı. Erdemlerin en büyük iki koşulunu kişiliğinde barındırıyordu: soğukkanlılık ve zekâ! Petraşevski'nin önerisini kabul etti. Kütüphane olarak kullanılan odaya geçtiler. Bogosov da yanlarındaydı.

Odaya girer girmez Petraşevski, raflardaki kitapları göstererek, “Bunların yasak yayınlar olduğunu biliyor musunuz Bay Dostoyevski?” diye sordu.

Dostoyevski, Kuzmin'in kendisine kitaplıkla ilgili bilgi verdiğini söyledi.

“Kuzmin ha? Evet, Kuzmin bu konularda çok ustadır. Öyle her önüne gelene kitaplığın sırtını vermez.”

“Bunları çarın gizli polislerinden nasıl gizliyorsunuz?”

Petraşevski ilk kez sinirlenir gibi oldu. “Hiçbir şey gizlemiyoruz bayım. İsterlerse gelip bütün kitaplığı götürebilirler. Çarın gizli polisinin buradaki kitaplardan haberi olmadığını mı düşünüyorsunuz? Bal gibi biliyorlar. Ama bu kitaplara bakarak bizim bir yanlış yapmamızı bekliyorlar. Onların amacı kitapları yok etmek değil. Bu zaten en çok ve en kolay yaptıkları iş. Onların derdi bizimle. Bu kitapları kullanarak ne yapmak istedi-

ğimiz. Kolayca tahmin edebileceğiniz gibi, bu kitaplar mevcut düzene aykırı oldukları için yasaklandılar.”

“Mevcut düzenden bir şikâyetiniz mi var?”

“Genç adam” diye çıkıştı Petraşevski. “Benim dayanıklılığımı ölçer gibisin, ama çok basit bir yöntem kullanıyorsun. Benim zekâmı hafife alıyorsun. Sana yaklaşık bir yıldır burada olanlar ve amacımızın ne olduğu zaten anlatıldı. Mevcut düzenden bir şikâyetim olup olmadığını sen benden daha iyi biliyorsun.”

Petraşevski birden “siz” söylemini bırakıp, “sen” demeye başlamıştı. Dostoyevski onun sinirlendiğini anladı. Üzerine gitmeye de o anda karar verdi.

“Haklısınız, bana yaklaşık bir yıldır birçok şey anlatıldı. Derneğin amaçları söylendi, mevcut düzenden şikâyetler sıralandı. Hatta çarın bir tanrı gibi davranması gerektiği bile iddia edildi. Ancak bütün bunlar benim için sıradan düşüncelerdi. Sizin bana yardım edebileceğiniz belirtildi. Anladığım kadarıyla siz de bana sataşmanın ötesinde fazla bir şey yapmayacaksınız.”

Petraşevski birden eski sakin haline dönmüştü. Dostoyevski bir kez daha “çetin bir cevizle” karşı karşıya olduğunu anladı.

“Bayım, bir an kendimi kaybedip, size karşı kaba davrandığımın farkındayım. Bunun için özür dilerim. Gelelim asıl konuya. Size neyi ne kadar anlattıkları veya sizin ne kadarını dinlediğiniz konusunda bir şey söyleyemeyeceğim. Ben, kendi düşüncemi aktarmakla sınırlıyım. Mesela bana Ahşarumov ile Speşnev hiç katılmaz, pasif bulur. Şçedrin’e göre biraz saldırganımdır. Miliutin düşüncelerimi sever ama Kaydanov kardeşler kızar... Bir bütünlük sağlamış değiliz. Bu yüzden de bize aynı düşünceleri paylaşan insanlarmış gibi bakmanız yanlış. Ancak hepimizin ortak tek bir düşüncesi var, o da bugün Rusya’nın kötü yönetildiği. Romanovların iktidarı giderek zayıflıyor.

İkinci Nikola, kendisinden önceki İkinci Aleksandr'ı aratıyor. Bu zincir giderek Birinci Petro'ya kadar dayanıyor. Niye hep bizi birinciler, ikinciler ve fırsat bulursa üçüncüler idare ediyor? Bu gidişe birilerinin dur demesi gerekiyor. Hepimizin ortak noktası bu. Sizin de aynı düşündüğünüzü biliyorum, ancak siz bunun nasıl yapılacağı konusunda kuşkulular taşıyorsunuz. Bunda da haklısınız. Siz, *Netoçka Nezvanova*'ların akıbetinden korkuyorsunuz.”

Dostoyevski afallamıştı. “Bunu nereden biliyorsunuz” diye kekeledi. “Henüz bu romanım yayımlanmadı. Bunu nasıl bilebilirsiniz.”

“İşte bayım” diye böbürlendi Petraşevski. “Bu yüzden Rusya'yı çok büyük ve parlak bir gelecek bekliyor. Sizin gibi insanlar bu ülkeyi aydınlığa sürükleyecek. Romanınızdaki şikâyetlerinizi bizimle paylaştığınız için aramızdasınız, öyle değil mi?”

“Bir dakika” diye itiraz etti Dostoyevski. Çok çabuk kendine gelmişti. “Ben sizinle çok şeyi paylaşıyorum. Bunda mutabıkız. Ancak bir tek şeyde sizi anlayamıyorum. Bu düzen giderse, yerine getireceğiniz düzen nedir? Bu konuda çok açık değilsiniz.”

“Yine bir yanılığ bayım.” Petraşevski kendinden çok emindi. Kütüphanenin raflarından bir kitap çekip çıkardı ve Dostoyevski'nin önüne koydu. “Bu kitap, kütüphanedeki bir yığın kitaptan yalnızca biri. Herhangi bir özelliği olduğu için masaya koymadım. Ancak şunu söylemeliyim: Kitabın içinde ne yazdığını bilmiyorsunuz. Dışarıdan baktığınızda cildi temiz, düzgün ve yıpranmamış bir kitapla karşı karşıyasınız. Diğer tüm kitaplar gibi o da raflardaki sırasında duruyor. Ama Rus halkı böyle değil. Rus polisi kitapları raflarında kendi halinde bırakmıyor. Mutlaka açıp içeriğini okumaya çalışıyor. Mutlaka bir kötülük arıyor ve istediği için de buluyor. Kitabı alıyor ve ya-

kıyor. İşte Rus halkı bu durumda bayım! Kendi halinde yaşayan insanlardan kuşkulanan çarlık yönetimi, bir polis devleti kurarak her insanı potansiyel suçlu olarak gördü. Tutuklamalar, işkenceler, hücre cezaları, Sibiryaya sürgünleri... Binlerce masum insan, hak etmediği cezalarla karşı karşıya kalıyor. Halkından korkan bir iktidar, mutlaka suç işliyor demektir. Bin yıllardır gelen bir kuraldır bu bayım! Bütün zorbalar kendilerine bir sırça köşk yaptırmış ve burayı da kendi köpekleriyle korumaya çalışmıştır. Bugün Çar Nikola'nın yaptığı budur işte! Biz bunu kendisine anlatmaya çalışıyoruz. Çara da size anlattığım gibi anlatamayacağıma göre, tek yol direnmektir bayım. Bu derneğin tek ilkesi direnmek, gerisi kendiliğinden oluşacaktır. Siz, yeni bir oluşumda, Fransızların düşeceği duruma düşmemizden korkuyorsunuz. Varsın düşelim, sonunda özgürlük yolunda bir adım daha ileri gitmiş olacağız. Bize Büyük Petro'nun verdiği tek armağan budur. Yolumuzu tıkadı, ama gözümüzü açtı. Devrim bu noktada başlar: Gözünü kapatıp da yolunuzu açtıklarında, nereye saldırdığınızı bilmezsiniz, ama saldırmanız gerektiğini bilirsiniz. Bastırmak kolaydır, bitirmek ise imkânsız.”

Dostoyevski etkilenmişti. Karşısındaki tuhaf şapkalı adam, önüne fırlattığı kitabı kütüphanedeki yerine yerleştirirken, konuşmanın da bittiğini ilan ediyordu.

Kısa süre sonra idam mangasının önüne çıktığında Fyodor, kendisini devrime adanmış bu adamla karşılaşmasını nefretle hatırlayacaktı. Üstelik Petraşevski kendisinden on adım kadar ötede dimdik duruyor ve Semyanovski Meydanı'na dikilmiş idam kazıklarına meydan okurcasına bakıyordu. Yüreğini titreten en ufak bir korku yoktu.

Oysa Dostoyevski deliler gibi korkuyor, bir tavşan gibi titriyordu.

Adı Olmayan Yeraltı Adamı

Dostoyevski'nin en çok tartışılan, en ünlü eserleri arasında sayılan *Yeraltından Notlar* romanının isimsiz kahramanı (yeraltı adamı), Liza adlı genç bir fahişeye yaptığı konuşmada şunları söyler: "(...) Kadınla erkek bir olamaz. Aralarında dağlar kadar fark vardır. Sözelimi, ben buraya gelir her türlü haltı karıştırırım, sonra da giderim. Kimsenin tutsağı değilimdir. Şöyle bir silkinince de bütün kirimden arınırım. Ama sen öyle misin? Sen resmen eli kolu bağlı bir tutsaksın. Burada hem kendini, hem de bütün benliğini satıyorsun..."

Dikkatinizi çekerim: Romanın yazılış tarihi 1864. Avrupa'da kadınların haklarını elde etmesine yüz yıl kadar zaman var ve bakış günümüz Türkiye'sinin etkin siyasilerinin de bakış açısını yansıtıyor.

İlginçtir ki, Dostoyevski gerçekten kadın konusunda tuhaf bir "homongolos"tur. Kadın kahramanları ya çok siliktir ya da ortalıkta hiç görünmez. *Budala* adlı en önemli romanlarından sayılan eserinde sürekli canlı tuttuğu Nastasya Filipovna bile, Knyaz Mışkin ile Rogojin arasındaki tuhaf "aşkı" anlatmak için yaratılmış bir figür olmaktan öteye gidememiştir. Üstelik, en büyük romanlarını yazdığı, Petraşevski ayaklanmasının ardından gelen "öteki" hayatında kendisini kumar gibi gereksiz birçok şeyden kurtaran Anna Dostoyevska'ya rağmen, kadınlara karşı mesafelidir. Anna'yı çok sever, onsuz yapamayacağını bilir. Polin Suslova hayatının büyük aşklarındandır, birçok da benzer aşk yaşamıştır, ama bu aşklarını kitaplarında bulmak neredeyse imkânsızdır.

Kumarbaz romanında biraz Polin Suslova'ya değinir. Karşılıksız bir aşk vardır orada, tıpkı gerçek yaşamda da olduğu gibi. Kendi hayatından çok büyük "karelerin" olduğu bu romanda

Polin Suslova'dan sanal da olsa intikam alır. Kumarda kazanır güya (ki çoğunlukla kaybetmiştir) ve Polin'i bırakarak başka bir kadınla tüm paraları Fransa'da yer.

Suç ve Ceza romanındaki Sonya ise bir kadın figüründen çok bir melek figürü olarak karşımıza çıkar. Fedakârlığı olağanüstüdür ve ancak bu fedakârlığı sayesinde Raskolnikov ayakta kalabilecektir.

Çocukluğunda, yani daha henüz Fedya iken, silik bir kişilik olan annesi ve çok sert bir kişilik olan doktor babası arasında kaldığından, bir baba nefreti doğmuştur ve bu da hemen tüm romanlarına yansımıştır. "Kim babasını öldürmek istemez?" sözünün altında yatan, babaya olan nefretidir.

Aslında Dostoyevski'nin olumlu kahramanı bile yoktur. Erkekler çoğunlukla İppolit gibi veremli, Rogojin gibi kaba saba ve kabadayı, Mışkin gibi budala, Raskolnikov gibi sabırsız ve hayalci, Versilov gibi uçarı, Lebedev gibi yalakadır. Daha birçok olumsuz özellikler taşıyan kahramanlar arasında, Çernişevski'nin bırakın Rahmetov'unu, Kirsanov'u gibi bir kahramanı bile bulamazsınız.

Nereye getireceğim? *Yeraltından Notlar*'da yeraltı adamının karşılaştığı Liza'ya anlattığı "kadın" tanımı, Dostoyevski gibi o dönemin birçok yazarında olan kadın tanımıdır ve bu erkek egemen bir dünyanın vahşi görüntüsüdür. Kadın ile erkeğin eşit olmadığı inancı temelini Âdem ile Havva hikâyesinden alır ve insanlığın başına tüm belaları açan unsurun "kadın" olduğu telkinini yayar. O zaman da şu gelir akla: Demek ki kutusal kitapları yazan kişi veya kişiler erkekti... Zira sadece Âdem ile Havva'dan kaynaklanmaz eşitsizlik, daha sonra toplumdaki konumları açısından da kadınlar, neredeyse maymunlardan bile sonra gelir.

Bu, hırçın ve faşist bir bakış açısidir. Dünya üzerindeki tüm kitle katliamları, soykırımlar, vahşetlerde erkek egemen-

liği görülür ve ne yazık ki artık ayrı bir cins olarak düşünülmesi gereken bu hastalıklı kafalar tamamıyla ilkel düşüncelerle hareket etmektedir. İlkellik, insan denilen yaratığın tek bir bedene indirgenmesiyle başlar ve giderek bu dinsel, etnik, cinsi ve bölgesel ayrımcılıklarla körüklenir. Baştan erkeğin üstünlüğünü kabul eden bir kafa yapısı, bunu ayrıntılara da indirgemek zorundadır: Sünniler Alevilerden, Kürtler Türklere, Araplar Avrupalılardan, beyazlar zencilerden, zenginler fakirlerden, siyasiler maraba takımından daha öndedir. Bütün sosyalist söylemlerde ana figür “insan” iken, idealist veya mistik dogmalarda bu “erkek” olarak öne çıkar ve doğal olarak da kadın aşağılanır. Zira erkeğin üstünlüğü baştan kabul edilmiştir. Daha güçlüdür güya, ama doğaya dayanıklılık söz konusu olduğunda bu çoğu zaman geçerli değildir. Karşı karşıya kaldığında bir erkek her zaman için bir kadını yere devirebilir, ama bunu aynı işkolunda çalışıp da gerçekleştirmediğinde işi cinayete kadar da götürebilir. Aynı şekilde, kadın terk ettiğinde bir daha geri dönmez, ama erkek terk ediyormuş gibi yapar ve terk ettiğini söylediği kapıyı defalarca aşındırmakta da hiçbir sakınca görmez.

Kadınlar daha mı üstündür? Asla... Böyle bir iddiada bulunmak zaten bu yazının çöpe atılmasını sağlar. Doğru olanı, eşitlik ilkesidir. Üstünlükler elbette karşılıklıdır, ama bu kadında söz konusu olduğunda erkek tarafından reddedildiği için, savaş sürmekte ve bu yapay savaşta erkek kadını sadece bir üretim aracı olarak görmektedir.

Ve ne yazık ki şu tez, kültürel eksiklik yaşayan ülkeler için sonuna kadar geçerlidir: Eğer erkekler doğurabilselerdi, bu kafalar dünyada tek bir kadın bile bırakmazlardı.

Dostoyevski-Belinski Savaşı

Dostoyevski'deki ince alaya önce kapılıp onu göklere çıkaran Belinski, çok kısa süre içerisinde bu ünlü yazarın, bir başka Rus devi Gogol'dan etkilenmesinin ötesinde, cümle çaldığını görünce, müthiş bir savaş açmıştır.

Edebiyat tarihini ve edebiyatın insan üzerindeki etkilerini çok iyi bilen Belinski, eleştirilerinde asla kişiselliğe kaçmamış, eseri yaratanın kişiselliğiyle ilgilenmemiş ve hep yazılan eser üzerinde durmuştur.

Aynı şekilde ünlü Macar edebiyat bilimcisi Lukac da benzer yöntemi kullanmıştır.

Bu gibi yüzlerce eleştirmen, yazılı sanatların daha ileriye gitmesinde öncülük yapmıştır. Asla taviz vermemişlerdir, “çanak” tutmamışlardır, “körler-sağırlar” diyaloguna girmemişlerdir.

Bunu niye mi yazdım?

Eskiden edebiyat tartışmalarının bir tadı olurdu. “Taraftar” mantığıyla yazılar yazılmazdı. Kişiye saldırı olduğunda ayıplanır ve “mızrakçılık”la suçlanırdı. Mızrakçılık, edebiyat dünyasının en “aşağılayıcı” yöntemlerinden biriydi. Yeni yeni edebiyat dünyasına giren bir yazarın, kendine göre çok büyük yol kat etmiş bir yazara kişisel saldırısı anlamına gelirdi mızrakçılık. Eğer kendisinden daha deneyimli olan yazar, sataşan genç yazara cevap verirse, bu durumda genç yazar kendine bir “muhatap” bulduğu için ismini duyurma şansına sahip olurdu. Ancak, eserleriyle kendine bir yer edinemeyen yazarların kullandığı bir yöntem olduğu için de asla rağbet görmezdi.

Ama eğer genç yazar, eserlerinden yola çıkarak bir eleştiri şemsiyesi oluşturursa, bu kez “tecrübeli” yazar buna cevap vermek zorunda kalırdı ve hoş bir edebiyat tartışması doğardı. İhtiyaç da buradan kaynaklanırdı zaten.

Cumhuriyet Kitap ekinin en güzel yanlarından biri buydu. Yazarlar ya edebiyat dünyasının önde gelen isimlerinden bir demet tanıtım yazısı sunarlardı ya da bir kitabı ele aldıklarında, kişisel hiçbir saldırıya girmeden, kitabın edebiyat dünyasındaki yerini tartışmaya çalışırlardı.

Hoş ve güzel günlerdi.

Her yerde olan çürüme, kuşkusuz buraya da yansıdı. Artık edebiyat dünyamız “iyi ve kötü” subjektifi üzerinde yürümektedir ve neden “iyi”, neden “kötü” olduğu konusunda bir fikir yürütülememektedir.

Kurgu hatası mı, geçiniz. Dil bozuklukları mı, geçiniz. Konu zayıflığı mı, geçiniz. İçerik eksikliği mi, geçiniz. Şimdi konu ile içerik ve biçim arasındaki ayrım bile ortaya konmadan, “iyi ve kötü” kriterleriyle eleştiriler yapılmaktadır.

Örnek mi?

Şu aşağıya alacağım alıntıyı lütfen sıkılmadan okuyun:

Yazarı: *Cumhuriyet Kitap* ekinin başyazarı gibi her hafta yazan Asuman Kafaoğlu-Büke.

Tarih: 17 Şubat 2005. Sayı: 783

“Masamın üzerinde okunmayı bekleyen romanların sayısı on beşi geçince bu hafta başka bir teknik denemeye karar verdim. Her romanın ilk on sayfasını okuyacak ve hangisinin devamını okumak istediğime sonra karar verecektim. Daha onuncu kitaba gelmeden bunun iyi bir yöntem olmadığı ortaya çıktı, aklım karışmış, ne okuduğumu şaşırılmış durumdaydım.

Bazı romanların ikinci sayfasından öte gitmenin anlamı yoktu: Melisa P.’nin *Yatmadan Önce 100 Fırça Darbesi* ya da Betül Akdoğan’ın *Sonra Bana Kuş Dediler* gibi klişelerle dolu birkaç satır yetiyordu daha fazla okumamam için...”

Şimdi, elinizi vicdanınıza koyun. Türkiye’nin en çok okunan kitap ekinin, üçüncü sayfasında her hafta düzenli olarak yazan bu hanım kızımız, ilk iki sayfasını okuduğu romanın ya-

zalarını bir kalemde çizebilecek bir yetenekte olduğu için mi bu derginin üçüncü sayfasında kendine yer bulmuş. Bu zekâ, inanın bana 31 yaşında ölen Puşkin'de de, 27 yaşında ölen Dobrolyubov veya Lermontov'da, Arthur Rimbaud'da bile yoktu. Daha ilk iki sayfasını okuduğunuz bir romanı "beğenmediğinizi" düşünebilirsiniz, ama bunu *Cumhuriyet* gibi, okurlarını etkileyen bir kitap ekinin başında okurla paylaşamazsınız. Bu (etik demiyorum artık) ahlaklı bir davranış değil her şeyden önce. Ardından İnci Asena için yazılan övgülerin bir anlamı kalır mı?

İyi ki böyle bir yazar benim yazdıklarımı övmüyor diye düşündüm o anda.

Ama "popüler kültür" bundan hoşlanıyor herhalde.

Bu eleştiri değildir zaten, ama kitap tanıtımı hiç değildir. Günlerce, aylarca kitabı üzerinde uğraşmış olan yukarıdaki yazarları bir kalemde "silip atmak" hakkını vermez bu köşe yazarına. Okursunuz, edebiyat anlamında düşüncelerinizi belirtirsiniz ve okunup okunmaması gerektiğine ilişkin yargınız sizde kalır.

Artık tuz da kokmaya başladı.

Edebiyat, resim, müzik ve diğer sanat dallarında da benzer kokuşmaların "kokusu" etrafa yayılıyor korkarım.

Ne Ehrenburg okuyor insanlar ne Sait Faik, ne de Mithat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul*'undan haberdarlar...

Yazılı bir sanatın eleştirisi, beğeni ölçüleri veya "kompozisyon" ölçüleri içinde değerlendirilmez. Sözelimi bir roman, "dili iyi, kurgusu iyi, anlatımı iyi, konu ilginç vb." gibi nedenlerle göklere çıkarılmaz. Bunlar zaten bir romanda olması gereken teknik özelliklerdir. Roman bundan sonra başlar.

Eğer anlattığınız roman bu ülkede geçiyor ve kitabın son sayfasını Alaska'daki bir Eskimo kapattığında yüreğini dağılıyorsa, roman budur. Roman çağını yansıtmaktır. Balzac gibi

“tutkuyu”, Stendhal gibi “aşkı”, Turgenyev gibi “nihilizmi”, Sartre gibi “fırlatılmışlığı” anlatmaktadır.

Değilse, “iyi yazmış, kötü yazmış” dedikodusu bir yere götürmez. Okur aptal mı ki, okuduğunu anlayamayacak da, “eleştirmenimiz” ona yol gösterip, üstelik de ucuz TV dizilerindeki gibi arkadan “kahkaha” efektleri koyacak?

Gel de Ahmed Arif’i anma:

“İzmir’de bıçaklarlar beni/ Kanım Dicle’de akar...”

Edebiyat budur işte. Aklınızda kalandır, kanınızı donduran dır, gözlerinizi sulandırandır. Oturduğunuz yerden zıplatandır... İçti boşalmış kavramların ardı ardına anlamsız biçimde sıralanması değildir.

İyi midir kötü müdür bilemem ama bu eleştirmenin işi değil. Bu okurun işi. Eleştirmen, onu tarihin ortasındaki yerine koyar ve geri çekilir. “Buyurun” der. “Buyurun, pastanın tarifini verdim size, bir de siz tadına bakın!” Ne kelimelerle oynar, ne de gereksiz metaforlar kullanır. Aksi durum okuru yanıltmak olur.

Kavramların İçti Boşalınca

Bugünlerde faşizm yine ağızlardan düşmez oldu.

Eskiden komünizm böylesine “popülerdi”, ama rahmetli olunca bir süre “liberalizm” gündeme oturdu.

Şimdi de yerini faşizme bıraktı.

Kelimeler, ağırlıklarını terk ettiklerinde ortaya komik sonuçlar çıkıyor, bunu biliyoruz.

Öyle uluorta insanlara “domuz” der gibi “faşist” derseniz, bu domuz ile sınırlı bir hakaret olarak kalır.

Felsefi anlamda kimseye “domuz” diyemeyeceğinize göre, faşist diyerek hakaret etmeniz de aynı ölçüde anlam taşır.

Son günlerde yapılan da budur işte.

DTP lideri Ahmet Türk de İzmir'i faşistlikle suçlarken böyle bir hataya düştü, ama farkına vardırıldı tabii ki...

Faşist ile domuz arasındaki fark hatırlatıldı kendisine.

Belli ki bu, en yakınındakilerce yapıldı.

Yoksa İzmir, faşistliği yutmuştu sanki.

Birkaç cılız ses, DTP konvoyuna gösterilen tepkiye "İzmirli gibi" yanıt vermeye kalkıştı: "Biliyorsun yavrum, bizim buraları DTP'liler doldurdu. Burası küçük bir Avrupa'ydı, çok güzeldi, çok iyiydi, ama açılım olması çok iyi olmadı." (Vatan gazetesi)

Ama asıl şu cümle her şeyi ortaya koyan cümleydi:

"Eğer biz faşistsek, Ahmet Türk de terörist!" (Aynı gazete)

Tartışma bu noktaya geldiyse ve kelimelerin içi bu denli boşaldıysa, artık kimin terörist kimin de faşist olduğunu anlamak imkânsızlaşıyor.

İzmirli feryat ediyor "Türk bayrağı asmak faşistlik mi?" diye.

Öyle bir açmaza ve çıkmaza sürüklendi ki insanlar, faşizmin ne olduğu bile unutuldu. İrkçilik ile faşizm arasındaki ince çizgi bile düşünülmez oldu. Siyasi bir yönetim biçimi olan faşizmin, ırkçılığı içinde barındırdığı, ama salt ırkçılık ile de faşizmin açıklanamayacağı gerçeği unutuldu.

Faşizm ile ulusalcılık, eski tüfek solcuların yeni "argümanı" olduğu için, ulus devlet savunması hep faşizmle özdeş tutuldu.

Marx'ın, Engels'in ve hatta Lenin'in bu anlamdaki öğretileri, düşünceleri "yok" kabul edildi.

İyi ama, bu "eski tüfekler" tüm öğrendiklerini onlara borçlu olduklarını söylememişler miydi? Bu uğurda haklarında açılan soruşturma, kovuşturmalara göğüslerini germemiş, bundan gizli-açık bir gurur duymamışlar mıydı?

Avrupa devletlerinin "sınırları kaldırma" girişimini "naif" bir sosyalizm olarak gördüklerinden olsa gerek, gerçekleşeceğine zerre kadar inanmadıkları halde, dünya sınırlarının

bu şekilde ortadan kalkacağını düşünerek hareket ettikleri biliniyor.

O zaman neden “Kürt halkının” kendi sınırlarını çizmesi için desteklerini hiç esirgemiyorlar diye sorulmaz mı?

Bir tarafa faşistlik damgası vurulurken, öteki tarafa özgürlük nişanı takmak hangi sol literatürde yer alıyor?

Geçtim sol literatürü, nerede yazıyor?

Söyleyelim: Hitler’in *Kavgam* kitabında.

İşte faşistlik böyle olur. Kitabıyla, ideolojisiyle ve hakaret içermeyen felsefesiyle...

Tersi mi? Tersi insanı getirir Mephisto’nun kucağına bırakır...

Şeytana Ruhumuzu Satacağız da Kaça?

Binlerce yıldır insanın korkulu rüyası, Tanrı’nın varlığının diyalektik kanıtı şeytan, her an inançlı insanların yakasında bir korku olarak duruyor.

İnanç, iyiliğe dayandığı kadar kötülüğe de dayanır. İyiyeye inanmak kadar kötüye inanmak da inancın temel taşlarından birini oluşturur.

İyinin kötüyü bir gün yok edeceği hep bir beklenti olarak diriliğini korurken, inanca can suyunu da vermeyi sürdürür.

Kötünün mutlaka cezasını bulacağı düşüncesi, bu dünyada gerçekleşmese de bir başka dünyada gerçekleşeceği umuduyla hep korunur ve garip bir çelişkidir ki, kötüye inancı da sürekli körükler.

Öyle bir an gelir ki, inançlı kişi kötüye mi iyiyeye mi inandığını karıştırmaya başlar. İşte bu anda ortaya şeytan çıkar: Tam zamanında ve yerinde...

Şeytan hep geri plandadır. Talimatlarını verir, anlaşmasını yapar ve uzaktan izlemeyi yeğler.

Tıpkı Goethe'nin eserindeki gibi, kendine bir Faust arar... Mutlaka da bulur. Bazen bunun adı Hitler'dir, bazen Franco, kimi zaman da baba oğul Bush'lar...

Büyük umutlarla iktidara gelen Obama'nın ise şeytanlaştığını adım adım ve her gün izliyoruz.

Bu zorunlu bir dönüşümdür, bir "force major" olaydır.

Obama'nın kimliği, kişiliği bu değişimi engelleyemezdi. Çünkü dünyanın en büyük kapitalist devletinin başındadır kendisi. Dolayısıyla kişilik ile ilgisi yoktur.

Kendisini bile şaşırtan Nobel Barış Ödülü, bu yüzden verilmiştir. Dünya ile alay eder gibi. Yakında yeniden dünya dengelelerini değiştirme girişimine kalkıştığında, bu kez Nobel Kimya bile verilebilir kendisine; bir maddeyi başka bir maddeye dönüştürebildiği için.

Obama'nın değişimi Gregor Samsa gibi, ama çok daha kuvvetli ve yıkıcı oldu, olmaya da devam edecek gibi görünüyor.

Ama bu işin "global" boyutu. Dünyayı elinde tutanlar, şeytan ile zaten pazarlığa girmiş demektir.

Bir de bunun küçük boyutlu olanları, başka bir deyişle ulusal boyutlu olanları var.

Bir bakıyorsunuz ki, etraf şeytandan geçilmiyor. Üstelik bu şeytanlar, işaretparmaklarıyla Tanrı'yı gösteriyorlar bir yandan, diğer yandan da aldatmanın bedelini ödemek üzere "yatırım" yapıyorlar.

Okul inşa ettiriyor, yol, köprü, metro yaptırıyor, müteahhidi kendileri belirliyorlar.

Kızılay'a yardım edip, Kızılay'ı soyuyorlar. Deniz Fenerleri ardı ardına patlıyor, ampulleri kırılıyor çünkü; sonra yolsuzluklar, rüşvetler, bakara-makaralar...

Kurban kesip, "açların" ülkesi diye Sudan'a gönderiyorlar, ipin ucunu kimse takip edemesin diye. Soma için para toplayıp, "sehven" Somali'ye gönderiyorlar.

“Gitmediğin yer niye senin olsun, bırak Diyarbakır’ın yakasını” diyorlar, Paris’te kahvaltı etmek uğruna.

İşsizlik, yoksulluk asla gündemlerinde olmuyor, “Türkiye’ye demokratik açılım gerek” diye yırtınıyorlar. Geldik mi açılım denen ne olduğu belirsiz kapalı kapılar ardındaki anlaşmada zamanın zırt dediği yere!

Başkaları için istedikleri demokrasi, kendi konumlarını kollamak için silah haline geliyor.

Cumhuriyeti, Mustafa Kemal’i statükoculukla eleştirirken, kendi statükolarını inşa ediyor ve sağlamlaştırıyorlar.

Halkı, halkın silahlarıyla, söylemleriyle vuruyorlar.

Hukuk diye en büyük hukuksuzluğu yaratıyorlar. Demokrasi diye bir ucubeyi dayatıyorlar. Zenginlik diye Cherokee cipleri sayıyor, uçakla seyahati örnek gösteriyorlar. AVM’lerden çıkmıyorlar.

Ellerinde bol miktarda Faust var.

Faust bol olduğu için de Mephisto sayısını artırıyorlar.

Goethe’nin tek örnekle anlatmaya çalıştığı şeytani, örgütlü hale getiriyorlar.

Şeytan taşlamaya cebindeki son kuruşu da verip giden saf Müslümanların cebine tanesi 3-5 dolardan taşları koyuyorlar.

Kendileri de şeytana taş attıklarını söylüyorlar ama şeytanın yeryüzündeki temsilci sayısını artırıyorlar. Nereye kadar? Kendi çıkarlarına ortak oluncaya kadar.

Ne zaman ki kâr ortağı fazlalaşıyor, bu sefer gerçekten “Mephisto taşlamaya” başlıyorlar, üretime son veriyorlar. Örgüt üyesini sınırlandırıyor ve girişleri aidatlara bağlıyorlar, yargıyı, orduyu, seçim sistemini, üniversiteleri dönüştürüyorlar.

Şeytan olmanın bedeli de düşüyor giderek. Şeytan yaratanlar, bunları piyasaya salanlar, adaylar çoğalınca fiyat da kırdırıyorlar doğal olarak.

Başta şeytanlık mertebesine ulaşanlar, çömez şeytanları da sömürmeye başlıyor.

Baktılar ki şeytan imparatorluğu kendi varoluşlarını da tehdit ediyor. Çark edip toplumcu oluyorlar, halk yanlısı görünüyorlar ve hatta solcu kesiliyorlar.

Bu, akıllı şeytanların bir süre gizlenmeleri demektir.

Balık hafızalı halk unutuyor ve bu kez karşısında sosyal demokrat şeytanları görmeye, onları dinlemeye başlıyor.

Görün bakın, en kısa zamanda karşımıza geçmiş dönemin en “bağnaz” düşüncelerine prim vermek için yerlere kadar eğilenler, bir süre sonra toplumun “akıl” adamları haline gelip, yeniden yönlendirmeye kalkışacaklardır.

Başaracaklardır da bunu.

Çünkü şeytanın en çok ihtiyacı olan iki şeye sahiptirler: kurnazlık ve para.

Bu ikisi ile mücadelede akıl yetersiz kalır.

Akıl kallesiz değildir. Akıl satın alınamaz. Akıl her zaman kandırılmaya müsaittir.

Akıllı olmak bu yüzden şeytan ile anlaşmada en büyük engeldir.

Gerçek anlamda Müslümanlığın temelinde de bu vardır.

Ama kurnazlar, şeytanı Tanrı gibi göstermekte bile mahir olduklarından, akıl kalkanlarını kolaylıkla aşarak kendilerine yine toplumda en üst seviyede yer bulurlar.

Hemen de arkalarından kendilerini açığa çıkarmaya çalışan yandaşlarını alaşağı etmeye başlarlar.

Hatırlasanıza son yıllarda tüm yalakalıklarına rağmen yerlerinden edilen gazetecileri, üniversite hocalarını, devlet memurlarını.

Yani sözün kısası, şeytanla pazarlığa oturacağız oturmasına, ruhumuzu da satacağız da kaçta gidecek?

Bıktırdılar artık. Sol eğilimli yönetimler gelir iktidarda yine bunlar, faşistler elini uzatır bunlar iktidar, dinciler gelir bunlar yine iktidar...

Bir yolu var herhalde.

Şeytan Gündemden Hiç Düşmedi

Benim kuşağım Karl Marx, Friedrich Engels, Ehrenburg, Attilâ İlhan, Yaşar Kemal, Hegel kitapları okuyarak yetişti. Georges Politzer'in, kısmen uyduruk da olsa *Felsefenin Temel İlkeleri* adlı kitabı başucu kitabımız da oldu. Dünyayı diyalektik olarak kavramaya ve algılamaya çalışmakta yoğun çaba gösterdik.

Şeytanla ilgili bir kitapla tanışmam ise üniversiteyi bitirdiğim yıllara rastlar. Dünyayı kasıp kavuran Şeytan filmine konu olan *Exorcist-Şeytan Çıkarıcı* kitabını okuduğumda tüylerim diken diken olmuştu. Tuhaf, inandırıcılıktan uzak ama etkili bir kitaptı. Özellikle de kitaptaki anlatılanların Shirley McLean ve kızının gerçek yaşamöyküsü olduğu dedikodusu yayıldıkça ilgi her tarafta arttı.

Türkiye'nin geriye dönüş miladı sayılan 1980 darbesinin ardından ise her türlü şeytan ve diğer adıyla Lucifer kitapları giderek baskı sayısını artırdı. Durum öyle bir hale geldi ki, Tanrı ile ilgili kitaplar ders kitabı gibi piyasaya sürülürken, şeytan ile ilgili olanlar büyük "albenilerle" kitapçı raflarını süsler oldu.

Son birkaç yılda ise bu öylesine arttı ki, şeytanın müthiş reklamına dönüştü. Buna bir de "vampir" kitapları eklenince, ortam bir metafizik kaosa dönüştü. Falcılıktan medet uman binlerce "akıl" ve "akil olmayan" insan, bu kitaplarda da içlerinde bastırmaya çalıştıkları kötülükleri şeytana yüklemeye başladılar.

Piyasayı şöyle bir dolaşınca, şeytanla ilgili kitapların rafları nasıl doldurduğu kolaylıkla görülür. Benim gözüme çarpanlardan bazıları şöyle:

Kötülük 3: Lucifer (Jeffrey Burton Russel), *Lucifer* (Michael Cordy), *Şeytan* (Minette Walters), *Bir Şeytanın Papazı* (Richard Dawkins), *Ben, Lucifer* (Glen Duncan), *Şeytani Tavsiyeler-Lucifer'den Kadınlara* (Denis S. Vincente), *Şeytan Marka Giyer* (Lauren Weisberger), *Şeytan Yemini* (Jean-Christophe Grangé), *Dişi Şeytan* (Amelie Nothomb), *İçimizdeki Şeytan* (Raymond Radiguet), *Şeytan ve Genç Kadın* (Paulo Coelho), *Şeytan Oyunu* (Michael Ridpath), *Şeytanın Sağ Eli* (John Saul), *Buzluktaki Şeytan* (Richard Preston), *Şeytan Yıldızı, Şeytanın Avukatı, Laplace Şeytanı, Kremlin Şeytanı* (Tom Clancy), *Şeytanın Çocukları, Şeytan Örümceği, Şeytan Balığı Kayalıkları, Şeytanın Işığı* (Karin Fossum), *İçimizdeki Şeytan, Şeytanın Saati* (Fernando Pessoa), *Şeytanın Atlıları, Şeytan Kumaş* (Alt Lejant), *Şeytanın Üç Altın Saçı*.

Kuşkusuz, daha onlarca, hatta yüzlerce şeytan kitabı bulunacaktır. Peki ama niye? Şeytana olan bu düşkünlüğün temelinde ne yatıyor?

Düşünce sistematigi içerisinde bakınca, Tanrı ile mistik bağ kuran birçok insan, onun karşısını da geliştiriyor ve dünyanın "adaleti" ve Tanrı'nın bağışlayıcı niteliği ile yeryüzünde yaşanan kötülükleri bağdaştıramadığından suçu şeytana yüklüyorlar.

Bunun yanı sıra egemen ideoloji de piyasanın şeytan ve benzeri uyduruk öykülerle dolmasından hoşnuttur. Düşüncelerin soyut alanlara çekilmesi, günlük çekişmeleri, sıkıntıları, hoşnutsuzlukları, her şeyden önce de toplumsal kaynaşmaları engelleyecek, örgütlenmeyi bir başka "bahara" bırakacaktır.

İnsanların umutlarını bir başka dünyaya bırakmasının ağır bedelidir bu ve belki de kutsal ramazan ayının en büyük

günahıdır. Yaşanılan dünyanın tüm haksızlıkları karşısında suskun kalan insanlık, bunun bedelinin başka bir şekilde ve başka bir yerde ödeneceğini bekleyerek, yaşanan tüm insanlık dışı uygulamaları da şeytana havale etmektedir. Bu da, var olan tüm haksız uygulamalar karşısında sesini çıkarmamayı sağlamaktadır.

Tuvaletlerden pisuarları kaldıran zihniyet, bu kitapların Hıristiyanlık propagandası yapmasına hiç aldırmamakta.

Şimdi sormak gerekmez mi: Şeytan nerede?

Bir soru daha: Şeytan mı bizi, biz mi şeytani taşıyoruz?

Benim Kuşağım Senin Kuşağını Döver

Geçen yüzyılın ikinci yarısının başında doğanlar, bu ülkenin tüm sıkıntılarını yaşadılar, bir kısmı da yaşamaya devam ediyor.

Bazılarımıza yol gösterenler, çoktan her şeyi unuttular.

Ama o günleri unutmak hiç de kolay olmuyor.

Bana o günleri anımsatan en önemli cümle, ki sık sık yazdım, Duhring'i okumadan Anti Duhring'i okuduğumuz cümlesiydi.

Öyleydi de...

Sol Yayınları'nın çıkardığı tüm kitapları sular seller gibi okur ama bir şey anlamazdık. Sistemimiz hiç olmadı.

1970'li yılların kuşağı, yani benim üniversite yıllarıma kuşağı, kahve köşelerinde, sokaklarda Hegel ile Kant arasındaki idealizm ayrılıklarını tartıştırdı. Yine benim kuşağımın gençleri ülke sinemalarını yakından takip ederdi. Yasaklı filmleri kültür merkezlerinde bilmediği dilde izlemeye koşardı. Puşkin tartışır, *Anabell Lee*'yi ezberden okurdu. Mithat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul*'unu Türk romanının belli bir yerine koyar, Sait Faik Abasıyanık'ın öykülerini birbirine okurdu.

Okumak önemli bir işlevdi. Yalan yanlış, yönlendirilmiş, taraflı, önemli önemsiz eline ne geçerse okurdu. Politzer'in *Felsefenin Temel İlkeleri* adlı kitabını okuyup, Berkeley'e ağız dolusu küfür ederdi. Yanlış da yapardı, ama bilgiliydi. Bilgisini her zaman olumlu kullanmadığı da olurdu, ama susmazdı.

Hangi "sanatçının" kiminle çıktığı, kimden hamile kaldığı onu ilgilendirmezdi. Altındaki cipin markası, kimin nerede nişanlandığı aklına bile gelmezdi. Zaten bunlardan haberi bile olmazdı. Atıf Yılmaz, Yılmaz Güney onun için filmleriyle vardı.

Arturo Ui'nin Önlenemez Tırmanışı oynadığında salon tıklım tıklım dolardı. CSO'nun cuma akşamı konserlerine yer bulmak için bir hafta önceden bilet alması gerekirdi. Söyleşilere katılır, şiirler yazar, satranç oynardı. Bilgilenmeye ihtiyacı vardı. Bilgi onun için en önemli şeydi. Bilgisizlik, aptallıktan bile kötü bir şeydi.

Aşağı olmadan yukarının tanımlanamayacağını, bir suda iki kez yıkanılmayacağını öğrenmişti. Rastlantının bir zorunluluk olduğunu bildiğinden talih oyunlarına bile yüz vermezdi. Karşı cinse düşkünlük hep bir utanç olarak içinde kalırdı, ama temizdi.

Bilgisini eylemiyle birleştirmeye çalıştırdı.

Böyle bir gençlikti o dönemin gençliği ve dehşetli tehlikeliydi. Tehlike bertaraf edilmeliydi. Bu hızla gelen, bilgi ile donanmış bir gençliğin yaratacağı bir Türkiye, dünya egemenliğine aday bir ülke olabilirdi ve hırsızlığın, yolsuzluğun sonunu da getirirdi.

Bilgisini kültürüyle de birleştirebilen bir potansiyel tehlikeydi gençlik. Yok edilmeliydi. Kitapların "tu kaka" olduğu onlara anlatılmalıydı. Düşünmenin "öğrenci olaylarına karışmak" gibi bir ucu olduğu ailelere aktarılmalı, çocuklar ebeveynleri tarafından "Aman çocuğum, bırak şu işleri. Onu bunu okuyacağına gidip eğlensene" kışkırtması altına sürüklendi.

Geçtim şimdiki gençleri, şimdinin orta yaşına yaklaşmış ve kendisini piyasada sinema oyuncusu, yönetmen, şarkıcı gibi sıfatlarla pazarlamış insanlarımız bile “magazin” sorularını hiç sektirmeden yanıtlarken, basit edebiyat, resim, sinema sorularını yanıtlamıyor. Gençler ise tam bir kültür yıpranması içinde nereye başvuracaklarını bilemiyor. Kimse Galileo’nun, Einstein’ın, Napoléon’un, Jean d’Arc’in hayatını merak etmiyor. Kimse Leonardo Da Vinci’ye, Michelangelo’ya özenmiyor. Kimse kendini Sait Faik gibi sokaklara salıp öykü aramıyor.

Yazılanlar, eğer anlama düzeyinde veya altındaysa katılıyor, biraz zorlandı mı bir kenara fırlatıyor. Ne *Dünyanın Bütün Sabahları* filmi onun için bir şey ifade ediyor ne de Ahmed Arif’in şiirleri.

Bu hale durup dururken gelinmedi elbette: Donanımı bugüne göre çok daha zengin olan bir gençliğin hızla artan baskısı, önce onların birbirine düşürülmesine daha sonra da yok edilmelerine neden oldu. Kendi midelerini yiyen köpekbalığına dönüştüler. 1980 darbesiyle de ortalık tamamen sütliman hale geldi. Artık gençlik için nasıl yönetildiği, kimler tarafından idare edildiği önemli değildi. Günü gün olarak yaşamak ve mümkün olduğunca “olaylardan” uzak kalmak yeterli oluyordu.

Ama artık bazı şeylerin değiştiği gözlenebiliyor. Böylesine sıkıcı bir hayatın, birbirine benzeyen diziler gibi kendi hayatına da hükmetmesine itiraz eden yepyeni bir kuşak geliyor. Yitip gitmiş ağabeylerine kuşkulu gözle bakmaya başlayan bir gençlik.

Olaylara bir de bu cepheden bakalım.

12 Eylül darbesi sırasında henüz ilkokul çağında olan, daha yeni emekleyen ve doğmamış olanlar o dönemi kuşkusuz yaşamadılar. Bu yüzden de yargıları kulaktan dolma bilgilerle veya okudukları kitaplarla sınırlı kaldı.

Haksız da sayılmazlar: Hiç limon yememiş birinin karşısında limon yerseniz ağzı buruşmaz.

Kuşkusuz o dönemde tüm gençlik büyük darbe aldı. Ancak ben yaşadıklarımınla sınırlı bir tablo çizebilirdim. Kahve köşelerinde Kant ile Hegel tartışıyoruz dediysem, bunu da kendi tartışmaları içine almayan o zamanın gençliği söz konusuysa, ekleyecek sözüm yok zaten.

Solculuğum da herhalde Herakleitos'tan, aşağı olmadan yukarıyı tanımlamamdan falan kaynaklanıyordu. Yani diyalektikten. Ama şimdi kim reddedebiliyor ki diyalektik felsefeyi? Yani gerçekten aşağı olmadan yukarıyı tanımlayabilen ve bir suda birkaç kez yıkanabilen varsa bunu kuantum ile açıklayabilir ancak.

Halbuki, bugünün gençliğine verilenin meyveleri alınmakta. Bugünün gençliği eğer kendini siyasetten soyutlamışsa, sanatla ilgilenmiyorsa, genel kültürü TV yarışma programlarındaki "süperstarların" dünyasına ilişkin sorularla sınırlıysa, bu onlardan çok bizim, biz ebeveynlerin suçu değil mi?

Gençlik, bizim gençliğimiz sindirildi. Bu sindirilme çok büyük acılar sonunda ortaya çıktı. Kendi çektiği dayanılmaz acıları çocuklarının çekmesini istemeyen anne ve babalar, çocuklarına kol kanat gerdiler. Ama bu işte o kadar aşırıya gittiler ki, iş yalnızca siyasete, sanata ucundan bulaşmaktan çıktı, bütünüyle uzak durulması gereken bir "zararlı şey" olarak sunuldu. Eğilimleri başka yönlere çekildi, evdeki yaşantılar çocukların dış dünya ile ilintilerini kesecek şekilde düzenlendi ve "hafif" eğlenceler, dünya sorunlarının önüne kondu.

Ortalama bir Amerikalı genç gibi, dünyada olup bitenlerin deşilmesine izin verilmedi. Yazar takımımız romanlarını, öykülerini bu dünyaya göre yazmaya başladılar. Magazin her şeyin önüne geçti ve daha önce "hit" olan sosyal kahramanların yerini "starlar" almaya başladı. Yarışmalar, televizyon

programları, kitaplar hep “kısa yoldan köşe dönme” üzerine inşa edildi.

Bu kuşatma altında da gençlik, aldığı “bilgileri” kasmaya başladı. Ama haksız da sayılmazlardı: Ne verdik ki ne istiyoruz?

Ben Olsam Bunları Yazardım

Elbette biz de kahve köşelerinde Kant ile Hegel’i tartışmak, Puşkin’den şiirler okumak isterdik. 12 Eylül darbesini yaşamamış tüm gençler, öğrenime başladıkları günden itibaren bir yarış içine sokulduklarından, kendilerini geliştirmekten çok geleceklerini garanti altına alma yarışı içine girdiklerinden, kahve köşelerinde “entelektüel” tartışmalar hep bize uzak kaldı.

1980 öncesi kuşağın üniversiteye girme derdi şu anda üniversite çağında olan gençlerle karşılaştırılmazdı bile. Sınava giren öğrenci sayısı azdı, lise mezunları bile iş bulabiliyor, hatta askerliklerini yedek subay olarak yapabiliyorlardı. Dershaneler bu kadar çok ve kafa karıştırıcı değildi. Üniversiteyi bitirmenin o zamanlar bir anlamı vardı. Üniversite mezunları daha bir saygındı. İşsizlik diye bir tehlike yoktu.

Günümüzde üniversiteyi bitirmek de yaşam için bir garanti olmaktan çıktı. Geleceğini kurtarmaya ve kotarmaya çalışan seksen sonrası gençliğinin kendine ayıracak hiç zamanı olmadı. Sabahın kör karanlığında başlayan koşuşturma, gecenin bir yarısında derin bir solukla yatak odasında sonlanıyordu. Bir yanda neden devam etmek zorunda olduğunuzu anlamadığınız bir lise eğitimi, öte yanda mutlaka devam etmeniz gereken kurslar arasında sıkışıp kalan bir gençlik. Kendine ayıracak en ufak bir zaman bile bırakılmayan, her an baskıyı üzerinde hissedilen ve bu baskıdan kurtulmak için ise asla çıkış yolu bulamayan bir topluluk.

Bırakın tartışmayı, sevgiyle oynaşmayı, sinema köşelerinde fısıldaşmaları, artakalan zamanlarda kültür derneklerine dandanmayı yaşamıyorlar. Hedefleri önceden çizilmiş, yapacakları planlanmış birer robot haline getirildiler.

Hiç kolay değildi sabahın alacakaranlığında, daha oyun çocuğu iken sırtına hayat sorumluluğu yüklenmiş bir birey olarak kalkıp yollara düşmek. Evin en erken çıkıp da en geç döneni olmak. Müziği dolmuşlarda, sinemayı televizyonlarda gören, gazete okumak yerine iki problem fazla çözmek için odasına kapanan, kimi zaman bu dehşet verici sıkıntıyı üzerinden atabilmek için saatlerce duvara bakan bir kuşağı yaşamak hiç kolay değil.

Kuşatılmış olmak, kuşatılanın suçu olmamıştır hiçbir zaman. Kuşatmayı kırmak ise kuşatıldığının farkına varmakla gerçekleşebilir. Oysa ne kuşatılmışlığın farkına vardı bizim gençliğimiz ne de kuşatmayı kırmaya çalıştı. Bunun için bize zaman verilmedi, bize olanak tanınmadı ve tek bir yol gösterildi: Dikenlerle dolu bir yaşam. Sevgiyi düşünmek yok, romantizme kapılmak mümkün değil, sanat ise asla bir ihtiyaç değil.

Matematik ve fen ağırlıklı sorular yumağında, kendimizi geliştirmeye çalışmak yerine yalnızca başarılı olmayı öğretiler bize. Başarının da ölçüleri belliydi: Üniversite sınavını kazanmak ve iyi bir üniversiteye kapağı atıp, sorunsuz iş bulmak. Ancak ondan sonra dönüp de arkamızdaki "kayıp yıllara" bakma olanağı tanındı. Evlenmeden aile kurduk. Karımız, çocuğumuz yoktu belki ama sorumlulukları hep sırtımızda hissettik. Tiyatroya gitmeyi, iki test sorusu nedeniyle reddettik. Gidilen yol zor ve çetin olduğu için, kolay kazanımları tercih ettik. Bize verileni yorumlamaya bile gerek görmeden, aldık kabul ettik, çünkü ne zaman bize bu olanağı sağlıyordu ne de bizden önceki kuşağın gelip oturduğu ve geçmişini unuttuğu yönetim.

Elbette seksen öncesinin bize göre daha özgür dünyasından kopup gelen ve artık emeklilik yıllarının tadını çıkarmaya hazırlanan kuşak, ebeveynlerimiz, “ahkâm” kesmeyi hak bilecekler. Bize ne verdiniz ki bizden bir şeyler istiyorsunuz? İstekler çok ağır ve acımasız iken, buna karşılık yalnızca karnımızın doyması ve gece üzerimizin örtülmesi eleştirdiğiniz gençliğin suçu mu? Görevini yerine getirmiş insanlar edasıyla, televizyonun sesini sonuna kadar açıp, bir yandaki odada yaşanan dramı bütünüyle çocuklarınızın sırtına yüklemek, kurs parasını verip de sorumluluktan kurtulmakla bu işin içinden sıyrılmak mümkün mü?

“Biz böyle değildik” diyerek var olan koşulları bir kenara bırakıp yukarıdan bakmak en kolayı. Günlük “hane” sıkıntılarının, ağız dalaşlarının, eften püften sebeplerden çıkan çatışmaların ne büyük yıpranmalara neden olduğunun farkında mısınız? Kurstan, okuldan kaytarmaya çalışan bir çocuğun “parası verilmiş” bir haktan öte özgürlüğü olduğunu nasıl kabul etmezsiniz? Neden ayağa kalkıp da en üst düzeyde, “lise son sınıfın ikinci sömestrinin gereksizliğini” haykırmaz da doktor doktor dolaşıp heyet raporu ararsınız? Sizin kuşağın çözüm yöntemi mi bu? Daha üniversiteye girmeden ihtiyarlayan, mutsuzlaşan, sorumluluğu bin kat artan çocukların eve “gemileri batmış tüccar” gibi suratsız ve bitkin girişini kendinize karşı bir tavır olarak nasıl algıyorsunuz?

Siz böyle bir gençlik yaşamadığınız için bilemezsiniz. Sizin sorumluluklarınız ve beklentileriniz bizden çok farklı olduğu için şimdi oturup Kant ve Hegel’den söz edebiliyorsunuz. Kim bilir, başboşluktan devrim yapmaya bile kalkışmışsınızdır. Kötü ekonomik ve siyasi gidişatı düzeltmede kendinize görev biçmişsinizdir. Ama bizim böyle lükslerimiz hiç olmadı. Üstelik kendimize aynada bakmak dışında bir bakışı sunacak bir yardımınız da olmadı. Bilgilendirme, öğrenme kaynakları

tükendiğinde paçasına sarılacağımız insanlar olmadınız hiçbir zaman. Sizin de parmağınız, egemen ideolojinin gösterdiği hedefi gösterdi bize hep: Önce kapağı bir üniversiteye at, sonra da iyi bir işe. Siyaset, sanat, akıl yürütme, kendini yetiştirme gibi konuları bize bırak, biz hallederiz...

Sanki bu ülkenin şu anki durumundan sizler sorumlu değilmişsiniz gibi, sırça köşkünüzden aşağı bakıp da, "Şimdiki gençlik..." diye ahkâm kesmek ne kadar hakkınız ki? Bugün zor ve çetin bir yokuşu tırmanmaya çalışan bunca genç insan, bir gün gelip de sizlere, "Suçlular ayağa kalksın!" dediğinde, öylece oturacak mısınız? Bugün bizler bu sıkıntıları yaşıyorsak, sizlerin bunda hiç mi suçu yok?

Toplum bize sanatı sundu da biz mi reddettik? Dolmuşlarda Viyana valsleri çaldı da biz mi dinlemedik? Elimize fırça ve boya tutuşturdular da resim mi yapmadık?

Kısa yoldan köşe dönmeyi öğrettiler hep bize, sırf buna kanmadığımız için belki, hâlâ onurumuzla dolaşabiliyoruz.

Biz çok daha zor koşullarda yaşamaya çalışıyoruz, ama sizler bunun farkında bile değilsiniz.

Ve kendi gençliğimden bir kare...

Glass House (Sırça Köşk)

16 Eylül 1968...

Zonguldak'taki "K" tipi evimizden Deniz Kulübü'ne doğru doludizgin koşuyorum.

Artık yaz bitmiş... Denizanaları tüm eylül çılgınlığını yaşıyorlar.

Kulağımda Bee Gees'in "Glass House" şarkısı... Tam kapıya geliyorum, Timur Selçuk'un "Ayrılanlar İçin" şarkısı...

Okulun başlamasına birkaç gün kalmış...

Gençliğin başlangıç yılları, çocukluktan kurtuluş. Tub Hunter tipi saçlar için yollarda dolaşıyoruz, ama okul başlayacak ve saçlara veda.

“Ayrılanlar İçin” şarkısı nasıl oturuyor içime, anlatamam. “Ayrılanlar İçin” bir aşk şarkısı belki ama benim için Deniz Kulübü’nün dalgalı sularından ayrılış. Bir yığın kolejli kıza âşığım, ama hiçbiri bana yüz vermiyor. Bir tek deniz var beni terk etmeyen. Diyor ki, “Ne zaman istersen ben buradayım, korkma bir süre sonra bu denizaneleri de koyu terk edecek.”

Gerçekten bu denizaneleri koyu terk edecek mi?

Elbette edecek, ama ben denize giremeyeceğim. Eylül soğuğu çökecek koya ve denizaneleri gibi ben de suları terk etmek zorunda kalacağım.

Suluk soluğa giriyorum Deniz Kulübü’nün kapısından. Rasim Amca hâlâ kapıda oturuyor, kimin girip giremeyeceğini kontrol ediyor. Beni görünce hafif bir gülümseme beliriyor yüzünde.

Basamakların sonuna geldiğimde sağ taraf masalarla bezenmiş. En uçta Ali Ağabey’in tost makinesi çalışıyor. Coca-Cola ve Fruko yeni çıkmış.

Orayı hızla geçiyor, aşağı basamaklara doğru koşuyorum. En alt basamaklara inince sağımda soyunma odaları. Daha kapısına bile gelmeden çoktan gömleğimi çıkarmışım bile. Bir an önce suya kendimi atmaya çalışıyorum ve kulağımda hâlâ Bee Gees’in “Glass House” şarkısı...

Çocuk aklımla da olsa biliyorum ki, denizle son buluşmam bu. Doğrudan suya atlamayı göze alamıyorum, dönüp kıyıya yaşıyorum. Dizlerime kadar giriyorum. Soğuk.

Yapacak bir şeyim yok. O yazın son “duşunu” yapmaya çalışıyorum, ama mümkün değil. İliklerime kadar üşüyorum daha su dizlerime bile gelmeden. Hüzünlü gözlerle uzaklara, Kapuz

Plajı'nın puslu görüntüsüne takılıyorum. Orada da artık insanlar denize girmekten vazgeçmiş.

Karadeniz beni kandırıyor. Ne zaman istersen gel diyen sesi boğulmuş, kısılmış...

"Geldim" diyorum.

"Geç kaldın" diyor.

Tam o anda kulübün hoparlörlerinden "She Loves You" çalmaya başlıyor. Beatles...

Denize girmekten vazgeçip, beni sevdiğini Beatles yoluyla söyleyen kıızı bulmaya koşuyorum.

Öyle biri yok.

Biraz önce geçtiğim Ali Ağabey'in tost makinesinin önünde duruyorum ve kendime bir Fruko ısmarlıyorum. Elimde sarı şişe, masalardan birine oturuyorum ve çıplaklığımın rağmen üşümüyorum.

Karadeniz beni aldattı diye düşünüyorum. O kadar emindim ki Karadeniz'in beni sevdiğinden, o kadar emindim ki kucağını açacağından.

Ama kırgın da olsam yukarıdayım ve sevgilimi arıyorum. Beatles "She loves you" dediğine göre...

Ama Bee Gees'in "Glass House" şarkısı onu bastırıyor.

Hep camdan evlerde, kulelerde yaşadık ve bunun hiç farkına varmadık diyorum o günden tam 45 yıl sonra.

Sevdiğim kız yukarıda. Sıra sıra masalarda oturmuşlar ve nasıl gülüyor, nasıl eğleniyorlar.

Sonunda sevdiğim kalkıyor ve bana doğru geliyor. Elinde tuttuğu bir akasya çiçeğiyle "Hoş geldin" diyor. Birden canlanıyorum, Karadeniz'e şöyle bir bakıyorum ve "Beni aldattın..." diye mırıldanıyorum.

"Efendim?" diyor karşımdaki dünya güzeli.

"Yok bir şey" diyorum ve bana uzattığı akasya çiçeğini alıyorum elimi de hafifçe eline sürterek. "Akasya çiçekleri

baharda açar, bunu nereden buldun?” diye soruyorum ister istemez.

“Çiçekleri solsa da, akasyalar solmaz” diyor.

“Ama bana verdiğin çiçek solmamış...”

“Bilmiyorum” diyor. “Yolda buldum sanırım. Ama bu umutlarımızın tükenmediğini söylüyor bana.”

“Hangi umutlar?”

“Birbirimizi sevme umudumuzu...”

Artık Korkmuyorum Vehbi Arayabilirsin...

Georges Politzer solculuğumuzun tavan yaptığı yıllar...

Öğretmen yetiştirmekten çok güzel kızlarıyla ünlü Gazi Eğitim Enstitüsü henüz yerinde duruyor. Solcuların da kalelerinden biri sayılır. Vehbi diye bir arkadaşla hemen her gün Gazi Eğitim Enstitüsü kantinine uğruyoruz. Ne de olsa kurtarılmış bölge.

Vehbi, Özel Yükseliş'te mimari okuyordu. Ben de Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Rusça. Ama okula giden kim? Aklimız fikrimiz gündüzleri Gazi'nin kantinine takılmak, geceleri poker masalarında uyuyup kalmak.

Siyah maksi bir pardösüm var, 1,60'ı anca geçen boyuma da ne yakışıyor ama...

Henüz 12 Mart faşist darbesi olmamış, ama ortalık çok karışık. Yollarda ağır bir postal kokusu var. Kimse bilmiyor ertesi gün ne olacağını. Öğrenci olayları sürüyor, ama cinayetler henüz 1970'li yılların sonunda ulaştığı seviyede değil.

Vehbi ile gide gele, Gazi'nin en güzel kızlarından birine ikimiz birden âşık oluyoruz. Ama nasıl bir aşk, anlatılamaz. Hem çok iyi iki arkadaşız hem de aynı kıza âşığız. Uzlaşmaz bir çelişki. İkimiz de birbirimize itiraf edemiyoruz, ama ikimiz de farkındayız.

Tanju Okan'ın "Arkadaşımın Aşkısın" şarkısı dilimizde, soluğu Gazi kantininde alıyor, bir masaya oturup kızın gelmesini bekliyoruz. Sevgilimiz sarışın bir afet bize göre. Upuzun sarı saçları ve renkli gözleri var. Biri dönüp masaya baksa, "Bu güzelliğin, şu iki paçoza ne işi var?" diye sormadan geçemez, ama kızcağız da biz ne zaman Gazi'nin kantinine gitsek masamıza gelip çörekleniyor.

Boy olarak Vehbi benden şanslı, zira kız benden uzun... Ama Vehbi'nin de bana göre bir dezavantajı var, kafası biraz büyük ve saçları dökülmeye çok yatkın, oldukça seyrek. Daha yirmili yaşlarda tepesi göründü görünecek.

İkimizden bir adam bile çıkmıyor yani...

Ama kız ikimizle de müthiş ilgileniyor, bize öyle cilveler yapıyor, öylesine baştan çıkarıyor ki, Vehbi yurduna ben bekâr evime döndüğümüzde ikimizi de şeytan çarpmış gibi oluyoruz. Zaten dönüş yolunda ikimiz de gergin oluyor, kızı soğuk ve çirkin göstermeye çalışıyoruz. İçimizde ise fırtına dolaşiyor.

Gazi'de yatılı kalan kız hafta sonları evci çıkıyor, ama bize nerede ve kimde kaldığını asla söylemiyor. Akrabalarında kaldığını söyleyip, hemen lafı değiştiriyor. Biz de unutuyoruz tekrar sormayı. Sorsak da yine atlatıyor. Belli ki hafta sonunda kaldığı yerin kapısına dayanmamızı istemiyor. Ne olur ne olmaz...

Ama bu arada ne hediyeler götürüyoruz kıza, ne bulursak ama... Çiçekler, sigaralar, yiyecekler, dondurmalar... Hepsini bir çıkına dolduruyor, teşekkür ediyor, bize iltifatlar yağdırıyor ve saati gelince de kalkıp gidiyor.

Bir gün Vehbi işinin çıktığını ve o gün benimle gelemeyeceğini söyledi. Biraz da için için sevinerek otobüse atladığım gibi soluğu Gazi'de aldım. Nihayet ve ilk kez kızla yalnız kalacaktım. Heyecandan kalbim yerinden fırlayacak gibiydi. Kim bilir belki de bu kez yalnız kaldığımız için o bana daha sıcak

davranacaktı, ben de ona aşkımy ilan edebilecektim. Gözlerine baktıkça kendimi okyanuslarda sanıyordum.

Kantine girdiğimde bu kez onu beni beklerken gördüm. Bu artık dayanılmaz bir şeydi. Bacaklarım titriyordu. Heyecanım yüzümden okunuyordu besbelli ki, beni görünce, "Hayrola, neyin var?" diye sorma ihtiyacı duydu.

Yutkunarak, "Hiç..." diyebildim ve karşısındaki sandalyeye yığıldım. Tanrım, sanki daha da güzelleşmişti. Şapşal şapşal bir süre baktım. Neden sonra günlük konuşmaya daldık. Çok neşeli bir kızdı ve gülmeyi de güldürmesini de biliyordu. Vehbi'nin neden gelmediğini sormadı bile. Bu benim için inanılmaz bir umuttu. Demek Vehbi'nin yokluğu bir şeyi değıştirmiyordu. Kız benimle ilgileniyordu, çok açıktı bu. Yüreğim yerinde duramıyordu artık ve sanırım ayak ucuma kadar inmişti, zira sesi oradan geliyordu.

Ne konuştum, neler konuştum, neler anlattım hiç hatırlamıyorum, ama masadan kalktığında cebimdeki paranın neredeyse tamamını orada bırakmıştım. Çok değildi, ama ay sonuna kadar beni idare etmesi gereken bir paraydı. Dolmuş paramı avucuma sıkıştırmıştı sarışın dilber ve "Bu kalsın..." demişti. "Hafta sonu evci çıkacağım, pazartesi veririm..."

Uzatmanın anlamı yok... Bir keresinde de Vehbi ile gitme kararı almıştık. İkimizin de güya işi vardı, ama Vehbi o gün gitmiş, onu da bir otobüs parasıyla göndermiş o akşam.

İster inanın ister inanmayın o günden sonra tüm Gazi seferlerimiz hüsrarla bitti. Kızı bir daha göremedik.

İlk aşkımy böyle büyük bir darbe ile sonuçlandı. Uzun süre unutamadım elbette. Çok güzel şeyler söylemişti bana ve gururum okşanmıştı. Ama aynı hızla aynı gurur yerin dibine de batmıştı. Adını, soyadını, memleketini biliyorduk. Bir tek Ankara'da kimde kaldığını bilmiyorduk.

Onu da sonradan, yakın arkadaşlarından öğrendik soruştura soruştura.

Dostunda kalıyormuş.

Bizim gibi bir yığın insanla görüşüyormuş meğer, bilemezdik. Biz iki aptal âşıktık.

Bizi neden erken “sepetlediğini” ya da ertesi gün neden geç randevu verdiğini sonradan anlayabildik. Arada başka “randevular” alıyormuş.

Yaramız kabuk bağlamaya başladığı günlerden birinde Vehbi bana ansızın dönüp de ne dese beğenirsiniz?

“Oğlum, ikimiz de hiç aynaya bakmadan gittik. Neyimize güvendik lan biz de, gittik okulun en güzel kızına kur yapmaya kalktık? İkimiz de bir sene kaybettik. Hadi sen neyse, ben babamın parasıyla okuyorum.”

Vehbi inatçı çocuktü. Belki izini bulmuştur sonradan. Bir daha hiç konuşmadık yediğimiz bu kazığı çünkü. Ama Vehbi ile arkadaşlığımız da bitti o olaydan sonra. Kırk yıl sonra, bir telefon geldi, “Ben Vehbi” diye. Unutmuş gitmişim. Ancak Gazi’deki kızı söyleyince hatırlayabildim onu. “Buluşalım” dedi, ama...

Korktum, gidemedim.

Sevgi Özsuyunu Umuttan Alır

Huzur...

Farkındaysanız hiç kalmadı.

Gençliğimizde Çernişevski, Tolstoy, Dostoyevski, Steinbeck okurduk, onlardan bir çeşit huzur bulurduk. Şöyle bile derdik hatta: Dünyada huzur denilen şey de varmış. Balzac tutkulu aşklarını anlatırken, Turgenyev’in gizemli hikâyelerini,

Çehov'un komedilerini, Flaubert'in *Madam Bovary*'sindeki aldatmaları okurduk.

Sinema bambaşka bir âlemdi. Neredeyse tüm perdeyi kaplayan "huzur", sokağa çıktığımızda çiseleyen yağmura rağmen bizi mutlu ederdi. Panait Istrati'nin neredeyse vahşetle biten öyküsünde arkadaşlık kırıntıları bulur, Anthony Quinn ile Alan Bates'in kumsaldaki "zorba" dansını hep birlikte yapardık.

Şimdi?

Şimdi artık çocuk ölümlerinden, Cizre bombalamalarından, Sur kuşatmalarından başka haber dinleyemez olduk. Gün geçmesin ki bir kadın cinayeti işlenmesin, öldürülen insanların haberleri sayfaları doldurmasın.

Mickey Mouse ile büyüdüğümüz yılları Voltran'lar, Ninja Turtels'lar aldı. O zamanlar yerin dibine kadar batan Walt Disney amca için hiç endişelenmezdik, bilirdik ki, en temiz giysileriyle kurtulup, yine bize "nanik" yapacak.

Huzur kalmadı, evet... Ama dünyada huzurun kalkmasına ne neden oldu? Ahlak mı düştü? Yoksulluk ahlakı mı bozdu? İnsanlar yalnızca yaşayabilmek için kendi huzurlarını sağlama yoluna mı düştüler?

Yoksa dünya eskisinden de mi kalabalık mı oldu? İnsanların tahammülsüzlükleri bir başkasının tahammülsüzlüğünün önüne mi geçti? Çok para kazanmak, çok mutluluk getirir "şiarına" mı kapıldı insanlar? Öldürmek bir moda haline mi geldi, zevk haline mi dönüştü?

Gelin, büyük Fransız Devrimi öncesine şöyle bir bakalım: Dev iki yazar: Stendhal ve Balzac... Sanki o dönemlerde de aynı huzursuzluk hâkimdi, ama büyük bir farkla: Her iki yazar da (daha yüzlercesi sayılabilir) burjuva toplumunun sanatsız, şiirsiz tükenmişlik yapısını bir oyuna çevirerek kurtarmaya çalışıyorlardı. Bu, şu açıdan çok yararlıydı: Sanayi devriminin getirdiği zorluklar karşısında insanlar birer makineye dönüştükçe,

aslında onların birer “ölüm makinesi” karşısında olmadıklarını anlatmaya çalışıyorlardı. Kendi burjuva yaşamlarının diğer yaşamlar için de örnek oluşturabileceğini hesaplıyorlardı, elbette başarısız oluyorlardı, zira tüm insanları birer burjuva kültürüne sokmak bırakın ihtimali, imkânsızdı.

Stendhal, Balzac, Flaubert gibi Fransız aydınlarının topluma kattığı binlerce, ama binlerce insani değer arasında en önemlisi neydi biliyor musunuz? İnsan sevgisi... Şimdiki yazarları saymıyorum bile. Vahşetin en güzel örneklerini verirken, “acıma” duygusunu yok kabul ediyorlar... Boşuna mı Aylan bebek dünyanın gündemine oturdu? Sanki Aylan bebek Ege sahilinde güneşleniyordu da, ani güneş çarpması sonucu ayakları, kolları çapraz oracıkta ölüverdi.

Silahların konuşmadığı dizi film kalmadı, biz sokaktaki çocuklarımızı cam kırdı diye dayaktan geçirir olduk. Geçtik da-yağı, öldürür olduk.

Dünya, iki yüz yıl öncenin dünyası değil artık. Tolstoy’un dünyasını anlamak için kapitalizmin gelişmesini de anlamak gerekiyordu. Kapitalizm o sıralarda yavaş yavaş sokuluyordu dünyaya ve henüz vahşi suratını göstermemişti. Sonra renk değiştirdi. Gelişme biçimi sanat ve edebiyata elverişli olmayan toplumsal koşulları daha da ağırlaştırmış ve sonuç olarak ortaya çıkan toplumun acımasızlığını ve düşmanlığını artırmış.

Tolstoy’un son dönem Rusya’sı için yaptığı, aslında Marx’ın Almanya için yaptığı analizden esinlenerek yaptığı saptama son derece yerindedir: “Diğer bütün alanlarda yalnızca kapitalist üretimin gelişiminden değil aynı zamanda onun gelişim noksanlığından rahatsızlık çekiyoruz... Modern güçlüklerle yan yana eski ve antikalaşmış üretim yöntemlerinin beraberlerindeki günü geçmiş toplumsal ve politik koşullarla birlikte hâlâ yaşayışından doğan, eskinin malı birçok güçlüklerin bas-

kısı altındayız. Yalnızca yaşayandan değil aynı zamanda ölüden de çekiyoruz.”

Yüz yılı aşkın önce söylenen şu sözlerin günümüzü açıklamaktan geri kalan ne tarafı var? Var olmasına var, Tolstoy ve özellikle de Fransız aydınları insan yaşamına çok önem veriyor ve onu kutsallaştırıyorlardı. Bunu “giyotin” meydanlarında yapamıyorlardı elbette ama ellerinde “sanat” gibi bir güçleri vardı ve bunu en iyi biçimde kullanıyorlardı.

Yoksa Rönesans nasıl ortaya çıkacaktı? Yoksa Leonardo Da Vinci’ler, Michelangelo’lar, Botticelli’ler nasıl doğacaktı?

Nefret bizi birbirimize kırdırıyor.

İşte bu yüzden huzur falan kalmadı.

Türkiye’nin Güneydoğusundaki İrlanda

Kürt sorununun ilk kez dillendirilmesinden bu yana kırk yıla yakın zaman geçti.

Daha önce böyle bir sorun olduğu halde dillendirilmiyordu, ama kaşınmaya müsait bir “potansiyel” olarak hep olageldi. Nitekim, 1980 öncesi Türkiye’de eğitim vermek amacıyla gelen İngiliz ve Amerikalı “kolej” öğretmenleri, yakın buldukları çevrelerde Kürt kökenli vatandaşları sorgulamaya başlamışlardı. Sorgulamadaki en önemli sorunların başında da, büyük kentlere göç etmiş olan Kürt ailelerin herhangi bir baskıya maruz kalıp kalmadıkları geliyordu.

O sıralarda, Türkiye’de hemen hemen hiçbir bölgede Kürt kimliği ile ilgili böyle bir sorun bulunmuyordu. Kürtler de her vatandaş gibi diledikleri şekilde yaşamlarını sürdürüyorlar, hatta Laz diye çağrılan Karadeniz kökenli vatandaşlara yapıldığı gibi, üzerlerine fıkralar da üretilmiyordu.

Diyarbakır'dan çok Erzurumlular üzerinde yoğunlaşıyordu batı tarafta yaşayan insanlar ve "dadaş" dedikleri bu kesim insanları da "şivelerinden" yakalarlardı daha çok.

Ama dadaşlar hep "mert, yürekli" kişiler olarak anılır ve onlarla dost olmak ayrı bir gurur kaynağı gibi gösterilirdi.

Hatta 12 Eylül öncesi romanlarda bol bol da boy gösterirlerdi, çünkü ezilmişliğe, haksızlığa ve benzeri toplumsal baskılara başkaldıran yürekli kişiler olarak tanınırlardı. Doğulu bir insandan asla bir "kalleşlik" beklenmez, en yakın dostlar olarak hanelere kaydedilirlerdi.

Ve en önemlisi de "dadaş"tan çok Kürt olarak bilinirlerdi.

Oysa ilgi bu denli yakın da değildi.

Kürt kökenlilerin ten rengi, saç rengi daha farklıydı ve onlar daha güneydoğuda bulunuyorlardı.

Kürt kökenlilerin varlığı, garip bir şekilde, 1980 sonrasında fark edildi.

Feodal koşulların, yoksulluğun, mevsimlik köleliğin, sadakaya dayalı ağalık düzeninin hüküm sürdüğü bölge mevcut hükümetler tarafından yıllarca göz ardı edilmiş, önemsenmemiş ve kendi haline bırakılmıştı.

Bölge kaçakçılık ile yaşamını sürdürmek zorunda kalmıştı.

Jandarma, bölgedeki kaçakçılığı da sıkı takibe alıyordu, ancak büyük mal geçişleri, uyuşturucu ticareti her zaman mümkün oluyordu.

Jandarma ve kolluk güçlerinin engelleyebildiği şeyler ise, daha çok Irak ve Suriye'nin ihtiyacı olan başta margarin olmak üzere çeşitli hububattı.

Karşidan Türkiye'ye geçenler ise çay, kırılmaz cam eşya, elektronik eşya, kalem, kaset, çakmaktaşı vb. gibi mallardı.

Büyük mal geçişleri, büyük "patronlar" tarafından düzenlenip de çözüldüğü için, bu tür malların yakalanması ihbar sistemine rağmen çok fazla mümkün olmuyordu.

Doksanlı yıllarda Türkiye'nin milli gelirine önemli oranda katkı sağlamıştı uyuşturucu trafiği. Ancak bunlar “yakalanmayan” mal ticaretine giriyordu ve yakalamalar daha çok ufak tefek mal kaçakçılıklarında gerçekleşiyordu.

İşin daha acıklı olan tarafı ise, sınıra yakın beş kilometrelik alan içerisinde hiçbir yerleşim bölgesinde mal stokunun yapılamamasıydı.

Hükümetler, sınır valiliklerine gönderdikleri genelgelerinde, sınıra beş kilometre yakın bölgelerdeki yerleşim yerlerinde sıkı denetimler yapılmasını ve mal stoklarına el konulmasını istiyorlardı.

Nitekim, bu amaçla da jandarma sık sık köylere baskın yapıyor ve stok mal bulunup bulunmadığını kontrol ediyordu.

Ancak “stok” tanımında bir tuhafılık vardı. Sözgelimi, bir ailenin evinde iki paketten fazla margarin, bir çuvaldan fazla un, makarna veya benzeri hububat bulundurması yasaktı. Böyle bir durumda mallarına el konuyor ve haklarında “kaçakçılıktan” dava açılabilirdi.

Köy sakinlerinden sesi çıkabilenler de bu karara karşı çıkıyor, kalabalık bir aileye iki paket margarinin yetmeyeceğini, bu nedenle eşek sırtında saatlerce ilçe merkezlerine gidip, oradan alışveriş yapmalarının her zaman mümkün olmadığını söylüyorlardı, ama nafiye.

Bu koşullardan merkezi hükümetin haberi olmuyordu ya da olsa da “kulaklarının üzerine” yatıyorlardı. Yıllardır süren bir tabuyu, alışkanlığı yıkmaya elleri gitmiyor kendinden sonraki hükümetlere devrediyorlardı sorunu. Ya da kaçakçılığın valilik ve jandarma tedbirleriyle önlendiğini düşünerek, büyük kaçakçılığın rahat etmesine bilerek veya bilmeyerek yol açıyorlardı.

Ama bölge halkı, 1980 öncesinden beri kışkırtılıyor, bu zenginliğin başta Kıbrıs olmak üzere batı bölgesinde yaşayan insanların refahı için harcadığı öne sürülüyordu.

Halkın çoğunluğu ağalık boyunduruğu altında yaşadığı halde, üzerlerinden hiç kalkmamış bu baskının farkında olmadan, yüzünü asıl tehdit olarak gördüğü batı tarafına, özellikle de merkezi hükümetlere yöneltiyorlardı.

Düşmanlık tohumları atılıyordu, ama yöneticiler umursamaz davranmayı tercih ediyor, işi de kolluk kuvvetlerine bırakıyorlardı.

Kolluk kuvvetlerine bırakılan “baskı” halleri, dünyanın her tarafında ve her zaman kontrolden çıkmaya müsait olduğu gibi, bu kural güneydoğu bölgesinde de fazlasıyla yürürlükte kaldı.

Dünyanın hep bir ağanın boyunduruğunda yaşamını sürdürdüğünü sanan bölge halkı, yavaş yavaş uyanıyordu, ancak bu uyanış kendisini sömüren ağalık sistemine değil, daha çok kendisini sömürdüğünü sandığı bir başka ırka, sanal olarak yarattıkları bir ırka yöneliyordu. Batılı insanlar, kendi sırtlarından edindikleri servetle lüks içinde yaşarken, kendileri mağaralarda sürünüyor.

Önce, bölgede yaşayan Süryaniler yaşadıkları yeri terk etmeye zorlandılar. Kiliseleriyle, manastırlarıyla ve kendine özgü kıyafetleriyle kapalı bir toplum şeklinde yaşayan bu kitle, bölgedeki yoksulluğun ve şiddetin artmasıyla soluğu başka ülkelere kaçmakta buldu.

Bu, bölgedeki etnik grubun daha da saflaşmasına ve aynada kendini tek başına görmesine neden olan önemli bir “tehcir” olayıydı.

Ardından, bir çeşit Japon taktiği sayılan taktikle, kendi bölgelerini terk edip batı bölgelerde iş aramaya çıktılar. Gördükleri gerçekten kendi yaşamlarıyla ilgisi olmayan görüntülerdi ve bu bir çeşit kin duymalarına ve kendi aralarında işbirliği yapmalarına neden oldu.

Dilleri o zaman akıllarına geldi ve buldukları her ortamda, kendilerinden olmayanların anlamaması için yerel dillerini

kullanmaya başladılar (bu yalnızca Kürtçe olmadığı için “yerel dil” tabiri kullanılmıştır).

Oysa onlar, çevrelerinde konuşulanları anlayabilecek kadar Türkçe biliyorlardı. Bu da kendileri için müthiş bir avantajdı. Daha da önemlisi önemli gördükleri bir “üstünlüktü”.

Bir ayrım hissediyorlardı.

Bunun da kışkırtılması gerekiyordu.

Zaten her türlü zemin yıllardır hazırlanıyordu ve Eruh basını fitili ateşlemek üzere düzenlendi.

Ama dönemin siyasileri bunu önemsemedi. Çapulcu hareketi olarak gördü ve askerle işin üstesinden gelinebileceğini varsaydı.

Başta “askeri” önlemlerin meyve vermesi de sorunun çabuk halledileceği rahatlığını yarattı.

Oysa artık her şey için geç kalınmıştı. Bölge halkı artık kendisi için yapılacak yatırımlardan çok, yatırımlara ortak olmak, örneğin fabrikada işçi olarak çalışmak değil, fabrikanın sahibi olmak istiyordu. Kendilerine bu öğretilmişti. Çorum’da, Yozgat’ta, İzmir’de fabrikalarda çalışanların, daha doğrusu tüm çalışanların, çalıştığı yerin ortağı olduğunu düşünmeye başlamışlardı. Rahatlık beklendiği kadar hızla gelişmiyordu güneydoğuda çünkü.

Yıllar önce İngiliz ve ABD’li eğitim kisvesi altında Türkiye’de hizmet veren “ajanların” örgütledikleri küçük gruplar, büyük bir kitleye dönüşmeye başlamıştı.

Ama başta Ankara, batıda yaşayan siyasetçiler, toplumbilimciler bunun farkına varmıyor, böyle bir sorunu kabul etmiyor, “kart-kurt” işleriyle uğraşıyorlardı.

Şimdi, Türkiye’nin tam ortasında bir İrlanda var...

1916 ayaklanması öncesi gibi hareketleri hızlanan, eylemleri sıklaşan ve giderek topraktan silahını çıkarmaya hazırlanan bir güruh işbaşında.

Kendinize Bir Sorun

Soğuk bir kış gecesinde, eni bir metre boyu bir metre, derinliği bir metre kadar olan bir çukurda sabahlamanın ne demek olduğunu bilir misiniz?

Bir mezar çukurunda sabahlamanın yani?

Yani gençliğinizin toprak tarafından emildiğini hissederek...

Korkunun yüreğinizi alıp yakınlarınıza bile yaklaştırmadan karşılara, sınır ötesine fırlattığını bilir misiniz?

“Empati”niz bu kadar güçlüyse eğer ve eğer bunları gerçekten de hissedebiliyorsanız, kör karanlığın ne olduğunu bilir misiniz?

Ay ışığının beş yüzlük bir ampul gibi tüm ovayı, dağları, kıvrakları aydınlattığını?

Deliler gibi güneşi beklemeyi, sıcaklığı biraz daha artırmak için yanındakine sırt verdiğini, battaniyenin yetmediğini, tüfek namlusunun insanı daha da üşüttüğünü...

Bunları bilir misiniz?

Kürt açılımı, demokratik açılım derken, benim oralarda neden iki sene boyunca toprak altında kaldığımın açılımını yapabilir misiniz?

İlk izli mermi havada şekiller çizerek yükselirken, bunun karşı tarafa gönderilen bir işaret olduğunu, birazdan da ortalığın dayanılmaz bir kaosa dönüşeceğini bilerek, kıpırdamadan saatlerce beklemenin ne olduğunu bilir misiniz?

Bilir misiniz ki, bütün bu sürecin içinde hayatınız boyunca üzerinizden atamayacağınız sakatlıklarla “ana kucağına” döneceksiniz.

Oradayken haberiniz olmayan bir yığın hastalığı yıllar sonra tam göğsünüzün üzerinde hissedeceksiniz.

Ama bunu yaparken de bir gözünüz televizyonda olacak ve sizin toprak altında yattığınız yerde, vatani koruyorum “aldat-

macasıyla” canınızı ortaya koyduğunuz yerde, düşman bellettikleri insanlar horon tepecek.

Sizinle alay edildiği izlenimine kapılır mısınız?

Böyle bir izlenime kapıldığınız oldu mu hiç?

Bunun, yaşanabilecek en büyük “ihamet” olduğu aklınıza geldi mi?

Kan durmasın diye yapılan bütün bunlar eğer kanı durduracaksa, benim “Neden bunu ben toprak altına yatmadan önce gerçekleştirmediniz?” diye sorma hakkım yok mu?

Geçtim bir yığın “hukuk dışı” uygulamaları, geçtim “suç örgütüne” üye olmak cezalandırılması gereken bir suçken cezalandırılmamaları, ama pasaport almak için başvurduğumda askerlik kâğıdımı isteyen görevlilerden başka görevliler mi sınrıdaydı o sıra?

Askerliğimi yapmadığım için beni işe almayan memurlar yok muydu?

Yurtdışından dönüşte, yanlışlıkla olduğu daha sonra söylen- se de, apar topar askerlik şubesine götürülmemin nedeni neydi?

Yanlış sınırdan mı girdim?

Habur’dan ve mekap ayakkabılarla mı giriş yapmam gerekiyordu?

Benim üstümü elli kez arayan görevliler orada yok muydu?

“Habur sosyetiklerinin” üstlerinin aranmaması, benim ikinci sınıf vatandaş olduğum anlamına mı geliyor?

Cheeroke ciple mi gelmem gerekti?

Yoksa vali ve erkânı karşılamazsa “geri dönerim” tehdidinde mi bulunmayı unuttum?

Ben niye iki seneden fazla sınırı bekledim diye sormaz mısınız?

Ben kendime soruyorum, ama yanıt bulamıyorum.

Bir de hiç oralarda bulunmamış birileri olarak “empati” yap- pın da kendinize sorun...

Ben niye kendime hâlâ cumhuriyet ilkelerine bağlı biri diyorum?

Mayın...

1956 yılında, o zamanki Bakanlar Kurulu, ülke güvenliği- ni ön plana çıkararak, Suriye ile olan sınırimızı, yani 508 bin dekarlık bir alanı mayın sahası olarak istimlak etti. O sıralarda bu anlaşılır bir davranıştı. Bir yığın insanın mağdur olmasına karşın, devlet adına yapılan bu girişim sineye çekildi. Dünyanın en verimli topraklarına sahip Güneydoğu Anadolu insanı da kendine ait toprakları ülke güvenliği adına devlete vermeyi kabul etti.

Adı geçen bölge mayınlandı, binlerce insan da o mayınlara üzerinde sınırı geçmeye çalışırken yaşamını yitirdi. Aradan elli yıl geçti ve mayınların nerede olduğuna ilişkin haritalar geçersiz oldu.

Mayınları yok etmenin tek yolu vardı: Hepsini patlatmak.

Genelkurmay, bundan üç yıl önce bu işi yapabileceğini ancak Milli Savunma Bakanlığı bütçesine 35 milyon dolarlık bir ek para ilave edilmesi gerektiğini belirtti.

İktidardaki AKP bu parayı karşılayamayacağını söyledi.

Aradan üç yıl geçtikten sonra, mayınlı arazilerin temizlenmesiyle ilgili bir ihale açıldı.

İhaleye, tahmin edilebileceği gibi (parası bol bir iş olduğu için) yirmi kadar firma başvurdu. Bunlardan 13'ünün ihale şartlarına uygun olduğuna karar verildi ve ihale açıldı. Birileri (her kimse), ihaleye İsraili firmaların da girdiğine dikkati çekti (sanki sorun oymuş gibi). İhale ertelendi ve İsraili firmaların girmesi bir şekilde engellendi.

Gerekçe de, Meclis'te savunulduğu şekliyle, yeni şehitlere yol açmamaktı. Yani mayın temizlenirken ölecek olan vatan evlatlarını korumaktı amaç.

Birileri buna herhalde gülüyordur.

Ama duyarsızlık devam ediyor. CHP'li Kemal Anadol, mayınlı arazinin özel şirketlere 49 yıllığına kiralanmasına itiraz ederken, işe salt "yanlış işlem" yönünden bakıyor. Okuyalım:

"Maliye Bakanlığı da bu kuşkuları doğrularcasına işlem ve uygulamalar içine girmiştir. Mayın temizleme ve temizlenen arazinin işletmeye açılması, kiraya verilmesi ve benzeri işlemlerin, iki ayrı bağımsız aşama olarak değerlendirilip, buna göre yasal uygulama yapılması gerekirken; olay bir bütün gibi değerlendirilip, Yap-İşlet-Devret olarak bilinen mevzuat çerçevesinde uygulama süreci başlatılmak istenmiştir. Bu kapsamda Şırnak ve Mardin defterdarlıkları aracılığıyla ihale süreci başlatılmış, ancak her nedense yabancıların da teklif verdiği bu ihaleler sonuçlandırılmamıştır. Yürürlükteki mevzuat Konya Ovası'ndaki tarım arazilerinin yabancılarla satılmasına izin vermezken, mayınlı arazilerin hangi hukuksal gerekçelere dayanılarak yabancılarla 49 yıllığına devredileceği kamuoyunda kuşkuyla karşılanmaktadır."

Bitti. Bundan sonraki konuşmalar daha öncekilerin pipetçi, bu hükümetin hortumcu olduğuyla ilgili.

Kimse kiralanan bu kadar alanın Van Gölü kıyısında, Trabzon'un çevresinde veya daha da vahim gibi görünen Çanakkale Boğazı kıyılarında olmadığını düşünmüyor. Kiralanan bölge Türkiye'nin Suriye sınırı. Tartışılan, bu bölgenin tarıma elverişli verimli topraklar olduğu ve asıl sahiplerine verilmesi gerektiği. Türkiye'nin hangi bölgesi tarıma elverişsiz, hangi bölgede tarıma ilişkin tasarruflar yapıldı da Meclis ayağa kalktı?

Şu Mayınlı Saha Sizce Ne Kadardır

1980’li yılların ortasında İsviçre, Logan Gölü kıyısında kendine yer alan bir Suudi patronun aynı yerden ikinci bir arazi almasına izin vermemişti. AFP de bu haberi telekslere “acil” koduyla vermişti. İsviçre haklı bir gerekçe öne sürüyordu: “Sen, benim ülkemde, bana ait toprakları alabilirsin, ancak bunu işgal durumuna getirmeye kalkarsan, engellerim.”

Logan kıyısını boydan boya kapatırsan, Logan Gölü de senin olur.

Marmara’yı boydan boya kapatırsan, Marmara Denizi de senin olur.

Sınırı boydan boya kapatırsan, karşıdaki ülkenin komşusu sen olursun ben değil.

Bunu bu hükümete Anayasa Mahkemesi bir şekilde anlatmak durumunda kaldı.

Yasanın Suriye sınırındaki mayınlı arazilerin “tarımsal kullanım karşılığında temizlenmesine” ilişkin düzenlemesini anayasaya aykırı bularak yürürlüğünü 23 Temmuz itibariyle oybirliğiyle durdurdu.

Bir önceki yazımda anlattığım mayınlı arazilerin temizlenmesi hikâyesini hatırlayalım önce.

Askerliğimi Nusaybin ve çevresindeki sınır karakollarında yaptım. Birçok çatışmaya girdim. Kızıltepe Alay Komutanlığı’nda gazino subaylığı yaparken, bir anda Albay Naci Altunkaya’nın hışmına uğrayıp Kemaliye Karakolu’na sürüldüm.

Yüzden fazla çatışmaya katıldım.

Ama anlatmak istediğim askerlik anılarım değil tabii ki...

Kemaliye Karakolu, 117. Seyyar Jandarma Alayı’nın, Nusaybin’deki taburunun Kızıltepe’ye doğru en uç karakoludur. Cizre’ye doğru en uç karakolu da Duruca Karakolu’dur.

Kızıltepe'den geçen İpek Yol, ilk görev yaptığım Kemaliye Karakolu'nun önünden geçer. Yani, mayınlı saha ile karakol arasında İpek Yol vardır. Bazı karakollar mayınlı saha ile İpek Yol arasında konuşlanmıştır.

Kemaliye Karakolu'ndan Nusaybin'e doğru bir sonraki karakol Tilkitepe Karakolu'dur. Tilkitepe Karakolu, İpek Yol ile 28 sıra dikenli tel ile çevrilmiş mayınlı saha arasındadır.

Daha sonra, Nusaybin'e kadar olan karakollardan bir tanesi daha İpek Yol'un üst tarafındadır. Nusaybin'den sonra Duruca'ya kadar olan karakollar içinde de bir tanesi İpek Yol'un üst tarafındadır. Yaşar Özdemir, Demirtepe, Kapı vb. karakollar İpek Yol ile mayınlı saha arasındadır.

Bunun ne demek olduğuna sıra gelince. Bu, mayınlı sahayı kiralaması muhtemel olan şirket veya şirketlerin yalnızca mayınlı saha kadar bir bölümü değil, doğal olarak İpek Yol'a kadar olan bölümü de kiralayacakları anlamına gelmektedir. Ceylanpınar'daki çiftlik alanı gibi.

Bu durumda 49 yıllığına kiraya verilecek alanın boyutu 508 bin dekardan çok daha fazladır. İpek Yol'un üst tarafı, yani Mardin tarafına tırmanan ve köylerin bulunduğu bölümü daha çok tarım alanıdır ve DSI'nin sulama kanallarıyla donanmıştır. İpek Yol'un altı, yani Suriye tarafı ise güvenlik nedeniyle mayınlı saha gibi, asla kullanılamayacak bölgedir.

49 yıllığına kiraya verilmesi düşünülen ve Anayasa Mahkemesi tarafından yürütmesi durdurulan "tarımsal kullanım karşılığı" uygulamasında önemli bir hata da 44 yıl ısrarından kaynaklanıyor. Öyle ki, mayınların 5 yılda temizleneceği öngörülüyor ve ondan sonra kalan 44 yılın tarım alanı olarak kullanılması hesap ediliyor. Oysa, mayınlı sahadan çok daha büyük bir alan zaten mayın tehlikesi dışında olduğundan hemen kulanıma hazır durumdadır.

İpek Yol ile mayınlı saha arasındaki bütün bölge, kiraya verilmek durumunda, hatta zorunda kalınacaktı. Zaten asıl iştah kabartan yönü de bu yönüydü.

Tilkitepe Karakolu, adını aldığı köy ile birlikte konuşlanmış durumda. Daha ileride, Ganigat Deresi'nin geçtiği büyük bataklık bir alan var ki, mayınlı sahanın birkaç katı genişlikte. Demirtepe Karakolu da bir o kadar uzaktır İpek Yol'a, Duruca deseniz öyle...

Ama bütün bunlara rağmen AKP Grup Başkanvekili Bekir Bozdağ Anayasa Mahkemesi'nin kararını siyasi olarak nitelenebilmekte, hukuki olmadığını savunabilmektedir.

Olayın "mayınların bulunduğu saha" olarak değil bir bütün olarak görülmesi halinde sorunun ne büyük bir "tehlike" oluşturduğu daha iyi anlaşılır.

Bunu anlatmak gerek asıl.

Mayınlı saha "ulvi" amaçlarla ve cebimizden para çıkmadan verilmeye çalışılıyor gibi gösteriliyor, ama mayınlı sahadan çok daha büyük bir alanın "hediye" olarak verildiği gözden kaçırılmaya çalışılıyor.

Ayrışma Modu

Benim yaşımdaykilerin artık adres defterlerinden isim silmeye başladıklarını biliyorum. Kuşağımdaki insanların bir kısmı zaten öldü gitti. Ama asıl yitip gidenlerin bu dünyada kalıp da gelişmeleri görenler olduğunu düşünmeden de edemiyorum.

Öyle ya, müthiş bir insan öğüten değirmenle yeniden karşı karşıyayız. İlkini 12 Mart 1971'de, ikinci ve daha korkuncunu da 12 Eylül 1980'de yaşadık. İkisi de bugünleri hazırlayan, düşmanı aydın, okuyan, düşünen gençler olan askeri darbelerdi.

Şu anda yaşananlar da o darbelerin sonuçları elbette. Ama artık düşünen, okuyan gençler yok. Bu nedenle darbe de sessiz ve derinden gerçekleştiriliyor. Okumaya zamanı yok şimdiki gençlerin. Hepsinin aklında iş, yeni bir hayat, gelecek kaygısı var. Okumak alabildiğine lüks. Üstelik de dünyada benzeri olmayan bir pahalılık ile sunuluyor.

Benim kuşağım bilir: Yazarlıktan para kazanmak çok zor, hatta olanaksız bir şeydi o sıralarda. Yazarlık, sosyal bir statü edinmek için verilen bir uğraştı. Kimilerinde ise vazgeçilmez bir tutku.

Ne zaman ki artık yazarlık da “para” etmeye başladı, yazarlar türedi ve türetildi. Hiçbir konuyu derinlemesine incelemeyen, akılda ne varsa anlatılan, kimi zaman da “karşılaştırmalı dedikodu” günceleri sunan bir akım aldı başını yürüdü. İstenen buydu ve doğal olarak da egemen ideoloji tarafından desteklendi.

Elbette benim kuşağımın hepsi, benim gibi ekonomi ile sanat açmazına düşmedi. Kendini geliştirmekte olan düzene çabuk uydurabilenler sunulan “yapay cennetten” paylarını aldılar. Sosyalizme bakışı değiştirdiler, Sovyetler Birliği’nin çöküşünü ve ABD’nin Irak’a getirdiği “özgürlüğü” ayakta alkışladılar.

Hesaplar ters de çıksa, zaman onları yalan uçurumunun kenarına da bıraksa, yeni bazı kulplar bularak ve özellikle de geçmişi “lanetleyerek” statülerini korudular veya daha da ileri götürdüler.

Bunlar kim diyecek olursanız, Kızılderili deyişle bir elin parmaklarından çok daha fazlalar. Bütün “hâkim” köşeler, “hâkim” yayınevleri, “hâkim” iletişim ağları onların emrinde. Ne bileyim, dünyanın en eski insani zayıflıkları olan aldatma, ihanet, tutku, hırs gibi değişmez insani zaafılara kucak açmasını öğrendiler.

Ama bu arada bir başka kuşak, bu dünyaya tutunmaya çalışan ve kendince dürüst olan bir kuşak ise çok daha ağır bir darbenin ağırlığında ezildi, ezilmeye de devam ediyor.

Sisteme uymak istese de artık sistem onu kabul etmiyor.

Statükoculukla, “puta” tapmakla, gelenekseli korumaya çalışmakla suçlanıyor ve tutucu ilan ediliyorlar.

“Hayır, hiç de öyle değil” diye haykırmaya kalktığında da bu insanlar, seslerini sadece çevrelerindeki arkadaşlarına duyurabiliyorlar. Onları da zaten tek tek kaybediyorlar. Artık yolun sonuna az kaldığı için de bir gelecekleri yok.

Gelecek, gençliğe ait bir beklenti bilirsiniz. Önünüzde zamanınız varsa geleceğiniz de var demektir.

Bizim geleceğimizi elimizden birkaç kez aldılar. Şimdilerde ise “yaşamamızı” bile istemiyorlar. Bütün kazanılan cumhuriyet değerlerini tek tek elimizden alırken, buna karşı koymaya çalışmayı bile “statükocu, faşist ve bağnaz” suçlamalarıyla engelliyorlar.

İsim vermeden yazılan bu tür yazılar herkesi olduğu kadar beni de rahatsız ediyor. Ağzımı doldura doldura, aşağıya yazmam gereken isimleri gecenin bir saatinde haykırıp duruyorum. Ama bunu yazmanın bir yararını da görmüyorum. Geride kalan ve 1980 öncesinin “etik” değerlerini korumaya çalışanları saymaya kalkışmak daha az yer tutacaktır diye düşünüyorum. Bu bir umutsuzluk ise, evet şimdi ben de başını bağlayıp, sakalını bir karış bırakan ve yeşil takkesini de giyerek esintiye kendimi terk eden ama hâlâ duraklarda dolu geçen otobüslerin durmasını beklerken, önünden BMW X7 cipiyle geçen “dava” arkadaşını görüp de aldırmayan kandırılmışlar gibiyim.

Kandırılmışlığın hiç böylesine yaygın olduğu bir dönem daha yaşamadı Türkiye.

Gazi Hastanesi’nde bir yakınım ameliyat olmuştu. Üç ki-

şilik bir koğuştta yatıyordu. Solunda Yüksekova'dan gelmiş bir "Kürt" vardı, sağ tarafında da özel timde görevliyken aldığı çeşitli yaralar nedeniyle hastaneye düşmüş genç bir polis.

Polis, düşman gibi gördüğü Yüksekovalı Kürt odada olduğu için içeri girmekte zorlanıyor, girdiğinde de mutlaka Kürt'e laf atıyordu. Yüksekovalı ise kendisine laf atıldığından habersiz öylece oturuyordu.

Tam hasta yakınımaya yardımcı olmak üzere başucundayken, polise bir telefon geldi. İstmeden kulak misafiri oldum, çünkü ilginç bir konuyu konuşuyorlardı. Karşı tarafın ne dediğini duyamıyordum doğal olarak ama polisin konuşmasından işin "vahameti" belli oluyordu.

Konu kısaca iki kadın canlı bombanın, tüm tariflere, dağıtılan resimlere karşın emniyet güçlerinden kurtulup, ortadan kaybolmaları ile ilgiliydi.

Polis endişeyle tekrar tekrar eşkâllerini veriyor ve nasıl önlem almadıklarını sorguluyordu.

İki canlı bomba! İki de emniyetin elinden sıvışmayı başarmış...

Eğer hastanede konuşulanlar bir "mizansen" değilse, ortada ciddi bir tehlike var demektir. Kadınlardan birinin çok zayıf ve boyalı sarı saçlı olduğunu anlayabildim ancak. O da polis eşkâlini tekrar ederken aklımda kaldı.

Polis Yüksekovalıyı unuttu, Yüksekovalı ise zaten onun orada olduğunun bile farkında değildi. Henüz Yüksekovalı "ayrışma moduna" girmemişti veya çoktan ayrışmıştı da, "Bunu siz yeni fark ediyorsunuz salaklar" diyordu.

Bilemem.

Ama bir yanda vücudunun tüm "çevikliğini ve canlılığını" yitirmiş bir polis, hâlâ telefonun ucundaki arkadaşlarına talimatlar yağdırmaya çalışıyor, öteki yanda başka birileri ise sabah vücutlarına degecek "bıçağın" soğukluğunu düşünüyor.

Aynı odadalar. Birbirlerini “boğacak” kadar iyi tanıyorlar. Biri yaşamının doğal bir parçası haline getirdiği “ayrışmayı” sindire sindire otururken, öteki “kullanıldığını” düşünerek gençliğine yanıyor.

Ben de ikisinin de dışında bir yerlerde bütün bu olan bitenin ne demek olduğunu düşünüyorum.

Canlı bombalar...

Cansız bombalar...

Canlı nefretler...

Cansız nefretler...

Canlı düşmanlar...

Cansız düşmanlar...

Ayrılıyoruz, farkında mısınız?

Başımıza ne gelse ABD’yi ya da İsrail’i suçlamaktan başka da bir şey yaptığımız yok.

İsraillilerle Bizim Yandaşlar Arasında Ne Benzerlik Var?

Yahudiler tarih boyunca kendi sistemlerinin kurbanı olmuş, yalnız kalmaya kendi kendilerini mahkûm etmişler.

Bundan kurtulmak gibi bir çabaya da asla girmemişler.

Bunun yarattığı “ezikliği” Yahudi asıllı sanatçı, bilimadamı, kültür insanları ile karşılamaya çalışmışlar.

Bunda o kadar büyük başarı elde etmişlerdir ki, bugüne kadar milyonlarca bilim, sanat, kültür adamı yetişmiş olmasına karşın, akılda hep Yahudi asıllılar kalmış gibi bir izlenim kalır.

Goethe, Zweig, Hawking, Newton, Pavlov... Daha binlerce ünlü insanın kökeni konusunda kimse fikir üretmezken, Einstein, Van Braun, Felix Mendelssohn, Steven Spielberg Yahudi asıllı ünlüler olarak isim yapmışlardır.

Dünyanın ünlüler listesine baktığınızda, ilk yüze girenlerin 51'i Yahudi asıllıdır.

Bunda Yahudilerin kapalı toplum olmaları, evliliklerini kendi aralarında gerçekleştirmeleri ve çok kuvvetli lobi oluşturmaları da etkilidir kuşkusuz.

Ama iş dönüp dolaşıp da İsrail devletine geldiğinde, durum tamamen değişmektedir. Dünyaya yayılmış binlerce başarılı Yahudi asıllı kişilere rağmen, Arap dünyasının tam ortasında yaşamak zorunda kalan İsrail tuhaf bir utançlığı kabalığıyla örtmeyi hep âdet edinmiştir.

Tarihinde İsrail devleti kadar uluslararası arenada "gaf" yapan ikinci bir ülke yoktur. ABD'nin "şımarık yeğeni" İsrail devleti, kollanıp korunmanın şımarıklığına rağmen, müthiş de bir tedirginliği birlikte yaşamaktadır.

Ağabeyinin bir gün gelip de kendisine sırtını çevirmesi halinde ya da çevresindeki İsrail düşmanlığının artmasıyla, güç dengesinin Arap ülkelerine geçmesi durumunda düşeceği yalnızlık durumunun korkusuyla, sürekli "hem suçlu hem güçlü" rolünü oynamakta.

Bunun getirdiği "kaba" politikalar da sürekli İsrail halkını ve genelde Yahudileri zor durumda bırakmaktadır.

Dünyanın her tarafında kendilerine itibar edilmesi gerektiğini düşünen, ülkesinin sürekli tehdit halinde olduğunu, bu nedenle de savunma reflexlerinin sürekli alarmda olması gerektiğini düşünen de İsrail devletidir.

Yahudi halkının aynı kompleks içinde olduğunu düşünmek zordur belki ama bir devlet olarak İsrail hep ezikliğin sınırlarında dolaşmakta, haksız olduğu konumdan ancak ve ancak uygun olmayan itirazlar ve çığırtnıklıkla çıkabileceğini düşünmektedir.

Aslında bu bizim çok da yabancı olduğumuz bir konu değil.

2002 tarihi itibariyle artık tamamen başka bir eksene doğru kaydığı açıkça belli olan AKP iktidarına avuçları patlayıncaya kadar destek veren “yandaş” diye de tabir edilen medya “neferleri”, hep içlerinde bir kuşkuyu barındırarak bu savunmaya girmişler meğerse.

Bugünlere gelindiğinde, yavaş yavaş Türkiye'nin “kusursuz bir demokrasiye” doğru gitmediğini itiraf etmek zorunda kalan yandaş yazarlar, tıpkı İsrail'in zaman zaman tüm dünyaya, Türk büyükelçisine yaptığı gibi, haksız oldukları bir konumda haklılığını gösterebilmek için ortalığı bulandırma yolunu seçmekte.

Dünyanın hiçbir ülkesi, İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın Türk büyükelçisine yaptığı bir davranışı yapmaz. Bunun yolu, bir kişiyi “makama” çağırıp aşağılamak değildir. Bu, diplomatik olmadığı gibi, anlamlı da değildir ve tepki çeker. Dünyanın hiçbir ülkesi, kendi büyükelçilerine de bu tür bir davranışı sergileyebileceğinden korktuğu ülkeye güven duymaz.

Diplomasi farklı bir taktik ve davranış biçimidir.

Sokak kavgası kuralları asla bu alanda işlemez.

Ekonomiyle veya askeri tatbikatla da bu kurallarda istisna olacak bir alan yaratamazsınız.

Hal böyleyken, bir davranış bozukluğuna giren ve haklılığını ucuz ve kaba yöntemlerle kanıtlamaya çalışan bir ülkenin varlığı, artık “suikastların, Ergenekon torbasının, tek adam yönetimine gidişin, TSK'nın tek suçlu olduğunu göstermenin” hiçbir işe yaramadığını anladığı halde yine de elinden geldiğince “Kasımpaşalı” yöntemlerle savunmaya çalışan medya “sanatçılarımıza” bu yüzden çok benzemekte.

Bunlar sık sık “Kozmik odadakiler açıklansın” feryatlarına girerler mesela, o odada devletin yaptığı yasadışı işler olsa bile saklanmayacağını bizim de düşünebildiğimizi akıllarına getir-

mezler. Kendileri de bilmektedir, ama savunma argümanları kalmadığından, kabaca saldırıya geçerler.

Askerler darbe hazırlığında, sivil vatandaşlara suikast düzenleme çabasındalar vb. zayıf ama yıpratıcı argümanlarla saldırmaktan başka çareleri kalmamıştır. Eğer elinizde kuvvetli bir neden ve haklı bir savunma gerekçesi yoksa, yapılacak tek şey “çığırtkanlıktır”.

Aslında İsrail hükümetinin yaptığı da tıpkı bu.

Eldeki belge ve bilgilerin zayıflığından gelen kuvvetli bir haykırış.

Ama sesini yükselterek tartışma kazanılamayacağını artık Melih Gökçek bile öğrendi. Davos'taki mizansenini, “one minute”ü bir daha yaşatmazlar. *Marmara* gemisi faciası da bir daha gerçekleşmez. İnsanlar yaşadıklarından ders çıkarmayı biliyorlar ve hatalarını ya da uygun olmayan mizansenleri tekrar etmekten kaçınıyorlar.

Ankara halkına gelince, yirmi küsur yıldır aynı kişiyi belediye başkanı seçerek neredeyse bir rekora imza atıyor. Zerre kadar da hoşnut olmadıkları halde. Bunun altında yatan nedir diye insan sormadan edemiyor.

Melih Gökçek'in Büyük Oyunu

Ahmet Taşdemir adında bir arkadaş “Sana kahve ısmarlayayım” dedi, kıramadım, gittim.

“Hocam, biz nerede oturuyoruz şu anda?” dedi. Muzip bir adamdır, yine şaka yapıyor diye tabelaya şöyle bir baktım.

“Yok, yer olarak sormuyorum” dedi. “Sokak olarak hangi sokaktayız?”

“Ali Dede.”

“Gel” dedi. Birlikte sokak başındaki tabelaya gittik: “Ali Dede Caddesi” olmuş.

“Sadece burası değil hocam” diye devam etti. “Senin oturduğun sokak Şimşek Caddesi oldu, Reşat Nuri Sokak da cadde oldu, daha bir sürü, ama aklımda tutamadım.”

“Ne zaman oldu bunlar?”

“Ali Dede’yi dün gece cadde yapmışlar, bazıları da bir iki gün önce oldu. Bunda bir iş var.”

“İş falan yok, çok açıkça büyükşehir belediyesine bağlıyorlar. Bunda bir rant var demek daha doğru.”

“Yok, bence sadece bu kadar basit değil, başka bir şey olmalı.”

Tartışırken, Çankaya Belediye Başkanı Alper Taşdelen’i aramak aklıma geldi. Açtım, durumu anlattım.

“Mümtaz Bey...” dedi. “O sokaklar zaten büyükşehir belediyesine ait. Yasaya göre 12 metre ve üzeri sokaklar cadde sayılıyor. Ona dayanarak yaptılar.”

Döndüm Ahmet Taşdemir’e, durumu açıkladım.

“Burası 12 metre yok ki” dedi.

Üşenmedik, yandaki hem bakkal hem muhtar olan Hüseyin Demircan’dan metre aldık, ölçtük: 8,5 metre...

“Belki kaldırımlar da dahildir, o zaman da 12 metre etmez” dedi. Bir de öyle ölçtük: 10,5 metreden biraz fazla.

Tekrar Alper Taşdelen’i arayıp, sokağın kaldırımlar dahil 12 metre etmediğini söyledim. Eh, bu kez ne diyecekti merakla bekliyordum:

“Mümtaz Bey...” dedi aynı dingin sesle. “Oradaki sokaklar ve caddeler arsa payının bitimiyle birlikte başlar. Yani kaldırımlar ve arabaların geçtiği yol dikkate alınmaz, arsanın bittiği nokta dikkate alınır.”

Tam o sırada Başkent Üniversitesi’nde mimarlık eğitimi ve-

ren Ferhat Dorkip geldi. O da tartışmaya katıldı. En azından mimar olduğu için konuyu bilir sandık, ama biz yol mühendisliği, kaldırım mühendisliği ile mimariyi karıştırdığımızı hemen öğrendik: Bilmiyordu.

Oda TV'de de sık sık yazılarını okuduğunuz Ahmet Müfit'i aradım. Şehir planlamacısı çünkü. En azından o biliyordur diye. "Büyükşehir belediyesine aktarmak için yapıyorlar" dedi.

Arsa payı... Bunun nerede bittiğini öğrendik sağda soldakilerden. Bahçe duvarları arsa payının bittiği noktalmış. Bu kez şansımıza karşılıklı iki bahçe duvarı olan bir yer bulduk, onu ölçtük: Yine 12 metre gelmiyor. On bir metreyi biraz geçe bitiyor. Zaten kaldırımın bittiği yerle arsa payını gösteren duvar arasında on santim ya var ya yok.

Alper Taşdelen'i yine aradım. Bu kez kendilerinin de bu işten şikâyetçi olduklarını, gerekli başvuruları çok önceden gerekli yerlere yaptıklarını, ilçe belediyelerini yok etmeye çalıştıklarını ve bir sokağın cadde olabilmesi için en az yirmi metre eni olması gerektiğini söyledi.

Sonuç: Melih Gökçek, başka biçimde de olsa Ankara'yı parsel parsel ele geçiriyor. Bakalım sonunda ne çıkacak?

Yirmi küsur yıldır Ankara'nın belediye başkanlığı görevini yürüten Melih Gökçek, herhalde dünya tarihinde resmi en çok duvarlara asılan, ama en az paylaşılan kişidir. Hangi resimdir peki en çok paylaşılan?

Güneydoğuda bir garnizonda gönderden indirilen bayrak çok tartışma konusu olmuştu. Bayrağın kutsallığı üzerine de bir yığın yazı yazılmıştı. Dünyanın en çok paylaşılan resimlerinden biri de işte ABD bayrağı oldu, paylaşmak istedim.

En Çok Paylaşılan Resim...

Dünyanın en çok paylaşılan bayrak fotoğrafı, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına gelindiğinde, 23 Şubat 1945 tarihinde Joe Rosenthal tarafından çekildi. Fotoğrafta, beş ABD deniz piyadesi ve bir deniz subayı Iwo Jima'da bulunan Suribachi Tepesi'ne ülkelerinin bayrağını dikerken görülüyor.

Fotoğraf, 1945 yılında Pulitzer Ödülü'nü kazandı ve dünyanın en çok çoğaltılan fotoğraflarından biri haline geldi. Fotoğrafta yer alan deniz piyadelerinden Harlon Block, Franklin Sousley ve Michael Strank, bu olaydan birkaç gün sonra giriştikleri bir muharebede öldürüldüler. Kalan üç asker, Rene Gagnon, Ira Hayes ve deniz subayı John Bradley, bu fotoğrafta teşhis edildikten sonra büyük üne kavuştular. Fotoğraf daha sonra ilki 1954 yılında Washington'da, diğeri Harlingen-Teksa'sta olmak üzere iki ayrı yerde anıt haline getirildi. Mesele, bayrağa saygı meselesiydi, yoksa 166 metre yüksekliğindeki Suribachi Tepesi'nin ele geçirilmesi değil.

İkinci Dünya Savaşı, 50 milyondan fazla insan kaybıyla tarihin en kanlı savaşı olarak yerini aldı. Iwo Jima'ya gelinceye kadar birçok bölgede milyonlarca insan hayatını kaybetti. Iwo Jima'daki savaşta insan kaybı 30 bin kişiyi bile bulmaz. Bir bakıma vahşetin en korkuncunu yaşamış İkinci Dünya Savaşı toplamında topluiğne başı kadardır insan kaybı, ama bayrağın önemini anlatması açısından tüm dünyanın en çok kullanılan İkinci Dünya Savaşı figürlerinin başında gelir.

Iwo Jima Adası stratejik olarak kısmen önem taşıyordu. Birinci hedef değildi. ABD, Iwo Jima'yı işgal edinceye kadar Iwo Jima ile Japon adası arasında kalan Mariana Adaları'nı uzun süre bombaladı. Japonya'nın savunması için ikinci büyük havaalanına sahipti, ama ana adadan çok uzaktı. Japonya'nın "köy adalarından" biriydi. 1945 Şubat'ında Amerikan birlik-

leri bu 21 kilometrekare büyüklüğündeki volkanik adayı işgal etti. Fotoğraf da, adanın volkanik tepesi Suribachi'ye dikilirken çekildi. Savaşın devam ettiği sırada yani.

ABD adayı deniz ve hava kuvvetleriyle kuşattıktan sonra, Japonlara ağır kayıp verdirerek ele geçirdi. Japon kuvvetleri ada savunması için çok iyi hazırlanmıştı, ama yine de savunmada başarılı olamadı. Ama şu nokta da önemli: Tüm Japonya-ABD savaşı sırasında ABD ilk ve tek kez Japon kuvvetlerinden daha fazla zayıf verdi. ABD deniz kuvvetleri askerlerince ada şöyle tanımlanıyordu: "Dev bir domuz pizolması."

Adanın işgalinin güçlüğü ise, Japonya'nın bunu gurur meselesi yapmasıydı. ABD bayrağını Suribachi Tepesi'ne dikerken, sanki aynı anda bayrağını Japon İmparatorluğu'nun kalbine de saplıyordu.

Rosenthal'in çekmiş olduğu bu fotoğraf, tüm dünyaya "bayrak sevgisi" olarak aktarıldı. Yapılan bir işgaldir. Bir başka ülkenin küçük bir adasına dikilen bayrak, o toprakların artık ABD toprağı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Nitekim ABD, yıllar sonra, ancak 1968 yılında bayrağını Suribachi Tepesi'nden indirerek, adayı yeniden Japonlara verdi.

Bayrağın dikildiği yer, o bayrağın sahibi ülkenin toprakları anlamına geliyordu ve fotoğraf tüm dünyaya bunu anlatıyordu.

Dönemin ABD Deniz Kuvvetleri Komutanı James Forrestal, Suribachi'ye dikilen ABD bayrağının ardından şunu söylemişti: "Suribachi Tepesi'ne dikilen o bayrak, ABD Deniz Piyadeleri'nin önümüzdeki beş yüz yıl boyunca onuru anlamına gelecektir."

Bayrak, eski bir su borusunun tepesine monte edilmişti. Amaç direğin düzgünlüğü veya bayrağın yere dik açı yaparak yükselmesi değil, bayrağın bir şekilde Suribachi Tepesi'ne dikilmesiydi. Bunun anlamı çok açıktı: Burası artık ABD topraklarıdır.

Bayrağın böyle simgesel bir önemi olduğu Iwo Jima savaşı sırasında bir kez daha ve unutulmamak üzere tarih kayıtlarına geçti. Fotoğrafın ise dünyanın en çok paylaşılan fotoğraflarından biri olmasının altında yatan gerçek de, bayrağın önemini vurgulamaktı.

Daha sonraları çıkan çeşitli makalelerde, söz konusu fotoğrafın bir mizansen olduğu da iddia edildi. İddialara göre fotoğraf savaşın en kızgın olduğu anda değil, daha sonra askerlerin bir araya gelerek sahneyi yeniden canlandırması sırasında çekilmişti. Bir *New York Times* eleştirmeni, Rosenthal'ın aldığı Pulitzer Ödülü'nün iptal edilmesi gerektiğini savundu. Bayrağı Suribachi Tepesi'ne dikenlerin kimlikleri fotoğraf aracılığıyla saptandı. Bayrağın dikilmesi eyleminden sonra ölen (birini keskin nişancı öldürmüştü) deniz piyadeleri için kimlik saptamalarında bizzat aileler de devreye girmişti. Karışıklıklar ve benzerlikler oldu, ama sonunda altı denizcinin kimliği de kesin olarak saptandı. Bayrağı diken deniz piyadelerinden Rene Gagnon, yıllar sonra alkolizmin pençesine düştü ve 1979 yılında, 54 yaşındayken öldü.

Demem o ki, bayrağın bu denli önemsendiği bir başka olay daha önce yaşanmamıştı. Fotoğraftan yola çıkarak anıtlar inşa etmenin yanı sıra fotoğraf ABD tarafından bastırılan posta pullarında da yerini aldı. Hemen savaşın ardından 3,5 milyon poster bastırıldı. Olay bir bayrağın yabancı topraklardaki bir tepeye dikilmesinden daha çok, bayrağın önemini vurguluyordu.

ABD bu simgesel fotoğrafı hiç unutturmadı. Filmleri çekildi. İkinci Dünya Savaşı'nın 50. yıldönümü nedeniyle yeniden pul olarak basıldı, 2005 yılında da hatıra para bastırıldı.

Böylesine önemlidir işte bayrak. Öyle zırt pırt gönderden aşağı indirilemez. Devletin varlığının bir kanıtıdır.

Üzerine romanlar yazılmış bir kutsal emanettir...

Para İnanırcılığı Satın Almakta Zorlanıyor

Önce biraz roman sanatından söz edelim:

Fransızların Chanson de Geste adını verdikleri kahramanlık öykülerinden doğan roman sanatı, 19. yüzyılın en etkili sanatı oldu. 20. yüzyılın ortalarına kadar da bu özelliğini korudu.

Sinemanın ve televizyonun ağır baskısıyla önemli oranda etkinliğini kaybedince, tema değişikliğine gitmek zorunda kaldı.

Çok satan romanlar adı altında daha güncel, daha akıcı, daha gerilim dolu romanlar rafları doldurdu.

Hatta bu konuda o kadar ileri gidildi ki, neredeyse sinema için altyapı oluşturacak, senaryo tipi romanlar yazılmaya başlandı.

Yani bir bakıma roman sanatının “sanat” değeri tartışılır hale gelirken, çok satması, değerlendirmesi açısından kriter oluşturdu. İnsanın “içgüdülerini” harekete geçirecek romanlar yazılmaya başlandı. *Monte Cristo Kontu*, *Sefiller*, *İki Şehrin Hikâyesi* gibi klasik romanların ucuz ve uzun taklitleri piyasayı sarmaya başladı.

Çağının özelliğini yansıtmaya görevini üstlenen roman sanatı, bir bakıma kendi kendini de yok etme yoluna girdi.

Uzun sürmedi bu serüven, çünkü iki roman türünün birbirinden ayrılması çok zaman almadı.

Özellikle Latin Amerika kökenli romancıların ataklarıyla roman, “sanat” özelliğini koruyan ürünler vermeye başladı.

Geriye aşk, macera ve intikam üçgeni arasına sıkışmış ürünler kaldı ki, bunların kapaklarında yazan “roman” yazısının dışında edebiyat anlamında değerlendirmeleri hiç olmadı.

Türkiye bir karşıdevrim, bir dönüştürme sürecinden geçiyor. Kılıçlar çekilmiş durumda. Bu sürece karşı koyanlar da,

bu süreci yürürlüğe koyanlar da bu “olgunun” farkında. Artık gözle görülür bir dönüşüm içindeyiz ve kazanılmış cumhuriyet değerleri yerini daha “ümmeççi” değerlere bırakıyor. Adına da açılım, dönüşüm, değişim deniyor ve uygulanıyor.

Bu değişim sırasında da, sistem var olan burjuva değerlerini de kullanmaktan geri kalmıyor. Bir yüzünü Doğu kapallığına çevirirken, buna mutlaka Batı yüzü de yakıştırmaktan geri kalmıyor.

Beyinsel açıdan Doğu tarzı benimsenirken, şekilsel açıdan da Batı normları maske olarak kullanılıyor. Gucci, Versace, Pierre Cardin gibi moda devlerinin ürünleri kullanılıyor, ama “şekilden” taviz verilmiyor. Aston Martin, Ferrari, Mercedes gibi pahalı arabalar kullanılıyor, ama mazbut görünüm korunuyor. Cuma namazlarında camilerin önündeki arabaların sayısında ve markasındaki farklılıktan da bu ortaya çıkıyor.

Ama bütün bunlar da yeterli görülüyor. Paranın verdiği alım gücü, nesnelere hepsini kucaklayabilirken, “itibar” ve “saygı” kavramlarını satın alamıyor. Kendi aralarındaki uçurum büyüdükçe büyüyor. Tehlikeli boyutlara ulaşıyor. Para, inandırıcılığı satın almakta zorlanıyor.

Açıkça, “İslami” yaşam tarzını benimseyenler arasında da derin uçurumlar oluşmaya başladı. Bunun farkına varan zengin Doğucularla, kendisini ezilmiş hisseden fakir Doğucular arasındaki farkın da bir şekilde ortadan kaldırılması gerektiği akıllara düştü. Değilse, paylaşım daha büyük olmalıydı ve bunu da zengin Doğu kesim kaldıracak gibi değildi. Her şeyden önce paranın ve satın almanın “tadına” vardı bir kere. Geri dönüş olamazdı. Yeniden eski yaşama dönmek söz konusu bile değildi.

Beğeni kalıplarının biraz daha esnetilmesi ve Batı tarzının biraz daha “taklit” edilmesi gerekiyordu.

İşte bu nedenle artık İslami tarz pop, İslami tarz eğlenceler, İslami tarz dedikodular, tüm cemaat baskısına rağmen, kendini daha fazla saklayamadı.

Geriye sanatsal faaliyetler kalıyordu.

Mimari tarzlar camilerden sonra kimi binalarda da denemeye çalışıldı ve yapıldı da.

Resim, uzak durulması gereken bir sanat olduğu için hiç dokunulmadı.

Sinema sanatı bütün gücü ve parasal desteği ile Türk sinemasının tam ortasına düştü.

Artık sıra “aşk, macera ve intikam” üçgeninde romanlar yazmaya gelmişti.

Daha önce yazılan romanlar daha çok “Tanrı ile insan” arasındaki ilişkileri irdeleyen mucizelere dayandığından, Doğu ezgilerinden bir türlü çıkamıyordu.

Aşk mutlaka gerekliydi, ama bunu “İslami” tarza oturtmak da gerekiyordu.

Ayşe Kara'nın ikinci romanı *Lâl* de işin bu tarafı için uygun bir atılım olarak görülmeli.

Roman, İslami ölçüler içinde “yasak” bile kabul edilebilecek bir “aşkı” işliyor aslında. Elbette ki aşkı reddetmek mümkün olmadığı için, bu duygunun saflığından söz ediyor.

Şaşırtıcı olanı ise röportajında Ayşe Kara, “Aşk konusunda güdükleşme şehirlerde oldu, Anadolu’da asla böyle bir şey olmadı, bu tamamen Tanzimat ve Cumhuriyet’le gelen bir kesinti” diyor. Ama *Sabah* gazetesi bunu, “Cumhuriyet Aşkı Güdükleştirdi” diye söyleşi manşeti yapıyor. Yazarı savunmak bu sayfalara düşmez, ama çarpıtmanın “Papa-genelev” fıkrası kadar vahim olduğu da çok açık. Cumhuriyet bugüne kadar birçok “suçlama” ile karşı karşıya kaldı. İkinci Cumhuriyetçiler, söylemediğini bırakmadı. En büyük saldırı da “statükoculuk” başlığıyla geldi. Kurumlar bile bu suçlamanın altında kaldı.

Ancak ilk kez böyle bir suçlama ile karşılaşılıyor cumhuriyet: “Aşkı güdükleştirmek” suçlamasıyla.

Oysa Kara'nın değindiği, aşkın büyük kentlerde yozlaştığı yönünde... Aşkı “saflıkla” açıklayıp, bir “aydın” duygusu olmadığına dem vurmak istiyor. Herhalde, entelektüalizmin aşkı tekeline almasını aşta bir “kesinti” olarak görüyor.

Ama *Sabah* muhabiri bunu hemen “kapıyor”... Aşka hiç de uygun olmayan bir zihniyetle...

Ayşe Kara'nın bakışı kaçınılmaz bir yaklaşımdır. Müslümanların da âşık olabileceklerini söylemek “malumun ilanından” başka bir şey değil. Bunun tersini düşünmek de mümkün değil. Müslümanların doğurmak ve doğurtmak zorunda olduğunu düşünürseniz eğer, onların da “seks” denilen bir olgunun farkında olduğunu kabul edersiniz.

İnsana özgü her olguyu yaşamak ve uygulamak zorundadırlar. Tersine mümkün olmadığına göre, romanındaki Nergis de, ikiz kardeşi Fatih de âşık olmak zorunda.

Bu, “İslami kesimin” yeni fark ettiği bir şey değil tabii ki. Bu, uzun süre baskı altında tuttukları duyguların artık açılımı.

Her ne kadar “kafalarını bağlamakta” inat etse de bu kesim, dünya zevklerinden bu dünyada yararlanılması gerektiğinin farkına vardı. Özellikle de harcayacak yer bulamayacak kadar fazla para kazanan kesim bunun farkında.

Artık aşkın da, maceranın da, ihanetin de, intikamın da insani bir duygu olduğuna ve bunların gerektiğinde uygulanması gerektiğine karar verildi.

Ayşe Kara'nın *Lâl* romanı bu yaklaşımın bir ürünüdür. Roman sanatı açısından değerlendirmekten çok sınıfsal bir başkaldırı ve yönlendirme açısından bakmak gerek.

Bütün bu kaçamak aşk, ihanet ve dayanılmaz şeytan yaklaşımlarından bir parça romanını kurtarmak için de, cami figürünü monte etmeye çalışmış Ayşe Kara romanına. Kendi açık-

lamasına göre de, aşk onun için caminin kubbesi, dört karakter ise kubbeyi tutan ayaklar...

Kendisi de söylüyor söyleşide zaten, “Hidayet romanlarını çok okudum, hiçbirini de sevmedim” diye.

Bunun sonucunda da, İslami bir yazarın zor ele alacağı bir konuya, bir kadının karşı cinse olan duygularını anlatan bir romana imza atıyor.

Muhafazakâr bir aile kabuğunu çatlatıyor ve Batı dünyasına göz kırpmıyor sözüm ona...

Reddedilmeyecek bir dünya var dışarıda ve elbette cazip geliyor.

Hâlâ ortaçağ tipi yaşamaya mahkûm edilen “ikinci sınıf Müslümanlar”, yavaş yavaş “Ne oluyor yahu?” demeye başladılar bile. “İkinci sınıf Müslümanlar”dan kastım, liberal görünümü tercih eden aydınlar. Bunlar daha önce kabul ettikleri değerleri ellerinin tersiyle bir kenara iterek, kendilerini Müslüman arenada göstermeye kalkıştılar, kalkışmaya da devam ediyorlar.

Birilerinin de bu kabarmayı söndürecek ilaç bulması gerek, değil mi ama? Nitekim liberal aydınlarımız buldular çoktan.

Liberal Aydınlar Nasıl Doğdu?

12 Eylül darbesi ile birlikte “sol”un tasfiyesi başladı.

Önce kitaplar toplandı ve törenlerle yakıldı.

Parkalar çıkarıldı.

Postallar bir kenara atıldı.

Tartışmalar, toplantılar sona erdi.

“Hiçbir şeye karışma, okuldan çıkınca hemen eve gel” sloganları yaygınlaştı.

İmam hatipler çoğaldı.

Camilerin sayısı okul sayısını geçti.

Diyanetin bütçesi artırıldı.

Sendikalar etkisizleştirildi.

Berlin duvarı yıkıldı.

Sovyetlerin çöktürülüşü, sosyalizmin de çöktüğü imajını doğurdu.

Örgütlenmenin “anlamsızlığı” ve “tehlikeleri” anlatıldı.

Üniversiteler “anarşi” yuvaları olmaktan çıkarıldı.

Bıyıklar, “Avrupalı” görünmek üzere kesildi.

Türkçeyi yayararak konuşmak, araya yabancı kelimeler sokuşturmak moda oldu.

Türkçe kahve, lokanta, mağaza ismi koymak “ulusalcılık” gibi göründü.

Kürt sorunu M. Ali Birand tarafından ilk kez yazılı olarak *Milliyet* gazetesinde gündeme geldi.

Elli yıldan bu yana ülkede cirit atan İngiliz ajanlar, asimile olmuş Kürt vatandaşların büyük kentlerdeki evlerinin kapısını aşındırmaya başladı.

Eruh baskını sorunu silahlı hale çevirdi.

Güneydoğu politikalarının yanlışlığı tüm ülkeye mal edildi. Kürtler Batı Anadolu’da istedikleri gibi yaşayabildikleri halde, kendi köylerinde, kentlerinde mızımızlanmaya başladılar.

Bunlara kol kanat gelecek “aydın” tipi aranmaya başlandı.

12 Eylül öncesinde okumayı baş tacı eden eski solcular seçildi. Onların toplum içinde bir saygınlıkları olduğu düşünülürdü.

Daha önce sol düşüncenin kalesi diye bilinen kimi “aydınlar” tüfeklerini “eski” dostlarına çevirmekten hiç geri durmadılar. Bunun için de bir kollarıyla Batı’yı işaret ettiler.

12 Eylül öncesi “gare de robe” devrimi dedikleri Kurtuluş Savaşı’nı küçümsemeyi yeğlediler.

Cumhuriyet kazanımlarının bürokrasi ve merkeziyetçi yönetim nedeniyle tıkanıdığı savunulmaya başlandı.

İkinci Cumhuriyetçiler doğdu.

Birinci Cumhuriyet'i özümsemektense, yeni bir cumhuriyet sloganı daha çok benimsendi. Ülkenin bulunduğu konumda sürekli kan kaybettiği, bir an önce Avrupa Birliği'ne geçişin gerçekleşmesi gerektiği savunuldu.

Avrupa gibi demokratik olunacağı masallarıyla yeniden bir Batı harekâtı başlatıldı.

Kapitalizmin merkezi olan ve sağ tandanslı iktidarların tek tek ele geçirdiği Avrupa ülkeleri eski tüfek solcular için tam bir "değişim" başlangıcıydı.

Bu dünya nimetlerinin bu dünyada tüketilmesi gerektiğinde, akıllı "dinciler" bir koloni oluşturdular. Bu koloninin başına da birini oturtular.

Çok önceden planlanan bu harekât karşısında "eski tüfek" solcular çıkışın kalmadığını düşündüler ve bunu çevrelerine bir şekilde aktarmaya çalıştılar.

Dönem değişmiş, 19. yüzyılın sonundaki "toplumsal" hareket, 20. yüzyılın son çeyreğinde teslim olmuştu.

Bu dünya paylaşılamayacak kadar kalabalıktı ve bazıları bu dünyada yaşayacak, çoğunluk için ise "öteki" dünyada yer ayrılacaktı.

Sistem bunun üzerine kuruldu.

Özal hükümetinin ithalat rejimi, dünya üzerinde nice içilmesi gereken puroların, şarapların olduğunu, nice gezilmesi gereken ülkelerin varlığını, nice harcanması gereken tatlı zamanların bulunduğunu "seçkinlere" hatırlattı.

Sol, vadesini doldurmuş eski bir alışkanlık halindeydi artık ve bir an önce terk edilmeliydi.

Ancak bu terk ediş, birdenbire "karşı" saflara geçerek olmamalıydı. Böylesi, toplumun kafasında soru işaretleri de bırakacaktı.

Geçiş yavaş ve sindirerek gerçekleştirildi. Öyle ki, kurba-

ğa deneyini hatırlatır biçimde, kimi zaman bu geçişi yaşayan “aydınlar” da, “liberal (liboş)” haline geldiklerini asla fark edemediler.

Dünya nüfusunun 2025 yılında 12 milyarı aşacağını BM açıkladıktan sonra, Endonezya’daki tsunami felaketi bile, dünyanın paylaşamayacak kadar kalabalıklaştığını düşünen kapitalizm için bir “oh” vesilesi oldu. Erken uyarı sistemlerinin neden çalışmadığı, neden büyük insan kaybına neden olan bu felaketi haber vermediği sorulmadı.

Soruları ancak “büyük biraderler” sorabileceği için, her şey “doğal eleme” ile açıklandı gitti.

İdeolojik değişim sıkıntıları, Petrus kadehlerinin ardında dağılmaya başladı.

Kader, daha çok kullanılan bir avutmaya dönüştü.

Para düşüncenin önüne geçti, her şeyi satın alabileceğini kanıtladı.

İnsanların birlikte hareket etmesi, haksızlıklara karşı birlik-te tavır göstermeleri küçümsendi, “aydınlar” sırça köşklerine çekilerek, bu tür “direnmeleri” kınadılar.

Derken bu yaygınlaştı.

2000’li yıllardan sonra, buna ekonomik sıkıntılar da yardımcı olunca, *Birikim*, *Sanat Olayı*, *Sanat Dergisi* gibi “kültürel” direnişin köşe yazarları bir çırpıda sistemin öteki tarafına geçmekte hiç tereddüt etmediler.

Zaten altyapı yeterli değildi.

Marx’ı, Engels’i doğru dürüst hiçbiri okumamıştı.

Varoluşçuluk felsefesi, günü kurtarmayla eşit anlamdaydı.

Kierkegaard ile Nietzsche arasındaki fark birinin Alman diğlerinin İskandinav olması kadardı.

Hayatını sosyalist kültür üzerine adanmış olan Brecht, McCarthy dönemi soruşturmalarında yeterince dirençli olmakla suçlandı.

Tiyatrolar kabarelere dönüştürüldü ve “artık çağını doldurmuş bir sanat” imajı yaratıldı.

Herkese “özgürlük” istediğini söyleyen liberal aydınlar, kendi özgürlük sınırını genişletmek için çabaladılar.

Lüks tüketim zaten kaypak zeminde oturan sol düşünceyi bu “aydınların” elinden aldı, ama teslim edecek başka bir kitle bulamadı.

Böyle gidiyoruz işte.

Bakmayın Nâzım Hikmet’i herkesin sahiplendiğine.

Tehlikesi kalmadı artık adamcağızın.

Ne ağaçtan söz edilebilir “tek ve hür” ne de ormandan “kardeşesine”...

İyi de Liberallik Bu mu?

Günlerdir John Locke ve Adam Smith okuyorum. Liberal düşüncenin ne olduğunu daha iyi anlamaya çalışıyorum. Bu düşünceyi benimseyenlere “liboş” denmesinden de hoşlanmıyorum.

Ekonomideki liberalizm ile felsefedeki liberalizm arasında bir köprü kurmaya çalışıyorum. Varoluşçuluk ile liberalizmin çoğu noktada kesiştiği, ama varoluşçuların biraz daha isyankâr, biraz daha dünya ile kavgalı olduğunu görüyorum.

Dostoyevski’yi, varoluşçuların bilmeden atası sayılan ünlü yazarı kurcalıyorum.

Fransız İhtilali’nde liberallerin başkaldırışını, bir devrimi başlatışlarını izliyorum.

Hepsini yapıyorum, her şeyi anlamaya çalışıyorum şu yetmiş merdiven dayamış yaşımda, ama bir türlü “demokratik açılımı” anlayamıyorum.

Sanmayın ki Locke, Nietzsche, Kant gibi felsefeciler kolay anlaşılır insanlar.

Marx'ı anlamak için bir ömür harcamak bile gerekebilir.

Ama "demokratik açılımı" anlamak için bir ömür yetmeyebilir.

Çünkü ne olduğunu bilmiyorum.

Liberalizm ile yakın ilişkisi olduğu açık. Ama oraya da konduramıyorum.

Ben kondurdum desem de, o oturmuyor.

Güneydoğu'da bulunduğum için oradaki halkın yoksulluğunu, çaresizliğini, sefilliğini ve kısmen işgal altında gibi olduğunu biliyorum. Ama oradaki bir vatandaşın kolunu sallaya sallaya Batı dediğimiz bu taraflara geldiğini de biliyorum.

Peki ben oralara kolumu sallaya sallaya gidebiliyor muyum?

İşte bu soru kocaman bir soru işaretini de beraberinde getiriyor.

1980 öncesinde Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okuyup da, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nin olduğu bölgeye gidememek gibi bir durum söz konusu burada.

Nasıl mı?

Türkiye'nin önde gelen bir telefon şirketi ile birlikte üniversitelerde "rock" konserleri düzenleme işine girişmiştim. Elimde üç üniversite vardı. Biri Denizli Pamukkale Üniversitesi, öteki Kayseri Erciyes Üniversitesi ve ikisinin arasında da Diyarbakır Dicle Üniversitesi vardı.

Kayseri'yi başarıyla yürüttükten sonra, Diyarbakır için hazırlanmaya başladık. İlk haber, telefon şirketinin konser verilecek üniversiteye önceden gönderdiği geçici elemanlarından geldi.

"Burada bize afiş astırmıyorlar. Bir daha gelerseniz sizi kovuyorlar diyorlar. Bizden izinsiz burada konser veremezsiniz diyorlar.

Bütün astığımız afişler yırtıldı. Konserin iptali için şirkete not ulaştırdık. Burada hayatımız tehlikede.”

Hemen Dicle Üniversitesi'nin bu işten sorumlu rektör yardımcısını arıyorum.

“Bir şey olmaz, burada biz varız. Gönlünüzü rahat tutun” diyor.

“Güvenlik sağlayabilecek misiniz? Şirket bunu soruyor” diyorum.

“Güvenlikte bir sorun yok, siz gelin” diyor.

“Ama şirket garanti istiyor” diyorum.

“Biz başbakana bile garanti veremiyoruz. Nasıl garanti verebiliriz?” diye yanıtlıyor.

Bu konseri noktalayan birinci adım oluyor.

İkinci adım ilgili telefon şirketinden geliyor.

Üçüncü adım da konseri verecek rock şarkıcılarından.

Kimse gitmek istemiyor. Korkuyor.

Konseri iptal ediyoruz.

Isparta'ya alıyoruz zorunlu olarak.

Telefon şirketi aradaki masrafı da üstlenmiyor. Diyarbakır olayından da hemen vazgeçiyor ve Isparta'da yeni bir hazırlık başlıyor. Isparta konsere hazır değil. Finaller başlamış.

Sonuçta kendi ülkemde bir bölgeye gidip konser verme rahatlığına sahip olmadığım yüzüme vuruluyor.

Ama Diyarbakır'dan Denizli'ye veya benzer bir kente gelecek olan sanatçı grubu için böyle bir tehdit veya uyarı yok.

O zaman aklıma şu soru haklı olarak takılıyor. Bu ülke sınırları içinde, kendime bir misyon veya ırk biçmeden, sıradan bir vatandaş olarak istediğim yere gidememe gibi bir sorunum mu var?

Evet, var.

Kürt kimliği alabildiğine “rüştünü” ispatlamış durumda.

Ben “Türk” kimliğini kullanmaktan yana biri olmadığım-
dan, böyle bir kimlikle kendime yer edinmeye çalıştığımda
faşist düşünceyle eşdeğer bir davranışa girdimi düşündüğüm-
den, bir anda kendi ülkemde “ikinci sınıf” vatandaş duru-
muna düşüyorum.

Bir zamanlar ABD’de yerlerde sürünen siyah derililer, şimdi
her alanda ön sıradalar. Bir an itiraz edecek olsanız, “Rengim
siyah olduğu için bana bunu yapıyorsun, değil mi?” diyerek üzeri-
nize yürüyecek kadar işi ileri götürüyorlar.

Kırk yıldır uygulanan yanlış politikalar, beni ülkemde ya-
bancılaştırıyorsa bunda birey olarak benim ne suçum var?

Bireysel özgürlüklerin büyük savunucusu liberallere sadece
bunu sormak istiyorum.

Benim de bazı şeyleri yapma özgürlüğüm yok mu?

Hani liberalizmin temelinde, “toplumu bireylerin oluştur-
duğu ve her bireyin çıkarlarının toplamının toplumun çıkarla-
rını oluşturduğu” ilkesi vardı?

Nerede o?

Tamam, “Bırakalım yapsınlar, bırakalım geçsinler” de...

Ben ve benim gibi milyonlarca insan “Türk’üm” diye dolaş-
mıyor. “Bu ülkenin vatandaşıyım” diye dolaşıyor.

Onlar ne “yapacak”?

Nasıl “geçecek”?

Nerede “liberalizm”?

Bu arada, liberallerimizin Makyavel’i de tek boyutlu ele
aldıklarına tanık oluyoruz her gün. Amaca giden yolda yapı-
lacak her şey “mubahtır” cümlesini kötölemek ve karalamak
için kullanıyorlar ve Makyavel’i de ulus devletin karşısında bir
yere oturtuyorlar. Oysa Makyavel tam bir ulusçuydu, biraz ona
bakalım.

Makyavel'e Sığınarak Ulus Devlet Eleştirilemez

Şimdi şöyle bir bakalım geçmişe ve şu anda iktidar koltuğunda oturanların mı, onu destekleyen neo-liberallerin mi, yoksa ulusalcıların mı “makyavelist” olduğunu irdelemeye çalışalım.

Hemen herkesin bildiği gibi Makyavel, Floransalı bir filozof, en önemli eseri de *Prens*. Günümüze kadar gelen Makyavelist anlayışa göre, iktidara gitmek için kullanılan her yol “mubah”. Yani AKP'nin “demokrasi-tramvay” örneğinde olduğu gibi. Cımbızlanmış cümlelerden yola çıkıldığında kavram kargaşaları da kendini gösteriyor.

Güçlü devlet görüşünü savunan ve “ulusalcılar” diye isimlendirilen kesim “tramvay” kullanmazken, AKP'nin genel başkanı bunu kullanmıştı ve kimse de aklına Makyavel'i getirmemişti.

Getiremezdi, zira Makyavel o cümlede durmuyordu. İşin özüne bakıldığında makyavelist düşünce ile AKP ideolojisi arasında benzerlikler olmasına karşın, çok önemli bir farklılık vardı ki, bu zaten makyavelizmi tamamen AKP ideolojisinden uzakta tutmaya yetiyordu. Makyavel, din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılmasını savunuyordu. AKP ideolojisi ise, Rönesans döneminin gerisindeki düşünceyi hayata geçirmeye çalışıyor ve Aquinalı Thomas'ın savunduğu “Tanrısal devlet düzenine geçişin” en önemli yönetim biçimi olduğunu savunuyordu.

Rönesans bu düşünceyi yerle bir eden bir “aydınlanma çağı” oldu. Kiliselerin devlet yönetiminde yeri bulunmadığını savunarak, artık bilinmeyen bir öteki dünya yerine bu dünyaya bağlı olan kültürler kurulmaya çalışıldı. Bu dönemde insanlar sanat, kültür, ahlak, bilim gibi hemen hemen tüm alanlarda kendi öz yasalarını kurma, kendi haklarını elde

etme yolunda önemli adımlar attılar. Rönesans, getirdiği bütün aydınlık fikirlerin yanı sıra ulusal kimliklerin de belirlendiği, ulusların kendilerine göre bilinçleri olan bağımsız kültür ve politika örgütleri olarak tarih sahnesinde görülmeye başladıkları bir dönemdir.

Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu yönetim biçiminden sıyrılamayan ilkçağ devlet biçimi, ulus devlet düşüncesini ilk kez Makyavel'de somutlaştırdı. Yeniçağ tarihinin ilk adımlarında ortaya çıkan ulus devlet projesinde Makyavel, Floransa'nın kurtuluşunu güçlü bir devlet yapılanmasıyla ortaya çıkmasında bulur. Bu düşüncesini de ünlü *Prens* kitabında ayrıntılarıyla ele alır. Makyavel'e göre ideal devlet, kuvvete dayanan ulus devlettir. Ona göre bir devlet ulusa dayanıyorsa, yeterli gücü var demektir. Devlet bütün gücünü bu kaynaktan almalı ve bunun üstünde hiçbir "dini" kurum bulunmamalıdır (Kilise kastediliyor, bizde Diyanet). Hukuk da gücünü dini dogmalardan almamalı, tam tersine dinden arındırılmalıdır. Hukuk, dini dogmalarla uzlaşmaz ve gücünü bunlardan aldığı andan itibaren de hukuk niteliğinden ortada bir şey kalmaz. Devletin başında bulunan kimsenin tek amacı devleti yaşatmak ve gücünü sürekli artırmaktır. Devlet adamının bundan daha üstün bir görevi olamaz. Bu amaca varmak için de kullanılacak her yol meşrudur.

Görüldüğü gibi iş basit bir "demokrasi ve tramvay" meselesi değil. İşin özünde dinsel dogmaların hukuk ve devlet üzerindeki yıpratıcı etkileri bulunuyor. Devlet adamları, kuvvetli bir ulus devlet yaratabilmek için bu yoldaki tüm amaçlarını meşru kılabilmelidir. Devlet adamlarının işlerinde başarılı olması için kendilerini devletle bir hissetmesi gerekmekte, devlet adamları devletin gücü ile mutluluğunu, kendi gücü ve kendi mutluluğu olarak görmelidir.

Ahlak ve hukuk da devletin egemenliği ve kontrolü altın-

da olmak zorundadır. Her ikisi de bağımsız değildir ve olamaz Makyavel'e göre. Elbette bunun, özellikle hukuk açısından çok çeşitli sakıncaları da görülmüş ve kimi zaman da güçlü ulus devlet görüşü sekteye uğramıştır. Kaldı ki, günümüzde ulusalcılar Makyavel'in bazı düşüncelerini benimsemiş de olsa, kuvvetler ayrılığı prensibine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Bugün ulusalcılığa yapılan eleştirilerin temelinde hukukun egemen devlet gücüne bağlı olması korkusu yatar ki, şu anda mevcut iktidar bunu fazlasıyla yapmasına rağmen mızraklar ulusalcılara doğrultulmuştur.

Makyavel'in önerdiği devlet biçimi, Tanrı'nın isteklerini karşılayacak, onun dediklerinden çıkmayacak, onun yeryüzündeki temsilciliği kiliselerin önünde boynunu eğecek bir kurum değildir. Bu devlet, insanların ihtiyaçlarının karşılandığı bir kurum olmak zorundadır.

Makyavel'in günümüz iktidarına uyan en önemli ve çarpık düşünce biçimi ise, *Prens* adlı eserinde belirttiği devlet başkanının devletin kendisiyle kaynaşmış olmasıdır. Devletin başında bulunan kimsenin "Devlet benim!" demesi gerektiğini savunur ve ona göre bir hükümdar, sınırsız yetkilerle donanmış olmalıdır. Ancak yine unutulmuş ki, Makyavel'in önerdiği düşüncede devlet başkanının halkının iyiliği için devletle bütünleşmesi ve sınırsız yetkilerini halkın yararına kullanması prensibi yatar.

Makyavel'in çağdaşı Fransız Jean Bodin ise Makyavel ile paralel giden düşüncelerinde, devletin başında bir hükümdar bulunması yerine hükümdarlık (monarşi) bulunmasını tercih eder. *Devlet Üzerine Altı Kitap* adlı çalışmasında aristokrasi ile demokrasinin iyi yönlerini bir araya getiren mutlak monarşinin en iyi devlet biçimi olduğunu savunur. Ama onda da temel nokta güçlü devlet ideolojisi ve ülkenin mutlak hükümdarlık biçiminde yönetilmesinde söz sahibi olan devletin

kendisidir. Gücü sınırsız olan hükümdar, ancak ahlak ve doğa yasalarına bağlıdır ve Makyavel'den farklı olarak Tanrı'ya karşı sorumludur. Her ikisinin önemli ortak noktası güçlü devletin varlığıdır. Makyavel hukukun da devletin erkleri arasında olması gerektiğini savunurken, Bodin hukukun ayrıca ele alınması, devletin de halk gibi hukuk yasalarına uyması gerektiğini belirtir.

Elbette Bodin'i haklı çıkaran nokta, ülkesi Fransa'nın mezhep kavgaları yüzünden onlarca parçaya ayrılmış olmasıydı. Hukukun devletin elinde olmasını bu parçalanmalarda çok büyük faktör gören Bodin, bir anlamda hukukun üstünlüğünü, dinsel dogmaların devlete müdahalesinden daha önemli bulmuştur.

Günümüz Türkiye'sine gelindiğinde, Makyavel ve Bodin ilkelerinin "kötü" yanlarının cımbızla çekilip alındığı, geriye kalan ve "güçlü devletin" halk için var olması gerektiği bölümünün unutulduğu açıkça görülüyor.

Ne Makyavel'i, Bodin'i biliyor bu hükümet, ne Politzer'i, Marx'ı, Engels'i biliyor bu muhalefet. Ortada tam bir yönetim kaosu var ve benim gibi "aklı evveller" de yaşananları felsefi bir tabana oturtmaya çalışıyor.

Boşa kulaç.

Márquez'in oğlunun İngiliz hocasının yaptığı gibi: Boşa kulaç...

Márquez'in Albaya Mektup Yok Kitabının Kapağı

Yaklaşık on beş yıl kadar önce, o dönemin en önemli edebiyat dergilerinden olan *Edebiyat ve Eleştiri-E* dergisinde Gabriel García Márquez'in bir anısı yayımlanmıştı. Çok kısa bir anıydı

bu ama çok önemli bir “yanılgıya” dikkat çektiği için beynime sanki kazındı. Ne zaman “yakıştırmalarla” karşılaşsam bu anı aklıma gelir.

Elbette çok zaman oldu okuyalı ve aklımda ana tema olarak kaldı; inanıyorum ki aklımda kalan bile Márquez’in kişiliğini tanımlaması açısından yeterli olacaktır.

Ünlü yazarın oğlu İngiltere’de okumaktadır. Bir gün oğlundan bir mektup alır. Bir şikâyet mektubudur. Oğlu Rodrigo García (öyle anımsıyorum) edebiyat dersinde İngiliz edebiyat öğretmeni Márquez’in kitaplarından *Albaya Mektup Yok* (El coronel no tiene quien le escriba) romanının İngiltere’de basılan nüshasını okumalarını istemiştir öğrencilerinden ve daha da ilginç, kitabın kapağındaki “horoz” resminin neyi ifade ettiğini sormuştur.

Sınıfın hemen hemen tümü kitabın kapağındaki horoz resminin devrimi simgelediğini, Güney Amerika’nın ateşli devrimcilerini anlattığını, kitabın anti emperyalist bir kurgu olduğunu betimlediğini belirtmiştir.

Aralarından bir tek Rodrigo García, “Hiçbir şey ifade etmiyor. Bildiğiniz horoz kafası işte” diye yanıtlamıştır soruyu.

İngiliz öğretmeni, bu “aykırı” cevabı veren kişinin Márquez’in oğlu olduğunu da bilmektedir elbette, ama bu cevap öğretmeni kızdırmıştır. Ünlü bir yazarın oğlu olması, babasının kitaplarını küçümsemesini gerektirmemektedir. Bu yüzden de Rodrigo García’ya “zayıf” not verir ve aklını başına toplaması için aklı sıra onu cezalandırır.

Rodrigo da bunu babasına yazar.

Márquez üşenmez ve İngiltere’deki bu “çokbilmiş” edebiyat öğretmenine ithafen kısa bir yazı döşenir. Yazı aklımda kaldığı kadarıyla şöyledir:

“Bir İngiliz edebiyat öğretmeni sınıfında kitaplarımdan Al-

baya Mektup Yok'un İngiltere baskısının kapağı ile ilgili yorum sormuş. Oğlum da kitabın kapağındaki horozu başka hiçbir şeye benzetemediğinden, 'Horoz işte' diye cevap vermiş. Öğretmeni de buna çok kızmış ve oğlumun devrim karşıtı olmakla suçlamış.

Kitabın kapağını hazırlayan kişi romanda nasıl bir devrimcilik buldu da bunu kapağa horoz olarak yansıttı, gerçekten bilemiyorum. Nasıl böyle bir kanıya vardı onu da anlayamıyorum, zira kitabı biraz dikkatle okuyacak olsaydı eğer, o horozun başının romanın sonunda albayın çorbasında yüzdüğünü de öğrenecekti."

Márquez'in ölümü başta Güney Amerika olmak üzere, tüm dünya edebiyatı için büyük kayıp, burası kesin. Kimse artık ondan bir şeyler yazmasını beklemiyordu. O da yazmıyordu zaten, ama varlığı bir güvence, bir sıcaklıktı dünya halkları için. Geçtiğimiz yüzyılın ve bu yüzyılın ilk yarısının en önemli simalarından biriydi.

Şimdi kitapları yeniden basılacak, eskisinden de çok satacaktır. Neden kayıplardan sonra kazançlar elde edilmeye çalışılır, bilmeye imkân yok. Márquez'in buna vereceği "cin" gibi bir cevap muhakkak vardı, ama artık bilemeyeceğiz.

Bana sorarsanız, *Yüzyıllık Yalnızlık* elbette Albay Aureliano Buendia'nın idam mangasının önünde, babasının köye ilk getirdiğinde gördüğü buz denen şeyi, yıllar sonra bir idam mangasının önünde yeniden hatırlamasıyla müthiş bir girişe imza atmıştır. Taklit edilemez bir giriştir bu ve sizi o anda yakalar ve romanın sonuna kadar sürükler, götürür.

Ancak, yine de bende *Kolera Günlerinde Aşk* romanının tadı bambaşkadır. Orada Fermina Daza'yı 51 yıl 9 ay 4 gün bekleyen Florentino Ariza'nın muhteşem tutkusunu unutamayacaklardır. Marazi bir tutkuya dönüşen bu aşkı anlatışındaki

ustalık, neredeyse okuyan herkesi yarım yüzyıl beklemeye razı edecek kadar yürek hoplatıcıdır.

Bir aşk için 50 yıldan fazla beklemeyi göze alan bir kahraman yaratan Márquez, sırf bu tutkuyu anlatışıyla bile, tutkuların yazarı diye bilinen Balzac'ı "sollamayı", daha da önemlisi onun tutku anlayışına önemli bir katkıyı okurlara kazandırmıştır.

Hani hep denir ya ölenin arkasından: Yeri doldurulmayacak biriydi...

Yanlış...

Yeri doldurulacak ki, bu dünya tüm pisliklerinden arınma yolunda dev adımlar atabilsin.

Yeri doldurulmalı ki, bizler bu dünyayı daha güzel olarak bırakacak umudu yüreğimizde taşıyabilelim.

Newton'un Başkası Kolay Anlamasın Diye Yazdığı Kitap

Isaac Newton, en zor anlaşılır kitabı *Principia*'yı kolay anlaşılır kitap olmaktan çıkarıp, sıradan fizik ve matematikçilerin anlamakta güçlük çekeceği bir dille ve formüllerle yazdı. Bunu neden böyle yaptığını soran bir arkadaşına şöyle demiştir: "Yarım yamalak matematik bilgisine sahip insanların saldırısına uğramamak için *Principia*'yı kasıtlı olarak anlaşılması güç, sadece yetenekli matematikçilerin anlayabileceği hale getirdim."

İşte Murat Bardakçı'nın yaptığı tam olarak da Newton'u anlamayan yarım yamalak matematikçilerin durumudur. Nâzım Hikmet'in eserlerini, özellikle de şiirlerini değil de, "Kurtuluş Savaşı'nda neredeydi"yi sorgulayan Bardakçı, Newton'u bilim-

sel olarak eleştirmeye çapı yetmeyen fizik ve matematikçilerin, “Zaten hırçın bir adamdı, kavgacıydı, Leibniz’den birçok şeyi tırtıkladı, İngiliz-Alman harbine korktuğu için katılmadı” ucuzluğunu taşımaktadır.

Gündem değiştirmek moda oldu. Son on yılı aşkın sürede Recep Tayyip Erdoğan bu işin ustası olduğunu kanıtladı, ama bunda muhalefetin gündem değiştiren habere-olaya balıklama atlamasının suçu da büyük. Saptırılan her konu, Erdoğan’ın kitleleri tarafından benimsendi ve bu da başbakana yetti.

Bu, bir ülkenin gündemini değiştirmektir, gündemde kalmak değil. Çünkü nereden bakarsanız bakın Erdoğan zaten her daim gündemde.

Ama bir de “şöhreti” sönmeye yüz tutanların kendini göstermek, yeniden isminden söz ettirmek için kendi gündemlerini değiştirmeleri söz konusu.

Şimdi de tarihten seçilmiş kişilere yapılan saldırıyla yeni tartışmalar yaratılmak isteniyor. Daha önce Türk Beşleri’ne “Türk Leşleri” diyerek bir tartışma yaratan Murat Bardakçı, şimdi de hiç gereği yokken elma ile armut karşılaştırmasına girmiş. Kâzım Karabekir ile Nâzım Hikmet tartışması.

Şaşkın ördek tuhaf dalarmış...

Murat Bardakçı, diyorum acaba giderek sönen popülaritesini artık ona cevap veremeyecek insanları “mızraklayarak” yeniden elde etmeye mi çalışıyor?

Ama elinizi vicdanınıza koyun ve tarihçi olduğunuzu söyleyen bu kişinin analizinin veya sataşmasının, sıradan bir adamın sorduğu şu sorudan ne farkı olduğunu bir anlatıverin:

“Anadolu’da Türk milleti ölüm kalım savaşı verirken 1921-1924 yılları arasında Moskova’ya giden ve kızıl ihtilal kursu gören kimdi? Kurtuluş Savaşı başladığında Rusya’ya kaçan ve savaş bittikten sonra dönen Nâzım değil miydi?”

Nâzım Hikmet ve Kurtuluş Savaşı yazın, her yerde bu soruyu bulursunuz. Hep sorulan haksız bir sorudur bu. Hele işi savaştırmak olan Kâzım Karabekir ile karşılaştırıldığında, soru tamamen “saptırmaya” yöneliktir.

Son yazısında Bardakçı, “Sırrı Sakık’ın şimdi Karabekir’in ismini taşıyan yerlere adını vermeye heveslendiği Nâzım Hikmet, Karabekir Paşa doğu sınırlarımızı çizip Türk vilayetlerinde bir Ermeni devleti kurulmasını engellediği sırada cephede falan değil, Moskova Üniversitesi’ndeydi” diye yazdı.

Nâzım Hikmet’in herhangi bir ansiklopedide bulunabilecek kısa yaşamöyküsünde bile Vâlâ Nureddin ile birlikte Anadolu’ya Kurtuluş Savaşı’na katılmak üzere geçtiği biliniyor. Sağlık nedenleriyle bahriyeden ayrılmak zorunda kaldı. Öğretmen olarak Bolu’ya geçti. Ardından Batum üzerinden Moskova’ya gitti. Yıl 1921’di. Kurtuluş Savaşı tüm hızıyla devam ediyordu etmesine ama Nâzım Hikmet ve yakın dostu Vâlâ Nureddin’in savaştan kaçmak gibi bir niyetleri yoktu. Onlar için Sovyet Devrimi’ni tanımak ve komünizmle tanışmak önemliydi.

Mesleği savaştırmak olan Kâzım Karabekir ile Nâzım Hikmet’in hangi platformda ve hangi ölçülerle karşılaştırılmak istendiği pek belirsiz. Sokak isimlerine Kâzım Karabekir yerine Nâzım Hikmet adının verilmesinin Sırrı Sakık için sembolik bir önemi olabilir belki ama bu neden Nâzım Hikmet’i Murat Bardakçı’nın diline doladı, yukarıda anlatmaya çalıştığım sebepler dışında, izah etmek mümkün değil.

Yani, Kurtuluş Savaşı sırasında gerçekten büyük yararlılıklar göstermiş olan Kâzım Karabekir’in savaşta ülkesinin sınırlarını oluşturmakla meşgul olması ne kadar normalse, Nâzım Hikmet’in de sanata dayalı mesleği gereği daha iyi bir eğitim almasına yol açacak girişimlerde bulunması da o denli nor-

maldır. Ne yani, Kâzım Karabekir Moskova'ya gidip Sovyet kültürünü öğrenecekti de, doğu sınırlarımızı Nâzım Hikmet mi çizecekti? Bardakçı'nın yaklaşımı işte tam da bu: Aristo mantığı.

Kimsenin Kâzım Karabekir'i salonun bir köşesine oturtup da, karşısına boynu bükük bir Nâzım Hikmet çıkarmaya çalışması haddi değildir. Hele bunu lafı az buçuk dinlenen, dinlendiği sanılan birinin yapması hiç değildir. Kâzım Karabekir ile İsmet İnönü'yü savaş yıllarındaki davranışları açısından karşılaştırabilirsiniz ama bunu Nâzım Hikmet ile yapamazsınız. Üzerinde yol aldıkları raylar buna müsait değil çünkü. Nâzım Moskova'da siyasal bilimler okuyup da 1924'te döndüğünde, Kâzım Karabekir de siyaset meydanında kendine yer bulmaya çalışıyordu. Kâzım Karabekir de gerekliydi o yıllarda Nâzım Hikmet de, ama birini yüceltip öbürünü aşağılamak en hafif tabirle densizliktir. Bardakçı bilmiyor mu, ikisi de kendi alanlarında ustaydı ve birini öbürüne ikame etme olanağı yoktu.

Kâzım Karabekir'e sırtını verip, Nâzım Hikmet'e saydırmak, "mızrakçılığın" artık en ucuz versiyonudur ve kimse de yemez.

Bu toprakların yetiştirdiği ve dünyanın en saygın şairlerinden olan Nâzım Hikmet'in doğu sınırında kalıp Kâzım Karabekir'in sağ kolu olarak görev yapmasını mı bekledi acaba Bardakçı? Yoksa buradan yola çıkarak kendisiyle ilgili yazıları toplayarak mazoşistçe bir şöhret denizine yeniden mi dalmak istedi bilinmez. Ardında belki bir iki ses de bulur Karabekir-Hikmet karşılaştırmasında, zira hâlâ Nâzım Hikmet düşmanlarının sayısı oldukça fazladır bu topraklarda. Kâzım Karabekir'i ise sadece "paşa" olarak bilir müritleri.

Şeyh Sait isyanı sırasında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TPCF) olarak isyana destek olduğu suçlamasıyla karşı-

laşmadı mı Kâzım Karabekir? Haziran 1926'daki İzmir Suikastı olayında da tutuklanmadı mı? İdamla yargılanmadı mı?

Ne istiyorsun Nâzım Hikmet'ten Bardakçı? Kâzım Karabekir hayranlığın varsa, bunu anlat, dinleyelim, ama Nâzım Hikmet'e sataşma, yakışmıyor.

Kaçış mı Yoksa Ele Geçirme Yöntemi mi?

Sanatı, Jean-Paul Sartre'ın yaklaşımıyla ele alırsak, kimine göre bir kaçış yöntemi, kimine göre ise bir ele geçirme yöntemidir.

Bu iki ilkeyi kabul ederek işe başlarsak, bir süre sonra sanatın bu yüzyılın başından itibaren tamamen bir kaçış yöntemi olduğunu görmek mümkün. Özellikle 19. yüzyılın dev sanatsal açılımının ardından gelen ve bir yıkım yüzyılı olarak da nitelendirebileceğimiz 20. yüzyılda sanat Sartre'ın öne sürdüğü ele geçirme yöntemi olarak kendini göstermeye başladı. Özellikle geçen yüzyılın sonuna doğru ise "popüler sanat" diye isimlendiren, ama temelinde sanatla neredeyse hiçbir ilgisi bulunmayan eğlence yöntemleriyle bu büyük ölçüde de başarılı oldu. Büyük "starlar", "bestsellerler vb. reklam sektörünün desteklediği "sanat" yapıtları toplumu Sartre'ın belirttiği gibi ele geçirmeye çalıştı. Çok büyük oranda da bunu başardılar. İki dünya savaşı ve dünya tarihinin en büyük kutuplaşmasının yaşandığı geçtiğimiz yüzyılda Sartre ekolünün bakışıyla, yani varoluşçuluk felsefesiyle bu mümkündü. Moda deyimiyle dünyayı yeniden şekillendirmeye soyunan "neo-liberalizm" sadece ekonominin değil, sanatın ve toplumsal yaşamın da her alanına damgasını vurdu.

Sanatın bir "meta" haline gelmesi de tam bu zamanla-

ra rastladı. Resim alınır satılır ticari bir mal oldu, yazarlar çok satan kitaplar üzerine eğildiler, besteler eğlence veya duygu temasını işlemeye başladı, sinema tamamen fantastik öğelerle bezendi vb. En çok yara alan sanat tüketicisi oldu. Egemen ideoloji kendiliğinden sanatçı olanı değil, kendi yarattığı sanatçıyı açıkça pazarlamaya başladı. Beğenileri kendi belirledi, sanatın en karmaşık dolambaçlarında da dolaşsa, bazı eserleri görmezden geldi, bazılarını da yerden yere vurdu.

Bu, daha önceki yüzyıllarda yapılandan daha farklıydı. Devirlerinin en önemli ve ünlü kişileri olmalarına rağmen Dostoyevski, Puşkin, Balzac, Stendhal, Flaubert, Mozart, Rembrand, Van Gogh, Michelangelo gibi sanatçılar yoksulluk içinde veya kalitesiz bir yaşam çemberinde öldüler.

Şimdi ise “sanat” bir geçim aracının da ötesinde, bir zenginlik aracı. Birdenbire Türkiye’de ressamlar çoğaldı, çok satan yazarlar listesine girebilmek için günlük yaşamını cinsellikle anlatma yolunu seçen ve çok okunmayı bekleyen yazarlar türedi, melodiyi ritmin arkasına atarak, insanın fizyolojisini harekete geçiren ve bu şekilde eğlendiren müzikler bestelendi, şiirler sevgiliye yazılıp da yastık altına konan dizelerden oluşur hale geldi...

Hepsi egemen ideolojinin “pazarlama” yöntemiyle halka sunuldu ve beğeni buna göre ayarlandı. Çünkü artık sanat, her koluyla bir kazanç kaynağı olmayı başarmıştı. Bunun sonucunda sanatın işlevi de, yapısı da, hedef kitlesi de değişti. Amaç zaten tümüyle ortadan kaldırıldı. Alışkanlıklar sanat haline dönüştü. En iyi taklit eden kişi en iyi sanatçı haline getirildi, ki bu gelenek sürebilsin.

Bir sanatçı büyük reklamlarla çok büyük kazanç sağlamayı başardıysa, onun ardından gelen sanatçı da aynı şekilde yetiş-

tirilmeye başlandı ki, değişiklikler “tadı” bozmasın. Böylelikle de birbirine çok yakın sanat üretimi yapanlar, doğal olarak birbirlerini de kollamaya ve korumaya başladılar. Bu da aynı tip sanat üretimine yol açtı, yeniliklere kapılar sıkı sıkı kapatıldı.

Günümüzde sanatın geldiği nokta budur.

Eskiye dönük özlemler tek tek yok ediliyor, zira eskiye dönük beğenilerin ön plana çıkması olası bir değişikliği de getirecektir. Bu nedenle de, “Çaykovski dinlemenin ne anlamı var? Tolstoy okusanız da olur okumasanız da, pratik hayatta yeri yok. Monet'nin yaptığı tabloların artık sadece müzelerde bulunması gerek. Sinema öyle bir hale gelmeli ki, gerçek olmayan her şeyi insanlara gerçek gibi sunmalı, ancak böylelikle bir başka dünya yaratılabilir vb.” halinde eskiye dönük bir aşağılamaya ve yapılan her absürd çıkışın da yenilik olarak göklere çıkarılmasına neden oldu.

Sartre'ın en yukarıda sorduğu sorunun cevabı bugün için artık çok açık: Sanat bir ele geçirme yöntemi. Kaçış ile ele geçirme biçimi arasında hiç fark olmadığını öne sürenler de olacaktır, ama o zaman bu bire birliğin şartını da ortaya koymak gerekmektedir.

5 Milyon Dolar Marcos'u Yerle Bir Etti

“Ne kadar para harcamayı düşünüyorsun bu seyahatte?” diye sordu Ferdinand Marcos karısı Imelda'ya.

“Üç-beş bana yeter.”

“Yani ne kadar?”

“5 milyon filan...”

Filipinler eski devlet başkanı Ferdinand Marcos doğduktan bir ay sonra Rusya'da Bolşevikler Büyük Ekim

Devrimi'ni gerçekleştirdi. Marcos öldükten bir ay sonra da Berlin duvarı yıkıldı.

21 yıl Filipinlerde tam bir diktatörlük uygulayan Ferdinand Marcos hukuk mezunuydu ama başkent Manila'da kısa süre avukatlık yapmasının dışında hukukla uğraşmadı. Babasına rakip olacağını düşündüğü bir siyasetçiyi öldürdüğü iddiasıyla bir süre hapis yattı, ama karar Yüksek Mahkeme tarafından bozulunca serbest kaldı. Hapiste bir yıl tutulmuş olmasını ise hayatı boyunca bir mağduriyet olarak ortaya sürdü, kendisini mahkûm edenlerin burnundan fitil fitil getirdi. Japonlara esir düşüp de Bataan'dan Luzon'a kadar süren ünlü ölüm yürüyüşünden sağ kurtulmayı başardı, bunu da mağduriyet olarak öne sürmeye çalıştıysa da kısa sürede yalan söylediği ortaya çıktı.

Büyük yolsuzluklar ve diktatörlük çağı olarak anılan Filipinler devlet başkanlığı sırasında karısı "Çelik Kelebek" diye anılan Imelda Marcos, dünyada kendi adıyla anılan "Imelda Marcos Sendromu"nu yarattı. Bu sendrom Imelda Marcos'un ayakkabı düşkünlüğünden kaynaklanıyordu. Rivayete göre 3 bin çift ayakkabısı vardı. Bugün bu ayakkabılardan 2 bin 700 çift Filipinlerin Marikina kentinde açılan bir ayakkabı müzesinde sergileniyor.

Halkı yoksulluk içindeyken Ferdinand Marcos, müthiş yolsuzluklara imza atarak dev bir servet edindi. Neredeyse ülkenin tek sahibi durumundaydı ve lüks yaşamından asla ödün vermedi. Karısı Çelik Kelebek Imelda'nın istekleri ise dipsiz bir kuyu gibiydi. 1986 yılının başlarında Filipinleri terk edip Hawaii'ye yerleşinceye kadar adı her türlü rüşvet ve yolsuzluğa bulaşmıştı.

Imelda da geri kalmıyordu. 1972 yılında sudan sebeplerle Ferdinand Marcos'un ilan ettiği sıkıyönetimden sonra Imelda da yönetime girdi. Manila valiliği, çevre bakanlığı görevlerinde bulundu, bu süre içinde de tüm kilit noktalara kendine yakın insanları, akrabalarını yerleştirdi.

Elbette, devlete vantuz gibi yerleşen yönetimi söküp atmak çok zordu. Hemen her kademedeki yetkili kişiler ya Imelda'nın ya da Ferdinand'ın akrabası veya yakınıydı. Tüm yolsuzluklardan onlar da paylarını alıyor, böylelikle de yoksul halkın sesinin onlara kadar ulaşması bir şekilde engelleniyordu.

Halkın bu zengin hayata karşı tepkisi çok cılız kalıyordu, zira Marcos yönetimi en ufak bir gösteri veya protestoyu anında ve şiddetle bastırıyordu. İnsanların bir araya gelmesinden giderek rahatsız olan ve bunu kendisine yönelmiş bir "karşıdevrim" olarak gören Ferdinand Marcos, 1972 yılının Eylül ayında "komünizm ve ülke yönetiminin içine sinmiş 'paralel' güçleri" bahane ederek sıkıyönetim ilan etti. Bunun ardından müthiş bir gözaltı ve tutuklama eylemi başlatıldı. Marcos, çok kısa süre içinde tüm muhalifleri bir torbanın içine doldurup hapse atmış, ülkedeki tüm medyayı baskıyla ele geçirmiş ve yetkilerini daha da artırarak, "müstebit" bir diktatör olmuştu. Filipin ordusu emrindeydi, zira üst kademe subayların hepsini kendi atamıştı. Üniversiteler suskundu, rektör atamaları bizzat Marcos'lar tarafından gerçekleştiriliyordu. Ama buna rağmen halkta hoşnutsuzluklar, itirazlar ve kalkışmalar artıyordu.

İşin en ilginç yanı ve bizleri yerinden hoplatacak uygulaması ise yargı konusunda oldu. Bir mahkeme ya da yargıç tarafından çıkarılan ve kişi veya kurumu sorgulama yetkisini elinde bulunduran yargı emrini ortadan kaldıran anayasa değişikliğine gitti. Böylelikle yargıçlar ve savcılar adli kolluk kullanamaz ve dolayısıyla da tutuklama emri çıkartamaz oldular. Her şey Ferdinand Marcos'un iki dudağı arasına indirgenmişti. Yolsuzluk, rüşvet ya da yüz kızartıcı suçlara bulaşmış olan bir kişi hakkında yargıçlar harekete geçemiyor, mutlaka Ferdinand Marcos'un veya onun yetkili kıldığı kişilerin izni gerekiyordu.

Demir bir yumrukla idare etmeye başladığı sıkıyönetim altındaki ülkesinde Marcos, bir süre sonra uyduruk bir parlamenter sistem oluşturdu ve devlet başkanı olarak da en başa oturdu. Ardından sıkıyönetim uygulamasını kaldırdı, ama ülkede yaşayanlar sıkıyönetim günlerini bile arar duruma geldiler.

Şimdi sıkı durun! Ferdinand Marcos, iktidarını koruyabilmek için elinden gelen her şeyi yapıyordu. 1983 yılına gelindiğinde sağlığı da oldukça bozulmuştu. Muhalefet ise tüm gücüyle çalışıyor ve Marcos'un yalanlarını, yolsuzluklarını ortaya çıkarmak için elinden geleni yapıyordu. Ancak, 21 Ağustos 1983'te ülkeye dönen muhalefet lideri Benigno Aquino Jr. uçaktan indiği sırada bir suikasta kurban gitti. Yeniden yönetimi eline geçiren Marcos, 1986 yılında genel seçimlerin yapılacağını açıkladı. Seçimden hemen sonra yeniden devlet başkanlığını ilan etti, ancak bu kez seçimlere hile karıştırdığı bariz biçimde ortaya çıkmıştı.

ABD, yirmi yıla yakın süre desteklediği sadık müttefikinden kurtulmanın zamanı geldiğini ilan ediyordu: "Seçimler hileli, ülkede yolsuzluk diz boyu, rüşvet olağan hale geldi..."

Ordu ikiye bölündü, ama Benigno Aquino'nun dul karısı Corazon Aquino muhalefetin başkan adayı olarak olayları kontrolüne aldı.

Imelda ve Ferdinand Marcos Hawaii'ye kaçarak muhtemel bir "linçten" kurtuldular.

Bir süre sonra geçmiş yönetimle ilgili derin bir araştırmaya giren yeni yönetim, Marcos ailesinin ve yakınlarının Filipin ekonomisine ve halkına milyarlarca dolar zarar verdiklerini, yolsuzluklarının inanılmaz boyutlara ulaştığını tüm kanıtlarıyla ortaya koydular.

Beş milyon "dolarcık", Marcos diktatörlüğünü yerle bir etti.

Şiddet

Şiddet, bir önceki şiddetin toplumsal etkisini azaltır.

Bu cümleyi bir yerde okumadım. Çelişkili gibi görünen bu cümle bana ait.

Bunun sözlük karşılığı da “kanıksama” olabilir.

Şiddet sonsuzlukla eşdeğer bir kavramdır. Doğum ile ölüm arasındaki “sınırlı” aralıkta, sınırsız bir uygulama alanı var.

Korkutucu olan da bu zaten. Şiddet, bir sonra gelen daha korkunç bir şiddet karşısında unutuluyor, dolayısıyla da etkisi azalıyor.

Eğer tecavülden iki buçuk yaşında bir çocuk ölüyorsa, 14-16 yaşında tecavüze veya tacize uğramış çocukların durumu “şiddet” çemberinin bir anda dış çeperine yaklaşabiliyor. Daha az “şiddet” içerenler ise, kendilerini çemberin dışında buluyor ve “şiddet” sıfatından bile arınabiliyor.

Ezik kocasından “okkalı” bir tokat yiyen kadın, Manisa veya Siirt olaylarına bakınca haline “şükür” ederken, dayak atan “amir zılgıtı yemiş” koca da yan yan karısına bakıp, “Az bile!” diye aklından geçiriyordur elbet.

Benim yaşındakiler “Mickey Mouse” ve “Donald Amca” ile büyüdü. Benim çocuklarım Ninja Turtles ile başlayıp, gide-rek garabetleşen çizgi filmlerle.

Benim yaşındakilerin izlediği en kanlı sahne, Alfred Hitchcock’un *Sapık* filminde, küvetin gider borusundan döner-ek akan kırmızı su iken, çocuklar 3D *Testere 7*’yi bekliyor.

Biraz uzaklaşalım. Şiddetten değil, bölgeden...

6 Nisan 1994’te, Ruanda’da başlayan Tutsi katliamı, bir günde ortaya çıkmadı. 1890 yılında Almanya, 1907 yılında Belçika yönetimine giren Ruanda, bağımsızlık için ilk adımlarını attığı yıllarda Birleşmiş Milletler yönetimindey-

di, ama katliam başladığında hem ABD, hem Fransa hem de BM ülkeden kaçtılar. Fransa daha sonra dönüp, olaya müdahale numarasıyla, iki yüz bin Tutsi'nin daha katledilmesine aracı oldu.

Katliam hazırlıkları içinde olan Hutular, silah alacak para bulamadıkları için Çin'e yüz binlerce bıçak, satır ve kesici alet ısmarlamıştı.

Ama zaten ülke, 6 Nisan katliamına gelinceye kadar, birçok kez toplu katliamları yaşamıştı. Yani ülke, şiddeti tatmış ve bundan hiç de rahatsız olmamıştı.

Nitekim, 6 Nisan'da başlayan Tutsi "avı", dünya tarihinin o güne kadar gördüğü en büyük şiddet ve vahşet olaylarına sahne oldu.

Çünkü artık ortada yalnızca bir "yok etme" olayı değil, bir "şiddete dayalı öldürme" olayı vardı. Öyle ki, parası olan Tutsiler, "insanca" ölmek için cellatlarına para bile veriyordu.

Öldürmekten yorulan Hutuların, Tutsilerin "aşıl" tendonlarını kestiği, böylelikle kaçmalarını engelledikleri ve dinlendikten sonra öldürmeye devam ettiği söylenir.

Bir insanın, başka bir insanı yavaş ve acılı bir biçimde öldürmeye yönelik eğilimin eşğine kadar gelebilmesi için, daha önce giderek artan şiddetleri yaşaması ve "kanıksaması" gerekir.

Kökeni ırkçılığa dayalı Ruanda "katliamı", dünyanın çeşitli yerlerinde bu boyutta olmasa da yaşandı.

Nazi Almanyası, Stalin'in emriyle öldürülen ve günümüzde internet sitelerine konan belgelerle kanıtlanan 20 bin Polonyalı insanın toplu mezarlara gömülmesi, Bosna, Cezayir, Irak, Afganistan'da yaşananlar...

Dünya kanıksamıştır bütün bu olayları.

Ruanda'da yaşanan ve sekiz yüz binden fazla insanın yüz gün gibi kısa bir sürede ölmesine neden olan olaylar, "Batılı in-

san hakları savunucusu görünümündeki” devletler tarafından, bir tavuk çiftliğine girip tüm tavukları öldüren virüs vakası gözüyle izlendi.

Ölenler onlar için insan değildi çünkü.

Hatta Birleşmiş Milletler’e baskı yaparak, “soykırım” tanımını değiştirmeye kadar vardırımlardı işi.

Şiddet böyle bulaşıcı ve giderek yan etkilerini artıran bir virüstdür. Küçüğü, azı, az zarar vereni, fiziki olmayanı, tacizi, aile içi olanı, işyerinde olanı hiç fark etmez. Şiddet şiddettir ve bir sonra gelen, bir öncekini kovarken, daha da vahşileşmek zordur. Değilse, kovamaz zaten.

İnsanların birbirlerini boğazlamaya kadar varacak bir “şiddet” dürtüsü içine itilmesi ise, yukarıda da belirttiğim gibi, bir anda olmaz.

Bu yüzden, içinden geçtiğimiz günler önemlidir. O yüzden, “kanıksamaya, şiddete, ayrımcılığa” karşı duruş gösterilmesi gerekmektedir. O yüzden de, şiddetin en küçüğünden en büyüğüne kadar hepsinin ortaya dökülmesi ve hesaplarının sorulması şarttır.

Devletin, TBMM’deki oylamada bulunmak uğruna, Siirt ilinde olaylara müdahale edebilecek elemanlarını Ankara’da tutması, akıl tutulması ile eşdeğerdir.

Bölgeyi kendi oy deposu olarak gören, aşiret düzenine ses çıkarmayan, berdel olaylarında üç maymunu oynayan HDP gibi partilerin bu gibi “vahşet” karşısında suskun kalması, hatta Pervari belediye başkanı gibi olayın üzerini örtmeye yeltenmesi de vahametinin başka bir boyutudur.

Şiddeti, sonsuz sınırlar aralığında “küçük ve büyük” olarak değerlendirmekle, önemsememekle ve “Daha da beteri varmış” avutmasıyla geçiştirmek, toplu katliamların hazırlığına su taşımaktır.

Cezayir'deki radikal dinciler, bastıkları köylerde tecavüz ettikleri çocukları nasıl öldürüyorlardı, anımsıyor musunuz?

Bacaklarından tutup, kafalarını duvara vurarak!

Neden mi? En acısız ölüm öyleymiş, dini inanışlarına göre...

Cesetlere saldırdığı için Ruanda'da köpeklerin kökünün kurutulduğunu biliyor muydunuz?

İnsan ile köpek arasında hiçbir fark gözetmeyen Batılıların, bu ve benzeri kırımlara göz yumarken, dört beş bin dolara köpek satın aldığını da bilmiyorsunuz demektir.

Şiddet böyle bir şeydir işte.

Canlıya düşmandır.

Cansıza şiddet uygulayamazsınız. Şiddetle de korkutamazsınız.

Ama bizim insanlarımız için bile artık şiddet, evde gereğinden hızlı ve gürültülü bir kapının çarpmasından daha büyük bir çağrışımlar yaratmaktadır. Baba tokadını da, anne çimdiğini de aşmıştır artık.

Diri diri gömülmeler dönemindeyiz.

Sonsuz aralığında, kendine "Tamam, şimdi" dediği anda, durdurmak da mümkün değildir.

Anlatılmak istenen yalnızca bu. Somut olgular...

Yoksa, "tahmin, kehanet, beklenti" falan değil.

Gidiş Demokratik Türkiye Cumhuriyeti

Yoksul bir ülke olmanın bedelleri çok.

Ruanda'da insan hayatının sinek benzeri haşereler kadar bile değeri olmadığı sanılıyor, ama organ bulunamadığı için ölümü bekleyen milyonlarca hasta da, yutkunarak bu ölümleri izliyor. Ölümlere değil de, boşuna ölmelerine üzülüyor.

Bu, istemeden de olsa, yaşamı organ nakline bağlı insanların aklından geçmek zorunda.

Bir de cebinde parası olduğu halde bir türlü organ bulamayanlar var. Yaşamayı yoksullara göre çok daha fazla hak ettiklerini (!) düşünen kesim yani.

Bunlar için organ bulamamak diye bir sorun yok. Yeter ki gözlerini karartmasınlar.

Kişinin gözü önünde olmayan cinayetler, katliamlar, işkenceler içini burkar, ama daha fazlası da olmaz.

Bu yüzden de, cebinden çıkardığı desteleri, kendisine organ bulup da değiştirmesini istediği kişi veya kişilere uzatırken, bunun nasıl sağlanacağı konusunda hiç fikir yürütmemeyi tercih eder.

Nereden geldiği konusunda tahmin bile yürütmek istemez, bilir ama kondurmaz.

Peki ama, gencecik çocuklara, hayatlara kıyarak bu organları “cebi dolu” cambazlara taşıyanların durumu?

10-12 yaşlarındaki çocukları öldürmenin bir kolay yolu var mı acaba? Hani acı falan çektirmeden, şöyle tereyağından kıl çeker gibi...

Şu tür haberleri okuyunca, “Eh...” diyorsunuz. “Yolu falan bile olmasa, bağırtı bağırtı da öldürse, bu mümkün...”

Medine adında 17 yaşındaki bir kızcağız, adına “töre” dedikleri aşâğılık âdet yüzünden, erkeklerle konuştu diye babası ve dedesi tarafından diri diri gömülmüş. Kızcağız akciğerleri patlayarak ölmüş. Anne ortak, amca ortak, baba-dede katil...

Böyle canavarların yaşadığı bir ülke burası...

Kitlesel kırımların olduğu Afrika ülkelerine gitmeye gerek yok, vahşetin ortasında yaşıyoruz.

Afrika'dakiler en azından “düşman” bellediklerini öldürüyor. Bizimkiler kendi çocuklarını.

İzmit'te polisler bir çöp konteynerinde boğazı kesilmiş bir

bebek bulup hastaneye yetiştirirler, ama bebek kurtarılamaz. Bebeğin doğum bileziğinden yola çıkan polis, evli bir kadına ulaşır. Kadın, “Gayrimeşru ilişkiden hamile kaldım. Korktuğum için kimseye anlatamadım. Hastaneye gidip doğurdum. Bakacak imkânım yoktu, kurtulmak istedim” der.

Bu kadın, bir anaokulunda öğretmen.

Bu kadın, kendi çocuğunu öldürecek kadar “kendine dönük” bir yaratık.

Bu kadın, ölüp ölmediğine bile bakmadığı çocuğunu çöp konteynerine atacak ve arkasını dönüp gidecek kadar insanlıktan çıkmış.

Başkasının çocuğunu kıtır kıtır kesip de, organlarını satan biri bunun yanında “zemzem” suyuyla yıkanmış gibi durmuyor mu?

Kendi çocuğuna bunu yapabilen bir “annenin” yaşadığı toplumda, biraz zor bulursunuz Kayseri’de kaybolan üç çocuğu.

Dönemin İçişleri Bakanı Beşir Atalay, bütün hastane ve organ nakli yapan kuruluşlarda araştırma başlatmıştı...

TSK’nın “yatak odasında” faili meçhul cinayetlerin belgesini aramaya benziyor bu.

İşlediği cinayetleri fişleyerek arşive kaldıracak kadar salak bir örgüt olmayacağına göre, çaldığı organları resmi hastanelerde hayata geçirecek bir organ mafyası da bulmak aynı salaklık kategorisine giriyor.

Ama olur mu olur.

Bu ülkede öldürdüğü bebeğin doğum bileziğini üzerinde bırakan katil anneler, öldürdüğü kişinin cep telefonunu çalıp ilk fırsatta arkadaşını arayan tinerciler, elyazısıyla intihar notu yazıp elleri bağlı kurbanının başucuna bırakan eblehler, insan müsveddeleri var...

Açıkçası, cinayeti bile “ağız tadıyla” işleyemeyen bu salak toplumda, cinayet romanları yazmanın güçlüğünü takdir ediyor, Nobel Ödülü’nün dedikodularıyla bu ödülü alan Orhan

Pamuk yerine Ahmet Ümit veya Osman Aysu'ya verilmesini öneriyorum.

Olmazı başarıyorlar çünkü.

Aptallıkların kol gezdiği ülkemden, zekâ parıltıları çıkarıyorlar.

Demokrasiyi bürokrasiye çevirdiği için Kimya Ödülü'ne layık görülmesi gereken ülkemizin "liberalileri" gibi.

Yakında Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi, Demokratik Türkiye Cumhuriyeti yazıverirler bir yerlere.

Demokrasi mi istediniz?

Buyurun...

Yazdık bile...

Kendini Bilmek

Bilirsiniz, Büyük İskender'in dalkavukları, saray soytarıları yani, onu Zeus'un oğlu olduğuna inandırmışlardı. Persepolis Kitaplığı'nı tek kibritle yakan "Büyük" İskender de buna inanmıştı. Ta ki, bir gün savaş meydanında yaralanıp da yarasından oluk oluk kan gelinceye kadar.

Çağırılmış dalkavuklarını, "Bu ne?" diye sormuş. "Hani ben Zeus'un oğluydum? Öyleyse bu kan ne?" Hazret uyanmış sonunda.

Malatyahu Antigonus milattan önce 40'lı yıllarda yaşamış Yahudiye kralı. Hakkında şiirler yazan, methiyeler düzen dalkavukları ona "güneşin oğlu" diyorlarmış, Romalılar tarafından çarmıha gerilmekten kurtulamayan Antigonus ise bütün bu övgülere şu cevabı verirmiş: "Oturduğum tahtı yapan usta benim güneşin oğlu olmadığımı çok iyi bilir."

Kendini bilmek çok önemli de, herkes başaramıyor.

Şimdi bambaşka bir konudan gireceğim için lütfen garipsemeyin, zira sonunda yukarıdaki dalkavuk ve saray soytarlarına gelecek konu yine...

Leonardo Da Vinci'nin resim sanatına getirdiği en önemli yeniliklerden biri de, çağdaşı Brunelleschi ile birlikte, derinlemesine perspektiftir. Hani şu öndeki ağaçların tuval üzerinde büyükten küçüğe doğru çizilmesinin yarattığı derinlik...

Bu öylesine önemli bir buluştur ki, tüm resim sanatını değil, tüm edebiyatı, sosyolojiyi, dini, müziği, kısacası her şeyi etkilemiştir. Daha sonra Michelangelo bunu "objenin" önemi şeklinde kullanarak yepyeni bir alana girmiştir: Eğer bir resim yapıyorsanız, neye dikkat edilmesini istiyorsanız onu öne çıkarın. İsa önemliyse ve Meryem'in kucağında oturuyorsa, Meryem kadar bir İsa çizmeniz resim sanatına ihanet değildir.

Aynı şekilde müzik sanatında da ezgilerin bazılarının öne çıkarılmasına özen gösterilir ve bunlar da kreşendolarla kendini gösterir. Kimi zaman bu romantik bir ezgiye dönüşür, ama mutlaka akılda kalıcı bir ezgi egemendir. Müziği dinleyip de çıktığınızda, neredeyse ıslıkla çalabilecek kadar aklınıza kazınmıştır. Müziğin tüm yapısı, bu ezginin ortaya çıkmasını sağlamak için çoğu kez yan figür olarak gelişir. Sizi bu ana temaya, vazgeçilemez ezgiye hazırlar.

Roman ve öyküde kahraman yaratmak da aynı mantığa dayanır. Genelde uzun süre tek kahraman üzerine işlenen romanlarda kahraman yazarın ağzından kendini tanıtmaz (iyi romanlar için söylüyorum bunu elbette), yan kahramanların ve toplumsal olaylar karşısında sıradan insanların gösterdiği tepkiler "esas" kahramanı yaratır. Kitabı kapattığınızda, kahramandan yazarın hiç söz etmediğini, ama kahramanı da çok iyi tanıdığınızı fark edersiniz. Yan kahramanların karakterlerinin gücüne, kişiliklerinin sağlamlığına veya zayıflığına göre esas

kahramanın ana çizgileri ortaya çıkar. Okur, esas kahraman için bir yargıya onun ağzından çıkan cümleler veya yazarın onu betimlemesiyle ulaşmaz, yan kahramanların onu betimlemesiyle tanır. Bu da yazılı sanatlardaki derinlemesine perspektiftir.

Gelelim bugün yaşadığımız, yaşamak zorunda kaldığımız siyaset arenasındaki derinlemesine perspektife... Ne yazık ki, güçlü bir perspektiften söz etmek mümkün değil, zira yan kahramanlar esas kahramanı olduğundan daha farklı bir noktaya taşımakta birbiriyle on dört yıldır yarışıyorlar. O nedenle sarayında oturan kişi kendini Büyük İskender sanıyor, ama kimse çıkıp da ona Malatyahu Antigonus'u hatırlatmıyor: "Benim anlattığınız kadar güçlü olmadığımı, Resul'ün temsilcisi olmadığımı, uğruna yalanacak, yüzlerce mermi harcanacak biri olmadığımı en iyi sarayı yapan usta bilir" demiyor. "Güneşin oğlu da değilim, Zeus'un oğlu da..." diyemiyor. Çünkü yan kahramanlar, yani muhalefet, yanındaki dalkavuk sürüsü, yandaş gazeteciler, korkak işadamları, sanayiciler, bankacılar, kredi kartı borcuna düşmüş vatandaşlar, liberal aydınlar vb. öylesine yanlış biçimde karakter davranışı gösteriyorlar ki, eleştirdikleri ve alaşağı etmek istedikleri kişiyi sürekli farkında olmadan yüceltiyorlar.

Şu noktaya getirdiler halkı: "Ah, referansı din olmasa, Türkiye'yi padişahlıkla yönetmeye kalkmasa, ideolojisi bize ters olmasa, yemin ederim bu adam çok büyük siyasetçi..."

Geldik mi bu noktaya? Geldik.

Neden geldik diye sormanın bir anlamı yok. Zeus'un oğlu, güneşin oğlu diye göklere çıkarttığımız birini "Yalan söylüyor, yolsuzluğa bulaştı, insanları kandırıyor, kendi çıkarlarını düşünüyor" diye alaşağı edemezsiniz. Oralara siz taşıdınız, taşıdığınız yöntemle ancak Kasımpaşa sokaklarında top koşturan adam haline getirebilirsiniz.

Zeus gibi görerek değil.

Sanat ve İnsan

İnsanoğlu, bundan 40 bin yıl önce, İspanya'daki Altamira Mağarası'nın duvarlarına resim çizmeye başladığında, bunu sanatsal bir amaçla değil, bir iletişim amacıyla yapıyordu. Sözgelimi, duvarlarda bulunan ilkel biçimde çizilmiş bizon resimleri, bizon sürülerinin nerede daha fazla bulunduğunu, ziyaret edecek bir sonraki kuşağa aktarıyordu.

Bu ilk sanatsal girişimden binlerce yıl sonra, Mısır uygarlığında firavunların resimleri profil olarak yapılmaya başlandı. En çok benzeten kişi en iyi “zanaatçı” seçildi.

Amaç, firavunu aslına en yakın şekilde yansıtmaktı.

O sıralarda Mısır'da firavun soyundan biri öldüğünde, bütün yakınlarıyla birlikte gömülürdü. Piramitleri yapmak için bir yığın insan emeğine muhtaç olan Mısırlılar, firavun soyundan biri öldüğünde, yanına yakınlarını gömmek yerine, onların figürlerini gömmeye başladılar.

Yine ustalar işbaşındaydı ve yine en iyi benzeten en usta “zanaatçı” oluyordu. Ortada henüz, bizim anladığımız anlamda sanatçı bulunmuyordu.

Bu anlamda, aynı dönem uygarlıklarından Hititler, Mısır uygarlığına göre çok daha ileriye vardı. Hititler, yalnızca kendi figürlerini değil, aynı zamanda tanrı figürlerini de başarıyla kayalara oyabiliyorlardı. Tanrı kavramı Hititler için kutsal olmakla birlikte, Mısır'daki kadar da “el üstünde” tutulmuyor, dahası tek bir varlığa indirgenmiyordu. Böyle olunca da, duvar figürleri daha da zenginleşiyordu. Tanrı için yapılan tapınaklar, dev yapıtlar ve ibadet alanları yerine, onların güneş ışıklarıyla birlikte doğup, onunla sönen yansımalarından birer “ilahi güç” yaratıyorlardı.

Roma dönemine gelindiğinde, büst yapımı en gözde “zanaat işi” oldu. Ama artık sanattan söz edilebilirdi, çünkü yal-

nızca benzetmek yetmiyordu. Özellikle gözlere anlam vermek ustalık istiyordu.

Heykel yapanlar ve ressamalar insan anatomisi üzerine çalışmanın gerekliliği üzerinde hassasiyetle duruyorlardı.

Ardından sanat en görkemli çıkışını Rönesans döneminde gerçekleştirdi. Rönesans döneminde heykelden çok resim üzerinde yoğunlaştı sanatçılar. Bunun en önemli nedeni de fotoğraf henüz keşfedilmediğinden, kendilerini tarihe mal etmek isteyen zengin kesim, tablolarını yaptırıyordu.

Buna en güzel örneklerden biri, Jan Van Ayc'ın, *Arnol'fili'nin Eşlenmesi* tablosudur. Tablo o kadar çok fotoğrafa yakındır ki, evli çiftin hemen ayaklarının dibinde yatan köpeğin bakışları bile neredeyse tablodan fırlayacak gibidir.

Sonra, sanatın gerçeği olduğu gibi yansıtması olmadığını fark eden Michelangelo, tablolarında ve heykellerinde hangi objeyi yansıtmak istiyorsa onu öne çıkartarak, sanatın bir algılayış olduğunu göstermiştir. Michelangelo, Meryem Ana'nın kucağında yatan İsa'yı daha öne çıkarmak için, daha yeni doğmuş çocuğu neredeyse Meryem Ana kadar büyük yaparak, algılama biçimini değiştirmiştir.

Nitekim daha ileriki yıllarda, sanatın gerçeğin olduğu gibi yansıtılması olmadığını düşünen binlerce yazar, ressam, heykeltıraş, besteci değişik yollarla insanlara mesajlarını iletmeye çalışmıştır. Heykeltıraş Moore'un Berlin Sanat Müzesi'ne bir pisuar göndermesiyle, Picasso'nun İspanya İçsavaşı'nı anlatan *Guernica* tablosuyla, Samuel Beckett'in *Godot'yu Beklerken* yapıtıyla sanat ile insan arasında farklı bir ilişki sürmüştür.

Artık bir resim sergisini gezdikten, bir konser izledikten sonra insanlar sözgelimi Ankara'nın kirli ve puslu havasına çıktıklarında, hâlâ "yaşamının güzel bir şey olduğunu" düşünüyorlarsa, kendisi ve ülkesi için hâlâ bir şeyler yapılabileceği

heyecanını taşıyorsa, sanat işte o zaman görevini yerine getirmiş demektir.

Sanatın insanlığa son armağanı da budur zaten.

Popüler Müziğin Ezanla Ne İlgisi Var?

İlkel toplumlardan günümüze kadar sanatın tanımı hep bir “ayın (ritüel)” olarak kabul edildi.

Binlerce yıl önce de, günümüzde de görevi toplumu harekete geçirmek, yönlendirmek ve doğru bilgilendirmek, eğitmek gibi kavramlarla belirlendi.

Hiçbir dönemde “salt” eğlence anlamında kullanılmadı. Kullanıldığı sanılan zamanda da sanat olarak kabul edilmedi. Ama “eğlendirmeyi” üstlendiği de oldu.

İlkel toplumların tamtam danslarından Shakespeare’in sokak tiyatrolarına, dev opera sahnelerinden “protest” gençliğin Woodstock konserlerine, Michelangelo’nun duvar resimlerinden Salvador Dali’nin bilinçaltı resimlemelerine kadar çok geniş bir yelpazenin hemen her anında sanat, asla eğlendirmeyi birinci ve tek hedef olarak koymadı.

Eğlendirme söz konusu olduğunda iki sanat kolu hemen ön plana çıkar: müzik ve sinema.

Sinema, ABD’nin dev finansal sektörü olduğundan ve bütününü eğlendirmeye yönelik bir ürünü paraya “tahvil” etmek gibi bir hedefi üstlendiğinden, sinemayı bir ticari meta haline indirgedi ve yatırımlarını da dev boyutlarda tuttu.

Müzik ise, büyük yatırımlar gerektirmeyen ve kitleleri en çabuk ve kolay etkileyen bir sanat türü olduğundan ve görsel sanatlarla harika bir uyum gösterdiğinden, siyasi olarak en tehlikeli etkileşim aracı olarak görüldü.

Müzik bir alışkanlıktı ve bu alışkanlığı yaratmak da var olan yönetimlere düşüyordu. Kitleler istenilen yönde “dinleyici” haline döndürülebiliyordu.

Böylelikle de sanat, özellikle geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından, yani ikinci büyük paylaşım savaşından hemen sonra başlayan süreçle birlikte, daha çok hoş vakit geçirme aracına dönüştürüldü.

Bunda elbette kapitalist sistemin rolü büyüktü. ABD, ardi ardına çevirdiği içeriksiz, toplumsal birlikteliği içermeyen, derinlikten yoksun müzikallerle dünyayı etkiledi. Kendi başarısını da Oscar, New York Eleştirmenler Birliği gibi ödüllerle taçlandırıldı. Gişe için müthiş reklam harcamaları yaptı, genç nüfusun örnek olmaya çalıştığı “idoller” yarattı ve müziği de arkasına alarak bir Amerikan sineması alışkanlığı edindirdi.

Avrupa'nın masum, içedönük, utangaç ama güçlü temellere dayalı sinemasının önüne geçti.

Tehlikenin farkına varan Avrupa kendi varlığını koruyabilmek için bir birlik oluşturdu (Euroimages) ve Amerikan filmleri dışında gösterim yapan sektörü destekledi, yeniledi, Avrupa ülkelerinin oluşturduğu “konsorsiyum” ile çekilen filmlere parasal yardım yaptı.

Ama bütün bu çabalar yeterli olmadı. Televizyonun evlere girmesiyle, örneğin Türkiye’de 8 il hariç, tüm illerdeki sinema salonları düğün salonlarına çevrildi (doksanlı yılların ortalarına kadar). Ne zaman ki Amerikan sineması yeniden piyasayı kasıp kavurmaya, teknoloji ve aksiyonu ön plana çıkarmaya başladı, sinema salonları gişe yapar, salonlar yeniden açılır oldu.

Bu, fiziksel “iritasyona” dayalı eğlence türünün en üst perdeden müzik dışı ses vermesiydi.

Müzik, sinemaya göre çok daha kaba, özensiz ve kendiliğinden bir evrim geçirdi. Fiziksel salınımların eğlence olarak ka-

bul edildiğini fark eden sistem, elinde pazarlanacak muhteşem bir “meta” olduğunun farkına vardı.

Müzik, “popüler” eğlence adı verilen sektörün başı çeken “enstrümanı” oldu. Bu haliyle de niteliğini yitirdi. Fizyolojik tepkiye dayalı salınımları “eğlencenin” yeni tanımı olarak kabul etti ve sermaye sahiplerine yalnızca buldukları ortamı hareketlendirme görevini yükledi.

Yetişen “müzik insanları” da, bu çarkın içinde kendilerine “sanatçı” kimliğini yakıştırmakta hiçbir sakınca görmediler.

Dolayısıyla da sanatçının tanımı da değişti. Zanaat ile sanat tam anlamıyla birbirine karıştı.

Oysa, bin yıllardan beri gelen alışkanlıkla, sanatçının birinci görevi, “politik” kimliğini korumak ve toplumsal uyarı görevini asla unutmamaktı. Tarihi boyunca sanat yalvarmalara, yakınmalara, ağlamalara, sevinmelere, bastırılması güç duygulara, kısacası insana özgü hemen her türlü sosyo-psikolojik değişimlere aracı olduğu halde, giderek yalnızca hoş vakit geçirmeye veya hüzünlenmeye yöneldi. Kitleleri toplumsal hareketlenmeden uzaklaştıran, bir çeşit “uyuşturucu” görevi üstlenen her türlü ürün, sanatsal ürün mertebesine çıkarıldı ve yaygınlaşması için önü açıldı. En önemli işlevlerini, üretmeyi ve düşünmeyi unutturdu. Düşünmek ve üretmek, insan neslinin kaliteli yaşam standardı için vazgeçilmez bir unsurdu, ama çok rahatsız ediciydi.

Nitekim, bu yüzden de insanlar, “kafa dinlemek için” kendini müziğe verdi. Müzik ya bir eğlence ya da “boş boş” uzanıp dinlenme aracı olarak algılandı. Bütün dünyada hızla gelişen bu yaklaşım, insanların “müziğin durağan potansiyelini” harekete geçirmek ve insanları coşturmak sırrının keşfi olarak “ilan” edilmeye başlandı.

Ama geçtiğimiz yüzyılın üçüncü çeyreğine gelindiğinde, müzik üzerine oynanan oyunların henüz tamamlanmadığı orta-

ya çıktı. Ne kadar uğraşılırsa uğraşılınsın, ne kadar yozlaştırılırsa yozlaştırılınsın, müzik bir şekilde kendi “protestosunu” yapmanın bir yolunu buluyordu.

Başta birçok Güney Amerika ülkesinde olduğu gibi, geri kalmış ülkelerde faşist darbelerden sonra “tehlikeli” addedilen müzikler yasaklandı.

İnsanı uyuşturan ya da tamamen kendinden geçiren müzikler öne çıktı.

Elbette insanların bunlara da ihtiyacı vardı ve siyasetin kendi tekellerinde olduğuna inanan, bu iş için kutsandıklarını düşünen egemen güçler, yani iktidar olanlar, bu ihtiyacın artmasını büyük sermayelerle desteklediler, hatta yarattılar.

Ekonomik abluka altında olan ve kalabalıklaştıkça yaşam kalitesi düşen kitleler “eğlence” sektörüne zaten eğilimliydi.

Müzik bir eğitim işiydi, müzik üretmek kadar müzik dinlemek de bir çaba gerektiriyordu.

Bu da hiç kolay değildi açıkçası.

Kadere, yazgıya, boş vermişliğe, karşılıksız aşklara pirim veren müzikler, hiçbir sanatsal nitelik taşımadıkları halde, salt eğlendirici veya uyuşturucu nitelikleriyle kitleleri sarıp sarmaladı.

Bunu yazılı sanatlar izledi.

İstenen yerine getirilmiş oldu.

Klasik sanat müziği alay konusu haline getirildi.

Klasik diye tanımlanan geçmişe yönelik sanat eserlerinin okuma-dinleme gerekçesi sorgulanmaya başlandı.

Karikatürler, operada uyuyan insanların komikliğini konu aldı.

Fıkralar, operaya gitmemek için direnen “kılıbık” kocaların hikâyesiyle doldu.

Batılılaşma özentisi diye görülen çoksesli müzik, amaçlı bir şekilde “karikatürize” edilerek, Türk müziğine de uygulanmaya

ve en sıkıcı örnekleriyle radyo ve televizyonlarda yayınlanmaya başladı.

Piyasa taleplerine hiç uymayan bu tür zorlama müzikler toplumsal bir nefreti beraberinde getirdi.

Bütün bu “kendiliğinden” gibi görünen gelişmelerin farkında olan bazı özgün müzik yaratıcıları direnmeye çalıştılar. Kendi besteleriyle politik müzik ürettiler, ama kovuşturmalar hiç yakalarını bırakmadı. Başka ülkelerde ya da kendi ülkelerinde yoksulluk içinde öldüler.

Sonunda piyasa, müzik kalitesi açısından hiçbir özellik taşımayan bir yığın “besteyle” dolmaya, daha da kötüsü besteler de birbirine benzemeye başladı.

Son zamanlarda Türk pop müziğinin en büyük sıkıntılarından biri bu oldu. Üretim birkaç “bestecinin” eline geçti ve büyük bir rant kapısına dönüştü. Ne kadar kolay ritim tutturulursa, o kadar çok yaygınlaşan müziğin üretimi de kolay oluyordu. Müziklerin birbirine benzemesi kaçınılmazdı, ama kendi eğitimlerine bile ihanet edecek kadar sanattan uzaklaşan “post-modern besteciler” bildiğimiz ve dilimize pelesenk ettiğimiz “popüler” kültürü yarattılar.

Müzikteki bu yaygınlaşma, sanatın hemen hemen tüm dallarına damgasını vurdu.

Eğlenmek için okunan kitaplardan, filmlere, kabarelere, orta oyunlarının en ucuz örneklerine ve belden aşağı güldürü kanallarına kadar her yanı örümcek ağı gibi sardı.

Böyle bir ortamda tutup da “Sanatçı ne yapsın?” deme hakkı yoktur kimsenin.

Sanatçının da, “Ne yapayım, toplumu ben mi düzelteceğim?” deme hakkı yoktur.

Bir futbol maçı anlatıcısının, bir haber spikerinin dili nasıl sürçmemek zorundaysa, sanatçının da beyni sürçmemelidir.

Ezan gibi günde beş kez, beş ayrı makamdan okunması gere-

ken bir “ilahi” çağrının neden niteliksiz, tekdüze ve baskıcı bir bağırımaya dönüştüğü sorgulanırsa eğer, dinsel sömürünün de, popüler sömürünün de kodları çözülür.

Sanatçı Duyarlılığı mı Dediniz? Buyurun!

Bazı dönemlerde bir modadır gidiyor. Kimi zaman bunu gündemi değiştirmek için bizzat cumhurbaşkanı yapıyor, kimi zaman da “akil adam” dedikleri türden biri. Bir cemaat lideri ortaya tuhaf bir söz atıyor, 40 akıllı (!) gazeteci bunu çözmeye çalışıyor.

Cüppeli Ahmet Hoca Barbie bebekler için söylediğini başka ülkede söylese, arkadan düğümlenen gömlekle bir koğuşa kapatılırdı, ama bizde bir televizyon kanalının genel yayın yönetmeninin konuğu olabiliyor.

Son zamanlarda da bir sanatçı duyarlılığı tartışılmaya başlandı. Vatandaşlık duyarlılığı olduğundan bile kuşku duyulan bazı insanlar kendilerini görüş belirtmeye zorunlu hissediyorlar gibi.

Bu konuda verilmesi gereken cevaplar verildi kuşkusuz ama “sanatçı duyarlılığı” havada kaldı. Bir dönem dünyanın altını üstüne getiren, insanlık adına yapılan her türlü yanlış ve haksızlıkta kaya gibi egemen güçlerin karşısında duran, Aydınlanma Çağı’nı ardından sürükleyen “sanatçı”lardaki duyarlılık biraz daha farklıydı.

Tarih, egemen güçler karşısında halkı savunan ve baskıcı rejimlere direnen “sanatçılar” ile yazılır. Egemen güçten yana olan sanatçılar ise anımsanmaz bile.

Bu konuda en şaşırtıcı olanlardan biri Knut Hamsun’dur.

Sonbahar Yıldızları Altında gibi muhteşem kitapların yazarı, Norveç'in yetiştirdiği en büyük iki yazardan biri olan Hamsun (öteki de Ibsen'dir), Almanlar Norveç'i işgal ettiğinde Almanlardan yana gösterdiği tavır nedeniyle hiç affedilmedi.

Öte yandan Puşkin, çarlığa karşı tek başına savaşmasıyla ve bu uğurda ölmesiyle tarih sayfalarında yerini alır.

Muz cumhuriyetlerinden doğma Guatemalalı yazar Miguel Asturias, ülkesinin ABD tarafından ilhak edilmesine karşı verdiği savaşla ünlüdür.

Ansiklopediler, biyografiler gerçekten "duyarlı" diye nitelendirilecek binlerce sanatçıyı anlatır ve her biri ülkesinin "ezilen" halkı için birer abide gibidirler.

Son on on beş yıldır zaten "duyarlılığı" ranta çeviren sanatçıların salya sümük dolaştığı "sanat" platformunda kişisel yaşantılarından ve bireysel dünya görüşlerinden pasajlar sunan "sanatçılar" egemen ideoloji tarafından da sürekli desteklendiler.

Bakın gazetelerimiz, dergilerimiz, televizyonlarımız onlarla ve onların "eserleriyle" dolu.

Demirtaş Ceyhun, Nezihe Araz yanlış zamanda mı doğdular? Eserlerinden "bitmeyen" diziler yapılan Hüseyin Rahmi Gürpınar, Reşat Nuri Güntekin ve diğerleri gibi Cumhuriyet'in ilk değerleri eserlerinin ne hale geldiğini görseler ne yaparlardı?

Kendi isimlerinden böylesine ucuz yararlanıldığını bilmeden öldükleri daha mı iyi oldu?

Sözü örneklerle uzatmanın bir yararı olduğunu sanmıyorum. Sanatçı duyarlılığı konusunun daha da derinlemesine incelenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Sanatçı duyarlılığının cüzdandan duyarlılığından farkını ortaya koymak için.

Sanatçı olmasa da, anımsar mısınız Çavuşesku'nun ken-

disini teslim almaya gelen “vahşi komünist” askerlere söylediklerini?

“Vurun beni!” demişti.

Oysa gazetelerimiz onun “porno kaset koleksiyoncusu” olduğunu yazıyordu o sıralar.

Tüm sanatçı duyarlılıkları bir kenara bırakılarak.

Yüzyıllar boyu sanat hep var olan ideolojiye, egemen olan sisteme ve yönetici sınıflara ters düşmüştür.

En ideal olarak düşünülen yönetimlerde bile, sanatçı hep daha iyisini istemiştir.

Sakat ve zayıf çocukları ölüme terk ederek, sağlam, gürbüz ve savaşçı bir ırk yetiştirmeye çalışan Sparta'nın tutumuna karşılık, bilim ve sanata önem veren Atina'da bile sanatçılar, varoluşlarını borçlu oldukları yönetime hep “muhalif” olmuşlardır. Bu yüzden de Atina, Sparta'dan bin yıl fazla ayakta kalmayı başarmıştır.

Sanatın yapısı gereğidir bu.

Sanatçılar, imgelerle düşünen, imgeleri somutlaştırmak için yeteneklerini kullanan “öncü” bir birlik görevini üstlenmişlerdir.

Mevcut yönetim ile benzer düşünmeye başladığı andan itibaren, sanatsal yaratıcılığı yok olmaya mahkûmdur. Basit bir nedenden dolayı: Aynı düşünmeye başlamıştır. Artık imgeler yoktur, hayal dünyası kısıtlanmıştır, mevcut pozisyonunu yitirmemek için yaratıcılığında ödün vermek zorunda kalmıştır.

Dikkat edin, dünyanın neresinde bir haksızlık, dolandırıcılık, sahtekârlık, insan haklarına aykırılık varsa, orada bir sanatçı kümelenmesi oluşur.

Dikkat oraya çekilir, haksızlığa uğrayan tarafın yanında yer almakla yükümlü olan sanatçı ise, hayatını ortaya koymuştur. Ama bunu umursamaz.

Sistemler, kendisiyle bütünleşmiş bireyler tarafından eleştirilemez, değiştirilemez, karşı gelinemez. Sisteme yakın olanların sistem ile mutlaka bir alışveriş ilişkisi vardır ve bu ilişki özgürlüğüne gem vurulmasına neden olacaktır.

Sonuçta da, sistemin bir parçası olarak sanatçı kimliğini bir kenara koyup, “zanaatçı” kimliğiyle varlığını sürdürmeye çalışacaktır.

Bu normaldir de. Çünkü, sistem kendisini desteklediği sürece, tüm reklam olanaklarından ve medya fırsatlarından yararlanma olanağına sahiptir.

Bu da, herhangi bir ülkede, sanatsal beğenin belirlenmesine neden olacaktır. Bunu kırmanın tek yolu, sanatçı kimliğini asla yitirmemiş olanların başkaldırı içinde olması ve bunu her fırsatta ve her yerde vurgulamasıdır.

Bunun hiç de kolay bir şey olmaması, “ürkekliği” de beraberinde getirir. Gitar çalmasını engellemek için Şili’de stadyumda elleri kesilen Victor Hara’nın trajik öyküsü beklemektedir direnen sanatçıları.

Sisteme yakın “zanaatçıların” piyasayı kuşatması, sistem dışı kalmış ve avlanması kolay tek tük sanatçılara zaten yaşam alanı bırakmamıştır.

Adı ne olursa olsun, hangi “ulvi” amaç için mevcut sistem tarafından yol haritasına uyması için çağrılmış olursa olsun sanatçıların, başbakanın yargı mensupları için söylediği gibi, “cüppelerini çıkarıp” çağrıya avdet etmeleri gerekir.

Sanatçı olmanın zorluğu da buradadır. Hep muhalif olmak ve bunun getirdiği mutsuzlukla yaşamak.

Bu ne yazık ki gerekli bir yaşam tarzıdır sanatçı için. Kendi özgürlük düşüncesini toplum için de isteyen, ama bunun ütopik bir çaba olduğunu da asla kabul etmeyen bir inatçı “keçidir” sanatçı. İflah olmaz bir “ısırgan otu”...

Topa Girme Zamanı

Topa girme zamanı...

Meryl Streep'in Rahibe Aloysius adıyla başrolü üstlendiği, Philip Seymour Hoffman, Amy Adams gibi isimlerin rol aldığı *Kuşku* (Doubt) adlı filmde okula ilk kez kabul edilen Afro-Amerikan öğrenci etrafında dönen olaylar anlatılır. Rahibe Aloysius, Peder Flynn'ın (Hoffman) Afro-Amerikan öğrenciyeye karşı aşırı ilgisi üzerine kuşkuya düşer ve film bu ilişkinin "cinsel" bir ilişki olup olmadığı üzerine kurulur.

Filmde geleneksel Kilise kurallarını korumak isteyen rahibe ile bu kuralları yıkmak için çaba gösteren peder arasındaki mücadeleye anlatılır. Film öyle tuhaf biçimde biter ki, ne peder ile kara derili çocuk arasındaki ilişki cinsellikle bağlıdır ne de bu net biçimde aktarılır.

Dikkatinizi çekeceğim en önemli nokta, olayın katı kurallarla yönetilen Katolik bir kilisede geçmesi ve çocuğun kara derili olması üzerine kurulu olmasıdır. Film anlatımı öyle bir noktaya getirir ki izleyiciyi, peder ile çocuk arasında gerçekten bir ilişki olduğu izlenimi de ortaya çıkar.

Filmi izleyenler anımsayacaktır, zaman zaman Meryl Streep'e öfke duyacak kadar katı kuralların varlığı izleyicileri bile rahatsız eder, ama öyle sahneler vardır ki, rahibenin haklı olabileceği konusunda insan gerçekten "kuşkuya" düşer.

Rahibe Aloysius için Kilise'nin kuralları tartışılmazdır ve aralarında büyük yaş farkı bulunan iki erkek arasındaki bu ilişki hoş görülmemektedir. Bu, bir özen ve dikkat meselesi olarak yansıtılır ve bu yakınlaşma hoş karşılanmaz. Aslında tam olarak pederin Afro-Amerikan çocukla neden o kadar ilgilendiği konusu da net değildir filmde.

Batı dünyası bu filme benzer yüzlerce film çekmiştir ve belki

de Kıta Avrupası'nın en önemli konularından biridir "pedofili"... Büyük bir suçtur ve şiddetle yasaklanmıştır. En büyük cezalar da bu suçları işleyenler için öngörülür.

Oysa bu ülkede pedofili neredeyse yasalarımıza girerek normal karşılanacak, o hale geldik.

Karaman'da bir veya birden fazla çocuk cinsel istismara uğruyor ve "kocaman" gazetelerimizden tutun da "kocaman" köşe yazarlarımıza kadar herkes neredeyse olayı alkışlıyor, AKP milletvekilleri "Bir kereden bir şey olmaz" diye Ensar Vakfı'nı alkalamaya kalkan Aileden Sorumlu Bakan Sema Ramazanoğlu'nu kutlamak için kuyruğa giriyor.

Bu utanç tablosu da birçok "yazar müsveddesi" tarafından ayakta alkışlanıyor. Akılları sıra da "kadını koruma" kisvesi altına girilerek yapılıyor. Her gün en az iki kadının öldürüldüğü, bilemediğimiz onlarca çocuğun istismar edildiği ülkemizde bir kadın, üstelik de artık kadınlığını bir kenara koyması gereken bir makamda oturduğu halde, çocuklara yapılan istismarı "Bir kereden bir şey olmaz" diye savunurken "kadın" olduğu akla getiriliyor.

Muammer Güler'in Zarrab için "Önüne yatarım" sözünü Sema Ramazanoğlu'na kullandığı için hedef tahtası haline getirilen Kılıçdaroğlu bir anda kadın düşmanı ilan edildi.

Korku dağları aşmış durumda. Her şey bir kenara bırakıldı... Pozantı olayını ortaya çıkaran gazeteci hapisle cezalandırıldı, üç yaşındaki çocuklara tecavüz edildi... Toplum suskun... Ama Sema Ramazanoğlu için "Önüne yatarım" sözünü kullanan Kılıçdaroğlu "kadın düşmanı", homongolos ilan edildi ya...

Tecavüze uğrayan evlatların psikolojisinden çok Ensar Vakfı'nın itibarını düşünen Sema Ramazanoğlu'na çocuklar için sesini çıkarmayan ama bakan için sokağa dökülen

toplum... Bakanın ruh durumu çocuklarınkinden çok daha önemli...

Pes doğrusu...

Okuyacak gazetenin kalmadığı bu zavallı ülkede, en çok satan gazetenin köşe yazarları çocuklara cinsel istismarı bir kenara bırakıp da, yaşını başını almış ve devlete bakan olmuş bir kadın için amacı ne olursa olsun kullanılmış bir cümle için muhalefet partisi liderini ipe çekiyorsa, bırakalım gidelim bu ülkeyi...

Neredeyse tüm yazarların ortak noktası: “Evet, bu ülkede çocuklar istismar ediliyor, olabilir, ama bir muhalefet partisi lideri kadın bir bakana bunu söylememeliydi...”

Bu mudur Türkiye'nin ahlak anlayışı? Çocuk istismarı ile ilgili araştırma komisyonu kurulmasını Meclis'te kim engelledi? Kim “Taş üstünde taş, baş üstünde baş bırakılmasın!” diye “devleti cinayete” çağırırdı? Bunlar Guatemala'da falan mı oluyor da toplum bu kadar duyarsız?

Kadınlara uyduruk koruma verip, kravat taktığı için tutuksuz yargılanan kadın katillerinin aramızda dolaştığı bu toplumda, tutup da çocuk istismarını “Bir kereden bir şey olmaz” diye savunan birine söylenecek çok söz varken, Kılıçdaroğlu yine en “kibar” biçimde anlatmıştır sitayişini...

Ayıptır yahu! Çocuklar bizim çocuklarımız. Son iki ay içinde bu kaçınıcı çocuk istismarı, tecavüzü? Bütün bunlar normal karşılanıyor da, bunları engellemekle görevli bir bakana tek laf edildi diye bütün TBMM'nin AKP-MHP vekilleri nasıl “kadın dostu” oluveriyorlar? Kadınlar hakkında sayfalar dolusu küfürler, aşağılamalar yazan bu “erkek” vekiller, kendi bakanlarına tek laf edildi diye (üstelik lafta bir hakaret de yokken) bir anda “kadın hakları savunucusu” keşilebiliyorlar?

Siyaset bu kadar ucuzladı, bu kadar mı pespaye hale geldi?

Çocuklara tecavüz edilen Karman'daki Ensar Vakfı'na bağlı KAİMDER'deki olay Atatürk zamanında olsaydı neler olurdu, bir düşünsenize?

Duygusal bir yazı oldu, ama olay zaten duygusal. Olay çocuklarımız. Bildiğimiz ve ortaya çıkabilenler bunlar, bu duyarlılık karşısında duymadıklarımız ve bilmediklerimizi bir hesap edin artık.

Bu taciz ve tecavüzlere uğrayan çocuklarımızın topluma sağlıklı birer birey olarak katılmalarını nasıl bekler ve umarız? Potansiyel insan düşmanları yetiştiriyoruz, ama kimin umurunda?

Tek sorun tatminde ve uçkurda...

Yazıklar olsun!

Tersten Bakmak Bazen Hayat Bile Kurtarır

1960'lı yılların sonunda, eğitim sisteminde değerlendirme uygulamasının her yıl değiştiği yıllarda yani, benim kuşağım eskilerin "olgunluk" dediği sınav gibi altı dersten lise bitirme sınavlarına girdi.

Örgün eğitim yıllarımda hep tembel bir öğrenciydim. "Çaka çaka başı dönen" tiplerden sayılırdım. Bu "olgunluk" denemesi sınavlardan da yaman ürküyordum açıkçası.

Korktuğum başıma gelmedi.

Ama fen finalinde ciddi bir sınav verdim. Öyle ki, hayatım boyunca hep bana yol gösteren bir deneydi bu.

Şu sıralarda sürekli "darbe" sözünün kullanılması. Zamanı olup olmadığı bile tartışılmadan bir anda 12 Eylül'ün "çoğu

rahmetli olmuş” müsebbiplerinin gündeme getirilmesi, yani bir bakıma şu “darbe” sözcüğünün gündemden düşmemesi için CHP’nin de “çanak tutması” açıklanamaz hale geldi.

Fen sınavıyla ilgisine gelince:

Üç soru vardı sınavda. Biri matematikle ilgiliydi, diğeri fizikle, üçüncü soru da geometriyle.

Matematik ile ilgili olanı çözmeyi becerebildim. Ama bana bu başarıım ancak on üzerinden üç puan sağlıyordu ve doğal olarak da “çakıyordum”.

Fizik sorusu ile ilgilenmeme bile gerek yoktu, çünkü yapma ihtimalim sıfırdı. Formülleri bilmiyordum.

Son soru, dört puanlık geometri sorusuydu. Çözebilirim umuduyla uzun uzun bekledim. Nafile. Soru bana bakıyor ben soruya bakıyordum, ama çözüme yaklaşamıyordum bile. Oysa geometri dersini sevmiştim.

Soru anımsadığım kadarıyla bir ikizkenar üçgen idi. Yüksekliği ve taban kenarı verilmişti. Bu üçgenden oluşturulacak bir paralelkenarın alanı soruluyordu galiba. Ama ben bulamıyordum bir türlü. Daha doğrusu paralelkenar yapmayı bile beceremiyordum. Soru içinde paralelkenar olarak alan istenmiyor, harflerle şifreli şekilde soruluyordu.

Eylül sınavlarında mezun olmak umuduyla, daha sınavın bitmesine on dakikadan fazla zaman kala eşyalarımı topladım. Kâğıdımı vermek üzere kalktım, sıranın öbür tarafına geçtim ve işte o zaman problemin çözümünü gördüm. İkizkenar üçgen, sivri ucu size doğru baktığınızda problemin çözümü ortaya çıkıyordu.

Akıllıca bir soruydu gerçekten. Kâğıdı ters çevirmenin de gerektiğini öğretiyordu öğrenciye. Hayatım boyunca da geçerli bir referans oldu.

Bazen çözümü çok yakında olduğu halde görmeden uzak-

larda aramanın basit bir yanılıydı bu. Belki de bu yüzden insanlık bilim tarihi, dünyaya en uzak gezegenin Anteres olduğunu yaklaşık 700 yıl önce buldukları ve hâlâ bunu değiştiremedikleri halde, küçük kan dolaşımını bulmak için 16. yüzyılı, William Harvey'i beklemek zorunda kaldı. Kendisi adına böylesine acil bir bilgi için İsa'dan önce atomu "teorik" olarak bulan insanoglunun, burnunun ucunu görmek için 800 yıl beklemesi şaşırtıcı.

Şimdilerde de bu darbe söylentileri konusunda kâğıda tersen bakmak gerektiğini düşünmeye başladım ve düşünülmesi gerektiğini de savunuyorum.

Yani ortada ciddi bir darbe girişimi olduğu da kesinleşmiş değil ama Türkiye yaklaşık bir yıldır darbe ile yatıp, darbe ile kalkıyor.

Sağ olsun muhalefet de bunun altını sürekli besler durumda.

Böyle bir şeyin olmadığından yola çıkmanın çözümde bir yarar sağlaması düşünülemez mi?

Yani kâğıda tersten bakmak bu kadar zor mu?

O zaman belki ikizkenar üçgenin paralelkenar olduğunda alanını bulmak daha kolay olacaktır.

Ya da otuz yıl bekledikten sonra, sırf darbe sözcüğü biraz daha pekişsin dermişçesine 12 Eylül'ü gündeme getirmek kâğıda ters bakmanın başka bir tersliği mi?

Gündelik sözlüğümüzden çıkarmamız gereken "darbe" sözcüğü, inatla ve her dakika başımıza vuruluyor.

Bilinçaltı kurgulama mı yapılıyor dersiniz?

Ne bileyim ben?

Yeni Dünya Savaşları

Artık gazetelerin üçüncü sayfalarına sığmayan onlarca cinayet, taciz, tecavüz ve kavga haberleri ardı ardına geliyor, haklı olarak da insanlar birbirlerine “Nereye gidiyoruz?” diye soruyor.

Bir yere falan gittiğimiz yok, yolun sonuna gelmiş vaziyetteyiz. Bundan sonrası kaos, bir başka deyişle ve daha acımasızca söylersek, içsavaş. Cinayetler bunun sadece provası durumunda. İnsanlar muhtemel bir genel affı veya ceza indirimi, iyi hal indirimi gibi şeyleri düşünmüyor. Çekiyor bıçağı doğruyor, yakıyor, tecavüz ediyor, yetmiyor yere itiyor, kafasını da hizalayarak üzerinden arabayla geçiyor.

Bu artık şiddet filan değil, o boyutu çoktan aşmış. Bunun adı vahşet, ama o kelime bile yetersiz kalıyor. Aşağıda, Suriye ve Irak'ta konuşlanmış olan IŞİD bunlara vahşeti öğretiyor. Allah adına yaptığını söyleyen sapık örgütün milyonlarca taraftar bulması, onlara katılmak için ülkesinden kaçanların sayısı düşünülürse, dünya bir vahşet dönemecine girdi ve bunu alabildiğine yaygınlaştırmak için de koşullar çok müsait.

Sonuçta “bir can” olarak bakıyor kişiler ve öldürdükleri insan için hiçbir pişmanlık da duymuyorlar. Bireysel savunma mekanizmaları işliyor, kendine göre öldürme nedenleri yaratıyor ve rahatlıyor. Fırsatını bulsa yeniden yapacak ve fırsat da veriliyor zaten.

Yine geçmişte, daha önce çocuk tacizinden mahkûm olup şartlı tahliye ile çıkan bir vatandaş (!) on yaşlarında bir çocuğu kandırıp apartman boşluğuna sokmaya çalışırken, çocuğun çığılığı ile yakayı eleverdi.

Düşünce suçu işliyorsunuz, yıllarca hapiste kalıyorsunuz. İyi hal indirimi filan yok, aftan yararlanma yok, zira potansi-

yel darbecisinizdir ve sizden daha tehlikeli “düşman” yoktur. Ama insan öldürüyorsunuz, bakış yine Stalin’i hatırlatıyor: “istatistik”...

Tecavüzden mahkûm olup da, aldığı tüm cezayı bütünüyle hapiste geçiren bir Allahın kulu yok, ama düşünce suçundan hâlâ içerde olan ve asla affedilmeyecek yüzlerce kişi bulunuyor. Ne dersiniz, bunun ucunda “erkek millet” olmamız mı yatıyor? Hâkimlerin çoğu erkek, kurbanlar kadın, katil veya tecavüzçüler de doğal olarak erkek. Sonuçta bir erkek dayanışması seziliyor mahkeme salonlarında. Hâkimler, karşısına takım elbiseyle çıkıp, boynunu bükerek hafif nemli gözlerle kendisine bakan vahşileri bir anda hemcinsi olarak görüp de öyle mi karar veriyorlar? Anlamak mümkün değil. Hukuk fakültelerinde, “erkekleri kayırma” dersleri var da gizli gizli mi okutuluyor; seçmeli mi alınıyor?

Toplumun “erkek” egemenliği ortada. Kadınlar bundan “yırtabilmek” için feminizm gibi uç noktalara kayıyorlar. O zaman daha farklı sonuçlar ortaya çıkıyor. Kadınların kendilerini ayrı tutup da, erkekleri düşman görmesi ve onların kendilerine dünyayı dar etmelerinden dolayı düşman ilan etmeleri de kendi savaşlarında cephe kaybetmelerine neden oluyor. Sokakta sigara içerek dolaşmak elbette kadınların da hakkı, ama buna erkekler izin vermiyor diye yakınmak da aynı derecede yanlış. Bu bir mücadeledir ve yapılır, izin alınmaz. Buna benzer bir yığın yanlışları var femem grupların.

Sonuçta ülke bir çılgınlığın eşiğine geldi dayandı. Provalar yapılır gibi insanlar öldürülüyor ve duyarsızlık giderek artıyor. Benim çocukluğumda çizgi filmlerde vahşet olmazdı. Öylesine hırçınlıklar, dayaklar, düşmeler, ısırılmalar, kovalamacalar olurdu ki, gülmekten yerlere yatarlardık. Üzerinden silindir geçen yaramaz Tom, bir süre sonra ayağa kâğıt formunda kalkar ve yürümeye devam ederdi.

Sonra çizgi filmleri de vahşet ve dehşet sahneleri almaya başladı. Çocuklar “düşman” gördükleri yaratıkları, insanları, hayvanları öldürmeyi öğrendiler. Sanal âlemde böylesine kolay gerçekleşen cinayetler, gerçek yaşamda da kolaylaşmaya başladı. Sanki elinde silahla dolaşan her vatandaş, çizgi filmlerde ya da sanal dünyada olduğu gibi bir süre sonra kalkıp yürüyecek imajı yaratıldı. Ya da komşudan borç can isteyerek savaş sürdürüldü. Ülkeler kuruldu, başka ülkeler işgal edildi. Bu arada kitlesel katliamlar da sıradanlaştı.

Aynı çocuk büyüdüğünde, benzer olayları dizi filmlerde görmeye başladı. Yerli ya da yabancı filmlerin yüzde sekseni silah ve öldürmeye dayalı olunca, insanlar da yaşamın öldürme ve yaşama üzerine dayandığına hükmettiler ve yollarını çizdiler.

Şiddet yoktu. Şiddet dünya savaşlarında boy gösteriyor, sonra geri çekiliyordu.

Şimdi her yerde şiddet var, zira dünya savaşları artık böyle yapılmaya başlandı.

Biz Matematiği Biliyorduk Zekeriya

Kanser koğuşunda yatıyorum. İsimlerini şimdi veremeyeceğim, ama bir gün hepsini tek tek onurla dile getireceğim doktorlar beni kuşatma altına almışlar. Yedi sivil polis Ankara Üniversitesi Göğüs Hastalıkları Bölümü'nde beni bekliyor. Benimle beraber tutuklanmış arkadaşlarım yolda, beni de alıp onların peşi sıra götürecekler, ama doktorlar bırakmıyor...

Sabaha doğru bir mesaj geliyor İstanbul'dan: “Elimde kalmasın, bırakın kalsın hastanede... İmza: Zekeriya Öz.”

Dedik ki o zaman, “Hukuk bir gün size de gerekir.”

Kahkahalarla güldüler... “Hukuk? Bize lazım olacak hukuk? Başka?”

Şimdi feryat figan, “Yapılan hukuksuzluktur” diyor birileri. “Alçaklıktır, namussuzluktur, insan haklarına aykırıdır...”

Öyleydi, değişen bir şey olmadı sevgili eski savcım.

İstanbul’da, huzuruna çıkan arkadaşlarım anlatıyor: “Tanrı’nın huzuruna çıkıyorduk sanki...”

Arkadaşlarım dolmuşla geliyordu Çağlayan Adliyesi’ne, sen Audi’yle...

Onlar hâlâ dolmuşla gidiyorlar, sen yürüyerek bile gidemiyorsun artık Zekeriya...

Hukuk sana da gerekiymiş, ama senin “itiraz merciin” de kalmadı. Öyle bir yerden vurdular ki, geri dönüş yolun Hollanda tahkimatını bile geçti.

Bir delik bulsan, Audi’nin bile ikinci viteste zorlandığı “zarif” vücudunu bir amip amorfuna sokup, sızacaksın delikten, ama olmuyor işte.

Akaretler Yokuşu’nu sıradan bir vatandaş gibi yürüyerek tırmanmak koyuyordu sana altı ay önce, şimdi ondan bile mahrumsun Zekeriya...

Hamamböceklerinin bile kaçamayacağı, ızgaralı tepe camları olan “nakil” aracıyla İstanbul’a indirdiğin arkadaşlarımın yanında olamadım, ama şimdi sen öyle bir araba “onurundan” bile uzaksın.

Eskiden, pabuçlarının ucunu göremezdin Zekeriya, şimdi zayıflamış olmalısın. Ben anlatayım sivri uçlu iskarpinlerini sana, daima boyalı ve hafif de kalkık...

İbni Sina giriş katında yatıyordum Zekeriya Öz, ne olacağını bilmeden yatıyordum. Karşımda kaçmamı engellemek için bir “sivil” oturuyordu. Tuvalete gitmek için bile bin bir güçlük çektiğim sırada, beni kaçmamam için bekleyen bir polisle uzlaşmaya çalışıyordum. Diyordum ki, “Beni karyolaya zincirleme, kaçacak halim yok.”

O da diyordu ki, "Zaten kaçamazsın, dışarıda dört kişi daha bekliyor."

"Onları da atlatırsam?"

"Aşağıda polis arabası ve içinde iki kişi daha var..."

Önemsemek güzel bir şey. Düşünün, atmış yıl yaşıyorsunuz ve ilk defa devlet sizi önemsiyor.

Biz böyleydik Zekeriya Öz, boynumuzu bükmedik sizin tüm önemsemeleriniz karşısında. Ama hiç şunu söylemedik: Alçak bunlar!

Kimse alçak değildir Zekeriya, hiç kimse alçak değildir. Sen de değilsin.

Mehmet Baransu da değil...

Siz bir projeydiniz ve bizi kullandınız. Biz proje değildik ve kullanamadınız.

Aritmetik gibi bir şey bu Zekeriya Öz, doğru yaparsan sonuç hep doğru olur.

Bakkallar bu yüzden kazanır, çünkü aritmetiği bilirler, matematiği değil.

Biz matematiği biliyorduk, öğren derim.

Alis Kâbuslar Diyarında

Bütün sosyal medya hesaplarımı kapatmıştım.

Telefonum hiç çalmıyordu, çünkü konuşacak bir şey yok.

Tuhaflığın en uçlarında yaşıyoruz. Benim gibi düşünen herkes şaşkın, tedirgin ve umutsuz.

Gençler, "Çeker gideriz bu ülkeden!" çılgınlıklarında. Sanki çok kolaymış gibi...

Dilaltı hap alanlar, rakı masası kuranlar, erkenden yatıp uyuyanlar ve çalmayan telefonlar.

Müthiş bir döneme girmiş durumda Türkiye... Bir şeyler oldu ve biz ne olduğunu anlayamıyoruz şimdilik.

Dönekler yeniden döndü. Davutoğlu haklıymış, 360 derece dönmek diye bir şey varmış, oldu ve oluyor da.

Sanki yeryüzüne bir meteor çarptı ve en büyük hasarı bu topraklara verdi. Bu kadar zavallı mı bu topraklar, bu kadar iradesiz mi, bu kadar dirençsiz mi? Hiç mi devrim ihtiyacı duymaz? Hiç mi “itiraz” parmağını kaldırmaz?

Siyaset bu ülkenin işi değil. Bu ülke Ortadoğu ülkesi ve burada bizim okullarda öğrendiğimiz siyasetin esamisi bile yok. Kitaplarda anlatılan bu topraklarda geçerli değil. Esnaf Hüsnü Bey gibi yarın ne kadar satarsam ne kadar kâr ederim mutluluğunu yaşamanın bir başka yolu olmalı.

Böyle bir sabaha kalkacağını herhalde birçok insan beklemiyordu. AKP'liler de beklemiyordu. Ne oldu? Onlar bile şaşkın.

Bir kez daha yenildik, çok açık. Bundan sonra bir galibiyet görecektik kadar ömrüm kalmadığını düşünüyorum. Bu kadar faşizme rağmen, bunca ölümlere rağmen, bunca yolsuzluklara rağmen, en önemlisi, en vahimi de çocuk tecavüzleri yaşanırken bu ülke hâlâ tercihini kullanmakta böylesine geniş yürekliyse, hâlâ “istikrar” denen sanal gerekçenin arkasına sığınmıyorsa, başına ne gelirse haktır.

Ama ya öyle değilse?

Elli milyon oyun bir saat içinde sayıldığı bir ülkede yaşıyoruz. Tablo öylesine dengeli ve hesaplı ki, HDP'nin baraj altı kalmasına bile izin verilmedi. Bütün partiler oy kaybetti, bir tek AKP kazandı. Ama madem ellerinde böyle “sihirli” bir değnek var, o zaman neden AKP 330 olmadı diye sorulabilir. O da çok fazla “kör kör gözüm parmağına” olacaktı. HDP zar zor barajı geçti. Sanki geçmese de geçirilecek gibiydi. MHP de barajı

geçmeliydi, çünkü artık toparlayamayacak. MHP'nin AKP'yi desteklemesi halinde anayasa değişikliği için gerekli referandum sayısına ulaşacak AKP. Ya da HDP'ye öylesine tavizler verilecek ki, yine 330 cepte olacak.

Yakında yeniden "açılım" süreci başlayabilir ve HDP'ye büyük tavizler verilebilir.

Ama ne olakaksa olsun, artık bizim gibi, benim gibi insanların dışında oynanacak oyunlar. Bizleri dahil etmeyecekleri kesin.

Bu ülkenin kurtuluşu yok.

Faşizm bütün ağırlığıyla üzerimize çökmüş durumda ve kaçacak yerimiz kalmadı.

Umut da kalmadı.

Kâbus isterseniz bol...

Terör Sermaye İşidir, Tetikçileri de Yoksullardır

Bumerangın dönüp tekrar sahibini vuracağı belliydi. Terörün başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere hemen hemen tüm üçüncü dünya ülkelerinde bütün dehşetiyle ortalığı kana buladığı sıralarda, başta Avrupa olmak üzere dünyanın "birinci sınıf" ülkelerinde tek tük meydana gelen terör eylemlerinin tüm ülkeyi sarsacak boyuta hiçbir zaman ulaşamayacağı düşünülüyordu.

Ta ki 11 Eylül ikiz kuleler saldırısına kadar.

O ise bir eşik noktasıydı. Eğer terör, ABD gibi bir ülkeyi tam kalbinden vurabiliyorsa, önlemler daha da artırılmalı, güvenlik sıkılaştırılmalıydı.

Öyle de oldu...

Ancak bir süre sonra "Batı" dünyası bunu unuttu ve gevşe-

meye başladı. Kendi elleriyle destekledikleri dünya terörü “birbirini yediği” sürece güvende olacaklarını düşündüler.

Hassan Sabah’ı unuttular, Haşhaşileri yok saydılar. Bize dokunmayan yılan, eğer daha çok beslersek hiç dokunmaz diye düşündüler.

Derken önce Ankara Garı’nı yerle bir eden terör, ardından da Paris’teki katliam, sonra İstanbul, ardından yine İstanbul, Diyarbakır, Reyhanlı vb...

Bütün bu olayların suçlusu “Arap Baharı” cehennemini yaratan “Batılı” ülkeler oldu. Başta Irak, ardından Libya, ardından Suriye, Lübnan, Tunus, Fas, Mısır... Bu ülkelere ve çevresine özgürlük getirdiğini söyleyen Batılı müttefikler, bütün ülkeleri kan gölüne çevirdiler. Doğal olarak da terör yaşamak için birinci koşul haline geldi. Aç ve işsiz kalan insanlar yine kendi gibi aç ve işsiz olan insanları “yemeye” başladı.

Nedense Batılı müttefikler (koalisyon güçleri) Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelere “bahar” getirmeyi düşünmedi. Kara baharın en korkunç biçimde yaşandığı bu zengin ülkeler kendileri için bir sorun oluşturmuyordu ve yine bu petrol zengini ülkeler fidyelerini verip ülkelerini terörden koruyabiliyordu.

Ama koalisyon güçleri bu kadarla kalmadılar. Irak’ın ve Suriye’nin kuzeyini kontrol altına almak için El Kaide, El Nusra, Özgür Suriye Ordusu ve Müslüman Kardeşler’den yepyeni bir terör örgütü yaratıp, Irak Şam İslam Devleti adlı çok daha vahşi ve zengin bir terör örgütü oluşturdular. Her yaratılan ve kontrol altında tutulacağı sanılan terör örgütü gibi IŞİD de zıvanadan çıktı ve tam anlamıyla bir “taşeron” örgüt haline geldi. Yani parayı kim bastırırsa, onun adına terör yapmaya başladı ve başlarındaki kar maskeleriyle asla kim olduklarını göstermeden dünyayı kaos ortamına sürükledi.

Şimdi yapılan her terör olayı IŞİD'e ciro ediliyor ama örgütün başında kim var, kimler örgüt üyesi, kim bu örgütü finanse ediyor, örgütün yönetimi nerede bilinmiyor. Böyle bir örgütün sadece adı var, ama her yerde...

Bundan daha büyük bir kaos olamazdı...

Sanılmasın ki Batı dünyasının kodamanları bu işten rahatsız. Onların istediği “arz-talep” dengesini yeniden oluşturmak. Bu uğurda arsenik gibi zehirden tutun da biyolojik silahlara, atom bombasından tutun da konvansiyonel silahlara kadar her şeyi satmaya hazırlar.

Dünya artık bu kadar kalabalığı besleyemez durumda ve mutlaka “safra” atmak zorunda.

Yiyecek meselesini mutlaka halledecektir cebi dolu olanlar, ama kapitalist sermaye “mal ve yedek parça” satamadığı sürece, bir süre sonra vahşi kapitalizm kendi çocuklarını da yemeye başlayacak.

İşte büyük korku bu.

Ama bu korku bile onların terörü durdurmasını engelleyemeyecektir.

Terörü zenginler yapar, ama tetikçileri hep yoksullardır.

Bunu bilirsek ancak çözeriz uluslararası terörizm belasını.

Siz Önce Kendinizi Sorgulayın

“Milyonlarca nefes, teröre karşı tek ses” mitingi yapıldı...

Sonuç hüsrân. Ne terör bitti ne de silahlar sustu.

Hebdo olayını ayrı tutmak gerek, onda neredeyse tüm dünya liderleri bir araya geldi. Burada sadece bizleri korumakla görevli hükümet üyeleriyle, ona yapışan, onsuz adımını atamayan “asalakları” eşlik etti.

Halk da bindirilmiş kıtalar halinde orada bulundu. Terörü

lanetlemeyle terörün engellenemeyeceğini bilen, yaşayan ama bir umut da olsa “belki” diyen kitleler de katıldı bütün içtenliğiyle. Oysa bu iş AKP’nin seçim gövde gösterisi, hepsi bu.

Sivil Dayanışma Platformu 13 senedir neredeydi? Dayanışma yapılacak bir yığın olay oldu bu ülkede, niye “çıt” çıkaramadı? Bunları sormuyorum bile, ama bizatihi terörü önlemek birinci görevi olan hükümet üyeleri ve cumhurbaşkanı, yağmur duasına çıkar gibi, teröre lanet için sokaklara döküldü.

Tamam, ben korkarım da, terör korkar mı?

Bir anda tüm silahlarını gelir teslim eder mi?

Neden yapılıyor bu tür etkinlikler? Bir gövde gösterisi mi? “Bak kardeşim, terörü bırakmazsan gelir seni yeriz” mesajı mı?

Ne?

On yıldan fazla “açılım” diye bizleri kandırıp dur, sonra bir anda ipleri kopar ve sokağa çıkıp, “Amca beni kurtar bu kötü çocuktan” de...

Olur mu?

Kendileri de bu işin “açılım” garabetiyle gitmeyeceğini biliyordu zaten.

Olan, açılımda tüm televizyonların neredeyse “esas” oğlanı Hüseyin Yayman’a oldu...

Hepinizin de çok iyi bildiği gibi, bir ülkede vatandaşların, korunmaları da dahil, tüm özlük hakları “devlet” güvencesi altındadır. Devlet ise hükümetler tarafından yönetilir. Bazı denetim organları tarafından da denetlenir. Ama artık bu ülkede yasama, yürütme, yargı sacayağı kalmadığından ve hepsi tek merkezde toplandığından, koruma tamamen hükümetin üzerine kalmış durumda.

Ama onlar on yıldan fazla tüm Türkiye’yi ve doğal olarak kendilerini de oyalayıp durdular. Ne zaman ki terör saldırıları yeniden başladı, o zaman yaptıklarının farkına vardılar ve hemen sokağa döküldüler.

Başka yapacak şeyleri kalmamıştı çünkü. Yeniden masaya oturmaya kalkarlarsa eğer, ciddi taleplerle karşılaşacakları da gün gibi ortada. Bunu yapamazlar. Yapsalar da bu kez Oslo ve Dolmabahçe türü gizlilik içinde gerçekleştiremezler.

Geriye iki şey kalıyor ki ikisi de sokaklara inmek: Ya teröre terörle karşılık vermek ya da yarın yapacakları gibi sokaklara “protesto” için dökülmek.

İkisi için de çok geç.

Ankara’daki mitingde gördük: Türkiye Barolar Birliği Başkanı, TOBB Başkanı, Belediye Başkanı, Sendika Başkanı kol kola girmiş yürüyorlardı, bayrağın arkasına gizlenmiş olarak... Yıllarca sahiplenmedikleri bayrağa nedense şimdi sahipleniyorlar. Kürt oyları kaçtı, hiç olmazsa milliyetçilerin oylarını alalım hesabı...

Sizler önce mayınların döşendiği dönemdeki “yol müteahhitlerini” sorgulayın hele bir...

Sonra üç maymunu oynayan valilerinizi, kaymakamlarınızı...
Sonra kendinizi...

En son bizi...

Ayıyla boğuşmak zor geliyorsa, bırakın kendinizi uçurumdan aşağı, kucaklaşın dalgaların köpükleriyle de bitsin.

Uçuruma mı Atlarsın, Ayıyla mı Boğuşursun?

Herkesin birleştiği tek nokta var: Türkiye’de bir şeyler değişiyor.

Birleşilmeyen nokta, kimileri için bu değişiklik olumlu yönde seyrediyor, kimilerine göre ise Türkiye uçurumun tam eşiğinde.

Önce, bu uçurumun ne olduğu konusuna biraz bakmak gerek. Birkaç uçurum var çünkü.

Biri, Türkiye'nin hızla İslam cumhuriyetine kayma olasılığı. Bu bir uçurum, çünkü bunu denemiş olan ve yıllardır da uygulayan İran'ın bugünkü durumu ortada. Ayrıca, bugüne kadar kazanılmış tüm cumhuriyet hakları yok edilecek ve baskı rejimi bugünkünden daha ağır koşullarda hayata geçecek. Seksen yılı aşkın süredir özgürlüğe alışmış bir toplum buna biraz zor alışır. En azından bir bölüm insan buna başkaldırmak zorunda kalır.

İran, Humeyni ile buluştuğunda zaten şah yönetimindeydi ve her ne kadar sokaklarında özgürlük rüzgârları esiyormuş gibi görünse de, SAVAK gizli örgütünün vahşeti hep biliniyordu. Baskı, giyim kuşamla değildi belki ama, Behrengi gibilerin yaşamasına da izin verilmiyordu.

Bu nedenle, Türkiye'de yapılacak İran türü bir rejim, daha sert bir direnişle karşılaşacaktır, bu kesin.

Şah Rıza Pehlevi, asla bir Mustafa Kemal olmamıştır çünkü.

Bir başka uçurum ise ülkenin doğrudan faşizmin batağına doğru sürüklenmesi. Demokratların ve liberallerin ağızına pelesenk ettiği "En kötü sivil idare en iyi askeri idareden daha iyidir" koşulu, tek adam rejimleri için geçerli değildir, böyle biline. Tek adam rejimiyle askeri rejim arasında zerre kadar fark yoktur.

Dünyada birçok örneği görülmüş olan "tek adam" rejimlerinde askerin yanı sıra bu kez bir de polis baskısı gündemdedir. Asker varlığı ile bir yanda halkı için, özgürlükler için "Demokles'in kılıcı" gibi tehdit olarak dururken, polis tamamen askerin sıkıyönetim zamanlarındaki görevini üstlenerek tüm demokratik hakları rafa kaldırmak üzere harekete geçer.

Askerin de zaten niteliği değişmiştir. Yine görevi elbette vatani korumak ve kollamaktır, ama artık vatan tek adam ve etrafındaki çıkar guruplarından ibaret olacaktır.

Üçüncü ve en az diğer ikisi kadar derin ve karanlık olan uçurum ise bölünme tehlikesidir. Şu anda gidiş daha çok bö-

lünme gibi gözükse de, yönetim hedef şaşırtmaktadır. Bölünme daha sonra gerçekleşebilir, şu anda bunun konjonktürel olarak pek olanağı olmadığını Batılılar da bilmektedir. Bu bir tehdit olarak, hem de en büyük tehdit olarak hep sıcak tutulurken, tek adam rejimi daha kolay ve hızlı hayata geçeceğinden, asıl çalışma tek adamlık üzerinedir.

Tek adamın yaşlanması veya iktidardan çekilmesiyle birlikte de, pek güzel ve yerinde bir örnek olmasa da, Tito'dan sonra Yugoslavya'nın başına gelenler beklemektedir ülkeyi.

Bu üç uçurum içinde en yakın ve akla yatkın olanı tek adam rejiminin yerleştirilmesidir. Polisin, askerinin ve yargının tamamen mevcut iktidarın eline geçmesi, iktidarın da tek bir kişinin talimatı ile hareket etmesi hedeflenmektedir. Bütün göstergeler bu yöndedir.

Bu, beklenti içinde olan AB'nin ve ABD'nin de işine gelen bir yöntemdir. Tüm olumsuzluklara, karışıklıklara rağmen, hatta bazı beceriksizliklere rağmen, AKP ve doğal olarak da lideri R. Tayyip Erdoğan, gözümüze pek görünmeyen yabancı danışmanları sayesinde pirim artırıcı çıkışlarda bulunmakta, medya da bunu göklere çıkararak görevini yerine getirmektedir.

Davos çıkışı gibi daha birçok çıkış, "Türklüğü" bir kimlik olarak gören ve buna toz kondurmayanlarda bile, tüm bu yapılanlara rağmen, büyük "sükse ve beğeni" kazanmaktadır.

Bugünkü iktidarın tek açmazı işsizliğe çare bulamaması ve biriken potansiyel "gücün" gazını alacak çareler üretemesidir. Bir süre sonra evlerine haciz yağın, akşama evine gidemeyen, ya da çocuklarını istediği gibi doyuramayan insan kalabalıkları ya birbirine düşecek ya da dönüp hükümete başkaldıracaktır.

Hükümet de bunu bilmekte, ama ne yazık ki kendi eliyle yetiştirdiği yeşil sermaye kitlesine söz geçirememektedir.

Nitekim başbakan, işsizler için özel sektöre başvurmak istemiş, ama olumlu bir yanıt alamamıştır.

Dünyanın “geçici” ama tek mekân olduğunun farkında olan din baronları, bu dünyanın yalnızca kendileri için değil, kendisinden sonra gelecek soyları için de bir cennet olması adına kazançlarından asla vazgeçmeyeceklerdir, nitekim vazgeçmişlerdir de.

Uçurumlara açılan bu kara tablo içerisinde, gidişattan memnun olmayan kesim ne yapmaktadır bu arada?

Ne yazık ki burada tam bir ihanet söz konusudur.

Elinde gidişe dur diyebilecek imkânlar olan muhalefet grubu, kendi yapamadığı muhalefeti halktan beklemekte, Şili’de Allende’yi deviren, ya da bir zamanlar Bülent Ecevit iktidarına yapıldığı türden protestoların olmasını istemektedir.

Bunun için öncülük bile yapmamasının temelinde ise, hiç ihtimal olmamasına rağmen olası bir “askeri darbe” durumunda kendini savunamama korkusu ya da halen hızla gitmekte olduğumuz uçurumlardan birine kapı açıldığında kendini kurtarma yatmaktadır.

Sivil toplum örgütleri, yazarlar, işçiler, emekçiler, ne kadar ezilen varsa hepsi günlük yaşamakta ve hızla artan “dikta” yönetiminden de amansız korkmaktadır.

Sonuçta herkesin, William Shakespeare’in *Kral Lear* oyununda kralın Edmund’a söylediği şu tiradı tekrarlaması, hatta soru halinde kendine sorması gerekir:

“İliklere kadar işleyen bu azgın fırtınayı sen bir şey sanıyorsun. Sana göre belki de öyledir. Ama asıl büyük illetin bulunduğu yerde küçüğü pek hissedilmez. Bir ayı ile karşılaşsan kaçarsın tabii, ama yolun gürleyen denize çıkıyorsa, döner hayvanla kapışırsın...” (W. Shakespeare, *Kral Lear*’ın tiradından. Kültür Bakanlığı Yayınları, 482, Klasik Tercüme Eserler Dizisi: 13, Çev. Prof. İrfan Şahinbaş, Kasım 1981, 3. Basım, s. 78)

İki Artı Bir Üç Etmiyor Hesaba Göre

Şöyle, işçilerin bayramının ardından, hazır bütün köşeleri 1 Mayıs tartışmaları tutmuşken, okuru bambaşka noktalara götüren, romantik-dramatik bir olayı anlatayım istedim. Kendimce, aklıma takılan bazı konuları tarihe “not” düşmek, bir anlamda “tescil” ettirmeyi amaçlım.

Ama olmuyor işte. Veya oluyor da, imkânsız ile boğuşmak oluyor.

İki artı iki hep 1977 ya da 35 çıkıyor.

Dünyanın en pahalı benzinini kullanıyoruz, dünyanın en pahalı etini yiyoruz, dünyanın en pahalı sebzeleri tezgâhları süslüyor, dünyanın en pahalı sütü bizde, pastırmayı saymıyorum, dünyanın en pahalı çocuk bezi de bizde, dünyanın en pahalı kitabını okuyoruz, dünyanın en az telifini veriyoruz, dünyanın en pahalı şehir içi-şehirlerarası otobüsüne biniyoruz, dünyanın...

Tecavüzlere girmeyelim...

Teröre verilen “kurban” sayısını da geçiniz... Günü değil... Sıcak temastayız şimdilik... Giresun kırsalında hâlâ sıcak temasta olduğumuz gibi yani.

Dünyanın en “seçkin, dört çekerli” pedofililerine de boş verelim.

Bunlar “malumun ilamı”...

Dünyanın kendine yeten yedi ülkesinden biriyken, geldiğimiz nokta bu. İthalat sevap, “gerisi teferruattır”.

Yakında, geri zekâlılıkta dünya birincisi oldukları ve işi yüzlerine gözlerine bulaştırdıkları için, hükümet “seri katil” bile ithal etmeye kalkışabilir, şaşırmanın.

Değişen bir şey olmuyor. Domuz aşısı ithal ederken de yazmıştık: “Refik Saydam Enstitüsü, cumhuriyetin ilk yılların-

da dünyaya aşı ihraç eden bir kurumdu...” yazdınız, yandınız: “Statükocu seni... Seni Ümraniyeli seni... Seni gidi ırkçı faşist seni... Seni darbe sevdalısı.. Seni faşist postalcı... Sen git postal yala... Sen Refik Saydam denilen o adamın geçmişine baktın mı hiç?”

Sen tut, bütün bu olumsuzluklar içinde, “Yok olan bir edebiyat türü: Mektup” diyerek bir yazıya başla. Ya da ne bileyim, “sanatın insan yaratıcılığındaki esnekliği” gibi absürd bir konuya gir.

Ya da, geçen yaptığımız gibi, İlmiye Hanım’ın bundan yetmiş dört yıl önce Erciyes’e tırmanan ilk Türk kadını olduğunu hatırlat... Hani tam sırası, cumhuriyet kadını falan...

Yemezler...

New York’ta otobüs ücreti de bir dolar diyecektir biri (hoş, o kadar bile değil)...

Aylık kazancını yok sayarak tabii...

Et, süt, sigara, içki, meyve... Hepsi de bizim ülkemizdekine yakın fiyatlarda.

Peki ortalama gelir?

“Seni statükocu seni... Seni faşist postal yalayıcı... Sen Ümraniye pazarındaki muşmula kadar bile etmezsin, ondan bile çürüksün!”

Satın alırken dolara endeksle, cebine koyarken TL üzerinden hesap yap...

Dedim ya ta yukarılarda bir yerde... İki kere iki 35 ediyor diye... 35 bile etmiyor. Matematik perişan, fizik altüst, kimya desen bozuk...

Tarımdan mı, hayvancılıktan mı, artık neden sorumluyorsa bir bakan çıkıyor ekranlara, “Türkiye’deki et üretimi, ihtiyacı karşılayacak düzeyde” diyebiliyor.

O zaman ithalat niye?

Peki, neden komşu Bulgaristan’ın üç misli fiyatlar?

Cevap: “Bazı et spekülörleri ellerindeki eti piyasaya sürmüyorlar...”

Eee... Kimin yaptığı belliyse, elini kolunu tutan mı var? Hükümet sensin.

Yine bir sanal canavar: Enflasyon, trafik, cinnet, cinsel doyumsuzluk, doktorculuk oyunları, kendi içimizde hallettik savunmaları vb... Spekülörler! (Ne demekse! Hani böyle ağzını yaya yaya da söyleyeceksin ki, canlı falan sansınlar.)

Sen tut, “Edebiyatta yeni bir tür: e-posta” diye meydana çık.

“Başlarım senin yeni türüne” derse haksız mı yorumcular, okurlar?

Ama inadına, canım da öyle çok yazmak istiyor ki böyle şeyleri. Kendimi gazeteye yeni transfer olmuş bir yazar gibi hissediyorum düşündükçe.

Kör olası talih!

Bitti

Ahmet Mümtaz İdil
Mayıs 2016, Ankara

